

**T.C.
MİLLÎ SAVUNMA ÜNİVERSİTESİ
ALPARSLAN SAVUNMA BİLİMLERİ
ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
GÜVENLİK ARAŞTIRMALARI ANA BİLİM DALI
ULUSLARARASI GÜVENLİK ve TERÖRİZM PROGRAMI**

**PYD’NİN SİYASİ ve ASKERİ FAALİYETLERİNİN
TÜRKİYE’NİN GÜVENLİĞİNE ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Ahmet TOSUN
1586109**

**Tez Danışmanı
Doç.Dr. Kürşad TURAN**

ANKARA

2019

**T.C.
MİLLÎ SAVUNMA ÜNİVERSİTESİ
ALPARSLAN SAVUNMA BİLİMLERİ
ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
GÜVENLİK ARAŞTIRMALARI ANA BİLİM DALI
ULUSLARARASI GÜVENLİK ve TERÖRİZM PROGRAMI**

**PYD’NİN SİYASİ ve ASKERİ FAALİYETLERİNİN
TÜRKİYE’NİN GÜVENLİĞİNE ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Ahmet TOSUN
1586109**

**Tez Danışmanı
Doç.Dr. Kürşad TURAN**

ANKARA

2019

MİLLÎ SAVUNMA ÜNİVERSİTESİ

ALPARSLAN SAVUNMA BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Ahmet TOSUN hazırladığı, "PYD'nin Siyasi ve Askeri Faaliyetlerinin Türkiye'nin Güvenliğine Etkileri" konulu tez çalışması, jürimiz tarafından Güvenlik Araştırmaları Anabilim Dalında **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç.Dr. Bilal KARABULUT

Danışman: Doç.Dr.Kürşad TURAN

Üye: Doç.Dr. Serhat ERKMEN

İMZA

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

28.02.2019

Hüsnü ÖZLÜ
Doç.Dr.Öğ.Alb.
Alparslan Svn.Bil.Ens.Md.

Alparslan SAVBEN Md.

T.C.
MİLLÎ SAVUNMA ÜNİVERSİTESİ
ALPARSLAN SAVUNMA BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ İNTİHAL RAPORU

Ahmet TOSUN tarafından hazırlanan "PYD'nin Siyasi ve Askeri Faaliyetlerinin Türkiye'nin Güvenliğine Etkileri" adlı tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan kısımlarına ilişkin, **15/01/2019** tarihinde Turnitin adlı intihal tespit programından

- Kabul ve Onay sayfaları hariç,
- Kaynakça hariç
- Alıntılar hariç
- 5 kelimeden daha az eşleşmeler hariç tutularak yapılan filtreleme sonucuna göre alınmış olan benzerlik oranı % 4' tür. Tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini; beyan edilen bilgilerin doğru olduğunu, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü hukuki sorumluluğu kabul ve beyan ederim.

Adı Soyadı : Ahmet TOSUN
Öğrenci No : 1586109
Anabilim Dalı : Güvenlik Araştırmaları
Program Türü : ☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora

Tarih / İmza

 15/01/2019

DANIŞMAN ONAYI

Unvanı, Adı Soyadı : Doç.Dr. Kürşad TURAN

Tarih / İmza

ETİK BEYAN

Milli Savunma Üniversitesi Alparslan Savunma Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü Lisansüstü Tez Hazırlama Kılavuzu'nda yer alan kurallara uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir; aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Ahmet TOSUN

28/02/2019

MİLLÎ SAVUNMA ÜNİVERSİTESİ
ALPARSLAN SAVUNMA BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
GÜVENLİK ARAŞTIRMALARI ANA BİLİM DALI
ANKARA 2019

PYD’NİN SİYASİ VE ASKERİ FAALİYETLERİNİN TÜRKİYE’NİN
GÜVENLİĞİNE ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ahmet TOSUN

ÖZET

2011 yılında Suriye’de protesto hareketleri ile başlayan ve önü alınamayan olaylar silahlı çatışmaya dönüşmüş, ülkede siyasi iktidarın otoritesi kaybolmuştur. Suriye iç savaşında muhalif örgütlerin rejim ile uzayan silahlı mücadelesi devlet dışı silahlı aktörlerin etkinliğini artırmıştır. İç savaşa müdahil olan küresel aktörler vekâlet savaşı yürütmüş ve sahada belli bir devlet dışı aktörü desteklemiştir. PKK’nın Suriye kolu olan PYD, ülke içerisinde olayların tırmanmaya başlaması ile Suriye kuzeyinin kontrolünü devralmış ve bu bölgede bir idari ve askeri yapılanma içerisine girmiştir. Özellikle Ayn-el Arab kuşatması sonrasında Batı’ya kendisini iş birliği yapılabilen, seküler, demokratik ve etnik temelli bir aktör olarak tanıtmış ve karşılığında destek bulmuştur. Bu şartlar altından DEAŞ ile mücadelede en kullanışlı aktör olarak PYD’yi seçen başta ABD olmak üzere koalisyon güçleri, PYD’nin silahlı unsuru YPG’yi sağladıkları hava desteği, silah, mühimmat ve teçhizat yardımı ile sahada desteklemişlerdir. PKK ile organik bağlantısı olan, lider kadrosu Kandil’deki örgüt yöneticileri tarafından atanan, Öcalan’ı önder olarak kabul eden ve KCK çatı örgütünün Suriye yapılanması olan PYD aldığı destek ile Suriye’nin kuzeyinde etki alanını her geçen gün genişletmiştir. Suriye iç savaşında elde ettiği sempati ile Batı ülkelerinin askeri alanda desteğini alan PYD/YPG, söz konusu ülkeler ile ilişkilerini

siyasi ve diplomatik alana taşımak istemiş ve müteakip dönemde atacağı adımlar için meşruiyet arayışına girmiştir. Başta ABD olmak üzere Batı ülkeleri, Rusya ve rejim ile kurduğu pragmatist ilişkiler sayesinde Türkiye'nin güney sınırının büyük bir bölümünü kontrol eder hale gelen PYD kanton yapılanması ve müteakibinde ilan ettiği federasyon ile devlet yapılanması yolunda hızla ilerlemiştir. Bu şartlar altında Türkiye PYD'nin terör örgütü olduğu konusunda yaptığı hiçbir çağrıya cevap alamamıştır. Sonuç olarak PKK terör örgütünün Suriye yapılanması olan PYD'nin güney sınırında egemen aktör haline gelmesi güvenliği açısından kabul edilemez olduğundan Türkiye gerekli tedbirleri almış ve söz konusu bölgeyi terör unsurlarından temizlemeye başlamıştır.

Anahtar Kelimeler : PKK, PYD, KCK,Türkiye, Suriye

NATIONAL DEFENSE UNIVERSITY
ALPARSLAN DEFENSE SCIENCES INSTITUTE
DEPARTMENT OF SECURITY RESEARCHS
ANKARA 2019

THE IMPACTS OF POLITICAL AND MILITARY ACTIONS OF PYD
ON TURKEY’S SECURITY
MASTER THESIS

Ahmet TOSUN

ABSTRACT

In 2011, the events that started with the protests in Syria, which could not be restrained, turned into an armed conflict and the political power lost the authority. The extended armed struggle between the opposing organizations and the regime in the Syrian civil war increased the activity of non-state armed actors. The global actors involved in the civil war carried out a proxy warfare and supported a certain non-state actor in the field. PYD, the Syrian wing of PKK, took over the control of Northern Syria after Syrian regime’s escalation of incidents within the country and developed an administrative and military structure in the region. Especially after the DEASH’s siege of Ayn-el Arab, PYD introduced themselves to the West as a collaborative, secular and democratic and ethnically based actor and gained support in return. Under these circumstances, USA led coalition forces opted for PYD as the most useful actor in the fight against DEASH and supported YPG, military wing of PYD, with air support, weapons, ammunition and equipment. PYD, the Syrian branch of KCK umbrella organization which has an organic connection with the PKK, whose leader cadre was appointed by the leaders of organization in Qandil and considered Öcalan as the leader, has expanded their area of influence in the Northern Syria day by day with the help they received. PYD/YPG, which received the support of the Western countries in the military field with the sympathy gained in the Syrian civil war, wanted

to further their relations with these countries in the political and diplomatic field and sought legitimacy for the steps they will take in the following period. Thanks to pragmatic relations established with Western countries- primarily the USA- and the regime, PYD is controlling a large part of the southern border of Turkey and progressed rapidly in state structuring with the declaration of federation. Under these circumstances, Turkey was able to receive no response to any call that was made about the fact that PYD was a terrorist organization. PYD, the Syrian wing of PKK, becoming the dominant actor in its southern border was unacceptable to Turkey in terms of its security and as a result, Turkey has taken necessary measures and begun neutralizing the terrorist elements in its southern border.

Keywords : PKK, PYD, KCK, Turkey, Syria.

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Bu çalışmada; Suriye iç savaşı ile ortaya çıkan otorite boşluğundan faydalanarak önce askeri sonrasında idari olarak bulunduğu bölgede genişlemeye ve hâkimiyet tesis etmeye çalışan PYD'nin PKK ile bağı incelenmiştir.

Bu kapsamda, ilk başta Suriye Kürtlerinin tarihsel süreçte ülke içerisindeki yerleşimi, demografik durumu, siyasi yapılanmaları ve rejim ile ilişkileri ele alınmış, müteakiben PKK ile PYD'nin bağı ortaya konmuş ve kuruluşundan itibaren PYD'nin kurduğu ortaklıklar, siyasi ve askeri ilişkileri, DEAŞ, Suriye Rejimi, Kürt ve Arap Muhalefeti gibi unsurlarla sahadaki ortaklıkları ve farklılıkları ile ABD, Rusya, Türkiye ile olan askeri ve siyasi etkileşimleri değerlendirilmiştir.

Başta bu çalışmanın ortaya çıkmasında tecrübeleri ile bana yol gösteren ve hiç bir konuda desteğini esirgemeyen tez danışmanım Sayın Doç.Dr.Kürşad TURAN'a, fikirleri ile bana destek olan ve çalışmama katkı sağlayan Sayın Doç.Dr. Serhat ERKMEN'e teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Tüm eğitim hayatım süresince maddi ve manevi olarak desteklerini her daim yanımda hissettiğim babam Mustafa TOSUN, annem Aynur TOSUN ve ablalarım Hale TOSUN ile Banu TOSUN'a ve desteğini hiçbir zaman benden esirgemeyen değerli eşim Ayşe TOSUN'a ve kızım Elif TOSUN'a sevgi ve şükranlarımı sunarım.

Yüksek lisans eğitimim boyunca fikirleri ile bana destek olan başta arkadaşım Mustafa Cihan GÜRAK'a ve emeği geçen diğer dostlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Ahmet TOSUN
Ankara
Ocak 2019

İÇİNDEKİLER

ONAY	iii
TEZ İNTİHAL RAPORU	v
ETİK BEYAN.....	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT	x
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR.....	xii
İÇİNDEKİLER	xiii
TABLolar LİSTESİ.....	xvii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xviii
KISALTMALAR	xix
1. GİRİŞ	1
1.1. Problemin Tanımı.....	1
1.2. Çalışmanın Amacı ve Yararlanılan Metodoloji	1
1.3. Araştırmanın Önemi	2
1.4. Araştırmanın Kapsamı.....	2
1.5. Çalışmanın Literatüre Katkısı ve Orijinalitesi	3
2. SURİYE KÜRTLERİ	5
2.1. Suriye'nin Demografik Yapısında Kürtler ve Yerleşim Alanları	5
2.1.1. Suriye'nin Demografik Yapısında Kürtler.....	6
2.1.2. Suriye'de Kürtlerin Yerleşim Alanları.....	7

2.1.2.1. Halep İli.....	10
2.1.2.2. Haseke (Cezire) İli	13
2.2. Tarihsel Süreçte Suriye Kürtleri.....	15
2.2.1. Osmanlı İmparatorluğunda Suriye	15
2.2.2. Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Suriye Kürtleri.....	18
2.2.3. Suriye’de Fransız Manda Dönemi ve Kürtler	22
2.2.3.1. Suriye’de Fransız Manda Döneminin Genel Değerlendirmesi	23
2.2.3.2. Manda Yönetimi İdari Yapılanma Döneminde (1922-1930) Suriye Kürtleri.....	27
2.2.3.3. Hoybun Cemiyeti	30
2.2.3.4. Terrier Planı ve Cezire Özerklik Hareketi	38
2.2.3.5. Amude Olayı (1937) ve Kürt-Hristiyan İttifakının Sonu...	41
2.2.4. Bağımsız Suriye Rejimi ve Kürtler	43
2.2.4.1. Suriye Kürt Demokrat Partisi (PDKS).....	46
2.2.4.2. 1962 Haseke Nüfus Sayımı.....	47
2.2.5. Suriye’de Baas Rejimi ve Kürtler	49
2.2.5.1. Hafız Esad Dönemi	52
2.2.5.2. Beşar Esad Dönemi	58
2.2.5.3. Rejime Karşı İsyan: Kamışlı Olayı	62
2.3. Suriye’de Kürtlerin Siyasi Yapılanması.....	69
2.3.1. Suriye Kürt Demokrat Partisi (PDKS)	70
2.3.2. Suriye Kürt Demokratik İlerici Partisi (KDİP)	71
2.3.3. Kürt Demokrat Eşitçilik Partisi (KDİP).....	72
2.3.4. Suriye Kürt Özgürlük Partisi.....	72
2.3.5. Yekiti Partisi.....	72
2.3.6. Suriye Kürt Gelecek Hareketi Partisi	73

2.4. Suriye’de Arap Baharı ve Kürtler	75
2.4.1. Kürt Muhalefeti Çatı Örgütleri.....	77
2.4.1.1. Kürt Ulusal Konseyi	77
2.4.1.2. Suriye Ulusal Koordinasyon Komitesi (UKK) ve Kürtler. 80	
2.4.1.3. Erbil Anlaşması ve Kürt Yüksek Konseyi	81
2.4.2. Suriye’deki Muhalif Gruplar ve Kürtler	83
3. SURİYE KUZEYİNDE PKK/KCK’NIN YAPILANMASI: PYD.....	87
3.1. Suriye ve PKK İlişkisi.....	87
3.1.1. Suriye’nin PKK Kartı.....	89
3.1.2. Adana Mutabakatı	93
3.2. PKK ve KCK.....	95
3.2.1. KCK Çatı Yapılanması	98
3.2.2. PYD’nin Kuruluşu	104
3.2.3. PYD Örgütsel Yapılanması.....	107
3.2.4. PKK-PYD Organik Bağı.....	110
3.3. PYD’nin Yerel Yönetim Yapılanması	119
3.4. PYD’nin Silahlı Unsuru YPG/YPJ	125
3.5. PYD’ye Katılan Yabancı Savaşçılar	131
3.6. PYD’nin Yerel Aktörlerle Mücadelesi.....	142
3.6.1. PYD ve Suriye Kürtleri.....	142
3.6.2. PYD’nin Suriye Muhalif Gruplar ile İlişkisi.....	146
3.6.3. PYD-DEAŞ Mücadelesi.....	149
3.7. Suriye Rejimi ve PYD İlişkileri	154
3.8. Kuzey Suriye’de Federasyon İlanı	158
3.9. PYD’nin Diplomatik İlişkileri.....	160
3.10. PYD’nin Ekonomik İlişkileri ve Petrol.....	168

4. PYD’NİN SURİYE İÇ SAVAŞINDA ETKEN AKTÖRLERLE İLİŞKİLERİ ve TÜRKİYE’NİN GÜVENLİĞİNE ETKİSİ	173
4.1. ABD - PYD İlişkileri.....	173
4.2. Rusya - PYD İlişkileri	186
4.3. Türkiye - PYD İlişkileri	193
4.3.1. Fırat Kalkanı Harekâtı	196
4.3.2. Zeytin Dalı Harekâtı.....	199
5. SONUÇ	203
KAYNAKÇA	208
ÖZGEÇMİŞ.....	231

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo-1: Haseke Vilayetinde Kent Merkezi Nüfusu.....	14
Tablo-2: KUK Üyesi Partiler (2012)	79
Tablo-3: KCK Parça Örgütlenmesi.....	101
Tablo 4: KCK Organları.....	102
Tablo-5: KONGRA-GEL Örgütlenmesi.....	102
Tablo-6: KCK Sözleşmesi PYD İç Tüzüğü Karşılaştırması	111
Tablo-7: YPG'ye Katılan Yabancı Savaşçılar	140

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil-1: Suriye’de Kürt Yerleşim Bölgeleri (1930-1950).....	8
Şekil-2: Suriye’de Kürt Yerleşim Bölgeleri (2010)	9
Şekil-3: Suriye İdari Yapısında Kürt Yerleşimi	10
Şekil-4: Fransız Mandası Dönemi Suriye Haritası.....	24
Şekil-5: KCK Örgütlenme Modeli	103
Şekil-6: KCK-Rojava Örgütlenmesi	108
Şekil-7: Kanton ilanı Sonrası Suriye Kuzeyinde PYD bölgesi	122
Şekil-8: TEV-DEM Temsil Seviyeleri ve Konuları	124
Şekil-9: 2013-2018 Yılları Arasında Suriye Kuzeyi Nüfuz Alanı Durumu	154

KISALTMALAR

Kısaltmalar	Açıklama
AB	: Avrupa Birliği
BAC	: Birleşik Arap Cumhuriyeti
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Kurulu
CENTCOM	: Amerikan Merkezi Kuvvetler Komutanlığı (The US Central Command)
ÇNRA	: Çok Namlulu Roketatar
DEAŞ	: Devlet'ül Irak ve's Şam
DSM	: Demokratik Suriye Meclisi
EYP	: El Yapımı Patlayıcı
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
HDP	: Halkların Demokratik Partisi
IFB	: Uluslararası Özgürlük Taburları (International Freedom Batallion)
IKBY	: Irak Kürt Bölgesel Yönetimi
KCK	: Kürdistan Halklar Topluluğu (Koma Civakên Kurdistan)
KDP	: Kürdistan Demokratik Partisi
KDİP	: Suriye Kürt Demokratik İlerici Partisi
KDEP	: Kürt Demokrat Eşitçilik Partisi

KKK	: Kürdistan Demokratik Konfederalizmi (Koma Komalen Kürdistan)
KONGRA-GEL	: Kürdistan Halk Kongresi
KYK	: Kürt Yüksek Konseyi
MGK	: Milli Güvenlik Kurulu
MGRK	: Batı Kürdistan Halk Meclisi (Meclisa Gel Rojavaye Kurdistane)
ÖSO	: Özgür Suriye Ordusu
SDG	: Suriye Demokratik Güçleri
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SUK	: Suriye Ulusal Konseyi
UKK	: Suriye Ulusal Koordinasyon Komitesi
PKDS	: Suriye Kürt Demokrat Partisi (Partiya Demoqrata Kurdistane Suriye)
PKK	: Kürdistan İşçi Partisi (Partiya Karkeren Kurdistan)
PYD	: Demokratik Birlik Partisi (Partiya Yekitiya Demokrat)
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
YPG	: Halk Savunma Güçleri (Yekitiya Parastina Gel)
YJA	: Özgür Kadın Birlikleri (Yekineyen Jinen Azad)
YNK	: Kürdistan Yurtseverler Birliği (Yekitiya Niştimani Kurdistane)
YPJ	: Kadın Savunma Birlikleri (Yekineyen Parastina Jin)
YTS	: Yabancı Terörist Savaşçı

1. GİRİŞ

1.1. Problemin Tanımı

Araştırmanın problemi, Suriye’de meydana gelen otorite boşluğundan faydalanan PYD’nin elde ettiği/edebileceği kazanımların Türkiye’nin güvenliğini nasıl etkileyeceğidir. Bu konu incelenirken aynı zamanda PYD’nin PKK ile bağlantısının niteliği ortaya konacaktır.

1.2. Çalışmanın Amacı ve Yararlanılan Metodoloji

KCK yapılanması Türkiye, İran, Irak ve Suriye’yi kapsayacak şekilde tasarlanmış PKK terör örgütünün çatı yapılanmasıdır. PKK “demokratik konfederalizm” adı altında dört ülkede KCK çatı yapılanması ile tüm Kürtler üzerinde hâkimiyet kurmayı hedeflemektedir.

Suriye iç savaşı ile ortaya çıkan kaotik düzen neticesinde, devletin aşınan otoritesi beraberinde devlet dışı silahlı aktörlerin ülke içerisinde hâkimiyet kurma mücadelelerini getirmiştir. Bu ortamda PYD, Suriye’nin kuzeyinde etki alanı oluşturarak diğer unsurları tasfiye etmiş ve bölgede egemen aktör haline gelmiştir. Kuzey Suriye’deki örgütlenmesi, kurduğu teşkilat yapısı ve tüzüğü, silahlı kanadının içerisinde yer alan unsurları ve bağlantıları dikkate alındığında PYD’nin, PKK/KCK terör örgütünün Suriye’deki doğal uzantısı olduğu görülmektedir.

Araştırmanın amacı; PYD’nin Suriye krizinde DEAŞ ile savaşan ve demokratik değerleri benimseyen aktör kimliği kisvesi altında aslında terör örgütü PKK/KCK’nın bir unsuru olduğunu, terör örgütü PKK/KCK’nın, Arap Baharı’nın Suriye’ye sığraması ile oluşan siyasi otorite boşluğunu fırsata çevirerek ülkenin kuzeyinde tesis edeceği oluşum sayesinde aşamalı olarak özerk ya da federatif bir yönetsel yapılanma hedefi olduğunu ortaya koymaktır. Bununla birlikte Türkiye’nin güney sınırında egemenlik bölgesi tesis etme amacıyla olan PYD’nin oluşturduğu güvenlik tehdidi ve buna karşılık alınabilecek tedbirlerinin neler olabileceğine ilişkin önermelerde bulunmaktadır.

Araştırma doküman incelemesi ve literatür tarama teknikleri ile veriler elde edilmek suretiyle yapılmıştır. Müteakiben açıklayıcı araştırma modeli ile araştırma tekemmül ettirilmiştir. Araştırma ile ilgili verilerin toplanması açık kaynaktan; Ortadoğu’da Kürtler özelinde Suriye Kürtleri, PYD, PKK/KCK, Türkiye, ABD, Rusya ve diğer aktörlerin Suriye krizine, PKK’ya ve PYD’ye bakış açıları hakkında yazılan kitap, makale, rapor, tez çalışmaları incelenmek suretiyle sağlanmıştır.

Yapılan belge incelemesi ve literatür taraması neticesinde elde edilen bulguların araştırmanın sorunsalı ile örtüşüp örtüşmediği ortaya konmuştur. Müteakiben elde edilen veriler analiz edilmiştir. Analiz edilen verilerin yorumlanması neticesinde başlangıçta ortaya konan hipotezlerin geçerliliği test edilmiştir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Suriye rejimi ile tesis ettiği karşılıklı çıkar ilişkileri neticesinde kuzey Suriye’de varlığını hissettiren, küresel güvenliğe tehdit oluşturan Suriye iç savaşında DEAŞ’a karşı mücadelede ABD’ye kendisini kullanışlı bir aktör olarak tanıtan, Rusya’nın krize müdahalesi ile benzer ilişkileri bu ülke ile kurarak pragmatist yaklaşım sergileyen, AB’nin bazı üye ülkelerinde temsilcilikler açan PYD’nin nihai hedefi, bölgede yaşanan vekâlet savaşı neticesinde küresel aktörler nezdinde elde edeceği güvenin sağlayacağı kazanımlar ile bir Kürt koridoru oluşturmak ve bu bölgede uluslararası politikada tanınan özerk bir yönetim kurmaktır.

Bu bağlamda Türkiye, Suriye krizine bakışında haklı olarak PKK terör örgütünü ön plana koymaktadır. Ancak Suriye iç savaşında DEAŞ terör örgütüne karşı PYD/YPG’nin kullanılması, Türkiye’nin bu tezinin soruna müdahil tüm devletler tarafından PKK ile PYD’nin farklı unsurlar olduğu savları ile karşılık bulmasına yol açmaktadır.

Yapılan bu çalışmada PKK ile PYD’nin organik bağı incelenmiş, PYD’nin bir terör örgütü olarak siyasi ve askeri anlamda elde ettiği kazanımların müteakip dönemde Türkiye’nin güvenliğine yönelik oluşturabileceği tehditler ortaya konmuştur.

1.4. Araştırmanın Kapsamı

Bu tez çalışmasının ikinci bölümünde Suriye Kürtlerinin yerleşimi, nüfus durumu, tarihsel süreçte hareketleri, siyasi etkileşimleri, Suriye hükümeti ile olan

ilişkileri değerlendirilecektir. Üçüncü bölümde ise PKK/KCK'nın Suriye'de varlığından itibaren bölgedeki siyasi ve askeri faaliyetleri, PYD'nin örgütsel yapılanmasında PKK/KCK'nın yeri ve katkısı, PYD'nin Suriye siyasi iradesi ve bölgesel Kürt dinamikleri ile angajmanı, yetenekleri, kapasitesini nasıl artırdığı, uluslararası toplum ile olan ilişkileri, PYD'nin devlet dışı silahlı aktör olarak Suriye krizinde oynadığı rol, ekonomik faaliyetleri, PYD'ye katılan yabancı savaşçılar ele alınacaktır. Dördüncü bölümde ise PYD'nin 2011 yılında başlayan Suriye krizinde sahada direkt etkili olan küresel ve bölgesel aktörler ile ilişkileri ve Türkiye'nin güvenliğine etkileri ele alınacaktır. Araştırmada Suriye'nin diğer bölgelerinde meydana gelen askeri ve siyasi etkileşimler, Suriye krizine yönelik uluslararası çözüm arayışları, DEAŞ başta olmak üzere sahadaki tüm devlet dışı silahlı örgütlerin hareketleri kapsam dışı bırakılmıştır. Araştırma, Suriye'de meydana gelen gelişmeler devam ettiğinden ve değişkenlik arz ettiğinden dolayı 2018 yılı sonuna kadar olan gelişmeler dikkate alınarak yapılmıştır. Ayrıca, araştırma tamamen açık kaynak taraması şeklinde yapıldığından resmi veri ve görüşlere erişim sınırlı kalmıştır.

1.5. Çalışmanın Literatüre Katkısı ve Orijinalitesi

PKK/KCK terör örgütünün tarihi, etkileşimleri, KCK yapılanması, stratejik ve ideolojik değişimine yönelik literatürde pek çok çalışma bulunmaktadır. Ancak uluslararası toplumun büyük bir kesimi tarafından devlet dışı silahlı aktör olarak görülen ve özellikle Suriye krizi sonrasında ortaya çıkan de-facto durumdan faydalanan ve PKK'nın Suriye'deki kolu olan PYD'ye yönelik yapılan çalışma sayısı önemine oranla azdır. Yapılmış olan mevcut çalışmalarda ise Suriye Kürtlerinin tarihsel arka planı, son dönemde Irak ve Suriye temelinde meydana gelen olayların Kürtler tarafından nasıl değerlendirildiği, Arap Baharı sonrası Suriye'de Kürt hareketleri ele alınmıştır. Ancak Suriye'de konuşlanmasını tamamlayan PKK/KCK'yı merkeze alan, PKK/KCK ile PYD'nin organik bağlantısını ortaya koyan, PYD'nin siyasi, askeri ve ekonomik ilişkilerini inceleyen, küresel ve bölgesel aktörlerle Suriye krizi sayesinde sağladığı etkileşimi ile sonuçlarını değerlendiren bir çalışma bulunmamaktadır.

2. SURIYE KÜRTLERİ

2.1. Suriye'nin Demografik Yapısında Kürtler ve Yerleşim Alanları

Suriye'de yaşayan Kürtler iki farklı kategoride gruplandırılabilir. Birinci kategoride, Selahaddin Eyyubi'den bu yana Suriye'de yaşayan ve ülkenin farklı bölgelerine dağılmış, siyasal ve toplumsal bakımdan diğerlerinden ayrılmış, etnik özelliklerini ön planda tutmayan ve bir kısmının da Araplaşmış olduğu iddia edilen Kürtler yer almaktadır. Bu grupta yer alan Kürtler, Suriye devletinin siyasi erkleri ile genel olarak iyi ilişkiler kurmuş ve siyasal, etnik ya da kültürel alanda devlet ile karşı karşıya gelmemişlerdir. İkinci kategoride ise Türkiye'de yaşayan Kürtler ile akrabalık ilişkileri olan ve Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra belirli zaman aralıkları ile Suriye'ye yerleşen Kürtler bulunmaktadır. Bu grupta Türkiye'deki Ağrı ve Dersim isyanlarından sonra Türkiye'den ayrılmak zorunda kalan Kürtler ile Suriye-Türkiye sınırı belirlenirken hattın güneyinde kalan Kürtler bulunmaktadır.¹ Bu grupta yer alan Kürtler etnik aidiyet duygularını ön planda tuttuğundan komşu ülkelerdeki Kürt hareketlerinden etkilenmişler, zaman zaman rejim ile sürtüşme yaşamışlardır.

Her iki grupta yer alan Kürtlerin, yerleşim alanlarını etkileyen birkaç faktör mevcuttur. Bunlardan bir tanesi toplum düzeninin ve merkezi iktidarın yörüngesinde hareket eden aşiret yapılanmasıdır. Bu düzen beraberinde Kürtler arasında nüfuz mücadelesini ve doğal olarak parçalanmış bir yapılanmayı da getirmiştir. Diğer faktörler ise Suriye'de siyasal otoritenin son dönemlere kadar Kürtlere yönelik tutumu, bölge ülkeleri Irak, İran ve Türkiye'de Kürtlerle ilgili meydana gelen gelişmeler ve bu ülkelerin Kürtlere yönelik politikalarıdır. Türkiye'de 1920'li yıllardan sonra meydana gelen ayaklanmalar neticesinde ülkedeki bazı Kürt aşiretleri Irak kuzeyine ve

¹ Serhat Erkmen, "Türkiye ve Suriyeli Kürtler: Güven Bunalımı, Tıkanmışlık ve Bir Arada Yaşama" *Middle Eastern Analysis/Ortadoğu Analiz*, c. 4, s. 47 (2012): s. 20.

Suriye'nin Türkiye'nin sınır hattı boyunca Kamışlı, Haseke, Cerablus, Ayn-El Arab ve Afrin bölgesine yerleşmişlerdir.²

2.1.1. Suriye'nin Demografik Yapısında Kürtler

Ağırlıklı olarak Sünni Müslüman ve Araplardan farklı dile sahip olan Kürtler, Suriye'deki büyük azınlık gruplardan biridir. Suriye'de etnisiteye ya da konuşulan dile göre nüfus sayımı yapılmadığı için resmi olarak Kürt nüfus oranı belli değildir. Bununla birlikte, yapılmış akademik çalışma, araştırma ve röportajlara göre Suriye'de Kürt nüfusu incelendiğinde; en az olarak Arap kaynakların verilerinde %5, Kürt kaynakların verilerinde ise en fazla %15 olduğu belirtilen geniş bir aralıkta bilgi mevcuttur. Suriye'de vatandaş olarak sayılmayan Kürtlerin varlığı ve Araplaşmış olduğu varsayılan Kürtlerin sayısı üzerinde görüş birliği olmaması da söz konusu aralığın bu kadar geniş olmasına sebep olarak gösterilebilir.

Fuccaro³, 1943 yılı verilerine göre Suriye'de %7,5 ile %8 arasında bir Kürt nüfusun olduğunu, Minority Rights Group International's⁴ (2018) 22 milyon nüfusa sahip Suriye'de 2,5 milyon Kürt yaşadığını ve oranın yaklaşık olarak %11 olduğunu, Gary C Gambill⁵ Kürt nüfusun %10 olduğunu, Dahlman⁶ Suriye nüfusunun 22 milyon ve Kürtlerin %9-%10 olduğunu, Vanlı⁷ Suriye'de %7 oranında Kürt yaşadığını, Yıldız⁸ 2003 yılında ABD Dışişleri Bakanlığı verilerinde 18.2 milyon Suriye nüfusunun %9'unun Kürt olduğunu belirttiğini ve CIA Factbook ve İngiltere

² Oktay Bingöl, "Suriye'de Kürt Hareketi: PYD/YPG'nin PKK ve Bölgesel Kürt Dinamiği ile İlişkisi ve Türkiye'ye Etkileri" *Merkez Strateji Enstitüsü*, Rapor, 14 (2016): s. 2.

³ Nelida Fuccaro, "Manda Yönetimi Suriye'sinde Kürtler ve Kürt Milliyetçiliği: Siyaset, Kültür ve Kimlik", *Kürt Milliyetçiliğinin Kökenleri*, çev. Fahriye Adsay, Ümit Aydoğmuş, Sema Kılıç, ed. Abbas Vali (İstanbul: Avesta Yayınları, 2005): s. 233.

⁴ "Syria Kurds", *Minority Rights Group (2018)*, <https://minorityrights.org/minorities/kurds-5/> [Erişim Tarihi: 03 Eylül 2018]

⁵ Gary C Gambill, "The Kurdish Reawakening in Syria", *Middle East Intelligence Bulletin*, c. 6, s. 4, (2004): ss. 1-8.

⁶ Carl Dahlman, "The Political Geography of Kurdistan", *Eurasian Geography and Economics*, c. 43, s. 4, (2002): s. 274.

⁷ İsmet Şerif Vanlı, "The Kurds in Syria and Lebanon", *The Kurds: A Contemporary Overview*, ed. Philip Kreyenbroek, Stephan Sperl (London: Routledge Yayınları, 2005): s. 114.

⁸ Kerim Yıldız, *The Kurds in Syria: The Forgotten People* (London: Pluto Press, 2005), s. 23.

Dışişleri Bakanlığı verilerine göre toplam 18 milyon nüfuslu Suriye’de Kürtler de dâhil olmak üzere tüm azınlıkların %9,7 oranında olduğunu, Cuthbert⁹ Suriye’de nüfusun 6.300.000 olduğu dönemde %5 ve %10’a tekabül eden en az 320.000 en fazla ise 600.000 Kürt olduğunu, Khoury¹⁰ Suriye’nin 1945 yılında nüfusunun 2.949.819 olduğunu ve %8,5’inin Kürt olduğunu, Hinnebusch¹¹ ise Suriye’de %8 oranında Kürt olduğunu ifade etmektedir.

Birçok kaynakta farklı oranların görülmesine rağmen, genel olarak tarafsız ya da güvenilirliği nispeten daha yüksek olarak değerlendirilen kaynakların verdiği veriler değerlendirildiğinde Suriye’de Kürt nüfusunun genel nüfusa oranının %8 ile %10 arasında olduğu söylenebilir.

2.1.2. Suriye’de Kürtlerin Yerleşim Alanları

Minorsky’e göre Suriye’de Kürtler, Afrin bölgesinde 40 km. genişliğinde bir hatta Fırat Nehrinin doğusunda Cerablus bölgesinde 60x40 km.lik bir bölgede ve Haseke (Cezire) vilayetinde ise Habur Çayı ile Dicle arasında Rasulayn, Derbesiye, Amude, Kamışlı, Andivar, Derik hattında yaşarlar. Ayrıca Halep, Şam ve Hama illerinde de Kürt nüfusu vardır.¹² Mc Dowall¹³ da, Suriye’de birbirinden farklı bu üç bölgede yaşayan Kürtlerin kökenlerinin ayrı olduğunu söylemektedir. Afrin’de bulunan Kürtlerin, Türkiye’de yaşayan büyük bir Kürt topluluğunun uzantısı olduğunu ve asırlarca Afrin’in dağlık bölgelerinde yaşadıklarını, Cezire’nin ise 18’nci yüzyılın sonuna kadar Arap ve Kürt göçebe aşiretler tarafından geçici olarak kullanıldığını sonrasında Kürtlerin bu bölgeye göç ettiğini ifade etmektedir. Schmidinger’e¹⁴ göre, Cezire’de yaşayan Kürtler 1920’li yıllardan sonra Türkiye’den gelmiş ve nüfus

⁹ Amanda Cuthbert, “The Kurds”, *Meed Arab Report*, (1979): s. 5.

¹⁰ Philip Shukry Khoury, *Syria and the French Mandate: The Politics of Arab Nationalism, 1920-1945* (New Jersey: Princeton University Press, 1989): s. 15.

¹¹ Raymond A. Hinnebusch, *Syria: Revolution From Above* (London: Routledge Press, 2005): s. 19.

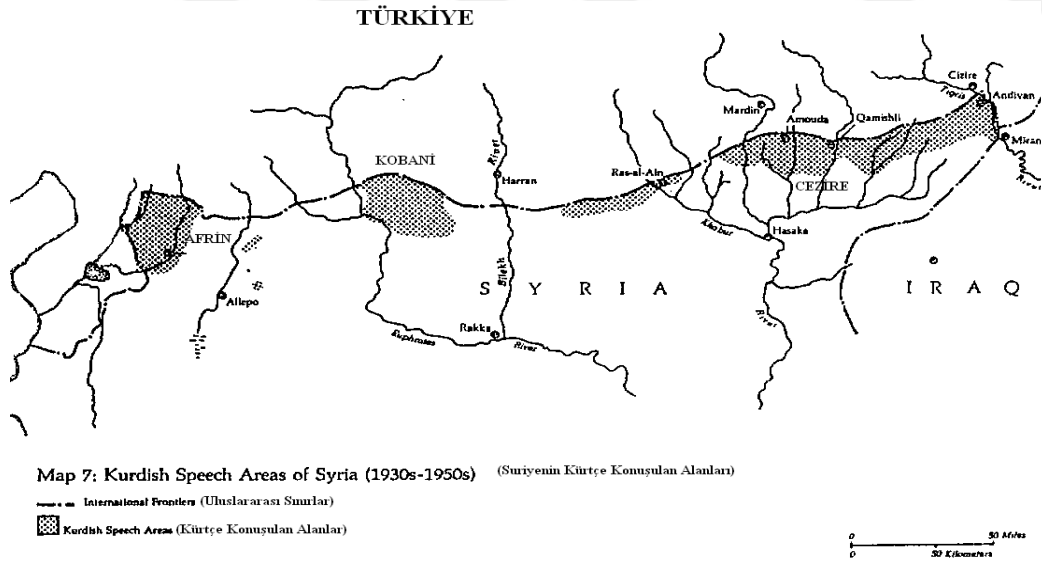
¹² Vladimir Minorsky, Thomas Bois, Mac Kenzie, *Kürtler ve Kürdistan*, 2. bs. çev. Kamuran Fıratlı (İstanbul: Doz Yayınları, 1996) s. 14.

¹³ David McDowall, *Modern Kürt Tarihi*, çev. Neşenur Domaniç (İstanbul: Doruk Yayıncılık, 2004), s. 612.

¹⁴ Thomas Schmidinger, *Suriye Kürdistanı’nda Savaş ve Devrim*, 2. bs. çev. Sevinç Altınçekiç (İstanbul: Yordam Yayınları, 2015), s. 60.

çoğunluğu Kürtler lehine değişmiştir. Fuccaro¹⁵, 1940'lı yıllarda Suriye'de Cezire bölgesinde 80 bin, Cerablus 'ta 60 bin, Cebel Ekrad'da 60 bin, Şam'da 20 bin Kürt'ün yaşadığını ve Şam'da bulunan Kürt nüfusunun %40'ının Arap toplumu ile yüzyıllardır birlikte bulunmaları nedeniyle kültürel ve idari anlamda bütünleştiğini söylemektedir.

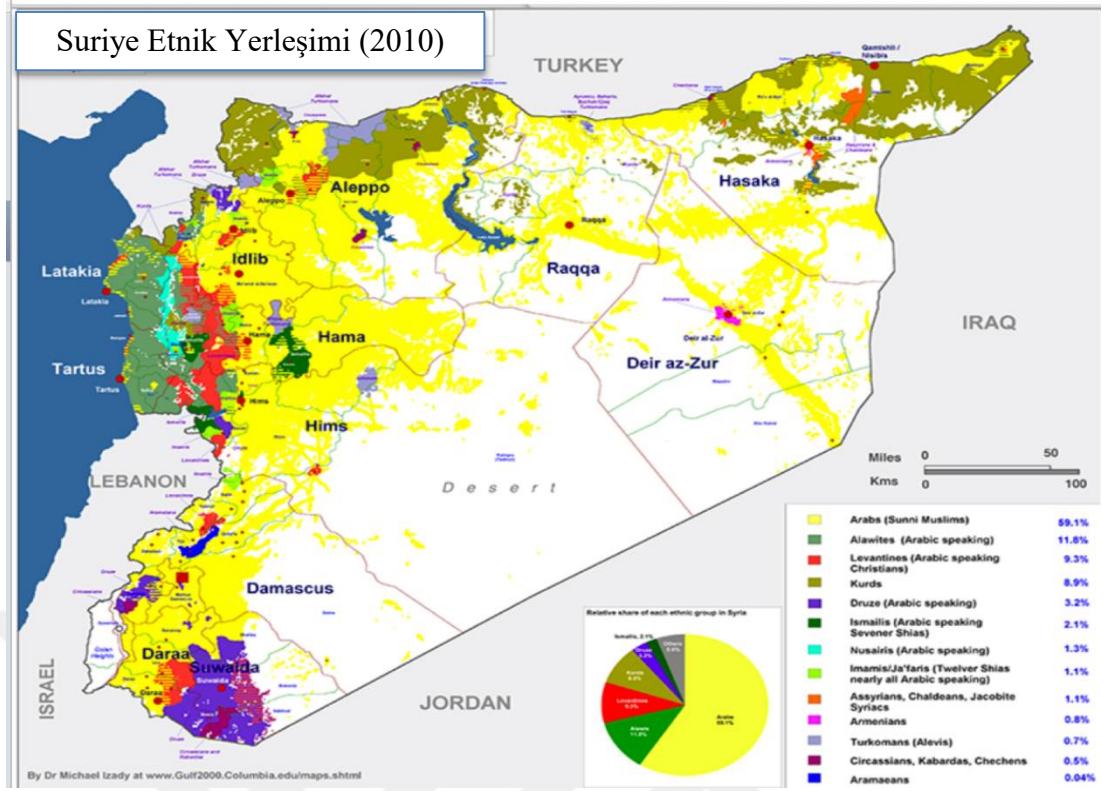
Suriye Kürtlerinin günümüzdeki yerleşim durumunu Türkiye ile Fransa arasında 1921 yılında imzalanan Ankara anlaşması belirlemiştir. Etnik, kültürel ya da mezhepsel yakınlıklardan ziyade Bağdat demiryolu uzanımı esas alınarak hazırlanan söz konusu anlaşma ile belirlenen Suriye-Türkiye sınırı neticesinde Suriye'de Kürtlerin esas olarak Afrin, Ayn-El Arap ve Haseke (Cezire) bölgelerinde kaldıkları söylenebilir. Bu bölgeler Türkiye'de Kürtlerin çoğunlukta yaşadığı alanların nüfus ve coğrafya anlamında da uzantısıdır. Suriye'de mevcut durum nedeniyle, ülkede yaşayan Kürt nüfusa yönelik düzenli ve güvenilir verilere ulaşmak hali hazırda mümkün olmadığından, aşağıda belirtilen rakamlar yakın zamanda elde edilmiş nicel değerler değildir. Şekil-1'de 1930-1950 yılları arasındaki Suriye Kürtlerinin yerleşim durumu, Şekil-2'de ise Suriye'nin 2010 yılındaki etnik durumu bulunmaktadır. Her iki harita karşılaştırıldığında Suriye'de Kürt yerleşiminin olduğu bölgelerde büyük bir değişiklik olmadığı görülmektedir.

Şekil-1: Suriye'de Kürt Yerleşim Bölgeleri (1930-1950)

Amir Hassanpour, *Nationalism and Language in Kurdistan 1918-1985*, (San Francisco: Mellen Research University Press, 1992), s. 10

15 Fuccaro, *age*, s. 234.

Şekil-2: Suriye’de Kürt Yerleşim Bölgeleri (2010)

Michael Izady, “Syria Ethnic Composition”, http://gulf2000.columbia.edu/images/maps/Syria_Ethnic_Detailed_lg.png

Suriyeli Kürtlerin, ülke içerisinde çok parçalı bir şekilde birbirinden yalıtılmış ve fiziki olarak kopuk üç ayrı bölgede, yerleşik ve göçebe olarak görülen farklı yaşam tarzları sürmeleri nedeniyle bütüncül bir yapıda olmadıkları görülmektedir. Suriye’de yaşayan Kürtler genellikle Türkiye sınırı boyunca birbirinden bağımsız üç farklı ve dar bölgede, Suriye’nin idari yapılanması göz önüne alındığında ise ağırlıklı olarak Haseke (Cezire) ve Halep vilayetlerinde bulunmaktadır. Bunun dışında Şam, Hama ve Lazkiye gibi ülkedeki diğer illerde belirli mahallelerde yaşamaktadırlar.¹⁶ (Şekil-3)

Kürtler, Türkiye ile sınırı çizen karayolunun güneyindeki kuşak sırasınca, Halep vilayetine bağlı Afrin (Kürt Dağı), Azez, Cerablus ve Ayn-El Arap’ta, ülkenin kuzey doğusunda yer alan Haseke (Cezire) ilinde, şehir merkezi, Darbesiye, Amuda, Kamışlı, Kahtaniye, Cevadiye ve Malikiye’de, Şam ilinde, Hayral Akrad, Rukneddin

¹⁶ Serhat Erkmen, “Suriye’de Kürt Hareketleri” **ORSAM**, Rapor, 127.7, (2012): s. 2.

Rasim Bozbuğa, “Suriye Kürtleri: Suriye'nin Kuzeyinde Etnik Yapı ve Kürt Nüfusu”, *21.Yüzyıl*

¹⁸ Muhammed Emin Zeki Beg, *Kürtler ve Kürdistan Tarihi* 4 bs. cev. Vahdettin İnce ve diğ. (İstanbul: 1999).

olmayan Afrin ve Ayn-el Arap ilçesinde toplanmıştır. Bozbuğa¹⁹, 2004 yılı verilerine göre Halep ilinin % 15-20'sinin Kürt olduğunu ve Kürtlerin Halep'in sekiz ilçesinin ikisinde (Afrin ve Ayn-El Arap) çoğunluğu oluşturduklarını söylemektedir. Afrin ve Ayn-El Arap, 20'nci yüzyıla kadar Türkiye-Suriye sınırında bulunan şehirlerin kırsal hinterlandını oluşturmuş ve Fransız mandası döneminde idari yapılanma ile şehirleşmiştir.²⁰

2.1.2.1.1 Afrin

Halep iline bağlı olan Afrin ilçesinde yerleşik bir nüfus görülmektedir. Suriye'de yaşayan Kürtlerin %30'u Afrin ilçesinde yaşamaktadır.²¹ Nazdar²², Halep'te Kürtlerin en yoğun yaşadığı bölgenin Afrin olduğunu, bu bölgede 360 ayrı köyde 290 bin Kürt ve bunun haricinde Azez ilçesinde de 30 bin Kürt'ün yaşadığını ifade etmektedir. Tejel²³ ise manda dönemi boyunca, Afrin bölgesinde Amkan, Biyan, Şexiyan, Şikaken ve Cümiyan olmak üzere beş büyük Kürt aşiretinin yaşadığını söylemektedir.

2013 yılı verilerine göre, Afrin'in nüfusu toplamda 250.000'dir ve bu nüfusun 70.000'i şehir merkezinde kalanı ise köylerde yaşamaktadır. Afrin'de Kürtler nüfusun çoğunluğunu oluştururken geri kalanı ise Arap ve Türkmen'dir. Ayrıca Azez ilçesinde de özellikle köylerde dağınık olarak bulunan ve çoğunluğu oluşturmeyen Kürt nüfusu vardır.²⁴

¹⁹ Rasim Bozbuğa, "Suriye Kürtlerinin Fotoğrafı", *Küçük Ortadoğu Suriye: İç Çatışmadan Ortadoğu İç Savaşına Giden Yolum İlk Durağı mı?* Der. Ümit Özdağ (Ankara: Kripto Yayınları, 2012):s. 297-313.

²⁰ Schmidinger, *age*, s. 51.

²¹ Gambill, *age*, s. 1-8.

²² Mustafa Nazdar, "The Kurds in Syria", *People Without a Country The Kurds and Kurdistan*, çev. M.Pallis, Ed. Gerard Chaliand (London: Zed Books, 1980): s. 212.

²³ Jordi Tejel, *Suriye Kürtleri: Tarih, Siyaset ve Toplum*, çev. Burçin Koç (İstanbul: İntifada Yayınları, 2015), s. 31.

²⁴ Rasim Bozbuğa, "Suriye Kürtleri: Suriye'nin Kuzeyinde Etnik Yapı ve Kürt Nüfusu" <http://www.21yyte.org/tr/merkezler/bolgesel-arastirma-merkezleri/orta-dogu-ve-afrika-arastirmalari-merkezi/suriye-kurtleri-suriyenin-kuzeyinde-etnik-yapi-ve-kurt-nufusu>. [Erişim Tarihi: 18.01.2017]

2.1.2.1.2 Ayn-El Arab

Birinci Dünya Savaşı sonrasına kadar yerleşik bir yaşamın görülmediği ve Kürt ve Arap mensupları bulunan Berazi Aşireti Konfederasyonunun hâkim olduğu Ayn-El Arab, öncesinde göçerlerin sıklıkla kullandığı, Halep vilayetine bağlı Urfa sancağının parçası olan bir bölgedir.²⁵

Osmanlı Devleti 170 köyü kapsayan bölgeye Arap Pınarı adını verirken, 1980’li yıllarda Suriye Hükümeti Araplaştırma politikası çerçevesinde, Arap Pınarı ismini Ayn-El Arab şeklinde değiştirmiştir. Ayn-El Arab, Pek çok Kürt kaynak tarafından Kobane ya da Kobani olarak adlandırılmaktadır. Kobani ismi, Türkiye-Suriye sınır hattını da oluşturan Bağdat Demiryolu’nu inşa eden Deutsche Bank şirketinin istasyona Kompany adını vermesi ve sonrasında bölgede yaşayan Kürt halk tarafından zaman içerisinde Kobani şeklinde telaffuz edilmesiyle ortaya çıkmıştır.²⁶

Fırat nehrinin Suriye toprakları ile birleştiği noktanın doğusunda, Şanlıurfa’nın Suruç ilçesinin izdüşümünde, Halep’in kuzeydoğusunda yer alan Ayn-El Arab, merkezinin büyük bir kısmının Kürt nüfusundan oluştuğu ve merkezi 70.000, genel nüfusu ise 200.000 civarında olan bir ilçedir.²⁷ Ancak, Suriye’de iç savaşın başlamasıyla aldığı göç neticesinde söz konusu ilçenin nüfusunun oldukça arttığı değerlendirilmektedir. Nazdar²⁸, Ayn El Arab’da Kürtlerin yaşadığı 120 civarında köy olduğunu söylerken bir sayı beyan etmemiştir. Tejel²⁹ ise, Fransız mandası döneminde, Ayn-El Arab civarında Eladinan, Şedadi, Şexan, Ketikan ve Pijan olmak üzere toplam beş aşiret halinde 16 bin civarında Kürt yaşadığını söylemektedir. Halep şehir merkezinde ise Kürtler, çoğunluğu oluşturmadıkları Eşrefiye ve Şih Mahsut olmak üzere iki mahallede toplanmışlardır.³⁰

²⁵ Schmidinger, *age*, s. 53.

²⁶ Lale Dündar, ”Türkiye-Suriye İlişkilerindeki Dönüşümün Haber Diline Etkisi/The Effect of Transformation in Turkey-Syrian Relations on News Discourse”, *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, c. 9, s.18, (2016), s. 209.

²⁷ Erkmen, *age*, s. 13.

²⁸ Nazdar, *age*, s. 212.

²⁹ Tejel, *age*, s. 32.

³⁰ Erkmen, *age*, s. 12.

2.1.2.2. Haseke (Cezire) İli

Geçmişte Arap Bedevi kabileleri ve Kürt göçebeleri tarafından mevsimsel dönemlerde mera olarak kullanılan Haseke ili, Fırat ve Dicle nehirleri arasında kaldığı için “Ada” manasına gelen Cezire olarak da adlandırılmaktadır.³¹ Türkiye-Suriye ve Irak sınırlarının birleştiği alanda ve Suriye’nin kuzeydoğusunda ve kabaca Şırnak ve Mardin illerinin güneyinde bulunan Cezire ili, Suriye Kürtlerinin en yoğun olarak bulunduğu bölgedir. Irak’ta Musul, Türkiye’de ise Mardin ilinin Haseke’ye coğrafi olarak komşu olması ve söz konusu bölgelerde yaşayan halkın geçmişten gelen akrabalık ilişkileri sosyokültürel ve ekonomik açıdan Haseke’yi bu şehirlerin hinterlandı haline getirmiştir. Ayrıca, Suriye’deki petrol yataklarının önemli bir bölümünü barındırması günümüzde Haseke ilini önemli bir konuma getirmektedir.

Osmanlı Devletinin hâkimiyeti altında olduğu dönemde, göçebe Kürt ve Arap aşiretlerinin bulunduğu bu bölgede nüfus dengesi, 1920’li yıllarda meydana gelen Kürt göçü ile Kürtlerin lehine değişmiştir. Fransa tarafından 1937 yılında Milletler Cemiyetine sunulan rapora göre Cezire’de, büyük bir çoğunluğu köylerde yaşayan 82.000 Kürt, göçebelerin köylere yerleşmesiyle sayıları artan 42.000 civarında Arap ve kent merkezinde ticaret ile uğraşan 32.000 Hristiyan yaşamaktaydı.³² Müteakip dönemde bir miktar daha yeni gelenler olmuş ancak güneyden devletin iskânı ya da kendiliğinden Arap göçü de söz konusu olmuştur. Müslüman nüfusta kısmi artışa karşın doğal nedenlerle ya da göçler sonucunda Hristiyan nüfusun oranında düşüş gözlemlenmiştir.

Mardin, Cizre, Nusaybin, Kızıltepe ve Ceylanpınar uzanımı hattının güneyinde, tamamı Haseke ili sınırları içerisinde, 20-60 km genişliğinde ve 280 km uzunluğunda, yaklaşık 700 köyde yaşayan Kürtler, Haseke vilayetinin çoğunluğunu oluşturmaktadırlar.³³ Haseke ilinin 2011 yılı sayımına göre toplam nüfusu

³¹ Kerim Yıldız, *The Kurds in Syria: The Forgotten People* (London: Pluto Press, 2005), s. 25.

³² Mc Dowall, *age*, s. 617.

³³ Nazdar, *age*, s. 212.

1.512.000'dir ve çoğunluğu Sünni Araplardan oluşan şehir merkezinde ise 190.000 kişi yaşamaktadır.³⁴

Haseke ilinin idari yapılanmasına göre dört ilçesi (Merkez ilçe, Kamışlı, Malikiye ve Resulayn) ve 16 nahiyesi bulunmaktadır.(Tablo-1) Hem coğrafi hem de nüfus olarak Kürtlerin yoğun olduğu Haseke ilinin üç ilçesinde Kürtler çoğunluğu oluşturmaktadırlar.³⁵

Tablo-1: Haseke Vilayetinde Kent Merkezi Nüfusu

Kent Adı	Nüfus	Bağlı Olduğu İlçe	Birinci Etnik Grup	Kent Adı	Nüfus	Bağlı Olduğu İlçe	Birinci Etnik Grup
Haseke	188.160	Haseke	Arap	Derbesiye	8.551	Resulayn	Arap
Kamışlı	184.231	Kamışlı	Kürt	Tal Tamer	7.285	Haseke	?
Resulayn	29.347	Resulayn	Arap	Jawadiya	6.630	Melkiye	Arap
Amuda	26.821	Kamışlı	Kürt	Mabrouka	6.325	Resulayn	Arap
Melkiye	26.311	Melkiye	Kürt	Yarobiyah	6.066	Melkiye	Arap
Kahtaniyah	16.946	Kamışlı	Kürt	Tel	5.781	Haseke	Arap
Şaddade	15.806	Haseke	Arap	Tel Hamis	5.161	Kamışlı	Arap
Ma'bada	15.759	Melkiye	Kürt	Tweinah	5.062	Haseke	Arap
Sabaawa Arbain	14.177	Haseke	Arap	Fadghami	5.062	Haseke	Arap
El-Manacir	12.156	Resulayn	Arap				

Rasim Bozbuğa, "Suriye Kürtleri: Suriye'nin kuzeyinde etnik yapı ve Kürt nüfusu", 21.Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, <http://www.21yyte.org/tr/merkezler/bolgesel-arastirma-merkezleri/orta-dogu-ve-afrika-arastirmalari-merkezi/suriye-kurtleri-suriyenin-kuzeyinde-etnik-yapi-ve-kurt-nufusu>.

2.1.2.2.1 Kamışlı

Nusaybin'in izdüşümünde yer alan Haseke'nin Kamışlı ilçesinde yoğunluklu olarak görülen Kürtler ile birlikte (Kürt kaynaklara göre %70 oranında), Hristiyan, Sünni Arap ve az miktarda Ermeni olmak üzere 400.000 civarında nüfus vardır.

³⁴ Erkmen, *age*, s. 13.

³⁵ Bozbuğa, *age*,

Kürtler genellikle ilçe merkezinde iken Suriye hükümeti tarafından sonradan bölgeye yerleştirilen ve %20 oranında oldukları değerlendirilen Araplar ise köylerde yaşamaktadırlar. Geri kalan %10'luk nüfusu ise kent merkezinde yaşayan Hristiyanlar oluşturmaktadır.³⁶

2.1.2.2.2 Resulayn

Haseke ilinin en az nüfusuna sahip Resulayn ilçesinde %60 oranda Arap çoğunluğu görülmektedir. Kürtler daha çok ilçenin doğusundaki Dırbesiye nahiyesinde, Araplar ise ilçe merkezinde ve batısında bulunmaktadır.³⁷

2.2. Tarihsel Süreçte Suriye Kürtleri

11. yüzyıldan itibaren günümüz Suriye sınırları içerisinde görülen Kürtler, o dönemde bölgede hâkimiyet kurmuş olan Abbasi, Eyyubi ve Selçuklu Devletlerinin otoritesi altında küçük beylikler halinde görülmektedirler.

2.2.1. Osmanlı İmparatorluğunda Suriye

Osmanlı İmparatorluğu 24 Ağustos 1516 yılında Memlûkler ile yaptığı Mercidabık Savaşı sonucunda Suriye ve Lübnan'ı topraklarına katmıştır. Suriye'nin fethedilmesinden sonra Osmanlılar idari yapılanmalarını Halep ve Şam üzerine kurmuşlardır. Osmanlılar zamanında "Bilad el Şam" olarak adlandırılan Suriye; Halep, Şam, Trablusşam ve Sayda olmak üzere dört ayrı eyaletten oluşmaktadır.³⁸ Osmanlı Devleti, Suriye'de otoritesini kurmak adına idari ve askeri düzeni sağlamayı müteakip dini ve hukuki olarak Hanefi inanç merkezli bir yönetim tesis etmiştir. Osmanlı yönetimi kurduğu eyalet düzeni ile birlikte topraklarına kattığı bu bölgede iki temel esas benimsemiştir. Bunlardan birincisi asayişî sağlayarak ekonomik ve sosyal hayatı düzenlenmesi, ikincisi ise dini ve ticari açıdan çok önemli olan hac yolunun emniyetinin sağlanmasıdır.³⁹ Osmanlı İmparatorluğu, atadığı valiler vasıtasıyla merkezi bir yönetim ve denetim mekanizması kurarken aynı zamanda bilhassa ulaşım

³⁶ Erkmen, *age*, s. 13.

³⁷ Bozbuğa, *age*,.

³⁸ Philip K. Hitti, *Syria a Short History* (New York: Macmillan Press, 1959): s. 19.

³⁹ Tufan Ş. Buzpınar, "Suriye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 37. (Ankara: TDV Yayınları, 2009): s. 581.

ve tarım imkânları yetersiz bölgelerde yerel yönetimlere vergilerini ödeme ve güvenliği tehdit etmeme şartıyla önemli derecede özerklik tanımıştır. Bu dönemde özellikle Halep eyaleti Orta Doğu'da ticaretin başlıca merkezlerinden biri haline gelmiştir.

18'inci yüzyılın ikinci yarısından sonra Batı dünyasının askeri, ekonomik ve teknolojik reformlarına karşılık veremeyen Osmanlı İmparatorluğu'nun zayıflaması ile Orta Doğu kapitalizmin öncelikli hedeflerinden biri haline gelmiştir. Bölgede başlayan güç savaşlarında Fransa 1798 yılında Mısır'ı işgal etmiş, ardından düzenlediği Suriye seferi ise Akka'da Cezzar Ahmet Paşa tarafından püskürtülmüştür. Daha sonra ise 1832 yılında Suriye, Osmanlı İmparatorluğu içerisinde özerk bir yönetim kuran ve genişleme çabası içerisinde olan Mısır valisi Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa emir komutasındaki Mısır ordusunun işgaline uğramıştır.⁴⁰ Bu dönemde Suriye'de valiler arasındaki anlaşmazlıklar, Akka Valisi Abdullah Paşa'nın baskıcı idaresinden kurtulmak isteyen halkın desteği ve Mora ile Cezayir'in kaybedilmesi neticesinde Suriye dâhil imparatorluğun her yerinde çıkan isyanlar, Suriye'nin elden çıkmasında etkili faktörlerdir.⁴¹ Osmanlı İmparatorluğu, bağımsızlığını ilan eden Mehmet Ali Paşa'ya karşı başlattığı savaşın neticesinde 1839 yılında Nizip'te yenilgiye uğramıştır. Bunun üzerine Avrupa Devletleri soruna müdahil olmuş ve 1841 yılında Mısır ordusu Suriye'den çekilmek zorunda kalmıştır.

19'uncu yüzyıldan itibaren Osmanlı İmparatorluğunun Orta Doğu'daki topraklarına karşı Avrupa'nın ilgisi daha da artmıştır. Suriye limanları Akdeniz'deki deniz ticaretinin cazibe merkezi olmuştur. Bu dönemde Suriye'de Britanya'nın ticari üstünlüğüne karşın Fransa'nın kültürel ve siyasi ağırlığı devam etmiştir.⁴² Osmanlı Orta Doğusunun bazı şehirlerinde kurulan misyoner okul mezunları yükseköğrenim için batı üniversitelerine gitmişlerdir. Dolayısıyla eğitim, Avrupa devletlerinin kültürel, ekonomik ve siyasi etkinliklerinin yayılabilmesi için önemli bir yol olmuştur. Fransızlar ise Suriye topraklarında bunu çok iyi başarmışlardır.⁴³

⁴⁰ Fahir Armaoğlu, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)* (Ankara: TTK yayınları, 1997), s. 198.

⁴¹ Şinasi Altundağ, *Kavalalı Mehmet Ali Paşa İsyanı* (Ankara: TTK Yayınları, 1998), s. 29-31.

⁴² İlber Ortaylı, "19. Yüzyıl Sonunda Suriye ve Lübnan Üzerinde Bazı Notlar", *Osmanlı Araştırmaları Dergisi XXIV*, (1984): s. 89-113.

⁴³ Poyraz Gürson, *Suriye* (Ankara: Atılım Üniversitesi Yayınları, 2010), s. 12.

19'uncu yüzyılın başlarına kadar Suriye'de görülen Sünni idaresi ve hâkimiyeti bu tarihten itibaren azınlık gruplar tarafından kabul görmemiştir. Hristiyanlar, Dürziler ve Yahudiler özellikle Fransa ile olan ilişkilerini ön planda tutarak nispeten laik bir milliyetçilik akımının öncüleri olmuşlardır. Diğer bir deyişle Avrupa ile yapılan ticaret sonucu gelişen ilişkiler neticesinde ortaya çıkan Hristiyan ticari burjuvası bölgede Arap milliyetçiliğinin artmasına da sebep olmuştur. Ayrıca Osmanlı İmparatorluğunda yapılan Tanzimat ve Islahat reformları ile Hristiyanlara tanınan eşit haklar, Suriye'de iki grubun arasındaki çatışmaları daha da arttırmıştır.⁴⁴ Bölgede görülen kargaşa ve isyan hareketlerinden faydalanan Avrupa Devletlerinin kışkırtmaları ile Osmanlı yönetimi ile ilişkiler kötüleşmiştir. Türk karşıtı düşüncenin ve milliyetçiliğin bölgede yükselmesinin belli başlı sebepleri ise Osmanlı idaresinin giderek bozulması, batıya eğitim için giden gençlerin yeni akım siyasal fikirleri benimsemesi, batı ile gelişen ticari ilişkiler olarak gösterilebilir.⁴⁵

Birinci Dünya Savaşının başlangıcında Suriye'de dini ve etnik temelli kutuplaşan bir toplum bulunmaktadır. Osmanlı İmparatorluğunun Suriye ve Batı Arabistan Orduları Komutanlığına atadığı Cemal Paşa'nın İngiltere ve Fransa ile işbirliği yaptığına inandığı bazı Arap liderlerinin sadakatinden şüphe duyması sebebi ile aldığı sert tedbirler, Arap milliyetçiliğinin yükselmesine neden olmuştur. 1915 yılında Mekke Şerifi Hüseyin'in Osmanlı İmparatorluğuna isyan etme karşılığında talep ettiği sınırlar içerisinde kalan tüm bölgede bağımsız bir Arap Devletinin kurulması talebini kabul eden İngiltere, diğer yandan 1916 yılında Fransa ile imzaladığı Sykes-Picot anlaşmasında Fransa'nın Güney Lübnan'dan Anadolu'ya kadar uzanan Suriye üzerinde doğrudan kontrolünü de tanımak suretiyle Arap Devletine yönelik verdiği sözü ihlal etmiştir. Savaş sonrasında 1920 yılında toplanan Genel Suriye Kongresinde Arap isyanının cephe komutanı ve Şerif Hüseyin'in oğlu Emir Faysal Suriye'de bağımsızlık ilan etmiştir. Ancak bu durum İngiltere ve Fransa'nın Arap bölgelerini aralarında bölmeyi öngören Sykes-Picot Anlaşmasına aykırı olması sebebi ile kabul görmemiş ve 1920 San Remo Konferansı ile Suriye,

⁴⁴ Daniel Pipes, *Greater Syria: The History of an Ambition* (London: Oxford University Press, 1990), s. 21.

⁴⁵ Zeine N. Zeine. *Türk-Arap İlişkileri ve Arap Milliyetçiliğinin Doğuşu*, çev. Emrah Akbaş (İstanbul: Gelenek Yayınları, 2003), s. 17.

Fransa mandası altına girmiştir.⁴⁶ Birinci Dünya Savaşı sonrasında Fransa ve İngiltere'nin bölgesel çıkarlarını ön planda tutarak akrabalık ve tarihsel bağları dikkate almadan kurduğu ve böl yönet prensibine dayandırdığı yeni Orta Doğu düzeni sonrası Osmanlı coğrafyasında yaşayan Kürtler Türkiye, Irak ve Suriye olmak üzere üç ülkenin sınırları içerisinde kalmışlardır.

2.2.2. Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Suriye Kürtleri

Yaygın olarak Kürt kökenli olduğu kabul edilen Eyyübiler'in Suriye'de bulundurduğu askerlerin maaşlarını karşılamaya yönelik uygulamaya koyduğu iktâ vergi sisteminin katkısıyla birçok Türk, Kürt ve Arap aşiret bu bölgeye yerleşmiştir. Çaldıran Savaşı Kürtler için önemli bir tarihtir. Savaştan sonra İran Şahı kendisine bağlılıklarını bildirmek amacıyla gelen on bir Kürt aşiret liderini hapsedtirirken, Yavuz Sultan Selim Kürtlerin Osmanlı idare sistemine katılmasına izin vermiştir.⁴⁷ 1516 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun topraklarına kattığı Suriye ile Anadolu arasında yerleşik ya da yarı göçer halde bulunan bu aşiretlerin yoğunluğunun artması göç, kervan hareketleri, askeri harekâtların güzergâhının emniyetinin sağlanması imparatorluğa ekonomik, siyasi ve askeri olarak katkıda bulunmuştur. Ayrıca bölgede mevcut Arap ve Kürt tebaasına ek olarak Anadolu ve Irak'tan Osmanlı İmparatorluğu tarafından göç ettirilen Kürt aşiretleri ise, imparatorluk tarafından Suriye'de bir nevi yerel yeniçeri olarak görevlendirilmiş ve daha çok hac yolunun emniyetinin alınması gibi asayiş görevlerinde kullanılmıştır. Dolayısıyla Osmanlı İmparatorluğu döneminde Suriye'deki Kürt tebaanın şehrin güvenliğinden sorumlu olma, asayiş ve hac yolunun emniyetinin alınması gibi askeri özelliği ön plana çıkmıştır.

1534 yılında Şam eyaletinden ayrılarak kurulan Halep eyaleti Suriye'nin kuzeyi, Kilis ve Hatay'ı kapsamaktadır. Osmanlı İmparatorluğu topraklarına kattığı ulaşımı güç olan bu bölgelerde yönetimi özerkleştirmiştir. Kürt aşiretler bu bölgelerde miras

⁴⁶ William Cleveland, *Modern Ortadoğu Tarihi*, 2. bs. çev. Mehmet Harmancı (İstanbul: Agora Kitaplığı, 2008), s. 182.

⁴⁷ Wadie Jwaideh, *Kürt Milliyetçiliğinin Tarihi, Kökenleri ve Gelişimi*, 8. bs. çev. İsmail Çekem, Alper Duman (İstanbul: İletişim Yayınları, 2014) s. 50.

yolu ile geçen bir ağalık yönetimi kurmuşlar ve imparatorluğa bağlı kalmışlardır.⁴⁸ İmparatorluğa bağlılık noktasında tek istisnai durum Canbuladoğlu Ali isyanıdır. Kanuni Sultan Süleyman döneminde asi bir Kürt olan Kasım beyin oğlu Canbolad Bey, padişah tarafından haremine alınmış ve yetiştirilmiştir. Yavuz Sultan Selim ise Suriye’yi fethettikten sonra Kanuni Sultan Süleyman tarafından devlet adamı olarak yetiştirilen Canbolad Bey’i kendi memleketine Kilis Sancakbeyi olarak görevlendirmiştir.⁴⁹ Canbolad Bey, Kilis ve Halep civarındaki Kürt aşiretlerinin üzerindeki otoritesi ile eşkıyalık yapmalarına engel olarak asayişi sağlamakla kalmamış, bununla birlikte 1565 yılında Cezayir’deki Arapların isyanının bastırılmasında ve 1571 yılında Kıbrıs’ın fethinde önemli rol oynamıştır ve Osmanlı Devletine sadık bir devlet adamıdır. Osmanlı Devleti, Arap, Kürt ve Türkmen başta olmak üzere pek çok etnik aşiret barındıran Kuzey Suriye’de, göstermiş olduğu liyakat ve bağlılık sebebi ile idarenin Canbolad aşiretinde olmasına izin vermiştir. Ancak Canbolad Bey’in ölümü ile sadakati kaybolan aşirete karşı Osmanlı Devletinin tutumu değişmiştir. 1605 yılında İranlılar ile yapılan savaşta yenilginin sorumlularından olduğu gerekçesi ile Canbuladoğlu Hüseyin Paşa idam edilmiştir. Amcasının idam edilmesi üzerine bölgenin idaresini ele alan Canbolad Bey’in torunu Canbuladoğlu Ali, Osmanlı Devletine İran Savaşında asker yardımında bulunmak koşuluyla padişah I. Ahmet’ten Halep Beylerbeyliğini ve on dört adamı için imparatorluğun doğu bölgesinde st düzeyde yöneticilik hakkı verilmesini talep etmiştir. Osmanlı Devleti, kendisinden talep edilenleri fazla bulmakla birlikte kabul etmiştir. Ancak başta Kuzey Suriye olmak üzere Halep Beylerbeyliğinde idari ve askeri olarak örgütlenen, adına hutbe okutup para bastıran, İran ve Toskana Dükalığı ile anlaşma yapıp ilişkilerini geliştirme gayretinde olan Canbuladoğlu Ali’nin isyan edip Osmanlı Devletinden ayrılma amacında olduğu anlaşılınca, Kuyucu Murad Paşa Suriye seferine çıkmış, Kuzey Suriye’de bulunan Oruç ovasında yapılan savaşta Canbuladoğlu Ali’nin kuvvetleri bozguna ğratılmıştır. Bu isyan sonrasında Suriye’nin idaresinde benimsenen tımar sistemi uygulamasından vazgeçilmiş ve Osmanlı Devleti bu

⁴⁸ Martin Van Bruinessen, *Ağa, şeyh, Devlet*, 6. bs. ev. Banu Yalkut (İstanbul: İletişim Yayınları, 2010), s. 239.

⁴⁹ Joseph V. Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi VIII*, ev. Mümin evik, Erol Kılıç (İstanbul: dal Neşriyat, 1993), s. 92.

bölgenin kendilerine sadık olan, vergilerini ödeyen yerel emirler yoluyla yönetilmesini benimsemiştir.⁵⁰

18'inci yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu döneminde Bilad-El Şam (Suriye) bölgesinde yaşayan bir kısım Kürt aşiretler Osmanlı kırsal toplumuyla bütünleşmekle birlikte akrabalık ilişkilerine dayalı etnik yapılarını korurken, günümüzde Hatay'ın Altınözü ilçesinin bulunduğu Kuseyr yaylasında yaşayan diğerleri ise Arap ve Türk toplulukları arasında asimile olmuştur.⁵¹ Dolayısıyla bu dönemde Suriye Kürtleri kendilerini daha çok Osmanlı tebaası ve milleti içerisinde konumlandırmışlardır.

Bruinessen'e⁵² göre, Kuzey Cezire (Mezopotamya Ovasının kuzey kısmı, modern Suriye'nin kuzeyi ve Karacadağ'ın güney eteklerini kapsayan bölge) çok verimli bir bölgedir. Ancak güneyden Bedevi aşiretlerinin, kuzeyden ise göçebe Kürtlerin yaptığı talanlar bölgeyi güvenlik ve tarımsal anlamda zayıflatmıştır. Bağdat-Halep-İstanbul arasındaki kervan yolunun en tehlikeli bölgesi burasıdır. Rakka eyaletinin yerleşik zengin Suriye köylüleri sık sık göçerlerin baskınlarına uğramışlardır.

Vanlı'ya⁵³ göre, 1764 yılında Alman yazar Karlsten Libourg'un Danimarka Kralı tarafından Yakın Doğu ülkeleri hakkında bilgi toplaması için görevlendirildiğinde gittiği Suriye Ceziresi'nde; Milli, Kiki, Sasani, Asiti olmak üzere dört Kürt ve Tay adlı bir Arap aşireti vardır ve bugün aynı aşiretler bu bölgede bulunmaktadır.

Bu aşiretler arasında göze çarpan Milli aşiretinin varlığı aynı zamanda 1518 yılından itibaren Osmanlı arşivlerinde de bulunabilmektedir. Milli Aşireti, Osmanlı Devleti içerisinde en büyük aşiretlerden birisidir. Söz konusu aşiret 17'nci yüzyılın sonlarından itibaren imparatorluğun aşiret iskân projesi kapsamında önce Diyarbakır'a sonra ise merkezi Urfa olan, Suriye'nin Rakka, Haseke ve Irak'ın Ramadi bölgelerini kapsayan ve 1594 yılında Halep Eyaletinden ayrılarak kurulan Rakka Eyaletine yerleştirilmiştir. Milliler, II. Abdülhamit zamanında kurulan Hamidiye alaylarında

⁵⁰ Fatma Acun, "Celâlî İsyanları (1591-1611)" *Türkler Ansiklopedisi*, ed. Hasan Celal Güzel, ve diğ., Yeni Türkiye Yayınları, c. 9, Ankara, 2002, ss. 695-708.

⁵¹ Tejel, *age*, s. 31.

⁵² Bruinessen, *age*, s. 154.

⁵³ Vanlı, *age*, s. 114.

görev almış ve İbrahim Paşa önderliğinde diğer aşiretler karşısında ön plana çıkmıştır. Arap aşireti Şammarların, diğer Kürt aşiretleri Kikiler ve Karakeçililer ile aralarında yaşanan güç ve nüfuz mücadeleleri zayıflamalarına sebep olmuştur. Aşiretin lideri İbrahim Paşa, Jön Türkler ile Abdülhamit rekabetinde Abdülhamit'ten yana tavır almış ve Suriye'de destek sağlamaya çalışmıştır. Birinci Dünya Savaşı sonrası Türkiye Cumhuriyetinin bağımsızlık mücadelesinde Cezire bölgesindeki Milli Aşireti Türk Ordusunun ilerlemesine karşı koymaya çalışan Fransızlara yardım etmiştir.⁵⁴ 1921 yılında Fransa ile Ankara Hükümeti arasında yapılan Ankara anlaşması sonucunda Milli aşiretinin yaşadığı toprakların büyük bir kısmı manda yönetimindeki Suriye topraklarında kalmıştır.⁵⁵

Osmanlı İmparatorluğu döneminde Suriye'nin kuzeydoğu bölgesi yazın Arap kışın ise Kürt aşiretlerinin kışlakları olarak kullanılmıştır.⁵⁶ Gökalp⁵⁷, 20'nci yüzyılın başlarında Suriye Kuzeyindeki Arap Tay aşiretinin Nusaybin'in güneyindeki köylerde, Şammar aşiretinin Sincar Dağı ile Güneydoğu Toroslarının önünde bulunan Abdülaziz arasındaki bölgede tarımcılık yaptıklarını, bedevi Arap aşiretlerinin diğerlerine göre daha kuvvetli olduğunu ve Şammarlara vergi verdiklerini ifade etmektedir. Bozbuğa⁵⁸, günümüzde bölgede yaşayan Şammar, Tay, Cubur, Harb, Şarabeyn ve Baggara gibi Arap aşiretlerinin Osmanlı İmparatorluğu ve hatta öncesindeki dönemlerde bölgede olduğunu ifade etmektedir.

1858 yılında düzenlenen Arazi Kanunnamesi ile yerel idare ve merkezi hükümete yakın olan aşiret reislerine kırsal bölgede toprak sahibi olma hakkı ve dolayısıyla zenginleşme imkânı tanımıştır. Bu kanunnameden Şam'da yaşayan Kürt Mahallesi eşrafından Yusufi ve Şemdini aileleri de yararlanmıştır. Böylece Şam'da Hay-El Ekrad'da (Kürt mahallesi) yaşayan çoğunluğun aksine zengin ve seçkin aileler şehrin ekonomik ve politik düzenine entegre olmuşlardır. Ayrıca Halep eyaletinde

⁵⁴ Yıldız, *age*, s. 27.

⁵⁵ Janet Klein, *The Margins of Empire: Kurdish Militias in the Ottoman Tribal Zon* (Stanford: Stanford University Press, 2011), s. 102.

⁵⁶ Bozbuğa, *age*,

⁵⁷ Ziya Gökalp, *Kürt Aşiretleri Hakkında İçtimai Tetkikler* (İstanbul: Toker Yayınları, 2007), s. 66.

⁵⁸ Bozbuğa, *age*,

şehir ile kırsal bölgeler arasında gelişen ticari ilişkiler sayesinde nüfusu artan bir Kürt bölgesi oluşmuştur.⁵⁹

Osmanlı imparatorluğunun sonuna doğru Suriye'deki Kürtlerde şehir ve kırsalda yaşayanlar şeklinde de kendini hissettiren iki farklı eğilim görülmüştür. Şehirde yaşayan Kürt nüfusu ve onun önde gelenleri egemen etnik topluluklara yönetsel olarak egemenliği devretme vaadi nedeniyle Fransızları desteklerken, kırsalda yaşayan Kürt aşiretleri statükonun ve zenginliklerinin devamı amacıyla İstanbul'daki merkezi otoriteyi desteklemişlerdir.⁶⁰

Sonuç olarak Suriye kuzeyinde Osmanlı İmparatorluğunun yönetim ve askeri teşkilatında yer alan Kürtlerin bölge halkı ile genel itibarıyla iç içe geçmiş bir durumu vardır. Kürtlerin bölgede siyasal ve toplumsal açıdan bir bütünlük arz etmediği görülmektedir. Osmanlı imparatorluğu döneminde Canbuladoğlu ayaklanması istisna olmak üzere, bölgede meydana gelen isyanların siyasal ya da etnisite özellikli olmaktan ziyade çıkar ve nüfuz mücadelesinden kaynakladığı görülmektedir. İmparatorluk döneminde bölgede meydana gelen çatışmaların sebebi, devlet ve aşiretler arasında bölünmüş olan otoritenin yeniden paylaşılmak istenmesidir.⁶¹

Osmanlı İmparatorluğunun son dönemine kadar Suriye Kürtlerinin etnik açıdan daha çok bölgesel, coğrafi ve dini özelliklerinin ön planda olması, bölgede homojen bir dağılım göstermemesi sebebiyle kimlik ve tarihsel ortak geçmiş gibi tanımlayıcı özelliklerinden bahsetmek pek mümkün değildir.

2.2.3. Suriye'de Fransız Manda Dönemi ve Kürtler

1920 San Remo Konferansı sonrasında Suriye'de Fransa mandasını kabul etmek istemeyen Araplara karşı Fransız Generali Gouraud'ın Şam'a girip Faysal'ı tahttan indirmesi ile bölgede Fransız mandası dönemi başlamıştır. Bu durum 1922 yılında Milletler Cemiyeti tarafından onaylanmış, Fransa'ya resmen Suriye ve Lübnan bölgesinin manda sorumluluğu verilmiştir. Suriye'deki Fransız politikası ile

⁵⁹ Tejel, *age*, s. 34.

⁶⁰ Yıldız, *age*, s. 27.

⁶¹ Tejel, *age*, s. 43.

İngilizlerin Irak'taki politikası birinin Sünni-Arap milliyetçiliğinden destek alırken diğerinin bölgedeki azınlıkları desteklemesi yönüyle tamamen zıt olarak gelişmiştir.

2.2.3.1. Suriye'de Fransız Manda Döneminin Genel Değerlendirmesi

Manda dönemi başladığında siyasi entegrasyon derecesinin düşük olması, Suriye'nin en önemli merkezleri olan Halep ve Şam arasındaki siyasi işbirliğinin yetersiz olması gibi faktörler Fransa'nın işine gelmiştir. Fransa kentsel seçkinler ile kırsal seçkinler, Sünni Araplar ile etnik ve dini farklılıkları bulunan yerel azınlıklar arasındaki çekişmeleri kullanmak suretiyle benimsediği 'böl ve yönet' prensibi doğrultusunda Suriye'de dini azınlıkların özyönetimini esas alan beş ayrı otonom bölge belirlemiştir. Bunlar nüfusun %10'unu oluşturan kuzeyde kıyı şehri Lazkiye çevresinde Alevi devleti, Şam'ın güneyinde Dürzilerin çoğunlukta olduğu nüfusun %2'sini oluşturan Cebel-Dürzi Devleti, Lübnan, Şam ve içerisinde özerk bir yapı olarak İskenderun Sancağını da bulunduran Halep Devletleridir. Bu düzenleme ile Suriye'de yaşayan Nusayriler, Hristiyanlar, Sünni Araplar ve Dürzilere yönelik din ve etnik yapı temelli devletler kurulmuştur.⁶² Fransız dönemi Suriye haritası Şekil-4'tedir. Bu özerk yönetimlerden sadece Lübnan günümüze kadar varlığını devam ettirmiştir. Bu ayrıştırmadaki temel amaç Sünni Araplardan gelebilecek, gelişmesi ve önüne geçilmemesi durumunda Kuzey Afrika'daki sömürgelere de sıçrayabilecek milliyetçi akımın köreltilmesidir.⁶³ Ayrıca siyasal unsurların her birinin yapısal olarak zayıf olması, birleşik bir muhalefet oluşturmaması Fransa açısından egemenliğini tesis etmede önemli bir avantaj olmuştur.⁶⁴

⁶² Schimidinger, *age*, s. 56.

⁶³ Khoury, *age*, s. 54.

⁶⁴ Oral Sander, *Siyasi Tarih (1918-1994)*, 9. bs. (Ankara: İmge Yayınevi, 2001), s. 83.

Şekil-4: Fransız Mandası Dönemi Suriye Haritası

Philip Shukry Khoury, *Syria and the French Mandate. The Politics of Arab Nationalism, 1920-1945* (New Jersey: Princeton University Press, 1989), s. 2.

Mandater devlet tarafından dini azınlıklara verilen özerk yönetimler, Birinci Dünya Savaşı sonrasında Arap yarımadasında artan Arap milliyetçiliği ve Sünni ağırlıklı unsurlara karşı bir denge mekanizması olarak kullanılmıştır. Ancak Fransa sahip olduğu manda rejimleri içerisinde kontrol etmekte en çok güçlük yaşadığı Suriye’de 1925 yılına kadar pek çok yerel direnişle karşılaşmıştır. Fransa’nın mandaterliğinin ilk yıllarında otoritesini tesis etmek için uyguladığı baskı politikaları Dürzi, Bedevi ve Nusayrilerin isyan hareketlerine sebep olmuştur. Fransa 1924 yılında Şam ve Halep devletlerini Suriye Devleti adı altında birleştirmiştir. Ancak İskenderun Sancağı, Alevi ve Dürzi bölgeleri Şam ve Halep gibi Arap milliyetçiliğinin yoğun olduğu bölgelerden siyasi ve idari olarak izole edilmiştir. Fransa Suriye politikası gereği bölgede Arap milliyetçi akımının önünü kesemediği takdirde ikinci seçenek olarak bu hareketi çevrelemeyi hedeflemiştir.

1925 yılında Dürzi bölgesinde başlayan ve 1927 yılına kadar devam eden isyan hareketleri milli çapta bir direniş hareketine dönüşmüş, Suriye’de siyasi, toplumsal ve ekonomik açıdan bir yıkım olmuş, 6000’e yakın Suriyeli hayatını kaybetmiş, belirli bölgelerde ticaret merkezleri harabeye dönüşmüştür. Büyük isyan sonrasında oluşan

‘Milli Blok’ manda döneminin sonuna kadar Suriye’nin bağımsızlığı ve toprak bütünlüğünü savunan öncül bir yapı olmuştur.

Ancak Milli Blok liderleri Osmanlı Devleti zamanında merkezi hükümet ile ilişkiler kuran aynı ailelerdir. Dolayısıyla manda döneminde Suriye’nin siyasi yapılanması değişmekle birlikte yerel unsurların güç merkezlerinde bir değişiklik olmamıştır. Ancak halkın Fransa’yı meşru görmemesi Milli Blok’u da Fransız karşıtı duyguları benimsemek durumunda bırakmıştır. Milli Blok Suriye’nin toprak bütünlüğü ve egemenliği açısından milliyetçi yapı görüntüsü çizerken diğer yandan manda dönemi sonrasında iktidarda yer alarak sahip oldukları ekonomik ve siyasal gücü devam ettirmeyi amaçlamıştır. Dolayısıyla söylem ve eylemlerinde Fransa ile gerekli olduğu kadar işbirliği yaparak ilişkilerini dengede tutma politikası sergilemişlerdir. Buna rağmen Fransa, Milli Blok’a ancak belirli sınırlar dâhilinde hareket alanı sağlamış ve 1930 yılında Suriye’de manda yetkisinin devam ettiğini bildiren bir anayasa hazırlamıştır.⁶⁵

1936 yılında Fransa’da yeni seçilen hükümet, Milli Blok ile Fransa’ya Suriye’de üs bulundurma, Suriye’nin toprak bütünlüğünü ve egemenliğini koruma gibi hakları elinde bulunduran bir yarı bağımsızlık anlaşması imzalamış, ancak Fransa meclisi bu anlaşmayı onaylamamıştır. Fransa–Suriye arasında görüşmeler devam ederken Türkiye’nin başvuruda bulunduğu Milletler Cemiyetince 1937 yılında Hatay’ın bağımsızlığı tanınmıştır. 1939 yılında Fransa ile Türkiye arasında yapılan görüşmeler neticesinde Hatay’ın Türkiye’ye dâhil olması Suriye’de özellikle milliyetçi cephede büyük tepki görmüş, Fransa’nın Suriye’nin haklarına sahip çıkmadığı görüşü hâkim olmuş, gösteri ve isyan hareketleri meydana gelmiştir.⁶⁶

Fransa artan karışıklık üzerine parlamentoyu feshetmiştir. Alevi ve Dürzi özerk bölgeleri ise sadece 1936 ve 1939 yılları arasındaki dönemde Suriye Devletine dâhil olmuş, Fransız yüksek komiseri meydana gelen olaylar sonrasında 1939 yılında Suriye anayasasını askıya almış, Alevi ve Dürzi devletlerinin özerkliğini tekrardan kabul etmiştir. İkinci Dünya Savaşı’nın başlaması, 1943 yılında yapılan seçimlerde manda

⁶⁵ Cleveland, *age*, s. 250.

⁶⁶ Mehmet Akif Okur, “Emperyalizmin Orta Doğu Tecrübesinden Bir Kesit: Suriye’de Fransız Mandası”, *Bilgi Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, c. 4 s. 8 (2009): ss. 137-156.

rejimi karşıtı milliyetçi cephenin hükümet kurması Suriye’de bağımsızlık sürecinin hızlanmasına neden olmuştur. Fransa 1946 yılında Suriye topraklarını terk etmiş ve manda dönemi sona ermiştir.⁶⁷

Sonuç olarak, Suriye’nin dini bölünmelerden ayırştırılamayan sosyo-ekonomik ve kültürel farklılıkları toplumun fay hatlarının kırılğanlığına ve iç çatışmalara da yol açmıştır. Şehirleri birbirinden ayıran sıradağlar aynı zamanda azınlıkların arasında da set olmuştur. Şam’ın kuzeydoğusunda Dürziler, güneybatısında ise Aleviler bulunurken, Cezire bölgesinde de dağınık ve seyrek olarak Kürt ve Hristiyanlar yerleşmiştir. Bu şartlarda Suriye’de Fransız manda yönetiminin ortaya çıkışı, temelde toprak sahibi kentli ileri gelenlerin davranışlarını veya siyasi anlamda hayatın temel karakteristiğini değıştirmemiştir. Ancak Osmanlılar ile sonrasında kurulan yeni emperyal düzenin doğasında önemli bir farklılık vardır. Fransa’nın manda sistemi gayri meşrudur ve bu sebeple istikrarsız bir dönem olmuştur. Fransa, Suriye halkı tarafından aynı zamanda halife olan Osmanlı İmparatorluğu’nun padişahı gibi meşru görülmemiştir. Osmanlı İmparatorluğu’nun ardında dört yüzyıllık bir yönetim ve ortak bir dini geleneğe sahip olma gibi önemli bileşenleri vardır. Fransa ise Birinci Dünya Savaşı sonrası Orta Doğu’da pozisyon alma ve konumunu güçlendirme amaçlı Batının gözünde bile, kuşkulu, zayıf ve kusurlu olarak tasarlanmış manda sisteminin uygulayıcısı konumunda olmuştur. Levant’ta Hristiyanların koruyucusu olarak görünmesi de bölgenin Müslüman çoğunluğu tarafından güvensizlikle karşılanmıştır. Fransa’nın manda dönemi sonrasına Suriye’ye bıraktığı en ağır miras siyasi istikrarsızlık olmuştur.

Fransa’nın kurumsallaşmış bir siyasi role sahip ordu oluşumunu engelleme çabaları başarılı olmuş ve aynı zamanda Suriye’de zayıf sivil asker işbirliğine de yol açmıştır. Subayların dini ve etnik azınlıklar ile kırsal kesimden seçilmesi ordunun bağımsızlık hareketlerinden izole edilmesine katkı sağlamıştır. Fransızlar Arap milliyetçilerinden daha az tehlikeli gördükleri Hristiyan Arap, Kürt, Ermeni, Alevi, Dürzi ve Çerkes gençleri orduya girme konusunda teşvik ederken bir yandan da onların

⁶⁷ Khoury, *age*, s. 490.

hızlı bir şekilde terfi etmesini sağlamışlardır. Baasçılık rejimi de ilerleyen yıllarda ordudaki bu sınıfı birleştiren bir ideoloji olarak ortaya çıkmıştır.⁶⁸

2.2.3.2. Manda Yönetimi İdari Yapılanma Döneminde (1922-1930) Suriye Kürtleri

Fransızlar Suriye'yi işgal ettiklerinde Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı Afrin'de herhangi bir direniş ile karşılaşmamışlardır. Şam bölgesindeki Kürtler ise Faysal Hükümetinin düşmesi ile birlikte Fransızlara itaat etmişlerdir. Cerablus bölgesindeki Kürtlerin tutumu aşiretlere göre farklılık göstermiştir. Ketikanlar Fransızlara itaat ederken, Milli aşireti ise Fransızlar ile birlikte Kuva-yi Milliye'ye, diğer Kürt çeteler ise Maraş, Antep ve Urfa'da Türk ordusu ile birlikte Fransızlara karşı savaşmıştır.⁶⁹

Türkiye ile Fransa arasında 1921 yılında yapılan Ankara Anlaşması ile Suriye sınırı belirlenirken bölgede yaşayan halkın etnik ve aile bağlarından ziyade Bağdat demiryolu hattı dikkate alınmıştır. Afrin bölgesinde yaşayan Kürtler olduğu gibi Suriye sınırlarında kalırken, Cizre, Nusaybin, Urfa ve Mardin ile Cezire ve Cerablus'ta göçebe olarak yaşayan toplulukların fiziki bağlantıları bu toplulukların yerleşik hayata geçmek zorunda kalmalarıyla kesilmiştir.⁷⁰ Böylece anlaşma sonrası birçok Kürt aşireti yarı-göçer yaşama şekillerini değiştirerek yerleşik tarıma geçmek zorunda kalmıştır. Ancak Suriyeli Kürtler Türkiye'deki akrabaları ile ilişkilerini devam ettirmişler ve Türkiye'de Kürt milliyetçiliği ile birlikte meydana gelen hareketlerden etkilenmişlerdir.⁷¹

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında ise karşılaşılan isyanların bastırılması neticesinde kaçan bazı Kürt aşiret üyeleri Irak ve Suriye kuzeyinde Türkiye sınırı boyunca yerleşmişlerdir. Suriye'de özellikle başta Kamışlı olmak üzere Haseke ve

⁶⁸ *Age*, s. 81.

⁶⁹ Tejel, *age*, s. 35.

⁷⁰ Fehim Taştekin, *Rojava Kürtlerin Zamanı* (İstanbul: İletişim yayınları, 2016), s. 25.

⁷¹ Jwaideh, *age*, s. 282.

Halep illerinde ise Cerablus, Kobani, Ayn-El Arap bölgelerine göç etmişlerdir. Bu kişilere Fransız mandası tarafından vatandaşlık hakkı tanınmıştır.⁷²

Söz konusu döneme kadar bölgedeki ticaret merkezleri olan Gaziantep, Şanlıurfa ve Mardin gibi şehirlerin sınırın yeniden düzenlemesi ile Türkiye tarafında kalması üzerine Fransızlar, Haseke ve Kamışlı bölgelerini yeni ticaret, yönetim ve yerleşim bölgesi olarak planlamışlardır. Bu şekilde ticaret merkezlerinin Türkiye tarafında kalmasıyla oluşan kaybı dengelemek amaçlanmıştır.⁷³ Sonraki yıllarda ise özellikle Kamışlı, aldığı göçlerle farklı etnisite ve dinden insanların yaşadığı bir ticaret şehri haline gelmiştir.⁷⁴

Cezire bölgesindeki Kürtler, Fransızların ilk geldiklerinde kurdukları yönetim sisteminden ve keyfi uygulamalarından memnun olmamışlar, Türkiye’de bulunan Haverkan Aşireti reisi Haco Ağa’dan yardım istemişlerdir. Haco Ağa’nın Fransızlara karşı savaşı başarı ile neticelenmiş, Fransızların Cezire’ye girişleri ve tam anlamıyla hâkimiyeti sağlamaları 1927 yılını bulmuştur.⁷⁵ Ancak Cezire’nin karmaşık sosyal ve kültürel yapısı manda dönemi boyunca ülkede görülen siyasal istikrarsızlığa açık bir şekilde katkıda bulunmuştur. Türkiye ve Irak’tan bölgeye gelen göçler, göçebe ve yarı göçebe Arap ve Kürt aşiretlerinin dengesini bozmuştur. Manda yönetimi bölgede tarım ve hayvancılık yapılabilmesi için Arap, Kürt, Çerkes, Süryani, Suriye Katoliği göçebe kabileleri yerleşik düzene geçmeye yönlendirmiş ve bu konuda destek vermiştir.⁷⁶ 1930’lu yıllarda Türkiye ve Irak’a doğru mevsimsel göç hareketlerine devam eden Milli ve Miran konfederasyonları dışında Suriye’nin kuzeydoğusundaki Kürt aşiretlerin göçebe hayatı sonlanmış, tarımsal yerleşmeleri tamamlanmıştır.⁷⁷

Fransa’nın böl-yönet politikası gereği kurduğu otonom bölge yapılanmasında Suriye’de yaşayan bütün Kürtler Halep Devletinin sınırları içerisinde kalmıştır.

⁷² Yıldız, *age*, s. 15.

⁷³ Fuccaro, *age*, s. 235.

⁷⁴ Schmidinger, *age*, s. 61.

⁷⁵ Kadri Yıldırım, *Kürt Tarihi ve Coğrafyası-1 Rojava* (İstanbul: Şemal Yayıncılık, 2015), s. 265.

⁷⁶ Jwaideh, *age*, s. 284.

⁷⁷ Fuccaro, *age*, s. 235.

Fransız Yüksek Komiserliği, Kürtler ve diğer azınlıkların aşamalı olarak devlet ile bütünleşmesini öngören bir politika benimsemiştir. Ancak ülkedeki tüm azınlıklara aynı mesafede olmadığından kendisine yakın olanları kritik mevkilere getirmiştir. Halep Devletine bağlı İskenderun Sancağına tanınan özyönetim hakkının Kürtler için uygulanmaması üzerine ilk talep Afrin kökenli Kürt milletvekili Nuri Kandy'den gelmiştir. Kandy manda yönetimine yaptığı başvuruda Kürtlerin Arap milliyetçiliğine karşı koz olarak kullanılabileceğini ve nüfus olarak yoğun yaşadıkları bölgelerde otonom bir yapı tesis edilmesini talep etmiştir.⁷⁸ Berazi Konfederasyonu, Kandy ile aynı düşünceleri içeren dilekçesini verdikten sonra Cerablus aşiret liderleri tarafından sadece Cerablus bölgesinde özerklik talep eden bir dilekçe daha verilmiştir. Ancak bu üç dilekçe de taşıdığı anlam itibarıyla kültürel ve siyasi haklar kazanımından ziyade Fransızlara bölgesel idarede kendilerinin de yok sayılmamasını talep eden yeni otorite ile birlikte güç mücadelesinde mevzi elde etme arayışından öteye geçmemiştir.⁷⁹

1925-1927 yılları arasında meydana gelen Büyük İsyan sonrası Suriye'deki siyasi durum, Kürtlerin taleplerinin kabul edilmemesinin başka bir sebebi olarak da gösterilebilir. Fuccaro⁸⁰ ise Fransızların bu talepleri Kürtlerin Alevi ve Dürziler gibi azınlık olmadığı ve Suriye coğrafyasında dağınık biçimde bulundukları için reddettiğini belirtmektedir. Bingöl ise, Kürtlerin otonom ve bağımsızlık taleplerinin kabul edilmemesinin sebebini İngilizlere olan yakınlıkları sebebi ile Fransızların mesafeli duruşuna bağlamaktadır.⁸¹

Suriye parlamentosunda bulunan beş Kürt milletvekili tarafından 1928 yılında manda yönetiminin yerel özerklik içeren politikasına atıfta bulunarak verilen dilekçede; Kürt çoğunluğun yaşadığı bölgede Kürtçe dilinin öğretim hakkının sağlanmasını, bu bölgelerde tüm memurluk kadrolarında Kürtlerin görevlendirilmesini, Halep Devletinin kuzey sınırlarını korumakla görevli bir Kürt askeri birliğinin tesis edilmesini, Kürt mültecilerin tarım ve hayvancılık

⁷⁸ Schmidinger, *age*, s. 57.

⁷⁹ Tejel, *age*, s. 61.

⁸⁰ Fuccaro, *age*, s. 252.

⁸¹ Bingöl, *age*, s. 2.

yapabilecekleri Haseke bölgesine yerleştirilmelerini içeren istekler bulunmaktadır. Aynı dilekçede bu yardımların sağlanması durumunda manda yönetimine destek ve Kürtlerin Fransız ordusuna katılması yönünde teşvik sözü verilmiştir. Ancak bu talepler Fransa tarafından reddedilmiştir.⁸² Bu taleplerin reddedilmesinin sebebini Tejel⁸³, Fransa'nın ülkedeki Sünni Arap milliyetçilerden veya Türkiye'den gelebilecek bir tepkiden çekindiği için kabul etmediği şeklinde açıklamıştır.

Türkiye'de milli mücadele dönemi sonrasında ülkenin bekasına yönelik zararlı cemiyetlerin kapatılmasıyla bölücü düşüncenin önde gelen isimleri, Ankara Hükümeti tarafından denetlenemeyecekleri ve fikirlerini rahatça filizlendirebilecekleri bir ortam sağlayacağını düşündükleri Fransız mandasının idaresindeki Suriye'ye iltica etmişlerdir. Suriye'deki Kürt milliyetçilik akımının ilk savunucuları da büyük çoğunlukla iltica eden bu grup ve öncesinde yine bölücülük faaliyetlerinde bulundukları sebebi ile Şam ve Beyrut'a sürgüne gönderilen Kürtlerden oluşmaktadır. Söz konusu grup Suriye'deki Kürt siyasi faaliyetlerinin ilk temsilcileridir.

2.2.3.3. Hoybun Cemiyeti

Osmanlı İmparatorluğu döneminde 20.yüzyılın başlarına kadar görülen Kürt isyanları ulusal bir kimliğe değil feodal aşiret yapılanmalarının bölgesel hâkimiyet isteklerine dayanmaktadır. Ancak Avrupa devletlerinin 'Doğu Sorunu' adı altında Osmanlı Devletini parçalama idealleri beraberinde Ermeni, Kürt, Nasturi, Arap halkların milliyetçilik duygularının kışkırtılmasını getirmiştir. İngiltere'nin petrol politikası ve ekonomik ayrıcalık elde etme isteği, Osmanlılara karşı Ermeni sorununa destek vermesine, Arapları kışkırtmasına ve siyasi Kürtçülüğü bir koz olarak kullanmasına yol açmıştır. Birinci Dünya Savaşı sonrasında emperyalist devletlerin Sevr anlaşması ile çıkar alanlarına uygun olarak paylaşılan Osmanlı topraklarında bağımsız Ermenistan ve Kürdistan kurulmasına karar verilmiştir. Sevr anlaşmasının hazırlanma aşamasında Paris'te Ermeni Boghos Nubar Paşa ile Kürt Şerif Paşa arasında imzalanan akit ile kurulması planlanan bu iki devletin sınırlarının çizilmesi İngiltere, İtalya ve Fransa'ya bırakılmıştır.⁸⁴

⁸² Tejel, *age*, s. 62.

⁸³ *Age*, s. 62.

⁸⁴ Bilal Şimşir, *Kürtçülük II(1924-1999)* (Ankara: Bilgi Yayınevi, 2009), s. 75.

Sevr anlaşmasına bir isyan niteliğinde Mustafa Kemal ve arkadaşları öncülüğünde başlatılan Milli Mücadele döneminde Cemil Çeto İsyanı, Milli Aşireti İsyanı ve Koçgiri Ayaklanmaları Anadolu'nun doğusunda düşmanlık duygularının kök salmasına sebep olan olaylardır. Lozan Barış Anlaşması sonrası Kürtler, diplomatik ve politik girişimlerinin yönünü aldıkları dış destek ile askeri kalkışmaya çevirmişlerdir. Türkiye'de yeniden ulus inşası ve Cumhuriyetin temellerinin atılması sürecinde Anadolu'nun doğusunda meydana gelen Kürt isyanları Osmanlı Devleti döneminden farklı olarak bu defa devlet kurmaya yönelik olmuştur. Yeniden yapılanma sürecinde devleti yıkmaya yönelik iki Kürt örgüt ön plana çıkmıştır. Bunlardan birincisi 1925 yılındaki Şeyh Said isyanının ana motive unsuru İngiliz koruması altındaki Kürt Teali Cemiyeti, ikincisi ise 1930 Ağrı isyanının azmettiricisi Fransa ve İngiltere'nin desteklediği Hoybun örgütüdür.⁸⁵ Her iki örgüt de yeni kurulmuş Türkiye Cumhuriyetinin bekasına yönelmiş yıkıcı ve bölücü tehdit olması sebebiyle benzerlik gösterirken Kürt Teali Cemiyeti din kisvesi altında, Hoybun Örgütü ise özgürlük, özerklik, Kürtlerin yüzünü batı medeniyetine dönmesi gerektiği gibi söylemleri ile modernleşme ve milliyetçilik kisvesi altında faaliyet göstermişlerdir.

1923 yılında kurulan Azadi Teşkilatının öncülüğünde halifeliğin kaldırılmasına karşı bir tepki olarak 1925 yılında başlatılan Şeyh Said isyanı Türkiye Cumhuriyeti'nin karşılaştığı ilk büyük çaplı Kürt hareketidir. İsyanın bastırılması sonrası Suriye, Irak ve İran'a kaçan asilerin liderleri, Kürt Teali Cemiyeti, Kürt Ulusal Birliği, Kürt Millet Fırkası ve Kürt Teşkilat-ı İçtimaiye Cemiyeti mensupları ile birlikte Hoybun Cemiyetini kurmuşlardır.⁸⁶ Şimşir⁸⁷, Cumhuriyet rejimine ihaneti sonucu firar eden bölücüleri beş kategoride toplamaktadır. Ali Galip olayı* üzerine Suriye'ye firar edenler birinci, Milli aşireti ayaklanması ü

⁸⁵ *Age*, s. 80.

⁸⁶ Abdülhaluk M. Çay, *Her Yönüyle Kürt Dosyası* (İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1993), s. 389.

⁸⁷ Şimşir, *age*, s. 65.

* Harput Valisi Ali Galip ve yandaşları İngiliz ajanı Binbaşı Noel ile işbirliği yaparak Sivas kongresinde Mustafa Kemal'e suikast girişiminde bulunmayı planlamışlardır. Kürt kökenli olmayan Ali Galip Bey önce Suriye'ye firar etmiş, sonra gruptan ayrılarak Romanya'ya yerleşmiştir.

** Milli mücadele döneminde düşman ile işbirliği yapmış ve Lozan Barış Anlaşması gereği çıkarılan af kapsamına alınmayan 150 tanınmış suçludur.

zerine Suriye'ye firar eden ağalar ve aşiret reisleri ikinci, büyük zafer sonrası yurt dışına firar edenler üçüncü, 150'lik** listede yer alanlar dördüncü, Şeyh Sait ayaklanması sonrasında Irak ve Suriye'ye firar edenler ise beşinci kategoridir. İlk firar eden Kürt milliyetçiler Bedirhan ailesinden Celadet, Kamuran, Halil Rami, Diyarbakırlı Cemilpaşazade Ekrem, Mevlanzade Rifat ve Hilmi Efendi'dir. Sayı olarak az olan ancak kültürlü ve liderlik özelliğine sahip bu kişiler Şam'da ilk Kürt milliyetçisi grubu oluşturmuşlardır.

Şeyh Sait İsyanı sonrasında ise Türkiye Cumhuriyeti devlet inşa sürecinde karşılaştığı bu ihanete Takrir-i Sükûn Yasası, İstiklal Mahkemelerinin kurulması gibi sert tedbirler ile cevap vermiştir. Şark Islahat Planı kapsamında ilan edilen sıkıyönetim halinin devamına karar verilmiş, bölgede reform planının uygulanmasından sorumlu olan genel müfettişlik kadroları oluşturulmuş, Anadolu'nun doğusuna Türk göçmenler yerleştirilmesi ve devlet tarafından desteklenmesi planlanmış, karayolu, demiryolu, hükümet binası ve karakol yapımı, nüfus sayımı, kaçakçılıkla mücadele gibi tedbirler alınmıştır.⁸⁸

Osmanlı eğitim kurumlarında modern ve Batıcı düşünce tarzında yetişmiş Bedirhan kardeşlerin* Kürt milliyetçiliğinin önde gelen isimlerinden olarak anılmalarında Kürt Teavün ve Terakki Cemiyetinin kurucularından olan babaları Emir Ali Bedirhan'ın önemli etkisi vardır. Emir Ali Bedirhan'ın kurduğu Kürt Sosyal Hareketinin genel sekreterliği görevini üstlenen Memduh Selim Bey ise daha sonra kurulacak olan Hoybun örgütünün öncü isimlerindendir.⁸⁹ Dolayısıyla Fuccaro'ya⁹⁰ göre Hoybun, Bedirhan ailesinin yürüttüğü siyasi aktivitelerin devamıdır. Hoybun, Türkiye'den gelen asi Kürt çete liderleri, aşiret reisleri, eski Osmanlı görevlileri ve Kürt entelektüelleri gibi toplumun farklı kesimlerini bir arada bulunduran bir örgüt

* Bedirhan Kardeşler, mütareke döneminde İngilizlere olan sadakatleri ve ülke içindeki bölücü faaliyetleri nedeniyle gıyabında idam cezası ile cezalandırılmışlar, 1919 yılında kaçtıkları Suriye'den bir daha Türkiye'ye dönmemişler ve hayatlarının sonuna kadar Fransa'nın himayesinde yaşamışlardır.

⁸⁸ Şimşir, *age*, s. 297-311.

⁸⁹ Rohat Alakom, *Hoybun Örgütü ve Ağrı Ayaklanması* (İstanbul: Avesta Yayınları, 1998), s. 41.

⁹⁰ Fuccaro, *age*, s. 239.

olarak Kürt milliyetçiliğinde dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Arfa⁹¹, Hoybun'un "teorik olarak Kürtlerin çoğunlukta bulunduğu bölgelerdeki Kürt ulusunun nihai bağımsızlığını" hedeflediğini, batı tarzı demokrasiyi benimsemiş liberal entelektüel liderlere sahip olduğunu ve yerel Kürt gruplarla bağlantısı olmasına rağmen uluslararası bir organizasyon olduğunu ifade etmektedir.

Hoybun kelime manası Jwaideh⁹², Mc Dowall⁹³ ve Fuccaro'da⁹⁴ 'Bağımsızlık', Tejel'de⁹⁵ 'Kendin ol', Çay'da⁹⁶ 'Benlik' olarak geçmektedir. Hoybun'un ilk toplantısı İngilizlerin koordinatörlüğünde Kürt ve Taşnak Ermenilerinden oluşan bir grup ile 1927 yılının Şubat ayında Revandiz'de yapılmıştır. Aynı yıl 5 Ekim'de, Lübnan'ın Bilhamdun kasabasında gerçekleştirilen ilk kongrede başkanlığa Ermeni Taşnak Örgütü üyesi Wahan Papazian, genel sekreterliğe de Celadet Bedirhan seçilmiştir⁹⁷. Jwaideh⁹⁸, Mcdowall⁹⁹, Alakom¹⁰⁰ ve Sarıay'a¹⁰¹ göre ise örgütün ilk başkanı Celadet Bedirhan'dır ve Papazyan Ermeni Taşnakların temsilcisidir. Bu kongrede Taşnak Partisi ile Hoybun arasında imzalanan anlaşma ile her iki parti de Kürdistan ve Birleşik Ermenistan'ın bağımsızlığını karşılıklı olarak tanımışlardır. İki ülke arasındaki sınırın ise Sevr anlaşması esaslarına uygun olarak belirlenmesine karar verilmiştir.¹⁰²

91 Hassan Arfa, *The Kurds* (New York: Oxford University Press, 1966), s. 124.

92 Jwaideh, *age*, s. 410.

93 Mc Dowall, *age*, s. 281.

94 Fuccaro, *age*, s. 238.

95 Tejel, *age*, s. 44.

96 Çay, *age*, s. 403.

97 *Age*, s. 403.

98 Jwaideh, *age*, s. 410.

99 Mc Dowall, *age*, s. 281.

100 Alakom, *age*, s. 36.

101 Yusuf Sarıay, "Hoybun Cemiyeti ve Türkiye'ye Karşı Faaliyetleri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c. 40, (1998): ss. 206-244.

102 Tejel, *age*, s. 46.

Yapılan bu kongrede; mevcut tüm Kürt milliyetçi örgütlerin dağıtılması ve Hoybun çatısı altında birleştirilmesi, emir-komutanın tek merkezde toplanması, malzemelik ve cephanelik yerlerinin belirlenmesi, Ermeni-Kürt anlaşmazlığına son verilmesi, Irak ve Suriye’de mandater devletler ile dostane ilişkiler kurulması kararları alınmıştır.¹⁰³ Hoybun Cemiyetinde kurulan bu ittifak Türkiye topraklarında isyan çıkarabilecek kadar yeterli sayısı olmayan Ermenilere Kürtler vasıtasıyla bu imkânı sağlarken, Kürtlere de maddi, silah ve uluslararası yardım konusunda Ermenilerin desteğini öngörmektedir. Kongrenin amacı, Türkiye’de bağımsız Kürdistan’ı kurmaktır. Tespit edilen bu hedefe ulaşabilmek adına Türkiye’deki Kürtler arasındaki çekişme ve kan davalarının son bulması gerektiğine karar verilmiştir. Hoybun örgütüne üye olan kişilere iki sene boyunca hiçbir Kürt ile kan davası gütmeyeceğine, mevcut sorunları unutacağına, birbirlerine silah doğrultmayacaklarına dair ‘Kardeşlik Andı’ içirilmiştir.¹⁰⁴

Hoybun Örgütü bağımsızlık hedefini gerçekleştirmek için askeri mücadele ve propaganda olmak üzere iki prensip belirlenmiştir. Bağımsızlık için uluslararası destek sağlanabilmesini esas kabul eden Hoybun Örgütü, İngiltere ve Fransa’nın tepkisini çekmemek adına Türkiye dışındaki Mezopotamya ve Suriye Kürtlerine yönelik manda yönetimi şartları altında herhangi bir siyasi hak talebinde bulunmaksızın mevcut hükümetler ile iyi ilişkiler kurma kararı almıştır. Merkezini Şam olarak belirleyen Hoybun örgütü, Türkiye’ye yönelik eylemlerini buradan planlamıştır. Türkiye, Fransa ile sınır hattının emniyetine yönelik yaptığı koordinasyon toplantılarında Fransız Yönetiminden Hoybun’un yöneticilerinin teslim edilmesini istemiş ancak, Kürt kartının değerinin farkında olan Fransızlar tarafından bu istek hiçbir zaman kabul edilmemiştir.¹⁰⁵

Ayrıca Hoybun Örgütü, Türkiye topraklarında bağımsız Kürdistan nihai hedefine ulaşabilmek için dönemin emperyal güçleri İngiltere ve Fransa ile yakın ilişki kurarken aynı zamanda Sovyetler Birliği, İran, İtalya gibi ülkelerle de angajman

¹⁰³ Jwaideh, *age*, s. 410.

¹⁰⁴ Mehmet Bayrak, *Açık-Gizli/ Resmi-Gayriresmi Kürdoloji Belgeleri* (Ankara: Öz-Ge Yayınları, 1994), s. 87.

¹⁰⁵ Tejel, *age*, s. 115.

içerisine girmiştir. Amerikan ve Avrupa kamuoyu desteği sağlayabilmek için bu bölgelerde para toplama ve propaganda faaliyetlerinde bulunmuştur.¹⁰⁶ Özellikle Bedirhan kardeşler Kürtlere yönelik ilgiyi artırabilmek adına uluslararası boyutta yapılan girişimlerin öncüsü olmuşlardır.¹⁰⁷

Hoybun Örgütü yapılanmasını tamamlamayı müteakip Türkiye'ye yönelik girişeceği isyan hareketi için faaliyete başlamıştır. 1929 yılında İçişleri Bakanlığının Başbakanlığa yazdığı yazıda Hoybun Örgütünün Ermeni Taşnak Partisi ile yaptığı ittifak sonrası Suriye'de Ermenilerin de görev aldığı bir Kürt ordusu çekirdeğinin oluşturulduğu, üç uçak satın almak için İngiltere ile görüşmeler yaptıkları, Irak kuzeyinde bulunan Kürt aşiretlerin Hoybun'a davet edildiği, İran'da ise çeteler oluşturulmaya başlandığı belirtilmektedir.¹⁰⁸

Ağrı İsyanı (1927-1931), Taşnak Partisi destekli Hoybun örgütünün planladığı bir ayaklanmadır. 1924 yılında Türk Ordusundan firar eden Yüzbaşı İhsan Nuri ile Celali aşiretinden İbrahim Ağa paşalık unvanı verilip Ağrı'ya gönderilmiştir. Ağrı'da başlatılacak olan isyanın, Irak'taki Şeyh Barzani ve Molla Hüseyin Şerif idaresindeki bir grup ile Şemdinli bölgesinde, Koçgirili Alişir vasıtasıyla Dersim bölgesinde başlatılacak hareketlenmeler ile tüm Doğu Anadolu'ya yayılması hedeflenmiştir.¹⁰⁹ 1930 yılında bastırılan isyan sonrası pek çok elebaşının İran'a kaçması ve orada serbest bırakılmaları isyana İran desteğini de akla getirmektedir.

Ağrı İsyanında uğradıkları bozgun sonrasında silahla başarı elde edemeyeceklerine kanaat getirmeleri, Hoybun Örgütünü mücadelelerini daha çok siyasi ve kültürel platformda sürdürmeye yönlendirmiştir. Suriye'nin kuzeyi, Halep ve Şam gibi şehirlerde kurulan dernekler Kürt milliyetçiliğinin yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalarda bulunmuşlardır. 1928 yılında *Kürt Hoybun Örgütü'nün Dünyaya Çağrısı: Kürtlerin Kırımı* başlıklı yayınladığı bildiride çağdaş devletlerde Kürt sorununa karşı farkındalık yaratmak ve tepki vermelerini sağlamak amacıyla belli bir

¹⁰⁶ Selin M. Bölme, "Hoybun Örgütü: Kürt Milliyetçiliğinde Yeni Bir Evre", *International Journal of Kurdish Studies*, c. 1, s. 2. (2015): ss. 35-55.

¹⁰⁷ Alakom, *Age*, s. 40.

¹⁰⁸ Sarımay, *age*, ss. 206-244.

¹⁰⁹ *Age*, ss. 206-244.

kronoloji dâhilinde verilen mücadele ve isyanlar anlatılmaktadır. Hoybun Örgütü, Bedirhanlar ve Mehmet Şükrü'nün liderliğinde Türkçe, İngilizce, Arapça ve Fransızca dillerinde çıkardığı kitap, dergi ve broşürlerle Kürt sorununu dünyaya duyurmaya çalışmıştır. Propaganda faaliyetleri sadece yayınlarla yapılmamıştır. Örgüt, Yunanistan, Romanya, Mısır ve Bulgaristan'da düzenlediği toplantılarda Kürt sorununu anlatmış ve maddi yardım toplamıştır.¹¹⁰ 1932 yılında Kürt nüfus için eğitim ve sağlık hizmetlerinin sağlanması, Kürt gençlerin yurt dışında burslu olarak okutulması gibi amaçları olan Kürt Yardımsever ve Hayırseverler adıyla bir dernek kurulması planlanmış ancak gerçekleştirilememiştir. Fakat bu düşüncenin bir ürünü olarak 1932-1943 yılları arasında Kürtçe ve Fransızca olmak üzere Şam'da Hawar adlı aylık dergi basılmıştır. Milliyetçi çizgideki dergi Kürt dili ve eğitimi, tarihi, müziği, coğrafyası üzerine yayınlar yapmış, Kürt aşiret reisleri, esnaf ve şehirli seçkinler arasında bir köprü olma misyonu üstlenmiştir.¹¹¹

Ağrı isyanının başarısız olması, Kürt sorununa müdahil olan bölgesel aktörlerin ittifakı ve örgütün kendi içerisinde beliren anlaşmazlık sebepleriyle 1934 yılından sonra Hoybun etkinliğini yitirmiştir. Ancak İkinci Dünya Savaşı sürecine girildiğinde gelişen durum ve belirsizlik süreci Hoybun Örgütünü pek çok ülkenin temsilcisi ile gizli diplomatik ilişki kurmaya yöneltmiştir. Söz konusu dönemde dünyada egemen devletler ile temsil ettikleri liberalizm, faşizm ve komünizm gibi ideolojik kanallar üzerinden bağlantı kurmayı arayışındaki Hoybun'un hiç şüphesiz ki asıl hedefi Türkiye'de kurmayı amaçladıkları bağımsız Kürt Devleti için siyasi ve/veya askeri destek sağlayabilmektir.¹¹²

İkinci Dünya Savaşının başlamasıyla Fransa Hoybun'dan Türkiye aleyhindeki faaliyetlerini durdurmasını istemiş, savaş sonrasında örgütü tekrar aktif hale getirme çabaları kalıcı sonuçlar doğurmamıştır. 1946 yılında Mahabat Kürt Cumhuriyeti'nin kurulması ile birlikte diğer tüm Kürt örgütleri gibi Hoybun da kendini feshederek bu yapılanmaya katılmıştır.¹¹³

¹¹⁰ Bölme, *age*, ss. 35-55.

¹¹¹ Fuccaro, *age*, s. 249.

¹¹² Tejel, *age*, s. 48.

¹¹³ Bölme, *age*, ss. 35-55.

Hoybun'un Batı ve liberal değerleri benimseyen özgürlükçü bir yönü vardır. Söylemlerinde Bedirhan Kardeşlerin entelektüel yapısının izleri görülmektedir. Ancak Suriye kuzeyindeki Kürt aşiret liderleri bu akımın sürükleyicisi olmaları dönem itibariyle söz konusu olmamıştır Kürt aşiret liderlerinin askeri olarak konumlarını gayri meşru ve devre dışı kılması muhtemel olan düzenli Kürt ordusu vurgusu nedeniyle örgüt, kırsal kesimden beklediği desteği görmemiştir. Ayrıca tarihsel düşmanlıkları olan Ermeniler ile yaptığı ittifak birçok Kürt tarafından anlamlandırılmamıştır. Bu sebeple Hoybun uzun ömürlü bir örgüt olmamıştır.¹¹⁴

Fransızlar otoritelerini sağlamlaştırmak için ihtiyaç duydukları yerel desteği sağlayabilmek adına Kürt milliyetçilerin bir takım siyasi faaliyetlerini görmezden gelmişlerdir. Bununla birlikte Kürt milliyetçiliğinin kitlesel yayılma tehlikesine karşı Hoybun Örgütünün fikirlerinin tüm Kürt nüfusu tarafından benimsenmediğini dile getirmişlerdir. Ancak Fransızların Kürtlerin siyasi görüşlerine asıl etkisi, Manda döneminin dayandığı azınlıklara bağımsızlık ve ademi-merkeziyetçi temelli yönetim ilkelerine yönelik farkındalık yaratması olmuştur. Bu prensipler Kürtlerin gelecekteki konumlarına ilişkin düşüncelerini şekillendirmiştir. Ama yine de Suriye Kürtlerinde Hoybun'un kuruluşuna kadar, Fransa'ya verdikleri destek ve homojen bir şekilde dağılmamış olmaları gibi sebepler ile Türkiye, İran ve Irak'ta olduğu kadar milli kimlik bilinci görülmemiştir. Türkiye'de Cumhuriyet rejiminin kurulması sonrası Kürt ayaklanmaları ve müteakibinde meydana gelen gelişmelerin, hem şehirlerde yaşayan Kürt nüfusunun hem de kırsalda yaşayan Kürt aşiretlerin hayatına önemli etkisi olmuştur. Manda Yönetimi, Suriye'de Türkiye karşıtlığının öncülüğünü üstlenen göçmen Kürtlerin başını çektiği milliyetçi faaliyetler ile Şam ve Beyrut'ta politik, kültürel merkezler kurulmasına izin vermiştir. Ayrıca Fransızların Türkiye Cumhuriyeti'ne muhalif olan Kürtlere karşı gösterdiği yakınlığın sebebi sınır hattına ve Hatay sorununa yönelik devam eden görüşmelerde Kürt kartını elinde bir koz olarak bulundurmak istemesidir. Diğer taraftan Suriye'de azınlıkların Manda yönetimine karşı çıkardığı sorunlar düşünüldüğünde Kürtlerin bağımsızlık taleplerini Türkiye topraklarına ithal etmek Fransa açısından avantaj olarak görülmüştür.

Fransız mandası döneminde Suriye'de Türkiye aleyhinde bölücü faaliyetleri yürüten Hoybun örgütü, siyasi Kürtçülük hareketi için bir başlangıç olmuştur. Orta

¹¹⁴ Fuccaro, *age*, s. 243.

Doğu'nun sosyo-ekonomik yapısı ve dönemin milliyetçilik akımlarının etkili olduğu da göz önüne alındığında Türkiye'nin batı ve liberal değerleri benimseyen ayrılıkçı Kürt hareketlerinin istismarına açık olduğu görülmüş ve siyasi Kürt hareketinin gelecek dönemde taban bulması halinde Türkiye için hassasiyet arz edebilecek bir konu olduğu anlaşılmıştır.

2.2.3.4. Terrier Planı ve Cezire Özerklik Hareketi

20'nci yüzyılın başlarına kadar Arap ve Kürt aşiretlerin kışlağı olan Cezire bölgesi, 1915 Ermeni Tehciri ve 1925 Şeyh Said İsyanı sonrası Ermeni, Kürt ve Süryaniler açısından talep edilen bir bölge olmuştur. Türkiye, Suriye ve Irak sınırlarının kesiştiği noktada bulunan Cezire, 1930'lu yılların ilk yarısına kadar pek bilinen bir bölge değildir.

1924-1927 yılları arasında Yukarı Cezire bölgesinde Yüksek Komiserlik tarafından görevlendirilmiş olan Yüzbaşı Terrier, Türkiye ile yaşanan sorunlarda Kürtlerin bir koz olarak kullanılması gerektiği kanaatindedir. 1927 yılında görevini bıraktıktan sonra Suriye'de Fransız-Kürt ilişkileri üzerine çalışma yapmıştır. Terrier'e göre Suriye kuzeyindeki üç Kürt anklavından gelen özerklik talepleri bu bölgelerin dağınıklık göstermesi sebebiyle gerçekçi değildir. Dolayısıyla Kürtlerin ağırlık merkezini Cezire bölgesine vermelerini ve diğer iki bölge olan Kürt Dağı ve Cerablus'ta ise tanınacak bir takım ayrıcalıklar ile yetinmeleri gerektiğini ifade etmiştir.¹¹⁵

Terrier Planında belirtilen, Cezire'de Kürtlerin yönetici pozisyonunda görevlendirilmeleri, Kürt ve Kürtçe konuşan Hristiyanlardan teşekkül edilmiş Doğu Akdeniz Taburu'nun kurulması, Şam'da bir okulda Kürtçe eğitim hakkının uygulanması, Beyrut'ta Kürtçe ders veren akşam okullarının kurulması, Suriye'de yaşayan Kürt mültecilere nüfus cüzdanı verilmesi, Kürtçe yayın yapan Hawar dergisinin basılmasına izin verilmesi gibi bazı tedbirler 1928-1936 yılları arasında uygulamaya konmuştur.¹¹⁶

¹¹⁵ Tejel, *age*, s.63.

¹¹⁶ *Age*, s. 64.

Kürt Hristiyan Bloku olarak da adlandırılan ve Dürziler ile Alevilere tanınan özerkliğin bir benzerini öngören Cezire Özerklik Hareketi, Terrier Planının bir sonucudur. Cezire’de gelişmeye başlayan ticaret sektörünü elinde bulunduran Hristiyanlar ile Manda yönetimi politikası gereği yerleşik hayata geçirilen Kürtler arasında etkileşim artmıştır. Cezire bölgesinin en önemli ticari merkezi olan Kamışlı, Fransız mandası döneminde oluşturulan bir şehirdir. Gelişen ilişkilerin sonucu olarak 1932 yılında yerel Kürt ve Hristiyan liderleri Fransız Manda idaresine özerklik talebinde bulunmuşlardır. ¹¹⁷

Özerklik hareketine destek veren Hristiyan aktörler, Halep Süryani-Katolik Başpiskoposu ve aynı zamanda Antakya Patriği olan I. Ignatius Gabriel Tappouni, Cezire Piskopos temsilcisi Monsinyur Hanna Hebbe ve Kamışlı Ermeni Katolik Belediye Başkanı Michel Döme’dir. Ayrıca özerklik hareketine 1936’dan sonra etkinlikleri artan ve Fransız Manda yönetimiyle bir nevi irtibat noktası olan Fransız Dominikenleri de destek vermiştir.¹¹⁸ Özerklik hareketinin Kürt öncüleri arasında ise Hristiyanlarla kurduğu ittifak sayesinde kendini Kürtlerin Cezire’deki temsilcisi olarak kabul ettiren Haco Ağa, 1936 yılında yapılan seçimlerde milletvekili seçilen Nusaybin eski Kaymakamı Qudur Beg ve Halil Bey’dir. Milli Aşireti reisleri ise Haco Ağa’nın liderliğini kabul etmediklerinden Milli Blok Hükümetine destek verirken, Suriye’de ulusal hükümette ve ordu içerisinde pek çok mensubu bulunan Beraziler de Cezire Özerklik Hareketine destek vermemişlerdir. Cezire’de bulunan Arap Şammarlar aşireti de özerklik hareketinin karşısında olmuştur.¹¹⁹ Dolayısıyla Cezire özerklik hareketi hem Kürt hem de Arap aşiretlerde bölünmelere yol açmıştır. Fuccaro’ya¹²⁰ göre Kürt halkının üçte biri Fransız manda yönetimine karşı en önemli siyasi oluşum olan Milli Blok’u desteklemiştir. Hristiyanlar ise bu iki gruba nazaran özerklik elde etme açısından daha birleşik ve tek taraflı bir görünüm sergilemişlerdir.

Cezire özerklik hareketi, öncelikli olarak Alevi, Dürzi ve İskenderun Sancağında olduğu gibi Milletler Cemiyeti’nin teminatı altında özerk bir yapı ve Fransız vali talebinde bulunmuştur. Bunun karşılığında ise Suriye vatandaşı olmayı kabul

¹¹⁷ Fuccaro, *age*, s. 254.

¹¹⁸ Schmidinger, *age*, s. 62.

¹¹⁹ Tejel, *age*, s. 67.

¹²⁰ Fuccaro, *age*, s. 255.

edeceklerini ve ülkenin kalkınması ve güvenliğinin sağlanması için gerektiği şekilde katkı yapacaklarını söz vermişlerdir. Tali olarak ise altyapı geliştirilmesi ve kalkınma için kredi verilmesi gibi ekonomik, Kürt dilinin eğitim kapsamına alınması gibi kültürel, idari ve devlet görevlilerinin yerel halktan seçilmesi gibi idari ve manda yönetimince sürgüne gönderilen özerklik yanlısı liderlerin bölgeye geri dönmesi gibi siyasi isteklerde bulunmuşlardır.¹²¹

Terrier Planının sonuçları ile bağlantılı olarak gelişen Kürt-Fransız ilişkileri, 1936 yılında Suriye ile Fransa arasında imzalanan anlaşma ile bozulmuştur. Bu anlaşma gereği; Suriye'nin 1939 yılına kadar egemen ve bağımsız bir devlet olarak tanınacağı, Fransa'nın Suriye'nin Milletler Cemiyetine kabulü için gerekli desteği sağlayacağı, Dürzi ve Alevi bölgesinin Suriye'ye bağlanacağı, Fransa'nın Suriye'de askeri üs bulunduracağı ve dış politikada Suriye'ye destek sağlayacağı öngörülmüştür.¹²² Cezire'de Hristiyan ve Kürt Blok'un Suriyeli milliyetçiler ile manda yönetimi arasındaki müzakerelerin başlangıcından itibaren özerklik konusunda yaptıkları başvurulara rağmen anlaşma, bu bölgeye yönelik bir düzenleme içermemiştir. 1936 yılında yapılan genel seçimlerde, Cezire bölgesinde Ulusal Blok'un desteklediği adaylar yerine Kürt-Hristiyan ittifakının gösterdiği adaylar seçilmiştir. Cezire bölgesi dışında Suriye'de hemen hemen tüm seçim bölgelerinde istediği sonucu alan Ulusal Blok tarafından bu durum pek hoş karşılanmamış, sonuçları tanımama yönünde bir eğilim söz konusu olmuştur. Ancak Fransa Cezire bölgesine Türkiye'nin müdahalesinin daha kötü sonuçlar doğurabileceğini değerlendirmiş ve seçim sonuçlarını tanımak zorunda kalmıştır.¹²³ Bununla birlikte Cezire'ye atanan valilerin dil ve kültürel olarak bölgeye yabancı olmaları, bölge halkına kötü davranmaları, yerel devlet görevlilerinin işlerine son verilmesi, artan güvenlik tedbirleri özerklik yanlısı grubun taleplerini daha yüksek sesle dile getirmesine yol açmıştır.¹²⁴

¹²¹ Tejel, *age*, s. 69.

¹²² Taştekin, *age*, s. 33.

¹²³ Tejel, *age*, s. 73.

¹²⁴ Seda Altuğ, "Suriye Arap Milliyetçiliğinde Vatan ve Suriyelilik", *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, c. 39, (2008): ss. 71-94.

2.2.3.5. Amude Olayı (1937) ve Kürt-Hristiyan İttifakının Sonu

Suriye’de seçimlerin yapılmasından sonra merkezi yönetim, İstanbul’da hukuk eğitimi görmüş, entelektüel ancak liderlik ve yönetim özellikleri zayıf, Şam yönetiminin idari özerklik talebi olan bölgelere karşı saldırgan tavrını tam olarak yansıtan Emir Behçet Şibabi’yi Cezire Muhafızı olarak atamıştır. Khoury’e¹²⁵ göre Şibabi’nin görevi; Halep, Humus ve Hama’dan gelen köylüleri Cezire’ye yerleştirerek bölgede Sünni Arap çoğunluğu güçlendirmek, yerel halkı silahsızlandırmak, Şam hükümetine sempati duyan idari ve güvenlik memurlarının sayısını arttırırken özerklik yanlısı görevlileri işten çıkarmak, Kamışlı ve Cezire bölgesinde artan Türk sempati ve propagandasını kırmaktır.

Mevcut ortamda sömürge anlayışında bir ülke, Sünni Arap milliyetçilerine yönelik baskı ortamı, Türkiye’nin İskenderun Sancağı üzerindeki hak talebi gibi politik gerginliğe sebep olan faktörler, toplumu Fransız yanlısı ve bölücü ile Suriye birliği yanlısı ve milliyetçi olmak üzere iki kutba ayırmıştır.¹²⁶

Sünni bir idare hedefleyen Kürt-Arap birliği destekçileri hem Milli Blok hem de Fransız yönetimini Kürt-Hristiyan ittifakına karşı cephe aldırılmıştır. Bu dönemde Arap milliyetçileri ve destekçisi olan Kürtler tarafından yapılan propaganda ile yayılan ümmetçilik anlayışı bazı Kürtlerin saf değiştirmesine ve Arap milliyetçisi taraftarlarının artmasına yol açmıştır.¹²⁷

Suriye’de 1936 yılı seçimlerinde, Arap milliyetçilerinin iktidara gelmesiyle Milli Blok destekçileri ile Kürt-Hristiyan ittifakı destekçileri arasında meydana gelen bu ayrışma neticesinde, 1937 yılının Temmuz ayında İsyan başlamıştır. Suriye milliyetçilerinin Kürtlerin Müslüman olduklarını ön plana çıkararak Hristiyan ittifakında yer alanların saf değiştirmelerine yol açan propagandaları neticesinde çıkan olaylarda birçok Hristiyan öldürülmüştür. Bölgede çıkan isyanın kontrol altına alınamaması sonucu Fransızlar kontrolü ordu vasıtasıyla ele alabilmişlerdir. Çıkan bu

¹²⁵ Khoury, *age*, s. 529.

¹²⁶ Altuğ, *age*, ss. 71-94.

¹²⁷ Fuccaro, *age*, s. 255.

olaylar ve Hristiyanların öldürülmesi Kürt-Hristiyan bloğunun parçalanmasına neden olmuştur.¹²⁸

Sonuç olarak Fransız Mandası döneminde, Suriye'nin Türkiye ve Irak sınırlarında tarihsel ve akrabalık bağları kalmış Kürtler; başta Cezire, Cerablus, Afrin ve Şam'ın bir kaç mahallesinde, bütünlük arz etmeksizin, birbirlerinden izole bir biçimde bulunmaktadır. Bu tablonun yanı sıra manda döneminde Kürtler, aşiret yaşantılarının ön planda olması, bir kısmının sahip oldukları ortak dinin de etkisi ile Arap toplumu ile bütünleşmiş olması ve ortak bir kimlik bilincinin gelişmemiş olması nedenleri ile azınlık durumunda değerlendirilmemişlerdir. Fransız mandası döneminde yeni oluşmaya başlayan Kürt milli kimliği, olgunlaşmış Arap milliyetçiliği fikri kadar tehlikeli görülmemiştir. Suriye'deki Kürtler de manda döneminde siyasi ve sosyal hakların kullanılabildiği bir sivil toplumun ortaya çıkmasından, Kürt dilinin konuşulması ve yayımlanmasının yasal olarak izin verilmesinden, Kürtlerin yönetim kadrolarında işe alınması ve orduda görevlendirilmesinden memnun olmuşlardır. Fransa'nın yerinden yönetim ilkesine pek çok Kürt aşiret lideri de kendi otoritelerine yönelik bir tehdit görmemeleri sebebiyle karşı çıkmamışlardır. Ancak Manda yönetiminin ilk aşamalarında Kürt topluluklarda pek görülmeyen milliyetçilik akımının ilerleyen yıllarda ortaya çıktığını belirtmekte yarar vardır. Özerk yönetim talebi bulunan ve bölgelerine Arapların yerleştirilmelerine karşı çıkan bazı Kürtler 1930'lu yıllarda Fransız mandasına karşı isyan hareketlerine katılmışlardır.

Fransızlar, Suriye'de pek çok zorlukla karşılaşmışlar ve buna karşın Suriye'de mezhepsel ve etnik kökenlere dayalı bir federe devlet kurma yolunu seçmişlerdir. Kürtleri Müslüman olmaları nedeniyle Arap unsurlar ile birlikte değerlendirmeyi tercih etmişler, ancak Kürtlerin etnik kökenleri nedeniyle bilhassa Türkiye'ye karşı çok kullanışlı bir koz olduğunu bildikleri için bu grubu ellerinde tutmayı başarmışlardır. Böylece, günümüzde görülen Suriye'de Kürtlerin Arap milliyetçiliğine ya da ülkedeki ana siyasi akıma karşı bir koz olarak kullanılabileceği fikrinin tohumları bu dönemde ortaya atılmıştır.

¹²⁸ *Age*, s. 256.

2.2.4. Bağımsız Suriye Rejimi ve Kürtler

İkinci Dünya Savaşı sonrasında İngiltere'nin de baskısıyla Fransa, 1946 yılında Suriye ve Lübnan'dan çekilmiş böylece 25 yıl süren manda dönemi sona ermiştir. Bağımsızlığın ilk yıllarında Suriye, Sünni ve tüccar kentsel sınıfın temsilcileri tarafından yönetilmiştir. Güç ve otoriteyi elinde bulunduran bu gruplar, Fransa ile ilişkilerini daha da artırmaya çalışmış ve Manda dönemindeki mevcut statükoyu devam ettirmiştir.

Ancak ülkede görülen bu geleneksel siyasi elitizm ve devam ettirilmeye çalışılan sömürgeci yönetim anlayışı, yükselen Arap milliyetçiliği ve anti-emperyalizm akımıyla birlikte etkisini yitirmeye başlamıştır. Bu dönemde sanayileşme ülkede sadece belirli bölgelere fayda sağlarken ekonomik istikrarsızlık, enflasyon ve işsizlik, kentsel ve köylü nüfusu içerisinde olumsuz yönde büyük bir etki yapmıştır. Ülke, komünizm ve Arap milliyetçiliğinin yükseldiği bölgesel siyasi kırılganlarla istikrarsızlık sürecine girmiştir. 1948 yılında Suriye ve diğer Arap bölge ülkelerinin ağır yenilgisi neticesinde İsrail Devletinin kurulması, Arap milliyetçiliğinin daha da ön plana çıkmasına neden olmuştur. İsrail Devletinin kurulması ile birlikte Filistin meselesinin ülkenin gündemine oturması, Arap milliyetçiliği ve anti-emperyalizm akımı ile birlikte manda dönemindeki statükonun devamını öngören siyasi otoritenin meşruiyeti yıkılmıştır. Bu şartlarda Suriye yönetimi 1948 yılından itibaren üst üste askeri darbelere şahit olmuş ve ordu ülkenin siyasi hayatında giderek daha etkin hale gelmiştir.

Bu dönemde bağımsız Suriye'de; artan tarımsal üretim ile birlikte gelen iktisadi kalkınma neticesinde bir sosyo-ekonomik dönüşüm, seçkin grupların zayıflamasına ve manda dönemi sonrası bağımsızlık rejimine geçiş çabaları, diğer Arap ülkelerinde de gözlemlendiği gibi ordunun siyasetin merkezine oturması ve son olarak Siyonizm ve emperyalizmle mücadelenin iç ve dış siyasetin odak noktası haline gelerek sistemin kırılganlığını artırması şeklinde dört ana başlıkta toplanabilecek bir dönüşüm meydana gelmiştir.¹²⁹

Fransızların sömürge döneminde Suriye'de azınlık unsurlardan yoğun olarak asker temini yönündeki politikası neticesinde görece ordunun yüksek bir yüzdesini

¹²⁹ Tejel, *age*, s. 89.

oluşturan Kürtler, bağımsızlık döneminde ordunun öneminin ve siyasi düzene etkisinin artması ile ülke içerisindeki konumlarını güçlendirmiştir. Meydana gelen askeri darbelerin birincisi, Suriye'nin ilk Cumhurbaşkanı Şükrü Kuvvetli 'ye karşı 1949 yılında aslen Kürt kökenli olan General Hüsnü Zaim tarafından yapılmıştır. Her ne kadar Arap toplum içerisinde asimile olmuş Kürtlerden olduğu iddia edilse de Zaim, Kürt bir başbakan olan Muhsin El-Berazi ile etrafında pek çok Kürt bakan ve danışman bulundurması sebebiyle Sünni toplum tarafından Kürt Cumhuriyeti kurmak ve Kürtlerle Çerkezlerle ayrımcılık yapmakla suçlanmıştır.¹³⁰

Suriye'de ikinci darbe Zaim'i devirip idam eden Sünni Arap milliyetçisi Sami El Hinnavi, üçüncü darbe ise onu iktidardan indiren yine bir Kürt, Edip Çiçekli tarafından yapılmıştır. Çiçekli'nin yardımcısı da aynı şekilde Kürt olan Fevzi Selo'dur.¹³¹ Suriye'de beş yıl süre ile iktidarda kalan Edip Çiçekli'nin amacı, homojen bir Arap-Müslüman devlet oluşturmaktır. Örneğin, bunu sağlayabilmek için ülkede Arapça dışındaki tüm dillerin kullanımını yasaklamıştır.¹³² Ancak Edip Çiçekli döneminde de önceki liderlerde olduğu gibi istikrarsızlık devam etmiştir.¹³³ Siyasi ve ekonomik istikrarsızlık neticesinde ideolojisi Arap Milliyetçiliği ve ulusalcılığı üzerine kurulu olan Baas Partisinin desteğiyle, 1954 yılında Albay Faysal El-Atasi önderliğinde yapılan darbe sonucu Edip Çiçekli iktidardan indirilmiştir.¹³⁴

Ancak, Çiçekli ve Zaim her ne kadar Kürt kökenli olsalar da her ikisi de cumhuriyeti ve etnisite ile din kavramlarından ziyade Büyük Suriye Devletini savunan liderlerdir.¹³⁵ Ayrıca, etnik kimliklerinin ne olduğuna bakılmaksızın bu üç subay da, Türkiye'de meydana gelen değişimi kendilerine emsal kabul edip, toplumda hızlı bir

¹³⁰ *Age*, s. 99.

¹³¹ Taştekin, *age*, s. 42.

¹³² Yıldız, *age*, s.31.

¹³³ Abdi Noyan Özkaya, "Suriye Kürtleri: Siyasi Etkisizlik ve Suriye Devleti'nin Politikaları", *Uluslararası Hukuk ve Politika*, c. 08, (2006): ss. 90-116.

¹³⁴ Nevin Yazıcı, "Suriye Siyasi Tarihi", *21.yy Türkiye Enstitüsü*, (2012).
<http://www.21yyte.org/tr/arastirma/suriye/2012/05/29/6619/suriye-siyasi-tarihi> [Erişim Tarihi: 03 Kasım 2016].

¹³⁵ Tejel, *age*, s. 98.

dönüşümü sağlayabilecek reformlarla birlikte İsrail Devletine karşı alınan yenilgi sonrası orduyu güçlendirmeye ve profesyonelleştirmeye çalışmıştır.¹³⁶

1955 yılındaki İngiltere-Fransa-Mısır arasında yaşanan ve küresel aktörler Rusya ile ABD'nin de sonrasında müdahil olduğu Süveyş Krizi ve 1958 yılındaki Irak Devrimi gibi faktörlerin de etkisiyle Orta Doğu'da yayılan Arap Milliyetçiliğinin bir sonucu olarak, 1958 yılında Suriye ile Mısır'ın birleşmesiyle Birleşik Arap Cumhuriyeti (BAC) kurulmuştur.¹³⁷ Baas Partisinin öncülük ettiği bu birleşme zaman içerisinde ülkede huzursuzlukların yaşanmasına yol açmıştır. Üniter yapısı ile ön plana çıkan BAC döneminde Baas partisi de dâhil olmak üzere tüm siyasi partiler kapatılmıştır. Yönetim Nasır'ın iktidarında iki Suriyeli başkan yardımcısı tarafından sağlanırken meclis Kahire'de kurulmuştur.¹³⁸ Mısır Cumhurbaşkanı Cemal Abdülnasır'ın Suriye'nin içişlerine müdahaleci yaklaşımı, her iki ülkenin de sosyal, ekonomik ve siyasi alanlarına egemen olması ve uyguladığı politikalar BAC'a karşı kuvvetli bir muhalefetin oluşmasına neden olmuştur. Nitekim 1961 yılında, artan karşıt görüş etkisiyle Albay Kerim El-Nahlavi liderliğindeki Sünni subaylar tarafından gerçekleştirilen darbe ile Birleşik Arap Cumhuriyeti ortadan kaldırılmıştır.¹³⁹

Suriye'de bağımsızlık döneminde, Edip Çiçekli'nin iktidardan indirildiği döneme kadar Kürtler, hükümet tarafından herhangi bir baskı veya farklı bir uygulama ile karşılaşmamıştır. 1954 yılında Çiçekli'nin devrilmesi ile birlikte sistematik olarak değerlendirilemeyecek ancak daha önceki dönemde de pek görülmeyen Kürt kökenli bazı subayların ordudan tasfiye edilmesi ile Kürtçe kitapların ve plakların toplanması gibi bir takım siyasi ve kültürel baskılar da görülmüştür.¹⁴⁰ BAC döneminde ise, genel olarak Arap milliyetçiliğinin yükselmesi Suriye'de etnik ve dini azınlıklar üzerinde kontrolün artmasına neden olmuştur. Kürtlerin Sünni olmalarına rağmen kendini Arap kabul etmemeleri ve siyasi otoritenin yıkmaya çalıştığı aşiret anlayışını devam

¹³⁶ Tejel, *age*, s. 91.

¹³⁷ Sander, *age*, s. 309.

¹³⁸ Tejel, *age*, s.103.

¹³⁹ Yazıcı, *age*,

¹⁴⁰ Mc Dowall, *age*, s. 620.

ettirmeleri Suriye hükümeti açısından Kürtler üzerinde kontrolü elde bulundurmalarını gerektiren en önemli iki etken olmuştur.¹⁴¹

Suriye’de siyasi hareketlenmelerin başladığı bu dönemde Kürtler, ilk aşamada Suriye Komünist partisi etrafında toplanmışlardır. Ancak daha sonra ağırlık merkezlerini bir noktada toplayabilmek adına Kürtleri temsil eden bir siyasi hareket arayışına girmişlerdir.

2.2.4.1. Suriye Kürt Demokrat Partisi (PDKS)

1950’li yıllarda Irak’ta Kürt siyasi hareketinde meydana gelen gelişmelerin ve Kürdistan Demokratik Partisi’nin (KDP) etkisi, Suriye’de artan Arap milliyetçiliği ve Kürtlere olan yansımaları, Suriye’de Kürtlerin kültürel ve etnik durumlarını savunma arayışı, Komünist Parti’nin Kürtlerin haklarını savunması konusunda beklentilerin altında kalması gibi etmenler Suriye’de Kürtleri kendilerine ait bir parti kurma arayışına itmiştir.¹⁴² Bunun üzerine, Celal Talabani’nin de kuruluş programının oluşturulmasında destek verdiği Suriye’nin ilk Kürt partisi olan “Suriye Kürt Demokrat Partisi (PDKS)” partileşme sürecini müteakiben 1957 yılında Nureddin Zaza tarafından kurulmuştur.¹⁴³ 1960 yılında, Talabani’nin isteği ile partinin ismi “Suriye Kürdistan Demokrat Partisi” olarak değiştirilmiştir. Bu isim değişikliğinin altında yatan sebep ise, Suriye’de Kürtlerin yerleşik olarak görüldüğü kuzey bölgesinin, ilerleyen dönemde özerk ya da bağımsız olarak kurulması hayal edilen Kürdistan’ın bir parçası olarak varsayılmasıdır.¹⁴⁴ Partinin diğer istekleri ise, anadilde yayın, Suriye kuzeyinin ekonomik olarak gelişebilmesi adına yatırım yapılması, etnik bir azınlık olarak kabul edilmeleri ve Suriye’de demokratik bir yönetim kurulmasıdır. Ayrıca, parti BAC’ın kurulmasından itibaren bu oluşuma şiddetli bir şekilde karşı çıkmıştır.

Ancak Suriye’de Kürt milliyetçiliğinde meydana gelen bu gelişim, bölgede artan Arap Birliği arayışı ile çelişmiş ve Suriye’deki Kürtlerin bölgede olası bir Kürdistan

¹⁴¹ Tejel, *age*, s.103.

¹⁴² *Age*, s. 105.

¹⁴³ Özkaya, *age*, ss. 90-116.

¹⁴⁴ Tejel, *age*, s. 105.

Devleti kurulması halinde katılma arzusunda oldukları yönünde şüpheleri artırmıştır.¹⁴⁵ İlk kurulduğu dönemde Arap Milliyetçiliği baskısının da etkisi ile Suriye'deki birçok Kürt için çıkış yolu olarak görülen parti 1960 yılında BAC'ın döneminde kapatılmış ve yönetiminde bulunan birçok kişi yasa dışı örgüt üyeliği suçlaması ile hapsedilmiştir.¹⁴⁶

Suriye'de bağımsızlığın ilk dönemi ile birlikte ülkede Araplar ile azınlık olarak en yüksek oranda bulunan Kürtler arasında meydana gelen sorunlar artmıştır. Arapların hâkim olduğu devlet yönetimi, Irak'ta meydana gelen Kürt ayaklanmalarının ülkeye yansımalarının doğurabileceği olumsuz etkileri de göz önüne alarak Kürtleri devlete yönelik bir tehdit olarak algılamış ve bir takım kısıtlamalar ile önlem almaya çalışmıştır. Suriye hükümetinin Kürtlere yönelik başlıca iki uygulaması olmuştur. Bunlardan birincisi tüm ülkede başlatılan toprak reformu ile kuzeyde bulunan önde gelen Kürt ağalarının arazilerinin dağıtılmasıdır. Her ne kadar toprak reformunun tüm ülkede gerçekleştirildiği ifade edilse de dağıtılan toprakların %43'ünün Suriye'de Kürtlerin ağırlıklı olarak yaşadığı Haseke'de bulunması aslında bu uygulamanın Kürtlere yönelik olduğunu düşündürmektedir. İkinci olarak ise Suriye Hükümeti, ülkede kanunsuz olarak yaşayan Kürtlerin tespit edilebilmesi amacıyla Haseke'de bir nüfus sayımı gerçekleştirmiştir.¹⁴⁷

2.2.4.2. 1962 Haseke Nüfus Sayımı

BAC Devletinde Mısır'ın sert müdahaleleri Suriye toplumunun farklı kesimlerinde rahatsızlık yaratmıştır. Netice itibariyle, 1961 yılının Aralık ayında Suriye BAC'den ayrılmış ve yeniden bağımsızlığını ilan etmiştir. Yapılan seçimlerde ise Nazım El-Kutsi'nin liderliğinde batı yanlısı liberal eğilimli bir yönetim iktidara gelmiştir.¹⁴⁸ Yeni kurulan hükümetle birlikte Suriye'nin bir Arap Cumhuriyeti olduğunun ilan edilmesi, Kürtler gibi diğer azınlıkların da umutlarına darbe vurmuştur.

Yeni kurulan Suriye hükümeti, 23 Ağustos 1962'de yayınladığı 93 numaralı kanun hükmünde kararname ile Suriye'nin kuzeydoğusundaki Haseke bölgesinde bir

¹⁴⁵ Yıldız, *age*, s. 32.

¹⁴⁶ Mc Dowall, *age*, s. 621.

¹⁴⁷ Erkmen, *age*, s. 15.

¹⁴⁸ Hinnebusch, *age*, s. 42.

nüfus sayımı yapılacağını bildirmiştir. Bu sayımla, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye’den Suriye’ye kontrolsüz veya yasa dışı olarak giren Kürtlerin tespit edilebilmesi ve Suriyeli Kürtlerden vatandaşlık haklarına sahip olanların ayırt edilebilmesi amaçlanmıştır. Söz konusu sayımda, Haseke bölgesinde bulunan Kürtlerden, 1945’ten önce orada ikamet ettiklerini ispat edebilecekleri arazi tapusu, Suriye kimlik kartı ya da aile kartı ibraz etmeleri istenmiştir.¹⁴⁹

Sayım sonucunda Kürtler üç gruba ayrılmıştır. Birinci grupta, Suriye vatandaşı olduğunu ispat edenler, ikinci grupta nüfus sayımına katılıp vatandaş olduğunu ispat edemediği için Suriye vatandaşlığı iptal edilen ve “Ecnebi” olarak sınıflandırılanlar, üçüncü grupta ise nüfus sayımına katılmayan, “Maktumin” yani kaydedilmemiş ya da gizlenmiş olarak değerlendirilenler bulunmaktadır. Bu sayım neticesinde 120.000-150.000 arasında Kürt, Suriye vatandaşlığından çıkarılmıştır.¹⁵⁰ Bu miktar HRW Raporuna göre Suriye Kürtlerinin %20’sine tekabül etmektedir.¹⁵¹ Ecnebi ve maktumin sınıfında yer alan Kürtler, vatandaşlık hakkına sahip olmadıkları için eğitim, seçme-seçilme, evlenme, arazi satın alma, istihdam edilme, sağlık hizmeti alma gibi temel haklarını kaybetmişlerdir. Dolayısıyla bu kişiler vatandaşlık haklarını kaybettiği için mülkleri üzerinde de hak iddia edememişlerdir. Başka bir ülkenin de vatandaşı olmadıkları için statüleri devletsiz olarak tanımlanmıştır.¹⁵² Sayım sonucu vatandaşlıktan çıkarılan Kürtlere, Suriyeli Arap olmadıklarına dair bir belge verilmiştir.¹⁵³ Ecnebi ve Maktuminlik statüsü nesilden nesile aktarıldığından vatansızlık sayısında genel olarak bir artışa yol açmıştır. 2011 yılında bu sayının Suriye’de yaşayan Kürtlerin %10’undan fazla olduğu iddia edilmektedir.¹⁵⁴

¹⁴⁹ KurdWatch, “Stateless Kurds in Syria: Illegal Invaders or Victims of a Nationalistic Policy?” (March 2010): s. 7. http://www.kurdwatch.org/pdf/kurdwatch_staatenlose_en.pdf [Erişim Tarihi: 05.11.2016].

¹⁵⁰ Yıldız, *age*, s. 34.

¹⁵¹ Human Rights Watch (HRW), *Syria: The Silenced Kurds* c. 8, s. 4-E (1996): ss. 1-38.

¹⁵² Tejel, *age*, s. 109.

¹⁵³ HRW, *age*, ss. 1-38.

¹⁵⁴ Schmidinger, *age*, s. 81.

Her ne kadar hükümet tarafından sayımın amacının; ülkedeki Irak ve Türkiye’den yasa dışı bir şekilde geçiş yapmış ve Suriye’de yaşamakta olan Kürtleri tespit etmek olduğu ifade edilse de, aynı zamanda ülkenin tarım alanları açısından verimli olan kuzeydoğu bölgesinde Arap nüfusunu artırabilme adına atılmış bir adım olarak da değerlendirilmektedir. Ayrıca, nüfus sayımı sonrasında Kürtçe olan yer isimleri değiştirilmiş ve Kürtçenin kullanılması sınırlandırılmıştır. O dönemde maktumin ya da ecnebi olarak sınıflandırılanların sayıları tam olarak bilinmemekle birlikte, söz konusu bu grubun toprak sahibi olamama, devlet kadrolarında görev alamama, evliliklerinin tanınmaması, siyasal haklardan yoksun olmaları gibi mağduriyetleri, Suriye’de Kürtlerin yakın geçmişe kadar yaşadıkları sorunların temelini oluşturmuştur.¹⁵⁵

2.2.5. Suriye’de Baas Rejimi ve Kürtler

Kelime anlamı temelde “Diriliş” olan Baas, Orta Doğu’da özellikle Irak ve Suriye’de taraftar kitlesi bulmuştur. Sünni Müslüman Salah Bitar ve Rum Ortodoks Mişel Eflak’ın kurucusu olduğu Arap Baas Partisi’nin temelleri, bu iki siyasetçinin Paris’teki öğrencilik yıllarında milliyetçilik ve sosyalizm kavramlarını harmanlanmaları ile atılmıştır. Mişel ve Bitar, Suriye’ye döndükten sonra öğretmenlik yaptıkları esnada bu ideolojiyi yaymak suretiyle geniş bir taraftar kitlesine ulaşmışlardır.¹⁵⁶

Suriye’deki elit kesimin emperyal güçlerle temas halinde olmasına karşılık olarak Baas’ın ideolojik etkisi, toplumda çatışma dinamiğini harekete geçirmiş, kırsal kesimin ise milliyetçi duygularını canlandıran bir anlayışın yükselmesine sebep olmuştur. Baas Partisi, sosyalizm ve milliyetçilik ilkeleri ışığında mevcut düzeni değiştirme ve kendini mağdur olarak gören kırsal kesimi toprak reformu ile söz sahibi bir konuma taşıma söylemi ile yükselmiştir. Parti, temel devlet ideolojisi olarak Arap milliyetçiliğini benimserken, bireyin Arap olma durumunu da temel kimlik olarak görmüştür. Bu ideoloji ile geçmiş dönemde Arap halkının elde ettiği kazanımları tekrar elde edebilmesi için gerekli bilincin sağlanması ve yeniden dirilişin gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir.

¹⁵⁵ Erkmen, *age*, s. 16.

¹⁵⁶ Cleveland, *age*, s. 362.

Baas Partisi'nin ilk kongresi 1947 yılında yapılmıştır. Partinin tüzüğünde, Arap ulusunun kültürel bir birlik olduğu, Arap Devletinde yalnızca ulusal bağın birleştirici rolü olduğu, Baas Partisi'nin amacının ırk, mezhep, din, aşiret ve bölgeye dayalı ayrılıkçı unsurlar ile mücadele etmek suretiyle vatandaşlar arasında uyum sağlamak olduğu belirtilmektedir.¹⁵⁷ Milli bir yeniden doğuş, sosyal adaletsizliğin son bulması, özgürlük, demokrasi, sosyalizm gibi söylemlerle Arap Birliği çağrısı yapan Baas Partisi, kısa bir zamanda Suriye'nin sınırları ötesine uzanan bir etkiye sahip olmuştur.¹⁵⁸ Baas Partisi ilk aşamada Suriye ile Mısır'ın birleşmesini desteklemiş ancak daha sonra Nasır'ın tüm siyasi partileri kapatma kararı neticesinde merkezini Beyrut'a taşımış ve Birleşik Arap Cumhuriyeti'nin sona ermesi için faaliyet göstermiştir.¹⁵⁹ Parti tüzüğüne göre, Türkiye'nin sınırları içerisinde yer alan Adana, Tarsus, Mersin ve Hatay, Arap anavatanı içerisinde kabul edildiğinden Baas Partisi, Hatay'ın Suriye'ye iade edilmediği sürece Arap Devletlerinin Türkiye ile hiçbir şekilde temas kurmaması gerektiğini savunmuştur.¹⁶⁰

1961'de Birleşik Arap Cumhuriyeti'nden ayrılmasının ardından Suriye'de, hükümetle ordu ve ordudaki Baasçı ile Nasırcı unsurlar arasında bir dizi güç mücadelesi yeniden başlamıştır. Bu mücadele, 1963'te Baas Partisi'ni temsil eden subayların ön planda olduğu bir komisyon tarafından iktidarın ele geçirilmesiyle sonuçlanmıştır. Emperyalizm karşıtı, Arap Devletlerinin birleşmesini öngören, milliyetçi ve siyasal sistemini sosyalizm üzerine kuran Baas partisi, genel anlamı ile kırsal kesimi temsil etmektedir. Ancak zaman içerisinde partide özellikle Arap Alevi olan Nusayrilerin ağırlığını artırdığı görülmektedir. Aslına bakıldığında, bağımsızlığın kazanıldığı yıllardan bu döneme kadar ilk defa Suriye siyasetinde seçkin şehir sınıfı yerine askeri ve kırsal alt sınıflar yönetimi ele almıştır. Ancak Sünni kentli seçkinler ve orta sınıf temsilcileri Salah Bitar, Mişel Eflak ve Hafız Esad liderliğindeki Baasçı bir grup sivil ve asker tarafından 1963 yılında gerçekleştirilen darbe ile kırsal alt sınıfın

¹⁵⁷ Türel Yılmaz, *Uluslararası Politikada Orta Doğu* (Ankara: Akçağ Yayınları, 2004), s. 139.

¹⁵⁸ Cleveland, *age*, s. 362.

¹⁵⁹ Yılmaz, *age*, s. 155.

¹⁶⁰ Fahir Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları (1948-1988)* (Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1988), s. 173.

yönetimi sona ermiştir.¹⁶¹ Sonraki yıllarda Baas Partisi içerisinde güç mücadelesi ön plana çıkmıştır. Pan-Arabist ve BAC dönemine dönmeyi amaçlayan, azınlıkların ordudaki konumunu güçlendirmesini bir tehlike olarak gören Selahaddin Bitar, Mişel Eflak ve Emin-El Hafız Sünni kanadı oluştururken, ikinci grup ise Muhammed Ümran, Salah Cedit ve Hafız Esad gibi Alevi kökenli, sosyalist akım takipçisi ve Neo-Baasçı olarak adlandırılan subaylardan meydana gelmiştir.¹⁶²

Baas Partisi, Kürtleri ve diğer tüm dini ve etnik temelli unsurları Arap bütünlüğüne karşı tehdit olarak değerlendirmiştir. 1963'den günümüze kadar iktidarda kalan Baas partisinin Suriye'de Kürtlere bakışı iki aşamada değerlendirilebilir.

İlk aşama 1963-1970 yılları arasındaki dönemdir. Bu dönemde Kürtlere genel yaklaşım baskı şeklinde olmuştur. Baas partisi öncelikli olarak ele alınması gerektiğini düşündüğünden tarım reformunu hızlı bir şekilde uygulamaya geçirmiş, 1965 yılında ise tarım reformu politikasını "Arap Kuşağı" politikası ile genişletmiştir. Bu projenin temeli toprak reformuna dayanmaktadır. Aslında tüm ülkeyi kapsayan toprak reformundan en fazla etkilenen bölge Haseke olmuştur. Bu yeni politika ile çoğu Haseke bölgesinde kalan Suriye'nin Irak ve Türkiye sınırları boyunca toplamda 15 km genişliğinde ve 375 km. uzunluğunda bir bölgede askeri koridor oluşturulması düşünülmüştür. Suriye hükümeti bu bölgede ikamet etmekte olanlardan, bulundukları bölgeleri boşaltıp Suriye'nin daha iç kesimlerine ve Kürtlerin daha az olduğu bölgelere yerleşmelerini talep etmiştir. Söz konusu proje Hafız Esad tarafından 1973 yılında Tabka Barajının tamamlanması ile uygulamaya geçirilmiştir. Suriye Devleti, Tabka baraj gölü nedeniyle yerlerinden edilmiş olan Arapları, Suriye'nin kuzeyinde toprak reformu ile kamulaştırdığı arazilere yerleştirmiştir.¹⁶³ Tejel'e¹⁶⁴ göre, Suriye rejiminin siyasi kaygılarının haricinde Kürtleri bölgeden çıkarmak istemesinin bir diğer sebebi, Karaçok ve Remilan'da petrol bulunmasıdır.

¹⁶¹ Yıldız, *age*, s. 35.

¹⁶² Hinnebusch, *age*, s. 46.

¹⁶³ Yıldız, *age*, s. 37.

¹⁶⁴ Tejel, *age*, s. 145.

Bu plana göre kendi arazileri su altında kalan Valda Aşireti mensubu dört bin Arap aile, hükümet tarafından Cezire bölgesinde kurulan “model” çiftliklerin kırk birine ve Rakka’da da on beşine yerleştirilmiştir.¹⁶⁵ Bununla birlikte söz konusu bölgeden çıkartılmak istenen bazı Kürtler yer değiştirmeyi reddetmiş buna karşılık Suriye hükümeti onları tahliye etme konusunda zorlayıcı olmamıştır.¹⁶⁶ Ayrıca Arap Kuşağı projesi, ülkedeki %10’a yakın Kürt nüfusunun yaşadığı tüm bölgelerden ziyade sadece belli bir bölge için geçerli olması ve sınırlı sayıda insanı kapsamaması sebebiyle, bölgede büyük çaplı bir demografik bir değişime yol açmamıştır.¹⁶⁷

Suriye Hükümeti’nin tarım reformunu gerçekleştirmesindeki amacı, Suriye kuzeyindeki Kürt milliyetçiliğinin öncüleri ve sömürge ideolojisinin temsilcileri Kürt ağa ve eşrafının gücünün kırılması ile toprakların dağılımı yoluyla sosyal adaleti sağlama gayretidir. Çünkü Fransız mandası döneminden sonra 1963 yılına kadar, Suriye’de birçok milletvekili büyük toprak sahibi olan eşraftır. Ancak şöyle de bir gerçek vardır ki; tarım topraklarının dağıtılması ve tarım üretiminin yeniden yapılandırılması aracılığıyla kırsal toplumun ideolojik ve ekonomik dönüşümünün sağlanması çabaları hayata geçirilememiştir.¹⁶⁸

Baas Partisi’nin Kürtlere bakışının ikinci aşaması ise kendi içlerinde de ikiye ayrılmak üzere baba ve oğul Esad dönemleridir.

2.2.5.1. Hafız Esad Dönemi

1966 yılında yapılan darbe ile General Hafız iktidarına son verilmiş ve ilk kez Alevi subaylar ordu ve hükümeti ele geçirmişlerdir. Müteakip dönemde, Baas partisinin sivil kanadında etkin olan Salah Cedit ile partinin askeri kanadına hâkim olan Savunma Bakanı ve Hava Kuvvetleri Komutanı Hafız Esad arasındaki anlaşmazlıklar daha da artmış, Hafız Esad bu mücadeleden 1970 yılında gerçekleştirdiği ve “Düzeltilme Hareketi” adını verdiği kansız bir darbe ile galip çıkmıştır.¹⁶⁹

¹⁶⁵ Age, s. 131.

¹⁶⁶ Vanlı, *age*, s. 124.

¹⁶⁷ Bozbuğa, Suriye Kürtlerinin Fotoğrafı, s. 297-313.

¹⁶⁸ Tejel, *age*, s. 128.

¹⁶⁹ Yıldız, *age*, s. 36.

1970’lerde bağımsızlık sonrası döneme nazaran, rejimin istikrarının artması, petrol fiyatlarındaki artışın getirdiği nispeten ekonomik rahatlama, Hafız Esad’ın liderlik rolü gibi etmenlerin etkisiyle Suriye Devleti’nin güç kazandığı söylenebilir. Bu dönemde Suriye, elde ettiği bu kazanımlarının ve komşu ülkelerinin zayıflığının neticesinde orta büyüklükte bölgesel bir güç olarak belirmiştir.

Hafız Esad, iktidara geldiğinde Baas doktrinin uygulanmasında ılımlı bir politika sergilemiş, geniş tabanlı ve daha şeffaf bir siyasi katılım hedeflemiş ve sosyalist ideolojiyi korumayı ön planda tutarken tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişi sağlayabilmek adına özel teşebbüsleri de desteklemiştir. Ekonomiye liberalleştirip özel sektör kısıtlamalarını gevşeterek bilhassa Sünni işadamlarını kendisine yakın tutmayı başarmıştır. İktidarı elde tutabilmek adına Baas Partisi ve orduyu etkin olarak kullanmıştır. Baas’ın genel sekreterliği görevini icra etmesi sebebiyle devletin ve partinin başında yer alan Hafız Esad, Baas’ı silahlı kuvvetlerdeki unsurları ve halk komiteleri ağı ile etkili bir siyasal denetim mekanizması haline getirmiştir. 1973 yılında hazırlanan anayasa ile kurulan ve başkana yasama, yürütme ve askeri alanda geniş yetkiler tanıyan başkanlık sistemi, demokratik bir rejim görüntüsü altında otoriter bir yönetim oluşturmuştur. Bununla birlikte rejimi silahlı kuvvetler ve iç güvenlik unsurları vasıtasıyla teminat altına almış, muhalefeti baskılamıştır. Medya, eğitim, din, ekonomi gibi alanlarda hâkimiyeti ele alarak toplumu kontrol altında tutmuş ve kendisine karşı örgütlenebilecek ordu, üniversite, ekonomik kuruluşlar ve sendika gibi tüm mekanizmaları denetim altına alarak muhalif hareketleri engellemiştir.¹⁷⁰ Rejime olan bağlılığı ise, kendisine yakın ve aşiretine mensup üyeleri iktidarda kritik noktalara getirerek sağlamıştır. Buna ilave olarak, Esad ailesine mensup kişiler düzenli ordu mekanizması haricindeki özel kuvvetlerin komutasını yürütmüşlerdir. Böylece Hafız Esad döneminde iktidar, Esad ailesinin mülkiyeti haline gelmiş, Pan-Arapçılık ve sosyalizm ideallerinden ve ideolojisinden uzaklaşarak her geçen gün otoriter bir rejim haline dönüşmüştür.¹⁷¹

Hafız Esad, Suriye’nin dış politikasını dört temel parametre üzerine inşa etmiştir. Bunlardan birincisi, tarihi süreçte Anadolu ile Mısır arasında kalan bölgede yer alan

¹⁷⁰ Muhittin Ataman, “Suriye’de İktidar Mücadelesi, Baas Rejimi, Toplumsal Talepler ve Uluslararası Toplum”, *SETA Raporu*, Nisan (2012): s. 8-11.

¹⁷¹ Cleveland, *age*, s. 444.

ve emperyal güçler tarafından parçalanmış Büyük Suriye'nin yeniden tesis edilmesi idealidir. İkinci parametre, Arap dünyasında lider olma ve Arap milliyetçiliğini dış siyasetin merkezine konumlandırmaktır. Üçüncü dış politika parametresi ise İsrail karşıtlığıdır. Bunun sebebi ise, Filistin'in Büyük Suriye idealinin bir parçası olarak görülmesi ve emperyal devletler tarafından Suriye'den koparıldığı düşüncesidir. Lübnan ve Golan Tepelerinin İsrail işgalinden kurtarılması, İsrail'e karşı bölgede dengeyi sağlanması ve Filistin halkının haklarının yeniden elde edilmesi Hafız Esad döneminin dış politikasının temelini oluşturmuştur. Son olarak ise, dönemin iki kutuplu dünya düzeninde Baas Partisinin de kuruluş ideolojisi olan sosyalizm ilkesinin taşıyıcı kolunu Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nden (SSCB) yana duruş sergilemektir. Ancak, SSCB ile stratejik düzeyde ilişki tesis eden Hafız Esad, pragmatik yönetim anlayışı nedeniyle batılı ülkeler ile ilişkilerini de tamamen koparmamıştır. Bununla birlikte Suriye'nin realist anlayışla dış politikada ilişki tesis ettiği aktörler önem derecesine göre sırasıyla; Büyük Suriye ideali içerisinde yer alan ve üzerlerinde hâkimiyet tesis etmeye çalıştığı Lübnan ve Filistin, bölge Arap ülkeleri, İran ve Türkiye gibi bölgesel güçler ve son olarak da küresel güçlerdir.¹⁷²

1970 anayasası ile Suriye siyasetinin merkezi haline gelen Arap milliyetçiliği, doğal olarak ülkedeki diğer etnik unsurların da dışlanmasına neden olmuştur. Hafız Esad yönetiminin ilk yıllarında Kürtlere yönelik olumsuz uygulamalar yalnızca iskân politikası ile sınırlı kalmamış, Kürtçe yayınlar, yer adları, Kürtçe gösteriler ve konserler yasaklanmıştır. Örneğin, Haseke'de Tirbe Spi, Til Koçer, Amude ve Dirbesiye yerlerinin adları sırasıyla Kahtaniye, Yarubiye, Adnaniye ve Derbasiye olarak değiştirilmiştir. Derik ise Malikiye olarak adlandırılmıştır.¹⁷³ Ancak, belirli bir süre sonra Suriye yönetimi, Arap milliyetçiliği ideolojisini yumuşatmıştır. Özellikle Haseke'ye Arap halkının yerleştirilmesi projesinin 1976 yılında durdurulması ile Kürtlere yönelik bir takım düzenlemelerin de gerçekleştirildiği görülmektedir. Bunun sebebini de Hafız Esad'ın çıkarlarına uygun şekilde hareket eden politika anlayışı ile ilişkilendirmek mümkündür. Esad, söz konusu dönemde ikili ilişkilerde sorun yaşadığı Irak Baas Rejimine karşı, Kuzey Irak'taki Kürtleri destekleyici tavır almış, bu sebeple

¹⁷² Ataman, *age*, s. 17-23.

¹⁷³ Tejel, *age*, s. 137.

Suriye kuzeyindeki Kürtlere uyguladığı baskıyı Irak Kürtlerinden tepki almamak adına hafifletmiştir.¹⁷⁴ İç politikada ise Esad, en büyük rakibi Müslüman Kardeşlere karşı Nusayriler gibi azınlık olan Kürtleri kullanmıştır.¹⁷⁵

Arap milliyetçiliğinin Suriye’de siyasi kültürün merkezi haline gelmesi ile diğer azınlık unsurlar da dâhil olmak üzere Kürtlerin dışlanması, Hafız Esad’ın Sünni Müslümanlara karşı ülke içerisindeki bir takım grupları kendi yanına çekme düşüncesi neticesinde alınan bir dizi önlemle telafi edilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda bazı Kürt vatandaşlar yüksek mertebelere getirilmiştir. Örneğin 1972-1976 yılları arasında Başbakanlık görevini yapan Mahmud Eyyub Kürt kökenlidir.¹⁷⁶ Ayrıca, Askeri İstihbarat ve Genelkurmay Başkanı Hikmet Şihaki, Askeri Yapılandırma Genel Müdürü ve Tarım Bakanı General Mahmud el-Kurdi gibi bürokrasi içerisinde en üst seviyeye gelen bazı yöneticiler de Kürt kökenlidir.¹⁷⁷ Kürtler, bilhassa din alanında önemli makamlara gelmiştir. Örneğin, Nakşibendi tarikatının Halidi kolunun üyesi olan Ahmed Kuftaru, 1964 yılında Suriye Cumhuriyeti’nin baş müftüsü olmuştur. Suriye’de 49 yıl boyunca başmüftülük görevini devam ettiren ve bu dönemde milletvekilliği görevi de yapan Kuftaru, siyasi İslam düşüncesini reddeden ve seküler İslam’ı savunan fikirleri ile Alevi Nusayrilerin elinde tuttuğu iktidarın Sünni İslam temsilciliğini yapmıştır. Kuftaru, Arapların etkin olduğu tarikatın liderliğini yaparken aynı zamanda Sünnilik anlayışı altında Şam’daki ve Suriye kuzeyindeki Kürt ve Arap cemaat arasında bir bağlantı oluşmasını da sağlamıştır. Bu sebeple, Kuftaru’nun Suriye rejimine, en büyük rakibi Müslüman Kardeşlere karşı ılımlı İslam’ın önderliğini üstlenmesi ve Sünni İslam bağından faydalanarak Kürtlerin Araplaştırılabilmesi açısından iki yönlü faydası olmuştur.¹⁷⁸

Kuftaru’nun dışında el-Buti’de rejimin dini alanda önünü açtığı Kürt liderlerdendir. Türkiye’deki Nurculuk hareketinin takipçisi olan, Suriye’de mevcut siyasal rejimin savunucusu el-Buti yaptığı konuşmalarda, Müslüman Kardeşlerin

¹⁷⁴ Mc Dowall, *age*, s. 626.

¹⁷⁵ Özkaya, *age*, ss. 90-116.

¹⁷⁶ Schmidinger, *age*, s. 85.

¹⁷⁷ Tejel, *age*, s. 139.

¹⁷⁸ Schmidinger, *age*, s. 86.

Suriye’yi iç savaşa sürüklediğini ifade etmekten kaçınmamıştır. Ayrıca, etnik kökenini inkâr etmeden Sünni Arap ve Kürt birlikteliğinin İslam Devleti için temel yapı taşı olduğu tezini savunmuştur.¹⁷⁹ El-Buti, 2011’de başlayan protesto gösterilerinde rejimden yana tavır almaya devam etmiş ve 2013 yılında kimi kaynaklarca taraf değiştirebileceği düşüncesi ile rejim tarafından, kimi kaynaklarca ise muhalif tavrı nedeniyle El-Nusra tarafından öldürülmüştür.¹⁸⁰

Hiç şüphesiz ki, Suriye rejimi tarafından bu iki din adamının Sünni İslam’ın ülkedeki temsilcisi ve önderleri olarak kabul edilmesi siyasi bir tercihtir. Kürtlerin büyük bir kısmının Sünni olması ve rejimin İslami yönünü bu grup üzerinden ön plana çıkarması muhalefete karşı etkili olmuştur. Ancak bu görevlere getirilmeleri etnik kimliklerini hiçbir zaman ön plana çıkarmamaları koşulu ile gerçekleşmiştir.¹⁸¹

Bunun dışında Hafız Esad, 1976 yılından sonra özellikle Sünni muhalefetin artan baskısı karşısında Kürtleri yanına alabilmek adına, Haseke bölgesindeki zorunlu göçe son verdiğini açıklamıştır. Bir sonraki hamle olarak ise Esad, Savunma Bakanlığına doğrudan bağlı özel kuvvetlerde ve kardeşi Rıfad El Esad emir komutasındaki Savunma Tugayları gibi nitelikli askeri birliklerde Kürtlere görev vererek sistemle bütünleşmelerini amaçlamıştır. Ayrıca, 1990 yılında parlamento seçimlerinde Baas’ın hâkim olduğu İlerici Ulusal Cephe’nin sandalye oranı %60’a düşürülürken, bağımsızlara ayrılmış olan kısım %40’a çıkarılmıştır. Bu sayede, azınlıklar içerisinde yer alan Kürtlerin de temsil oranı artmış ve Afrin bölgesinde PKK’ya desteklerini alenen beyan eden altı milletvekili parlamentoya girebilmiştir. Fakat 1994 seçimlerinde bağımsızlara ayrılan oy oranı rejim tarafından tekrar denetim altına alınmış, herhangi bir bağımsız adayın parlamentoya girebilmesi ancak rejimin onayı vermesi ile mümkün olmuştur.¹⁸² Bu tedbirlere ek olarak, Hafız Esad Kürtlere yönelik açılımlar kapsamında, 1980’li yıllarda cezaevinde bulunan tüm siyasi Kürt mahkûmlara af getirmiş, Haseke bölgesinde pek çok köye alt yapı sistemi kurulmasını

¹⁷⁹ Tejel, *age*, s. 139.

¹⁸⁰ Schmidinger, *age*, s. 86.

¹⁸¹ Tejel, *age*, s. 139.

¹⁸² *Age*, s. 140.

sağlamıştır. Arap milliyetçiliği baskısını hafifletme gayretleri kapsamında yapılan tüm bu açılımların yanı sıra, 1986 yılında Kürtlerin Nevruz kutlamalarını yasaklamış ve 1962 nüfus sayımını protesto maksadıyla düzenlenen veya kültürel haklarının düzeltilmesini talep eden gösterilerde Suriyeli Kürtlerin bir kısmı tutuklanmıştır.¹⁸³

Hafız Esad, Suriye Kürtlerinin Irak ve Türkiye'deki Kürt sorununun tarafı olmaları yönünde yaptığı hamleler ile bu sorunu kendi ülkesinden uzakta tutmaya çalışmıştır.¹⁸⁴ Komşu ülkelerdeki ayrılıkçı Kürt yapılanmalarını çeşitli vasıtalarla destekleme yolunu seçmiştir.

Söz konusu dönemde, Suriye'nin Türkiye ile sorunlarının temel sebepleri; Suriye'nin Hatay'ın üzerinde hak iddia etmesi, soğuk savaş döneminin farklı iki tarafı olmaları ve en önemlisi Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesinin kalkınmasına yönelik başlattığı Dicle ve Fırat nehirleri üzerinde toplamda 22 baraj ve 19 hidroelektrik santral kurulması öngörülen Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) ile Suriye'nin su ihtiyacını kontrol ettiği iddiası olarak sayılabilir. Ayrıca bir sonraki bölümde ayrıntılı olarak ele alınacağı üzere Suriye, PKK terör örgütünün kendi ülkesinden eleman teminine göz yummuş, hatta desteklemiş ve örgütün ülke içerisinde teşkilatlanmasını teşvik etmiştir.¹⁸⁵

Suriye'nin Irak ile ilgili sorunları şu şekildedir. 1971 yılında gerçekleştirilen Baas Partisi'nin 11'inci Kongresinde Irak Kürtlerine özerklik verilmesini öngören bir karar alınmıştır. 1979 yılında Mustafa Barzani'nin oğlu İdris Barzani'nin Şam'a gelmesiyle Suriye rejimi ile Irak Kürtleri arasındaki ilişki resmileşmiştir. Bununla birlikte Irak-Suriye sınırı her ne kadar Hesenan ve Miran aşiretlerini bölmüş ise de aralarındaki kardeşlik aile ve ekonomik bağları bölünmemiş, karşılıklı etkileşim uzun yıllar devam etmiştir.¹⁸⁶ Ancak bu kuvvetli dayanışma ve akrabalık ilişkileri, Suriye'deki Kürt gençlerin Irak peşmergeleri saflarına katılmalarını tek başına açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Kürt gençlerin Irak'ta mücadeleye katılması, Kürt

¹⁸³ Özkaya, *age*, ss. 90-116.

¹⁸⁴ Vanlı, *age*, s. 124.

¹⁸⁵ Özden Zeynep Oktav, "Water Dispute and Kurdish Separatism in Turkish-Syrian Relations", *The Turkish Yearbook*, s. 34, (2003): ss. 91-117.

¹⁸⁶ Tejel, *age*, s. 157.

sorunun rejim tarafından komşu ülkelere ithal edilme gayretinin bir ürünü olarak da görülmelidir.

Hafız Esad döneminin sonlarına doğru meydana gelen 1991 Körfez Savaşı'nda Suriye, Irak'ın karşısında yer almış ve çok uluslu güce destek vermiştir. Irak kuzeyinde 699 sayılı Birleşmiş Milletler (BM) kararı ile koalisyon unsurlarınca yaklaşık 3,5 milyon Kürdün yaşadığı bölgede oluşturulan “güvenli bölge” de-facto bir Kürt yönetime yol açmıştır. Esad, Irak kuzeyinde oluşan, uluslararası alanda tanınmayan, uygulanan ambargo ile ekonomik ve siyasi anlamda zorluklar yaşayan bölge yönetimi ile ilişkilerini iyi tutmanın karşılığında Irak'taki Kürt partilerinden Suriye'deki Kürtleri kendisine karşı kışkırtmamalarını talep etmiştir.¹⁸⁷ Ancak, daha sonraki dönemde kendisine rakip olarak gördüğü Irak Baas rejiminin etkisini kaybetmesi üzerine, Suriye Kürtlerinin de ülkenin kuzeyinde benzer bir yapılanmaya teşebbüs etmelerini engellemek adına Kuzey Irak'taki Kürt siyasi partilerine verdiği desteği sonlandırmıştır.¹⁸⁸

2.2.5.2. Beşar Esad Dönemi

1994 yılında Hafız Esad'dan sonra başkan olması beklenen Basil Esad'ın beklenmedik bir şekilde trafik kazasında hayatını kaybetmesi ile Beşar Esad'a başkanlık yolu açılmıştır. Hafız Esad'ın 10 Haziran 2000'de ölümünün ardından Suriye anayasasında başkan seçilebilme yaşının 40'dan 34'e indirilmesine yönelik yasa değişikliğine gidilmiş ve Hafız Esad'ın oğlu Beşar Esad, 10 Temmuz 2000'de yapılan referandumda %97,2 lik oy oranıyla yedi yıllığına Suriye Devletinin başkanı olarak seçilmiştir.¹⁸⁹ Beşar Esad'ın üniversite eğitimini yurt dışında almış olması sebebiyle batı kültürüne daha yakın olduğu izlenimi, Suriye'de Hafız Esad döneminde kurulan diktatörlük rejiminde değişiklikler olacağına dair beklentileri artırmıştır.¹⁹⁰

İktidara geldiğinde ülkedeki siyasi, kültürel ve ekonomik alanlarda sorunlarla baş başa kalan Beşar Esad da ilk aşamada beklentiler yönünde adımlar atmıştır. Beşar

¹⁸⁷ *Age*, s. 159.

¹⁸⁸ Özkaya, *age*, ss. 90-116.

¹⁸⁹ Yıldız, *age*, s. 40.

¹⁹⁰ Raymond Hinnebusch, “Globalization and Generational Change: Syrian Foreign Policy Between Regional Conflict and European Partnership”, *Analyzing Middle East Foreign Policies and the Relationship with Europe*, ed. Gerd Nonneman (New York: Routledge Press, 2005), s. 83.

Esad, iktidara geldiği ilk yıl önceki dönemde tutuklanmış siyasi mahkûmların %75'ini hapisten dışarı çıkarmış, siyaseten temsil açısından dışlanmış olan Kürtler ve Sünnilere yönetim kademelerinde yer alacaklarına dair söz vermiş, reform yanlısı bir yönetim anlayışıyla hareket etmiştir. 1963 yılında ülkede mevcut tüm bankaların millileştirilmesinden neredeyse 40 yıl sonra 2004 yılında, ilk defa ülkede özel bir banka kurulmuştur. Bununla birlikte, ülkede sivil toplum hareketlerine izin verilmiş, vatandaşlar demokrasi ve reform üzerine çeşitli platformlarda görüş alışverişinde bulunmaya başlamışlardır.¹⁹¹ 'Şam Baharı' şeklinde isimlendirilen bu dönemde Beşar Esad, toplumun düşük gelirli kesimi için daha iyi bir yaşam vaat etmiştir. Siyasi anlamda da babasının döneminden daha özgürlükçü söylemleri, politik ve toplumsal muhalefetin sesini yükseltmesine ve daha kolay örgütlenmesine yol açmıştır.¹⁹²

Suriye'de ilan edilen reform hareketi muhalefetin isteklerini sıraladığı bir bildiri ile başlatılmıştır. 99'lar manifestosu olarak da bilinen ve 26 Eylül 2000'de El- Hayat gazetesinde de yayınlanan¹⁹³ ülkenin birbirinden farklı ideolojik muhalif kesimlerinin demokratik gelişim kapsamında ortak taleplerini içeren bu bildiride; siyasi suçluların serbest bırakılması, 40 yıldır ülkede uygulanmaya devam edilen olağanüstü halin kaldırılması, partilere serbest siyaset yapabilme haklarının tanınması istenmiştir. Müteakibinde 11 Ocak 2001 tarihli, 1000'ler manifestosu ya da 'Temel Belge', 'Genel Ulusal Sözleşme' olarak da adlandırılan bildiride ise; Suriye'de 1963 yılından beri devam eden tek parti rejiminin sonlandırılması, siyasi düşünce özgürlüğünün sağlanması, seçimlerin demokratik esaslar çerçevesinde yapılması ve yayınları denetleyen kanunun tekrardan gözden geçirilmesi istenmiştir.¹⁹⁴

Bu isteklerin dışında, 2001 yılında Müslüman Kardeşler 'Suriye'de Modern Bir Devletin Kuruluşu', bildirisi yayınlamış, Komünist Parti, Suriye Sosyal Milliyetçi Partisi gibi partiler de yasal ve siyasi faaliyet düzenleyebilmek için taleplerde bulunmuşlardır. Bu talepler karşısında, Beşar Esad'ın açılım hamlesi çok uzun

¹⁹¹ Ataman, *age*, s. 24.

¹⁹² Farid N. Ghadry, 'Syrian Reform: What Lies Beneath', *Middle East Quarterly*, c. 12, s. 1 (Kış 2005), <http://www.meforum.org/article/683> [Erişim Tarihi: 5.11.2018].

¹⁹³ Tejel, *age*, s. 229

¹⁹⁴ Ataman, *age*, s. 28.

sürmemiş, bir süre sonra muhalifler tutuklanmaya başlamış, dolayısıyla reform süreci kısa sürmüştür ve ‘Şam Baharı’ sonlandırılmıştır.¹⁹⁵

Özkaya¹⁹⁶, Beşar Esad’ın reform hareketini bitirmesinin birkaç nedene bağlanabileceğini ifade etmektedir. Bunlardan birincisi her ne kadar bir reform sürecine girmek istese de Beşar Esad’ın, kontrol dışına çıkabilecek hızlı değişim neticesinde Nusayri azınlığın hâkim olduğu iktidarı elinden kaybedebileceği endişesi taşıdığı ve bu sebeple hareketi yavaşlattığı ya da kontrol altına almaya çalıştığı düşüncesidir. Bir diğeri ise, babasının döneminde etkili olan bürokratik kadronun hâkimiyetlerini kaybedebilecekleri endişesi ile reform hareketine destek vermemeleri ve Beşar Esad’ın teşebbüslerini engellemeye çalışmalarıdır. Son olarak ise ‘Şam Baharı’nın ülke içi muhalefeti tespit edebilmek için kasıtlı olarak başlatıldığı, zaten Beşar Esad’ın reform yanlısı bir lider olmadığı iddiasıdır.

Suriye’nin iç siyasetinde bu gelişmeler yaşanırken, 11 Eylül saldırıları ve neticesinde ABD’nin Afganistan ve Irak müdahaleleri, Orta Doğu’da uzun süre suların durulmamasına neden olacak bir dönemi başlatmıştır. ABD’nin müdahaleleri ile yeniden şekillenen Orta Doğu’da Beşar Esad’ın ABD’ye karşı pozisyon alması, İran ile birlikte Suriye’yi de hedef ülke konumuna getirmiştir. ABD, Suriye’nin Lübnan’daki varlığından, Hamas ve Hizbullah’a yardım eden ülke olmasından ve Irak’a sınırdan sızma girişiminde bulunan unsurlara göz yummasından rahatsız olduğunu sıkça dile getirmeye başlamıştır.¹⁹⁷ 2005 yılında Lübnan Başbakanı Hariri’nin düzenlenen bir suikast ile öldürülmesi sonucunda ABD önderliğindeki diğer batılı ülkelerin baskısıyla Suriye, Lübnan’dan çekilmiştir. Bu sayede Suriye, İsrail’e karşı güvenliğini sağlayabileceği en önemli kozlardan birini kaybetmiştir. Suriye’nin dış politikada gördüğü baskı ülke içi muhalefette de tekrar bir hareketlenmeye sebep olmuştur. Muhalefette farklı siyasi ve etnik tabanlı unsurları geniş bir uzlaşa ile bir araya getiren ilk ittifak olma özelliği taşıyan ‘Sivil Toplumun Canlandırılması

¹⁹⁵ Alan George, *Syria. Neither Bread Nor Freedom* (London: Zed Books, 2003), s. 37.

¹⁹⁶ Özkaya, *age*, ss. 90-116.

¹⁹⁷ Alfred B. Prados, Jeremy M. Sharp, “Syria: Political Conditions and Relations with the United States After the Iraq War”, *Congressional Research Service Report for Congress*, (Şubat 2005), s. 25-27.

Komitesi' tarafından 2005 yılında hazırlanan Şam Bildirgesi ile iktidara karşı muhalefet içerisinde beraberlik, çoğulculuk, şiddeti reddetme ve demokratik değişim ilkeleri üzerinde uzlaşmıştır.¹⁹⁸ Netice itibarıyla Beşar Esad, siyasi olarak daha özgür, ekonomik anlamda ise liberal bir Suriye söylemi ile hareket etmiş olsa da, Baas Partisi'nin ve Nusayrilerin sahip olduğu kontrolü kaybedeceği düşüncesi ile iç siyasette kendisine karşı yükselen seslere sert tedbirler ile karşılık vermiş ve muhalif örgütlenmelerin liderleri olarak görülen pek çok kişiyi tutuklatmıştır.¹⁹⁹

Esad, ABD ve İsrail'i kendisine karşısına almayı müteakip bölgesel tecritten kurtulabilmek amacıyla tedbir olarak çeşitli ortaklıklar arayışına girmiş, Hamas, Hizbullah ve İslami Cihat gibi örgütlerle temaslarını sıklaştırmış, İran ile ilişkilerini stratejik ortaklık seviyesine yükseltmiştir. Ayrıca, uzun süre kendisine düşman olarak gördüğü Türkiye ile ilişkilerini düzeltme yoluna gitmiştir. Suriye, 2006 yılında Hamas ile İsrail savaşı esnasında İran'ın Hamas ve Hizbullah'la irtibatını sağlamak, bölgesel ölçekte devlet dışı aktörlerle ve batı ile kötüleşen ilişkileri karşısında Rusya, Çin ve Hindistan gibi küresel aktörlerle temas kurmak ve komşu ülkelerle ilişkilerini geliştirmek suretiyle denge stratejisi kurmaya çalışmıştır.

Beşar Esad'ın iktidara geldiğinde verdiği demokratikleşme mesajları Suriye Kürtleri arasında olumlu bir hava oluşturmuş, 'Şam Baharı'nın etkisi Kürtler tarafından da hissedilmiştir. Esad iktidarının ilk yıllarında Kürtlere yönelik kültürel haklarda düzelmeler olmuş, Kürtçe dil kursları açılmış, basılan kitapların okunmasına müsaade edilmiştir.²⁰⁰ 2001 yılında Kamışlı'da kurulmasına müsaade edilen Bedirhan Kültür Derneği, Kürtlere yönelik kültürel açılıma örnek olarak gösterilebilir. Ağustos 2001'de Esad, Baas Partisi'nin iki üst düzey yetkilisini Suriye kuzeyinde Kürt Partilerin oluşturduğu ittifakın temsilcileri ile görüşmeye göndermiştir. Esad, 2002 yılında Haseke bölgesini ziyaret eden ilk Suriye Devlet başkanı olmuş ve kimliği olmayan Kürtler için anayasal bir düzenleme yapılacağını ilan etmiştir. Ancak Esad'ın

¹⁹⁸ Ataman, *age*, s. 28.

¹⁹⁹ Richard W. Murphy, "Why Washington didn't intervene in Syria's last time comparing 1982 to 2012", *Foreign Affairs*, (March 2012), <http://www.foreignaffairs.com/articles/137341/richard-w-murphy/why-washington-didnt-intervene-in-syria-last-time?page=2> [Erişim Tarihi: 10.10.2018].

²⁰⁰ Özkaya, *age*, ss. 90-116.

bu ziyareti hükümetin demokratik hak talep eden Kürtlere karşı tavrında bir değişiklik oluşturmamış ve tutuklamalar devam etmiştir.²⁰¹

Beşar Esad'ın Türkiye ile ilişkilerini geliştirme arayışı kapsamında Suriye, PKK'ya verdiği desteği görece olarak azaltmıştır. PKK'nın Kürt bölgelerinde etkinliğini kaybetmesi ile ortaya çıkan boşluğu düzenlediği eylem ve gösteriler ile Yekiti Partisi'nin doldurduğu söylenebilir. Uluslararası İnsan Hakları Günü, Dünya Kadınlar Günü, Dünya Çocuklar Günü gibi özel günlerde Yekiti Partisi; vatandaşlık hakları, anayasal haklar, kültürel haklar ve dilin kullanılması, 1962 nüfus sayımı gibi konularda Kürtlerin taleplerini belirten protesto ve gösteriler düzenlenmesine öncülük etmiştir.²⁰² Rejim, Kürtleri bastırmak ve uluslararası baskıyı hafifletmek amacıyla uzlaşmacı tavır gösterirken diğer yandan pratikte aldığı tedbirler ile aslında değişime karşı olduğunu göstermiştir. Suriye'de bir Kürt sorunu olduğunu dile getirme amaçlı düzenlenen eylemlere Suriye hükümetinin verdiği sert tepkiler, Kürtler arasındaki dayanışmayı artırmıştır.

2.2.5.3. Rejime Karşı İsyan: Kamışlı Olayı

1991 yılında uluslararası koalisyonun Irak'a müdahalesi ve neticesinde Irak Kürtlerinin elde ettiği özerklik, Suriye Kürtlerinin taleplerini dile getirme konusunda cesur davranmalarına yol açmıştır. Bunun da ötesinde, 2003 yılında Saddam Hüseyin'in devrilmesi ve Irak Kürtlerinin bölgesel ve ulusal düzeyde elde ettiği kazanımlar Suriye Kürtlerini daha da hareketlendirmiştir. Irak Savaşında, birçok Suriyeli Kürt Saddam Hüseyin'e besledikleri nefret sebebiyle Iraklı Kürtleri ve dolaylı olarak ABD'yi desteklemiştir. ABD'ye verilen bu destek, Suriye'de Araplar ile Kürtler arasındaki gerginliği artıran önemli bir faktör olmuştur.

8 Mart 2004'de Irak'ta, geçici anayasa ile Irak Kürt Bölgesel Yönetimin (IKBY) kabul edilmesi Suriyeli Kürtler tarafından da büyük bir coşkuyla karşılanmıştır. Aynı zamanda Dünya Kadınlar Günü olan bu tarihte gösteri yapmak amacıyla Yekiti Partisi önderliğinde Kamışlı'da toplanan Kürtlerin gösterileri hükümet tarafından sert bir şekilde karşılanmış ve parti üyesi sekiz kişi güvenlik güçleri tarafından tutuklanmıştır.

²⁰¹ Gambill, *age*, ss. 1-8.

²⁰² Taştekin, *age*, s. 84.

ABD'nin Irak işgali sonrasında bölgede her geçen gün etnik açıdan artan siyasi kutuplaşmalar, George Bush'un bir konuşmasında 'Şer Ekseni' tanımlaması içerisinde Suriye'yi işaret etmesi ve 2003'te Irak'ta Kürtlerin elde ettiği kazanımların bir benzerinin Suriye'de meydana gelebileceği endişesi, Suriye hükümetinin Kürtlere yönelik tutumunda belirleyici faktörler olmuştur.²⁰³ 2002 yılından itibaren de, Suriye'de Kürtler ile güvenlik güçleri arasında artarak meydana gelen olaylar aslında bölgede daha büyük çatışmaların yaşanabileceğinin işaretini vermiştir. Sonuç olarak 12 Mart 2004'de, Suriye tarihinde hükümete karşı ilk Kürt isyanı olarak nitelendirilebilecek Kamışlı olayları meydana gelmiştir.²⁰⁴ Her ne kadar söz konusu olayların bir isyan olarak adlandırılması tartışmalı olsa da gösterilerin çapı ve çatışmaların yoğunluğu göz önüne alındığında Suriye hükümeti ile Kürtler arasında yeni bir dönemin başladığı açıktır.

12 Mart 2004 tarihinde, Nusaybin'in güneyinde ve Suriye'nin Irak ile sınırında yer alan Kamışlı'da, Suriye futbol ligini pek çok kez birinci bitiren ve Deyri-Zor'un Irak'a yakınlığı nedeniyle taraftarlarının sadece Suriye Baas Partisi'nin değil aynı zamanda Saddam Hüseyin'in de destekçisi olduğu el-Futuva takımı ile 1962 yılında kurulmuş ve taraftarlarının çoğunlukla Kürt olduğu el-Cihad takımı arasında 7 Nisan Stadyumunda oynanan futbol maçında başlayan olaylar kısa süre içerisinde Suriye'de Kürtlerin yaşadığı diğer bölgelere de sıçramıştır.²⁰⁵ El-Futuva taraftarlarının ellerinde Saddam Hüseyin posterleri ile Barzani, Talabani ve ABD aleyhine attıkları sloganlar, Kamışlı tarafından 'Bush'a Canımız Feda' şeklinde ABD lehine, Barzani ve Talabani'yi destekleyici tezahüratlar ile karşılık bulunca her iki taraf arasında taşlı, sopalı ve bıçaklı şekilde başlayan olayların önü alınamamış, hükümet tarafından sert bir şekilde müdahale edilmiştir.²⁰⁶ Daha önce görülmemiş bir tarzda, ayaklanma ve özgürlük gibi ayrılıkçı söylemler içeren gösteriler karşısında Suriye hükümeti

²⁰³ Schmidinger, *age*, s. 95.

²⁰⁴ Robert Lowe, "The Syrian Kurds: A People Discovered", *Royal Institute of International Affairs, Chatham House*, (2006), <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/Middle%20East/bpsyriankurds.pdf>.

²⁰⁵ Schmidinger, *age*, s. 95.

²⁰⁶ Christian Sinclair, Sirwan Kajjo, "The Evolution of Kurdish Politics in Syria", *Middle East Research Project (MERIP)*, c. 08, s. 31 (2011), www.merip.org/mero/mero083111 [Erişim Tarihi: 10.10.2018].

tarafından Kamışlı'ya takviye güvenlik kuvvetleri sevk edilmiştir. Çıkan olaylar neticesinde Haseke Valisi Selim Kabul'ün güvenlik güçlerine ateş açma emri vermesi ile ilk gün üçü çocuk olmak üzere toplam altı kişi hayatını kaybetmiştir. Aynı gün, Kamışlı'da belediye otobüsleri ve özel araçlar yakılmış, tahıl ambarları ateşe verilmiş, olaylar akşam saatlerinde de devam etmiştir.²⁰⁷ 13 Mart 2004'de Yekiti Partisi'nin öncülük ettiği cenaze törenlerinde Esad posterleri yakılmış, bir önceki gün başlayan gösteriler devam etmiştir. Beşar Esad heykellerinin yıkıldığı şiddete varan gösterilere, Arap aşiretleri silahlı unsurları tarafından da desteklenen hükümet güçlerinin ateşle karşılık vermesi katliam söylentilerinin, Halep, Afrin, Haseke ve Resul-Ayn gibi diğer Kürt yerleşim yerlerine ve hatta Hama, Rakka, Şam gibi Arapların yoğun olduğu diğer şehirlere de yayılmasına yol açmıştır. Protesto şeklinde başlayan olaylar siyasi gösteri ve ayaklanma girişimine dönüşmüş, ilk başta gösterilerin içerisinde yer alan Hristiyan ve Arap unsurlar müteakip günlerde geri çekilmiş ve eylemler yalnızca Kürtler tarafından devam ettirilmiştir.²⁰⁸ Olayların yayılmasının bir diğer nedeni de PKK'nın televizyonu Roj TV'den yapılan yayınlar ile Kürt nüfusun açıkça isyana teşvik edilmesidir.²⁰⁹

Olaylardan kısa bir süre sonra hükümet, Irak ve Türkiye sınır kapılarını kapatmış, Cumhuriyet Muhafızları ordusu Türkiye-Irak sınırına yerleştirmiş, ağır silahlarla teçhiz edilmiş polis ve askerlerden oluşan güvenlik güçleri ile ayaklanma hareketini bastırmaya çalışmıştır. Gösterilerin başladığı 12 Mart 2004 tarihinden itibaren yalnızca sekiz gün içerisinde; 7'si Arap, 33'ü Kürt olmak üzere toplamda 40 kişi hayatını kaybetmiş, 400 kişi yaralanmış ve 2,000'in üzerinde kişi de tutuklanmıştır.²¹⁰ Gambill²¹¹ olayların devam ettiği sırada, Beşar Esad'ın kardeşi Mahir ve Savunma Bakanı Mustafa Tlass başkanlığında bir heyeti, yerel Kürt liderlerle görüşmeleri için Haseke'ye gönderdiğini, ancak yapılan görüşmede Kürt liderlerin Esad ile konuşma taleplerinin reddedildiğini, rejimin niyetinin anlaşma zemini

²⁰⁷ Gambill, *age*, ss. 1-8.

²⁰⁸ Tejel, *age*, s. 239.

²⁰⁹ Schmidinger, *age*, s. 96.

²¹⁰ Gambill, *age*, ss. 1-8.

²¹¹ *Age*, ss. 1-8.

bulmaktan ziyade tehdit etmek olduğunu ifade etmektedir. Taştekin²¹² ise bu görüşmelerde, ecnebi ve maktumin sınıfına haklarının iade edilmesi ve Kamışlı'da sulama alanlarının genişletilmesi gibi bölgeye yönelik yatırım yapılmasını içeren vaatlerin verildiğini ifade etmektedir.

Suriye hükümeti adına Devlet Başkanı Yardımcısı Abdulhalim Haddam yaptığı açıklamada, göstericilerin şiddet kullanılarak dağıtılmasının haklı gerekçeleri bulunduğunu, Kürt unsurların, ülkeyi karıştırmak ve istikrarı bozmak amacıyla bilinçli olarak dış güçler tarafından kışkırtıldığını ve çıkan olayların sebebinin yabancı ülkelerin kontrolü altındaki çevre ülkelerden gönderilen provokatörlerin olduğunu ifade etmiştir.²¹³ Suriye hükümeti olayların ardından tüm yasal olmayan Kürt partilerinden kültür derneklerine dönüşmek üzere kendilerini fesh etmelerini ve siyasi faaliyetleri bırakmalarını istemiştir.²¹⁴ Olaylardan tam bir yıl sonra hapisanede kalan son 312 mahkûmun da Beşar Esad'ın çıkardığı af ile serbest bırakılması neticesinde Kamışlı olayları nedeniyle tutuklu gösterici kalmamıştır. Göstericilerin serbest bırakılmasının altında yatan sebep; son dönemde uluslararası çevrelerden Lübnan'dan çekilmesi yönünde baskı gören rejimin, Kuzey Irak'ta Kürtler lehine gelişen durumu da göz önünde bulundurarak iç siyasette kendisine karşı artan muhalif hareketlerini bir nebze olsun kırabilmeyi ve Kürtleri kendi yanına çekebilmeyi amaçlamış olmasıdır.²¹⁵

Çıkan olaylara bölgesel ve küresel aktörlerden farklı tepkiler gelmiştir. Irak Bölgesel Kürt Yönetimi, Suriye hükümetinin Kürtlere karşı ağır yaptırımlar uyguladığını öne sürerken sorunun çözümü için karşılıklı görüşmenin yapılması gerektiğini ifade etmiştir. İran'da ise Kürtler, hem Suriye'de hem de Irak'ta meydana gelen bölgesel gelişmelerden etkilenmiş ve Türkiye ve Irak sınırına yakın şehirlerde düzenlenen gösteriler sert polis tedbirleri ve sokağa çıkma yasağı ile sonuçlanmıştır. Türkiye olaylara itidalli yaklaşmış, sınırda güvenlik tedbirlerini artırmış ve Dışişleri Bakanı Abdullah Gül olayların Türkiye'ye yayılması için bir neden olmadığı şeklinde

²¹² Taştekin, *age*, s. 88.

²¹³ Gambill, *age*, ss. 1-8.

²¹⁴ Tejel, *age*, s. 265.

²¹⁵ Özkaya, *age*, ss. 90-116.

açıklamada bulunmuştur.²¹⁶ Bölge Arap hükümetlerinden ise, Suriye rejiminin yanında olduklarına dair açıklamalar yapılmış, Körfez İşbirliği Konseyi tarafından olaylar bir Kürt fitne eylemi olarak nitelendirilmiştir.²¹⁷ Suriye'ye Mart ayı sonunda planlı gezisi olan Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek Suriye hükümetine olan desteğini göstermek amacıyla ziyaretini 14 Mart tarihine çekmiştir. ABD ise, Suriye'de meydana gelen olayları kınadığını açıklamış ve Suriye hükümetini daha çok hak isteyen ve ülkenin diğer unsurları ile bütünleşme talep eden bir azınlığa karşı giderek baskıcı tedbirler uygulamaktan kaçınmaya çağırmıştır.²¹⁸

Kamışlı olaylarından bir sene sonra, Uluslararası Af Örgütü tarafından hazırlanan raporda; 40 kişinin öldüğü olaylar neticesinde herhangi bir soruşturma açılmadığı, futbol maçının oynandığı stadın içerisinde ve çevresinde alınan güvenlik önlemlerinin yetersiz olduğu, isyan hareketine katılan tutuklu eylemcilerin, milli bilinci zayıflatmak, etnik ve mezhepsel çatışmaları teşvik etmek, örgüt üyeliği ve bölücü faaliyetlerde bulunmak suçlamaları ile gözaltına alındığı ve hapishanede işkenceye maruz kaldıkları, bunların yirmiden fazlasının 14-17 yaşları arasında çocuk olduğu, beş kişinin ise gözaltında iken öldüğü ifade edilmektedir.²¹⁹

Aslında Suriye'nin kuzeyinde meydana gelen olaylar; tarihsel, mezhepsel ve etnik açılardan değerlendirildiğinde istisnai bir durum değildir. Aynı dönemde Suriye güneyinde Dürziler ile Bedevi aşiretler arasında arazi hakları nedeniyle meydana gelen olayları, her ikisi de Şii Müslüman olan Aleviler ile İsmaililer arasında çıkan çatışmalar izlemiştir. Dolayısıyla aynı dönemde ülkede cereyan eden çatışmaların temelinde sosyo-ekonomik geri kalmışlık ile birlikte etnik ve mezhepsel farklılıklar da yatmaktadır.²²⁰ Kamışlı olaylarında da ekonomik geri kalmışlık ön plana çıkmıştır.

²¹⁶ *age*, ss. 90-116.

²¹⁷ Tejel, *age*, s.241.

²¹⁸ Gambill, *age*, ss. 1-8.

²¹⁹ "Syria: Kurds in Syrian Arab Republic One Year After the March 2004 Events", Amnesty International March 2005, <https://www.amnesty.org/en/documents/MDE24/002/2005/en> [Erişim Tarihi: 08.11.2018].

²²⁰ Abdulhamid Ammar, "Syria: Another Regime Fall Looming." *ISIM Review*, c. 36, s. 7 (2005): s. 37.

Olaylara katılan gençlerin büyük bir çoğunluğu 1962 nüfus sayımı sonrası ecnebi olarak sınıflandırılan kişilerdir.²²¹

Eylemlerin içeriğine bakıldığında yapısal olarak iç siyasette o döneme kadar tepkisiz kalmış Kürt nüfusun Yekiti Partisi'nin öncülüğünde harekete geçirildiği görülmektedir. Ancak 1999 yılından sonra Suriye Devleti ile ilişkileri değişen PKK'nın Suriye'deki siyasi kolu olan ve 2003 yılında kurulan PYD'nin de olaylarda aktif rol aldığı göz önünde bulundurulmalıdır. 12 Mart olayları sonrasında devam eden gösterilerde PYD, Abdullah Öcalan posterleri ile meydanlarda sıkça yer almıştır. Bununla birlikte, Yekiti ve PYD 12 Mart gününü 'Şehit Kürtler Günü' ilan etmişlerdir.²²²

Kamışlı olaylarından sonra Kürtler ile rejimi karşı karşıya getiren bir başka olay Şeyh Muhammed Maşuk Haznevi'nin ölümü olmuştur. Haznevi, Suriye kuzeyinde yaşayan ve Kürtler üzerinde etkisi olan bir dini liderdir. Kamışlı olayları esnasında rejim ile Kürtler arasında arabuluculuk rolü üstlenmiştir. Şam İslam Araştırmaları Merkezi'nin Başkan Yardımcısı olan Haznevi Kamışlı olayları sonrasında; Kürtlere kültürel ve siyasi olarak haklar verilmesi gerektiği yönünde yaptığı açıklama, Esad için en büyük tehditlerden biri olan Müslüman Kardeşler'in Başkanı el-Beyanuni ile yaptığı görüşme ve bir Kanada gazetesine rejimin değişmesi ya da bitirilmesi gerektiği şeklinde verdiği demeçle rejimin tepkisini çekmiştir.²²³ 10 Mart 2005'te kaçırılan ve üç hafta sonra cesedi Deyri-Zor'da bulunan Haznevi'yi kimin öldürdüğü hala net olarak bilinmemektedir. Zanlı olarak yakalananlardan birisi ifadesinde dini lider rolünden saptığı gerekçesi ile Haznevi'yi öldürdüklerini açıklamıştır.²²⁴ Ancak Haznevi'nin, Kamışlı olayları sonrasında muhalif açıklamaları ile rejim için bir tehdit haline geldiği açıktır. Baas rejimi tarafından kabul edilmemekle birlikte Haznevi'yi rejimin kaçırpı infaz ettiği öne sürülmektedir.²²⁵ Haznevi'nin cenazesinde düzenlenen gösterilerde binlerce Kürt'ün bir araya gelmesi ve polis tarafından 60 kişinin

²²¹ Lowe, *age*, ss. 1-8.

²²² Tejel, *age*, s. 252.

²²³ *Age*, s. 208.

²²⁴ Taştekin, *age*, s. 87.

²²⁵ Ataman, *age*, s. 33.

tutuklanması bir önceki sene Kamışlı olaylarında meydana gelen kitlesel hareketin ivme kazanmasına yol açmıştır. Ancak olaylarda Suriye rejimi, bir önceki sene gösterdiği ölçüde tepki vermemeye özen göstermiştir.²²⁶

Yaşanan bu olaylar Suriye'deki Kürt sorununu Suriye muhalefetine de gündemine almasına yol açmıştır. 16 Ekim 2005'de demokratik değişim talep eden Şam Bildirgesi'nde konu ile ilgili Suriye'deki Kürt vatandaşların kültür, dil, siyasi, sosyal ve anayasal haklarını güvence altına alan çözümler bulunması gerektiği yönünde açık ifadeler yer almıştır. Şam Bildirgesine destek vermeyen PYD, Yekiti, Azadi ve Kürt Geleceği Hareketi radikal kanadın temsilcilerini oluştururken, bildirgeyi hazırlayan muhalefet kanadının etrafında yer alan diğer Kürt Partileri de ılımlı kanadın temsilcileri pozisyonunu almışlardır.²²⁷ Ayrıca bu dönemi müteakiben, Suriye'nin Kürt sorununa yönelik 2005 yılında Paris'te, 2006 yılında Washington'da ve 2007 yılında yine Paris'te uluslararası düzeyde kongreler düzenlenmiştir. 2005 yılı Paris Kongresinde Kürtlerin birleşmesi ve Suriye muhalefeti ile işbirliği yapması, 2006 yılı Washington Kongresinde Kürtlerin Suriye'de tarihsel topraklarında yaşayan yerli halk kapsamında değerlendirilmeleri gerektiği, Suriyeli Kürtlerin demokratik haklarını kazanmalarının önemi ve ülkede rejim değişikliğinin gerekliliği konuları görüşülmüş ve bu konularda kararlar alınmıştır. Katılımın en yüksek düzeyde olduğu ve Suriye'deki tüm Kürt Partilerinin istisnasız bir araya geldiği 2007 Paris Kongresinde ise partilerin birlikte çalışma konusunda istekli olmamaları sebebiyle kayda değer kararlar alınamamıştır.²²⁸

Sonuç olarak; Beşar Esad iktidarının ilk yıllarında, Suriye hükümeti ile Kürtler arasındaki ilişkilerin, Suriye'nin bölgesel ve iç siyasette değişken ilişkilerine bağlı olarak inişli çıkışlı bir seyri olduğu söylenebilir. Irak'ta meydana gelen gelişmeler hak talep edebilme adına Suriye Kürtleri için cesaret verici olmuştur. Ancak 2004 yılından sonra Kürt sorununu o döneme kadar uyguladığı politikalar ile Irak ve Türkiye'de tutmakta nispeten başarılı olan rejim Kürtlerin toplumsal hareketlerine karşı hazırlıksız yakalanmıştır. Beşar Esad'ın iktidara gelmesi ile demokratikleşme hareketleri kapsamında kendilerine daha fazla özgürlük tanınacağı vaat edilen Suriye Kürtleri,

²²⁶ Lowe, *age*, s. 6.

²²⁷ Tejel, *age*, s. 261.

²²⁸ *Age*, s. 262.

Kamışlı olayları sonrasında hükümet tarafından politik ve kültürel baskılara maruz kalmışlardır. Bu baskıların neden olduğu kızgınlık, PYD ve Yekiti Partisine Kürtleri devlete karşı harekete geçirmek ve etnik olarak siyasallaşma için geçerli bir gerekçe olmuştur. Yekiti Partisinin 2002 yılından itibaren düzenlediği barışçıl gibi gözükten ancak kolektif şiddet olaylarına dönüşme ihtimali yüksek eylemlerin neticesinde rejimin uyguladığı sert tedbirler Suriye Kürtleri arasında birleştirici etki yaratmış ve nispeten bütüncül hareket etme anlayışını geliştirmiştir. Suriye hükümetinin ise; dış ilişkiler açısından baskı altında olduğu bir dönemde kendisine karşı hâlihazırda etkin olan muhalefetin tabanının daha da genişlemesini engellemek adına Kürtlere yönelik açılım yapmanın gerekliliğinin farkında olduğu, ancak Arap milliyetçiliğini esas alan Baas ideolojisinin temeline zarar vermeden ve rejimi zayıflatmadan bunu nasıl yapacağı konusunda tereddütler yaşadığı süreç içerisindeki çelişkili uygulama ve kararlarından açıkça anlaşılmaktadır.

2.3. Suriye’de Kürtlerin Siyasi Yapılanması

Suriye’de anayasanın 8. maddesi gereği İlerici Ulusal Cephe üyesi olmayan bir siyasi partinin kurulmasına izin verilmemektedir. Ancak Baas Partisi’nin izni ile İlerici Ulusal Cephe dışında siyasi aktivitelerde bulunulabilmektedir. Ayrıca siyasi partileri düzenleyen bir yasa da yoktur. Dolayısıyla Suriye’de yasa dışı siyasi partilerin aktiviteleri; politik görüşleri nedeniyle bireylerin tutuklanmasını eleştirmek, demokratik hakların rejim tarafından sağlanması gerektiğini ifade eden bildirgeler yayınlamak, lobi faaliyetlerinde bulunmak, gösteriler ve protesto eylemleri düzenlemekten öteye geçememiştir.

Baas Partisi, 40 yılı aşkın bir süre muhalif siyasi partilerin varlığı ve örgütlenmelerine rağmen politik reform yapmadan iktidarda kalabilmeyi başarmıştır. Rejim, bunu yaparken muhalif gruplara bir yandan sürekli reform yapma sözü vermiş, diğer yandan da kültür ve milli kimlik kavramlarını ön plana çıkartan bu grupları baskı altında tutmuş ve vatandaşlar arasındaki güvensizlik ortamını, siyasi gruplar arasındaki anlaşmazlıkları körükleyerek Suriye siyasetine ve ekonomisine hâkim olmaya devam etmiştir. Ancak tüm bunlarla birlikte rejimin, Suriye’de pek çok muhalefet partisinin Baas’ın kırmızı çizgilerini ihlal etmemek kaydıyla siyasi faaliyetlerde bulunmasını zımnen kabul ettiği de görülmektedir. Bu kapsamda bazı Kürt partileri Suriye’nin siyasi tarihinde ön plana çıkmıştır.

Suriye’de Kürt varlığı ve dili resmi makamlar tarafından politik mesele olarak görüldüğünden bu konularda faaliyetlerde bulunmak yasaktır. Ayrıca, Suriyeli Kürtlerin seçimlere katılmamış yasal olmayan bir partiye destek vermelerinin kendileri açısından tehlikeli olması sebebiyle Kürt partilerin ülke içerisindeki popülerliklerinin ölçülebilmesi de pek kolay değildir. Suriye hükümeti ise Kürt partilerinin varlığına; sessiz kalmaları, özerklik ya da rejim değişikliği talep etmemeleri, kendilerini kültürel meseleler ile sınırlamaları ve rejime tehdit teşkil etmemeleri koşulu ile müsamaha göstermiştir. Bununla birlikte yasa dışı bir oluşum olmaları bu partileri gizli ve hücre tipi yapılanmalara itmiş, büyük çaplı toplantılar düzenlemelerini engellemiştir.²²⁹ Bu sebeple neredeyse tüm Kürt parti programları, eğitim ve kültür konularını içerecek şekilde aynı düzlemde kalmıştır. Biraz daha cesurca olarak nitelendirilebilecek istekler ise, Irak’ta olduğu gibi Suriye’de de Kürtlerin özerk yönetime kavuşması, bilhassa Haseke ve Kamışlı bölgelerinde ekonomik kalkınmaya yönelik adımlar atılması ile ecnebi ve maktuminlerin haklarının geri verilmesi şeklinde olmuştur.²³⁰

2.3.1. Suriye Kürt Demokrat Partisi (PDKS)

Suriye’de Kürt siyasi örgütlenmesi, Barzani’nin tüm Kürtleri bir çatı altında toplamayı amaçlayan girişimiyle, 1957 yılında Irak’taki Kürt Demokrat Partisi’nin bir kolu olarak kurulan Suriye Kürt Demokrat Partisi (PDKS) ile başlamaktadır. Ancak bu teşebbüs Suriye Baas rejiminin aldığı tedbirler, parti yönetiminde meydana gelen iç hizipleşme ve güç mücadeleleri sebebiyle başarısız olmuştur. Suriye’de yasa dışı olarak kurulan Kürt parti liderlerinin birçoğu rejim tarafından tutuklanmıştır.

Günümüzde Suriye’de var olan neredeyse tüm siyasi partiler PDKS’den türemiştir.²³¹ PDKS’nin kuruluşunu takiben on yıl içerisinde bölünmeler başlamış ve 1990’lı yıllardan sonra Suriye’de birçok yeni Kürt siyasi partisi kurulmuştur. Suriye iç savaşı arifesinde ise ülkede on beşten fazla Kürt partisi mevcuttur.²³² Ayrıca, Suriye rejimi tarafından baskı altına alınan ya da iç örgütsel mücadelelerden dolayı başarısız

²²⁹ Schmidinger, *age*, s. 104.

²³⁰ Lowe, *age*, s. 4.

²³¹ Rodi Hevian, “The Resurrection Of Syrian Kurdish Politics”, *Middle East Review of International Affairs*, c. 17, s. 3 (2013): ss. 45-56.

²³² Harriet Allsopp, *The Kurds of Syria: Political Parties and Identity in the Middle East* (London: IB Tauris, 2014), s. 73.

olan siyasi partilerin yerine, ismi aynı kalan ancak sadece liderleri sayesinde ayırt edilebilen birçok Kürt siyasi parti kurulmuştur. Bu partiler genellikle Kamışlı ve Haseke bölgesinde faaliyet göstermektedirler.

2.3.2. Suriye Kürt Demokratik İlerici Partisi (KDİP)

Suriye Kürt Partilerinin çıkış noktası olan PDKS, 1960 yılında ismini Suriye Kürdistan Demokrat Partisi (SKPD) olarak değiştirmiştir. Daha sonrasında BAC'ın kurulması ile Nureddin Zaza'nın başkanlığını, Osman Sabri'nin genel sekreterliğini yürüttüğü parti, ayrılıkçı düşünceye sahip olduğu gerekçesiyle kapatılmıştır. Müteakiben SKDP, ilk olarak 1965 yılında sağ ve sol olmak üzere ikiye bölünmüş, kültürel ve sosyal hakların elde edilmesine odaklanmış sağ kanadın temsilciliğini Nureddin Zaza, siyasi olarak mücadele etmeyi amaçlayan sol kanadın temsilciliğini ise Osman Sabri üstlenmiştir.²³³ Irak'taki Kürt siyasi hareketine yakınlık açısından beklendiğinin aksine solcu (Çep) kanat muhafazakâr Irak KDP'si ile, sağcı (Rast) kanat ise daha sonra Irak Kürdistan Yurtseverler Birliği (IKBY) adını alacak olan Irak KDP'sinin sol kesimi ile yakın temas kurmuşlardır.²³⁴

Rast grubunun başına 1965 yılından itibaren Abdülhamid Hacı Derviş geçmiştir. Barzani 1970 yılında bu grupları birleştirme arayışına girmiş, başarılı olamayınca Daham Miro başkanlığında Barzani taraftarı başka bir grup daha oluşmuş ve böylece siyasi hareket üç kola ayrılmıştır.²³⁵ 1975 yılında sağ kanat bir kez daha bölünmüştür. Celal Talabani, Irak KDP'sinden ayrılıp Kürdistan Yurtseverler Birliğini kuracağını açıklayınca ona bağlılığı ile tanınan Hacı Derviş, 1976 yılında Suriye Kürdistan Demokrat Partisi'nin adını Suriye Kürt Demokratik İlerici Partisi (KDİP) olarak değiştirmiştir.²³⁶ Günümüze kadar lideri değişmeden gelen tek parti olan KDİP, Suriye Kürtleri arasında önemli bir yere sahiptir. KDİP lideri Hacı Derviş'in Türkiye'deki Kürtlere yakın siyasi partiler ve bilhassa Irak'ta Talabani ile çok yakın ilişkileri mevcuttur. KDİP; Suriye'de yeni bir yönetim kurulmasını, yerinden yönetim

²³³ Bozbuğa, Suriye Kürtlerinin Fotoğrafi, s. 297-313.

²³⁴ Schmidinger, *age*, s. 100.

²³⁵ Taştekin, *age*, s. 49.

²³⁶ Sinclair, Kajjo, *age*,

ilkesi ile idaresi sağlanan bir devlet düzeninin gerekliliğini ve Kürtlerin haklarının anayasada tanınmasını savunmaktadır.²³⁷ Derviş, Suriye siyasetinde uzun süre yer alması sebebiyle Kürt partilerinin rejimle arasındaki köprü olarak görülürken aynı zamanda da rejim ile ve Kamışlı istihbarat şefi ile olan yakın ilişkisi nedeniyle dönem dönem Baas Partisi ile işbirliği yaptığı gerekçesiyle suçlanmıştır.²³⁸

2.3.3. Kürt Demokrat Eşitçilik Partisi (KDİP)

1992 yılında KDİP içerisindeki liderlik mücadelesi neticesinde Aziz Davut önderliğinde KDİP'ten ayrılarak Kürt Demokrat Eşitçilik Partisi (KDİP) kurulmuştur. Sonrasında 1996 yılında yine aynı sebeplerle KDİP'ten ayrılarak Tahir Sadun Sifuk önderliğinde Suriye Kürt Demokratik Vatansever (KDVP) kurulmuştur.²³⁹

2.3.4. Suriye Kürt Özgürlük Partisi

Azadi olarak da bilinen Suriye Kürt Özgürlük Partisi, PKDS'nin sol kanadından ayrılarak Salah Bedreddin liderliğinde kurulmuştur. Bedreddin, PKDS'den ayrılarak Yekitiye Gel adında bir parti kurmuştur.²⁴⁰ Daha sonra Kürt Halkın Birliği Partisi olarak ismi değiştirilen parti 1991 yılında tekrar bölünmüş ve Yekiti Partisi ile birleşmiştir. Müteakiben 2005 yılında Kürt Halkın Birliği Partisi ve Kürt Sol Partisi birleşerek Azadi Partisini kurmuştur. Azadi Partisi özellikle Kamışlı olaylarında Yekiti Partisi ile birlikte etkili muhalefetiyle Suriye'de Kürt partileri arasında önemli bir yere sahiptir.²⁴¹

2.3.5. Yekiti Partisi

Asıl adı Suriye Kürt Birlik Partisi olan Yekiti Partisi, 1999 yılında İsmail Hami önderliğinde kurulmuştur. Genellikle sempaticanları gençlerden oluşmaktadır. Kitlesele eylemler yapabilme özelliği ile Kamışlı olaylarında ve öncesinde ön plana

²³⁷ Erkmen, *age*, s. 18.

²³⁸ Schmidinger, *age*, s. 103.

²³⁹ Erkmen, *age*, s. 18.

²⁴⁰ Bozbuğa, *age*,

²⁴¹ Erkmen, *age*, s. 18.

çıkmiştir. Yekiti üyeleri Marksist ve milliyetçi olmak üzere iki ana grup altında toplanabilir. Yekiti'yi diğer partilerden biraz daha farklı kılan başka bir unsur ise hareketin öncüleri arasında tüm toplum katmanlarından üyeler bulundurmasıdır. Ayrıca parti Kamışlı, Şam, Lazkiye, Haseke ve Halep'te örgütlenmesiyle geniş bir tabana hitap etmektedir.²⁴² Yekiti, rejim değişikliğinden yana olmamakla birlikte yönetim sistemine eleştiriler getirmiş, Kürtlerin çoğunlukta olduğu bölgelerde özerk bir yönetim olması gerekliliğini savunmuştur.²⁴³ Yekiti'nin başkanlığını 2001 yılında bu yana Muhittin Şeyh Ali üstlenmiştir. Diğer pek çok Kürt partisinde olduğu üzere Yekiti Partisinde de yaşanan fikir ayrılıkları neticesinde bölünmeler gerçekleşmiş, 1998 yılında Muhammed Musa liderliğinde Suriye Kürt Sol Partisi, 1999 yılında ise Suriye Kürt Birlik Partisi kurulmuştur.²⁴⁴

2.3.6. Suriye Kürt Gelecek Hareketi Partisi

PKDS kökenli olmayan ve Suriye Kürt siyasi hareketine son dönemde etki eden bir diğer parti, Suriye Kürt Gelecek Hareketi Partisidir. Kurucusu, Salah Bedreddin ile uzun süre beraber çalışmış olan ve sonrasında 1999 yılında Kürt Halkın Birliği Partisi'nden ayrılan Mişel Temmo'dur. Suriye Kürt Gelecek Hareketi, 2005 yılında kurulmuş ve Kürtlerin yer aldığı bazı sivil toplum hareketlerini organize etmiştir. Bunlardan biri de Şeyh Haznevi'nin öldürülmesi sonrası düzenlenen gösterilerdir. Temmo, diğer Kürt partilerinden farklı olarak Arap muhalefeti ile birlikte hareket etmiştir.²⁴⁵ Temmo'nun aktif politikası rejimi ona karşı tedbir almaya yöneltmiş ve Temmo 2009 yılında tutuklanmıştır. Daha sonra gelen tepkileri hafifletmek adına af kararnamesi ile serbest bırakılan Temmo, Kamışlı'da 2011 yılında Suriye Ulusal Konseyine (SUK) desteğini açıkladıktan kısa bir süre sonra uğradığı silahlı saldırı sonrasında öldürülmüştür. Karizmatik lider Temmo'nun öldürülmesine sebep olarak

²⁴² Tejel, *age*, s. 234.

²⁴³ *Age*, s. 21.

²⁴⁴ Bekir Halhalli, "Suriye'de Kürt Siyasi Partiler Üzerine Genel Bir Değerlendirme", *International Journal of Kurdish Studies*, c. 3, s. 1, (2017): ss. 43-60.

²⁴⁵ Taştekin, *age*, s. 97.

rejimin çöküşüne verdiği destek ve diğer Kürt partilerini eleştirmesi gösterilmektedir.²⁴⁶

Suriye’de kurulan Kürt partileri genel olarak; Öcalan’ın ideolojisini benimseyen partiler, KDP ve dolayısıyla Barzani’ye yakın partiler, Talabani’ye yakın partiler, dini oluşumları kendine referans alan partiler ve rejime muhalif Sünni Arap hareketlerine yakın siyasi partiler olmak üzere beş kategoride değerlendirilebilir.²⁴⁷ Suriye Kürt Partilerinin bölünmesi; partiler arasında siyaset, yöntem ve ideolojik farklılıkların ortaya çıkmasına, Kürt sorununu parti liderlerinin farklı bakış açıları ile değerlendirmelerine ve bölgesel ve uluslararası Kürt diasporası ile dış ülkelerin etkilerine bağlanmaktadır.²⁴⁸ Sağ ve sol kanat arasındaki bölünmeler ideolojik farklılıklardan ziyade kişisel anlaşmazlıkların sonucudur. Başka bir deyişle bu farklılaşma ideolojik değil taktikselidir. Sol kanat daha çok örgütlenmeyi ve parti gücünü ön plana çıkarmayı hedeflerken, sağ kanat rejim ile diyalog içerisinde çözüme varılması gerektiğini savunmuştur. İki grup arasındaki ideolojik benzerlikler, Kamışlı olayları sonrasında ve daha çok Suriye iç savaşına yaklaşıldığı dönemde karşılıklı ittifaklara yol açmıştır.

Arap Baharına kadar Suriye Kürt partileri kişisel ve ideolojik kamplaşmalar ile bölünmüş, merkezi kişiler etrafında örgütlenmiş ve tabana yayılamamış, rejimin engellemeleri nedeniyle üye ve maddi kaynak açısından yetersiz, Kürt kimlik ve etnisitesini harekete geçirebilecek siyasi projeler üretebilen siyasi akıldan yoksun ve diğer ülkelerdeki Kürt siyasi hareketlerine bağımlı bir görüntü çizmiştir.

Suriye’de kurulan Kürt partileri amip bölünmesi hızıyla çoğalırken bir kısmı yine aynı hızda ortadan kaybolmuştur. Suriye Kürt partilerine üyelik durumu ile ilgili net bir veri bulunmamakla birlikte toplam üye sayısının 60,000 ile 200,000 arasında olduğu ve bu rakamında Suriye Kürtlerinin %10’una tekabül ettiği konusunda araştırmalar mevcuttur.²⁴⁹ Suriye’de birbirlerinden ideolojik olarak ayrı bu kadar fazla

²⁴⁶ Allsopp, *age*, s. 80-91.

²⁴⁷ “Suriye Kürtlerinin Türkiye’deki Kürt Sorunu ve Çözümüne Yönelik Algısı, Suriye Kürtleri Saha Araştırması Raporu”, *Uluslararası Ortadoğu Barış Araştırmaları Merkezi*, (Temmuz 2014), s. 19.

²⁴⁸ *Age*, s. 177.

²⁴⁹ Sinclair, Kajjo, *age*,

Kürt partisinin bulunmasına rağmen 2011 yılına kadar hiçbir özerklik talebini dile getirmemiştir. Erkmen²⁵⁰, Suriye Kürt partileri arasındaki istikrarsız ilişkilerin bir sebebinin de, etkileşimde bulundukları Irak'taki KDP ve KYB partilerinin arasında yaşanan sürtüşmeler olduğunu ve Suriye Kürtlerinin Türkiye'deki Kürt sorunundan da etkilendiğini bu kapsamda PKK saflarına katıldıklarını ifade etmektedir.

2.4. Suriye'de Arap Baharı ve Kürtler

2010 yılı Aralık ayında Tunus'ta başlayan ve müteakiben Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde otoriter rejimlere karşı demokratik dönüşüm talepleri içeren kitlesel eylemler birçok Arap ülkesinde yönetim ya da rejim değişikliğine yol açmıştır. Suriye'de ise Mart 2011'de ülkenin güneyindeki Daraa'da başlayan gösteriler öncelikli olarak Humus, İdlib, Şam ve Hama olmak üzere diğer Arap bölgelerine yayılmıştır. Göstericilerin rejimin sert müdahalesi ile karşılaşması ile başlayan süreç Suriye'de olayları iç savaşa sürüklemiştir. Bu sürecin ilk aşamasında diğer Arap bölgelerinde meydana gelen şiddet içerikli olayların aksine Kürtlerin yaşadığı yerlerde gerçekleşen gösterilerde çoğulculuk ve demokrasi talepleri dile getirilmiştir. Arap muhalefeti ile birlikte hareket eden Kürt Gelecek Hareketi haricinde hiçbir Kürt partisi rejimin devrilmesi gerektiği yönünde bir talepte bulunmamıştır. Taştekin²⁵¹ bunun sebebini Arap muhalefetine olan güvensizlik, suikasta uğrama korkusu ve rejimin Kürtleri cezalandırabileceği endişesi olduğunu öne sürmektedir. Ancak 2004 yılı Kamışlı olaylarından bu yana yapılan gösterilerde dile getirilen talepler ve rejimin Kürt bölgelerine zaten gereken önemi vermediği söylemleri dikkate alındığında Kürt partilerin, Esad'ın devrilmesine yönelik talepte bulunmama sebeplerinin korkudan ya da endişeden ziyade pragmatik bir yaklaşımla olayları izleyip zaman kazanma ve rejime Arap muhalefetine destek vermediklerini göstererek bu zamana kadar talep ettikleri hakları elde edebilmeyi amaçladıkları daha olasıdır. Nitekim Suriye'de olayların ardı kesilmeyince Beşar Esad, Kürtleri yanına çekebilmek ve iç savaşta ikinci bir cephe açmamak için, 7 Nisan 2011 tarihinde yayınladığı 49 no'lu kararname ile

²⁵⁰ Erkmen, *age*, s. 16.

²⁵¹ Taştekin, *age*, s. 106.

ecnebi statüsünde bulunan 200,000 civarında Kürt nüfusun vatandaşlık haklarını tanımıştır.²⁵² Ayrıca, 21 Mart Nevruz kutlamalarına Baas Partisi bir heyetle katılarak Kürtlerin yanında yer almışlardır. Ayrıca, Esad Arap muhalefeti bölgelerinde yapılan gösterilerde acımasızca müdahale etmekten çekinmezken, Kürt nüfusun yaşadığı bölgelerde yapılan gösterilere aynı sertlikte cevap vermeyerek Kürtleri karşısına almak istemediğini göstermiştir.²⁵³ Kürtler de Esad'ın bu manevrasına karşı bekle gör taktiğini uygulamış, iç savaşta Arap muhalefeti gibi rejimin değişmesi gerektiğini düşünmelerine rağmen hem bunu eylemsel olarak dile getirmemişler hem de ilk aşamada tepki çekmemek adına daha temkinli ve itidalli hareket etmişlerdir.

Suriye'de isyandan önce 2009 yılında, Kürt muhalefeti Suriye Demokratik Kürt Partisi, Kürt Solcu Partisi, Kürt Demokrat Partisi, Suriye'nin Kürt Demokratik Partisi, Kürt Demokratik Eşitlik Partisi, Kürt Demokratik Milli Partisi, Yekiti Partisi, Azadi Partisi ve Kürt Gelecek Hareketi birleşerek Kürt Siyasi Kongresi ismiyle bir platform oluşturmuşlardır. Açılış bildirgesinde Konseyin amacının çeşitli taraflar arasında ilişki, ortak bir görüş birliği, vizyon ve konum sağlamak olduğu ve aynı zamanda Kürt siyasi hareketinin parçalanmasına son vermeyi amaçladığı deklare edilmiştir.²⁵⁴ Ancak, Kürt partileri her ne kadar Suriye iç isyanı başlamadan önce Arap muhalefeti ile ittifak arayışlarını girişmişlerse de kayda değer bir sonuç ortaya çıkmamıştır.²⁵⁵

2011 yılı Nisan ayında, 2009 yılında kurulan Kürt Siyasi Kongresi, Kürt Milli Politik Partileri Hareketi adını almış ve Kürt Demokratik Birlik Partisi'nin (PYD) de dâhil olduğu daha geniş bir yapıya dönüşmüştür. Kongre toplantısında, otoriter rejimin ve tek parti düzeninin kaldırılması, vatandaşlar arasında eşitlik ve laik bir devlet sisteminin kurulması talepleri dile getirilmiştir. Mayıs ayında Arap muhalefeti ile birlikte hareket eden Gelecek Hareketi Partisi, diğer Kürt partilerinin yapılan eylemlere gerektiği kadar ilgi göstermediği gerekçesiyle Kürt Siyasi Kongresinden

²⁵² Schmidinger, *age*, s. 109.

²⁵³ Hossino, Tanır, *age*, s. 9.

²⁵⁴ Allsopp, *age*, s. 93.

²⁵⁵ Ömer Hossino, İlhan Tanır, "Suriye Kürt Muhalefetine Eleştirel Bir Bakış", *ORSAM Orta Doğu Analiz*, c. IV, s. 43. (2012): s. 9.

ayrılmıştır.²⁵⁶ Haziran ayından sonra ise Kürt bölgelerinde Azadi ve Yekiti partileri Beşar Esad aleyhindeki gösterilerde ön planda yer almıştır.²⁵⁷

2.4.1. Kürt Muhalefeti Çatı Örgütleri

Suriye iç savaşı öncesinde genel olarak kendi aralarında fraksiyonlara ayrılan Kürt partileri, 2011 yılında başlayan isyan hareketleri ile birleşip taleplerini daha yüksek bir ses ile dile getirme arayışı içerisine girmişlerdir. Bunun bir sonucu olarak hem kendi aralarında hem de Suriye muhalefeti ile ittifak arayışına girmişlerdir. İç savaşın ilk aşamasında Suriye’de çeşitli büyüklükte ve farklı nüfuz alanlarına sahip partilerin; IKBY tarafından desteklenen Kürt Ulusal Konseyi ve PKK ile bağlantılı PYD’nin baş aktör olduğu ve aynı zamanda Esad rejimi tarafından desteklenen Ulusal Koordinasyon Komitesi (UKK) olmak üzere iki ana çatı yapılanma altında birleştikleri görülmektedir.²⁵⁸

2.4.1.1. Kürt Ulusal Konseyi

KUK, Mesud Barzani ile yakın ilişkisi olan ve dolayısıyla IKBY etkisi altında olarak 26 Ekim 2011 tarihinde Kamışlı’da icra edilen toplantı neticesinde, toplam on bir Kürt partisinin girişimiyle, diğer muhalif unsurlar ile yapılacak görüşmelerde üstünlük sağlayabilmek ve ortak bir siyasi tutum belirleyebilmek amacıyla kurulmuş, Suriye’de Kürt sorununun demokratik bir şekilde çözümünü hedefleyen Kürt muhalefeti çatı yapılanmasıdır (Tablo-2).²⁵⁹ Ekim ayında yapılan toplantıya katılamayan dört partinin de Şubat 2012’de KUK’a dâhil olmasıyla birlikte, yapılanma içerisinde olmayı kabul etmeyen sadece iki Kürt partisi kalmıştır. Bunlar PYD ve Sünni Arap muhalefetinin oluşturduğu SUK’a üye olan Gelecek Hareketi Partisidir.²⁶⁰

Genel Kurul, toplantıya katılmış olan 15 partinin her birinin ikişer üyesi olmak üzere toplam 30 üyeden oluşturulmuştur. Genel kurulun amacı yürütme kurulunun

²⁵⁶ *Age*, s. 9.

²⁵⁷ Taştekin, *age*, s. 107.

²⁵⁸ Hossino, Tanır, *age*, s. 10.

²⁵⁹ *Age*, s. 11.

²⁶⁰ Erkmen, *age*, s. 28.

kararlarını takip etmektir. KUK, medya, koordinasyon, gençlik kolları ve sosyal ilişkiler olmak üzere dört komiteden oluşmaktadır.²⁶¹

Yürütme konseyinden toplantı sonrası yapılan açıklamada Suriye devriminin desteklendiği ve rejim ile hiçbir şekilde anlaşma zemini aranmayacağı açıklanmıştır. Toplantı sonrasında; Kürt kimliğinin tanınması, Suriye’de bir Kürt sorunu olduğunun kabul edilmesi, Kürt nüfusuna karşı uygulanan ayrımcılığın sonlandırılması ve Kürt nüfusuna yerel yönetim hakkının verilmesi kararları alınmıştır.²⁶² Toplantıda rejimin devrilmesi teklifi oy çokluğu ile kabul edilmemiştir. Ancak müteakip dönemde KUK üyesi partilerde rejimin devrilmesi gerektiği yönündeki eğilim artmıştır.²⁶³

PYD, Kürt partilerinin ortak bir anlayış ile üye olduğu KUK’un kuruluş toplantısına katılmasına rağmen yapının içerisinde yer almamıştır. Bunun sebebi olarak, Esad’ın Türkiye’ye karşı Adana Mutabakatı öncesi dönemde olduğu gibi Kürt kartını bir koz olarak kullanabilmeyi, iç siyasette Kürtleri birbirinden ayırıştırarak aralarındaki gerilimi artırmayı ve dolayısıyla Sünni muhaliflerin yanında ayrıca güçlü bir muhalefet kanadı ile karşılaşmamayı istemesi ve bu sebeple PYD’yi yanına çekmeyi hedeflemesi gösterilebilir. Bu kapsamda PYD kurulan ittifaka katılmayıp Suriye rejiminin kontrolündeki UKK’ya dâhil olmuştur. Sonrasında da kendi çatı örgütlenmesini kurmuştur.²⁶⁴

²⁶¹ *Age*, s. 11.

²⁶² Hossino, Tanır, *age*, s. 11.

²⁶³ Taştekin, *age*, s. 111.

²⁶⁴ Hossino, Tanır, *age*, s. 13.

Tablo-2: KUK Üyesi Partiler (2012)

Parti (Kürtçe)	Parti (Türkçe)	Parti Başkanı	Yakınlık
Partiya Demokrat a Kurdistan-Suriye	Suriye Kürdistan Demokrat Partisi	Suud Mele	Barzani (KDP) ve SUK
Partiya Demokrat a Kurdî li Sûriyê (el-Partî)	Suriye Kürt Demokrat Partisi (el-parti)	Nasreddin İbrahim	Barzani (KDP)
Partiya Welatparêz a Demokrat a Kurdî li Sûriyê	Suriye Kürt Demokratik Vatansever Partisi	Tahir Sifuk	1998 yılında PDKS'den ayrılma
Partiya Demokrat a Pêşverû ya Kurdî li Sûriyê	Suriye Kürt Demokratik İlerici Partisi	Abdülhamit Hacı Derviş	Talabani (KYB)
Partiya Demokrat a Kurdî Sûrî	Suriye Kürt Demokrat Partisi	Abdurrahman Aluci - Lazgin Mahmud Fahri	2013 yılında el-parti'den ayrılma
Partiya Wekhevî ya Demokrat a Kurdî li Sûriyê	Kürt Demokrat Eşitlik partisi	Aziz Davud	1992 yılında PDKS'den ayrılma
Partiya Azadî ya Kurdî li Sûriyê	Suriye Kürt Özgürlük Partisi-Azadi	Mustafa Hıdır Oso	2011 yılında Azadi'den ayrılma
Partiya Çep a Kurdî li Sûriyê	Suriye Kürt Sol Partisi	Muhammed Musa Muhammed	PYD
Partiya Çepa Demokrat a Kurdî li Sûriyê	Suriye Kürt Sol Demokrat Partisi	Muhammed Salih Gedo	2012 yılında Suriye Kürt Sol Parti'den ayrılma
Partiya Yekîti ya Demokrat a Kurdî li Sûriyê	Suriye Kürt Demokrat Birlik Partisi	Muhittin Şeyh Ali	Talabani (KYB) & PYD
Partiya Yekîti ya Kurdî li Sûriyê	Suriye Kürt Birlik Partisi	Ibrahim Biro	Barzani (KDP)
Partiya Demokrat a Kurdi ya Suri	Suriyeli Kürt Demokratik Partisi	Cemal Şeyh Bakî	PYD / Suriye Rejimi
Tevgera Reforma	Kürt Reform Hareketi	Faysal Yusuf	
Şepela Pesroje ya Kurdi li Suriye	Suriye Kürt Gelecek Hareketi	Cemal Molla Mahmud	2011 yılında Suriye Kürt Gelecek Hareketi'den ayrılma
Şepela Pesroje ya Kurdi li Suriye	Suriye Kürt Gelecek Hareketi	Rezan Bahri Şeyhmus	2011 yılında Suriye Kürt Gelecek Hareketinden ayrılma

Bekir Halhalli, "Suriye'de Kürt Siyasi Partiler Üzerine Genel Bir Değerlendirme", *International Journal of Kurdish Studies*, c. 3, s. 1, (2017): ss. 43-60.

2.4.1.2. Suriye Ulusal Koordinasyon Komitesi (UKK) ve Kürtler

Suriye muhalefesinde bir diğer çatı yapı olan Demokratik Değişim Güçleri Ulusal Koordinasyon Komitesi (UKK), 30 Haziran 2011 tarihinde daha çok sol ağırlıklı Arap ve Arami muhalefet partileri ile PYD'nin de dâhil olduğu Kürt partilerinin birleşmesiyle kurulmuştur. Hasan Abdülazim ve Haytham Manna'nın liderliğindeki UKK, SUK'a ve diğer muhalefet gruplarının aksine rejim ile pragmatist ilişkiler tesis etmiştir. Kuruluş bildirgesinde; Kürtlerin Suriye Devleti'nin önemli bir parçası olduğu, Kürt sorununun ülke bütünlüğüne gösterilecek saygı çerçevesinde çözülebileceği ve Suriye'nin Arap ulusunun bir parçası olarak görüldüğü ifadelerinin yer alması PYD dışındaki diğer Kürt partilerinin söz konusu ittifaka katılmadan çekilmelerine neden olmuştur.²⁶⁵

Rejimin içten ya da dıştan bir müdahale ile devrilmesine karşı çıkan UKK bu tavrı nedeniyle de Esad'ın güdümünde olmakla suçlanmıştır. UKK'nın bu tavrı üyesi olan PYD'nin rejim tarafından tutuklanmış üyelerinin serbest bırakılmasına yol açmıştır.²⁶⁶ UKK'nın bazı üyelerinin muhalefet kanadında tanınan ve etkisi olan kişiler olmasına rağmen, bazı üyelerinin de rejimin istihbarat teşkilatı ile ilişkilerinden şüphelenilmesi yapıya olan güvenin sorgulanmasına sebep olmuştur.²⁶⁷

UKK ile KUK arasındaki farklılaşma, Şam Deklarasyonundan sonra söylemlerinin milliyetçi ve sosyalist olarak ayrışmasıdır. UKK genel itibarıyla laik ve dış müdahaleye karşı dururken, KUK ise daha çok Kürt milliyetçisi ve rejim karşıtı bir tavır sergilemiştir. UKK, militarize olmuş bir devlet yönetiminde kaçınılmaz olarak muhalefetin İslami yanını daha da ön plana çıkaracağını dolayısıyla ülkede mezhep çatışmasının artacağını savunmuştur.

Teorik açıdan bakıldığında, UKK'nın varlığının rejime taban ile daha iyi temas kurabilme imkânı sağlaması beklenirken, uygulamada yapının katılımcılarının çok olmaması sebebiyle beklentinin altında kaldığı görülmektedir. UKK her ne kadar Rusya, Çin ve İran gibi bölgesel ve küresel aktörlerle temas kursa da, muhalif kanadın

²⁶⁵ Erkmen, *age*, s. 115.

²⁶⁶ Schmidinger, *age*, s. 111-112.

²⁶⁷ Selin Bölme, Ufuk Ulutaş, *age*, s. 100.

diğer üyelerinin gözünde rejimin güdümündeki etkisiz bir yapı olmaktan öteye geçememiştir.

2.4.1.3. Erbil Anlaşması ve Kürt Yüksek Konseyi

PYD ve KUK'un ortak amaçları Esad rejimi sonrasında Kürtlere özerk bir yönetim sağlamaktır. Pratikte KUK daha çok Arap muhalefeti ile hareket etme arayışındayken, PYD ise Kürtleri Suriye iç savaşında Esad ve Arap muhalefetinden ayrı bağımsız bir aktör olarak konumlandırmak istemiştir. İki bloğu bölen bir diğer önemli faktör ise dış bağlantılarıdır. KUK, IKBK güdümünde bir oluşumken PYD ise PKK'nın Suriye'deki unsurudur.²⁶⁸

2012 yılı Haziran ayına kadar KUK ve PYD arasında Suriye'de Kürtlerin temsilcisi olma adına çeşitli mücadeleler yaşanmıştır. Örneğin Kamışlı'da 28 Ekim 2011'de yapılan gösterilerde KUK'un Kürtlerin tek temsilcisi olduğunu ifade eden pankartlar PYD ile KUK arasında gerilime neden olmuştur. 11 Kasım 2011 tarihinde ise Kamışlı'da yapılan gösterilerde PYD taraftarlarının Abdullah Öcalan posterleri taşımaları yine iki taraf arasında gerginliğe neden olmuştur. 2012 yılının başında Afrin'de yapılan gösterilerde de iki taraf arasında çıkan çatışmada yaralananlar olmuştur.²⁶⁹ Söz konusu bu anlaşmazlıkların temelinde KUK'un, rejime muhalif kanat içerisinde yer almak suretiyle etki alanını genişletme çabası karşısında PYD'nin Esad ile daha yakın ilişki içerisinde olarak Suriye Kürtleri arasında söz sahibi konuma gelmek istemesi yatmaktadır.

Suriye kuzeyinde iki Kürt siyasi oluşumu PYD ile KUK arasında çatışmaların artması neticesinde Mesut Barzani'nin aracılığıyla her iki grubun temsilcileri 11 Haziran 2012'de yaşanan sorunlara bir çözüm bulmak, işbirliği yapılacak alanları belirlemek ve otoritenin paylaşılması konusunda görüş birliğine varabilmek amacıyla Erbil'de bir araya gelmişler ve neticesinde Erbil Anlaşmasını imzalamışlardır. Söz konusu anlaşma ile kurulacak olan Kürt Yüksek Konseyi (KYK) marifetiyle Kürt nüfusunun yoğun olduğu bölgelerde ortak yönetim konusunda görüş birliği sağlanmıştır. Erbil anlaşmasında alınan kararlar; siyasi ve diplomatik çalışmaları

²⁶⁸ John Caves, "Syrian Kurds and the Democratic Union Party (PYD)", *Institute for the Study of War*, 2012, <http://www.understandingwar.org/backgrounders/syrian-kurds-and-democratic-union-party-pyd>. [Erişim Tarihi: 12.05.2016].

²⁶⁹ Erkmen, *age*, s. 63.

koordine etmek ve birleşik bir siyasi amaç geliştirmek için her iki konseyden oluşan ortak bir Yüksek Komite kurulması, Suriye kuzeyinde sahadaki uygulamaları koordine etmek maksadıyla Yüksek Organizasyon Komitesi ve alt komitelerinin kurulması, tüm propaganda faaliyetlerinin durdurulması, Kürt nüfus alanlarında her türlü silahlı unsurun kaldırılması ve ortak silahsız bir komite kurulması şeklinde özetlenebilir.²⁷⁰

Her iki grubun önceki dönemde aralarında yaşadıkları rekabetin sonlandırılıp işbirliği yapma arayışlarının sebepleri; iki yapının da Esad rejiminin devrileceğini öngörmesi, yaşanan anlaşmazlıkların ve çatışmaların aynı amaca dönük iki yapıya da zarar vermesi, Suriye iç savaşında ilk aşamada Arap muhalefeti ile rejim arasında başlayan çatışmaların etnik bir hale evrileceği ve bu nedenle yekvücut hareket edilmesi gerektiği düşüncesidir.²⁷¹

Bu amaçların gerçekleştirilebilmesi için Erbil Anlaşması ile Irak Kuzeyinde peşmerge güçleri örneğinde olduğu gibi Suriye kuzeyinin güvenliğinin ve yönetiminin de Kürtler tarafından sağlanması gerektiği konusunda anlaşılmıştır. Bu kapsamda, Kürt nüfusu olan bölgelerin kontrolü de her iki taraftan verilecek beşer üye ile oluşturulacak KYK ile sağlanması planlanmıştır. Ayrıca rejimin silahlı kuvvetlerinden ayrılarak Barzani güçleri tarafından eğitim verilen ve Suriye kuzeyine geri gönderilmesi planlanan unsurların, PYD'nin silahlı kanadı YPG ile birlikte bölgede güvenliği sağlaması düşünülmüştür. Ancak PYD'nin, YPG'nin KYK'nın silahlı kanadı olduğunu ve dolayısıyla bu grubun YPG'ye katılmayı kabul etmesi halinde Suriye'nin kuzeyine geçmesine müsaade edeceğini açıklaması sebebiyle bu unsurların geri dönüşü üzerinde anlaşılamamıştır.²⁷²

Sahada ise uygulama bu şekilde olmamıştır. Bu toplantıdan kısa bir süre sonra tanık olunan gelişmeler ise PYD ve KUK arasındaki dengeyi büyük oranda PYD lehine değiştiren bir dönemin de başlangıcıdır. Esad rejiminin çok sayıda silah ve mühimmat da bırakarak Suriye kuzeyindeki Afrin, Amude, Derik ve Kobani'den geri çekilmesi ile YPG, bölgede kontrolü ele geçirmiş ve astıkları bayrak ve flamalarla

²⁷⁰ Allsopp, *age*, s. 187.

²⁷¹ Erkmen, *age*, s. 30.

²⁷² Wladimir van Vilgenburg, İlhan Tanır, Ömer Hossino, "Birlik mi, PYD'nin Güç Gösterisi mi? Erbil Anlaşmasından Sonra Suriye Kürt Dinamikleri", *ORSAM Orta Doğu Analiz*, Rapor No:138 (2012): s. 10.

KYK'nın değil PYD'nin silahlı milisi olduklarını göstermişlerdir. KUK liderlerinden Mustafa Cuma yaptığı açıklamada 'YPG'nin silahları var bizim yok' sözleri ile PYD'nin kontrolü elinde tuttuğunu ve KUK ile ortak hareket etmediğini söylemiştir. Buna karşılık PYD'nin lideri Salih Müslim ise yaptığı açıklamada kontrol noktalarında her iki taraftan da üçer temsilci olması konusunda anlaşmalarını, ancak KUK'un yeterli personeli olmaması sebebiyle kontrolün sadece PYD tarafından sağlanabildiğini beyan etmiştir.²⁷³

Erbil anlaşmasının uygulanmasında yaşanan sıkıntılar sonrası Kürt partiler IKBY'nin ev sahipliği yaptığı toplantı ile bir kez daha esaslar üzerinde görüşmüşlerdir. Toplantı neticesinde KYK'nın merkezi olarak Kamışlı seçildiği, hudut kapılarının idaresinin KUK ve PYD tarafından ortak olarak sağlanacağı, iki taraf arasındaki ihtilafların çözülmesi için tekrardan görüşüleceği ve alınan yardımların organizasyonu için bir heyet kurulacağı kararları alınmıştır. Ancak, geçen süre içerisinde PYD'nin artan nüfuzu sayesinde Kürt bölgelerinde petrol kaynaklarının gelirlerine ve sınır kapılarından alınan vergilere el koyması sebebiyle KUK ile arasındaki ihtilaflar sürekli devam etmiştir.²⁷⁴

Sonuç olarak, taraftarlarını harekete geçirmede daha çok kapasitesi olan ve aynı zamanda silahlı unsurlara da sahip PYD'nin, KUK'a nazaran daha organize bir yapılanma olduğu görülmektedir. Ayrıca PYD, tek bir karar merkezine sahipken KUK'un on beş üyeden oluşan bir koalisyon olması doğal olarak PYD'yi daha avantajlı hale getirmektedir. Dolayısıyla Erbil Anlaşması ile amaçlanan ortak hareket etme düşüncesi, PYD'nin önemli yerel desteği, silahlı kuvvetler üzerinde tek hâkim güç olması ve güçlü örgüt yapısı ile daha egemen olduğu bir hal almıştır.

2.4.2. Suriye'deki Muhalif Gruplar ve Kürtler

31 Mayıs-02 Haziran 2011 tarihleri arasında Suriye iç savaşında Sünni Arap kanadın ağırlığını oluşturduğu muhalefet grubu tarafından, Esad rejimini devirmeyi hedefleyen toplantı Antalya'da yapılmıştır. Müteakiben İstanbul'da 23 Ağustos'ta

²⁷³ Caves, *age*, s. 4.

²⁷⁴ Vilgenburg, Tanır, Hossino, *age*, s. 11.

toplanan grup Suriye Ulusal Konseyi'ni kurduğunu ilan etmiştir.²⁷⁵ Bünyesinde farklı kesimden birçok muhalif grubu barındıran SUK'un liderliğine Paris Sorbonne Üniversitesi'nde profesör olarak görev yapan Burhan Galyun seçilmiştir. Konsey'in kuruluşunda amacının Suriye'de demokratik, çoğulcu ve sivil anlayışla yönetilen bir devlet inşa etmek olduğu beyan edilmiştir.²⁷⁶ SUK'un kurucu üyeleri; Şam Deklerasyonu, sürgündeki Müslüman Kardeşler üyeleri, Kürt Gelecek Hareketi Partisi, Süryani Demokratik Teşkilatı, Demokratik Aşuri Örgütü ve çeşitli bağımsız kuruluşlardır.²⁷⁷ Konsey, uluslararası toplumdan rejime demokratik adımlar atması yönünde telkinlerde bulunmak yerine ülkede güvenli bölge oluşturulması yönünde talepte bulunurken birçok devletle de temasa geçmiştir.²⁷⁸

Ancak Konsey kuruluşundan kısa bir süre sonra Suriye'deki diğer çatı örgüt yapılanmalarında da görüldüğü gibi iç çekişmeler ile yıpranmıştır. Konseye getirilen en önemli eleştiriler, fazla dini odaklı olması, farklı ideolojik yapıları bünyesinde bulundurma sebebiyle karar mekanizmasındaki yavaşlık ve Kürtlere karşı yeterli düzeyde kucaklayıcı olmamasıdır. SUK, rejim ile çatışmalarında Kürtleri yanına çekebilmek maksadıyla siyasi programında Kürtlerin ulusal haklarını tanıyacağını ve Suriye'deki Kürt sorununu milli birlik esaslarına dayalı olarak çözmeyi temin ettiğini belirtmiş, aynı hususları içeren maddeleri yeni döneme ait anayasa tartışmaları yapıldığı 2011 yılı Aralık ayında tekrar dile getirmiştir. Bununla birlikte Galyun Kürtlerin federasyon isteklerini hayal olarak nitelendirmiştir. Dolayısıyla SUK'un ortaya koyduğu bu teminatlar Kürtler tarafından, rejimin sunduklarından farklı olmadığı gerekçesi ile kabul edilmemiştir. 2012 yılı Ocak ayında Galyun ile KUK'un önde gelen partilerinden PKDS lideri Abdülhakim Beşar arasında ortak bir zeminde buluşabilmek amacıyla yapılan görüşmeden de olumlu bir sonuç çıkmamıştır.²⁷⁹ Bu

²⁷⁵ Kürşad Turan, "Tersine Dönmüş İki Seviyeli Bir Oyun Olarak Suriye Krizi". *Ortadoğu Etütleri*, c. 4 (2016): ss. 53-78.

²⁷⁶ Selin Bölme, Ufuk Ulutaş, "Suriye'de Aktörler: Rejim, Muhalefet, Dini Yapı ve Medya", *SETA*, No:3 (Şubat 2012): s. 50.

²⁷⁷ Robin Yassin-Kassab, Al-Shami Leila, *Burning Country: Syrians in Revolution and War* (London: Pluto Press, 2016), s. 185.

²⁷⁸ Selin Bölme, Ufuk Ulutaş, *age*, s. 51.

²⁷⁹ Taştekin, *age*, s. 116.

toplantının sonucunda SUK yapısı içerisindeki Azadi ve Yekiti partileri ayrılma kararı almıştır. Bu karar ile SUK yapısında zaten zayıf olarak temsil edilen Kürtlerin varlığı daha da azalmıştır.²⁸⁰

Ayrıca, SUK lideri Galyun'dan sonra hareketin ikinci adamı konumundaki Amudeli bir Kürt olan Abdülbasit Seyda, Esad sonrası dönemde yapılacak olan anayasada Kürtlerin demokratik haklarının gözetileceğini ifade etmiş ve SUK içerisinde Kürtlerin isteklerini gündeme getiren kişi olarak öne çıkmıştır.²⁸¹ Seyda, federasyon fikrinin SUK tarafından kabul edilmesinin mümkün olmadığını ancak her iki konsey için de ademi-merkeziyetçi bir yönetimin kabul edilmesini olası olarak gördüğünü ifade etmiştir. Ancak Seyda'nın beyanları, KUK ve PYD liderleri tarafından federalizm ya da özerklikle ilgili yeterli görülmediğinden iki blok arasındaki buzları eritmekte yeterli olmamıştır. Suriye'de Esad rejimine karşı güçlü bir muhalefet beklentisi olan ABD, İngiltere ve Fransa, KUK ve SUK'un anlaşma zemini arayışlarının devam etmesi gerektiği yönünde telkinlerde bulunmuşlardır. Örneğin Tunus'ta 2012 yılı Şubat ayında yapılan 'Suriye'nin Dostları' konferansında ABD Dışişleri Bakanı Clinton, her iki konseyin temsilcileri ile bir araya gelmiş ve birleşmeleri yönünde tavsiyede bulunmuştur.²⁸² 27 Mart'ta İstanbul'da düzenlenen toplantıda SUK'un ilan ettiği Milli Misak belgesinde Kürtlerin istekleri reddedilmiştir. 3-4 Temmuz'da Kahire'de yapılan ve Kürt partilerinin de temsil edildiği toplantıda Kürtlerin ademi-merkezi yapı, self determinasyon gibi istekleri kabul edilmemiştir. Bu gelişmeler üzerine muhalefet ile ortak bir zeminde buluşamayan Kürtler, kendi aralarında anlaşma arayışına girmişlerdir.

²⁸⁰ Hossino, Tanır, *age*, s. 12.

²⁸¹ Selin Bölme, Ufuk Ulutaş, *age*, s. 56.

²⁸² Hossino, Tanır, *age*, s. 12.

3. SURIYE KUZEYİNDE PKK/KCK'NIN YAPILANMASI: PYD

3.1. Suriye ve PKK İlişkisi

Suriye'nin, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında Şeyh Sait, Ağrı ve Dersim gibi isyan hareketlerinin planlayıcısı olan ve sonrasında kaçan gruplara ev sahipliği yapması, Türkiye'ye karşı faaliyet gösteren Hoybun Örgütü liderlerini bünyesinde barındırması, Hatay'ı geri alınması gereken kendine ait bir toprak olarak görmesi ve Türkiye'ye düşmanca tavrı, GAP projesine karşı Türkiye'ye yönelik hasmane tutumu ve PKK'nın kendi topraklarında barınmasına müsaade etmesi Türkiye ile Suriye arasındaki ilişkilerin Türkiye Cumhuriyeti tarihi boyunca genelde soğuk ve bazı dönemlerde gergin olmasının temelini oluşturmaktadır.

Özdağ, Suriye'nin Türkiye'ye yönelik düşmanca tutumunun altında; Türkiye'nin ekonomik kalkınmasını engellemek, kendi ülkesindeki Kürt sorununu Türkiye'ye ihraç edebilmek ve Türkiye'ye karşı PKK'yı kullanarak sınırı aşan su sorununa yön verebilmek, GAP projesine engel olarak Türkiye'nin kalkınmasını yavaşlatabilmek şeklinde stratejik hedefleri olduğunu ifade etmektedir.²⁸³

Suriye, iki kutuplu dünya düzeninde SSCB'nin Ortadoğu'daki en önemli müttefiklerinden bir olarak, 1970'li yıllarda Filistin Kurtuluş Örgütü'nün bünyesindeki Marksist oluşumlar ile Türkiye de dâhil olmak üzere dünyanın başka ülkelerindeki antiemperyalist ve devrimci anlayıştaki örgütlere de ev sahipliği yapmıştır.²⁸⁴ Bu kapsamda, 1978 yılında Türkiye'de meydana gelen Kahramanmaraş olayları sonrası PKK'nın kendisine eylem alanı olarak belirlediği bölgeleri de içine alacak şekilde ilan edilen sıkıyönetim koşulları altında faaliyetlerini istediği şekilde icra edemeyeceğini anlayan örgütün lideri Abdullah Öcalan, yurt dışına çıkma kararı

²⁸³ Ümit Özdağ, *Türkiye, Kuzey Irak ve PKK-Bir Gayri Nizami Savaşın Anatomisi* (Ankara: ASAM Yayınları, 1999), s. 207.

²⁸⁴ Nihat Ali Özcan, *PKK (Kürdistan İşçi Partisi), Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi* (Ankara: ASAM Yayınları, 1999), s. 242.

almıştır.²⁸⁵ Öcalan, 4 Temmuz 1979 günü, diğer bir örgüt üyesi Ethem Akcan ile birlikte kaçakçı görüntüsü altında Suriye'ye gizlice giriş yapmış ve müteakibinde Talabani'nin kurduğu bağlantılar ile FKÖ ve Şam yönetimi ile irtibata geçmiştir. Bu sayede, FKÖ himayesinde Bekaa Vadisindeki ismi daha sonra Mahsun Korkmaz Akademisi olarak değiştirilecek olan Helve Kampında, PKK militanlarının eğitim faaliyetleri başlamıştır.²⁸⁶

Öcalan, yeni kurulmuş olan örgütün mücadelesinin kötüye gittiğini, örgüt üyelerinin eğitim seviyesinin düşük olduğunu, gerilla tarzı mücadeleye yönelik kırsal alanda eğitim yapmış elemanlarla mücadelenin yürütülmesi gerektiğini düşündüğü için gerekli ortamı hazırlamak amacıyla yurt dışına çıktığını belirtmiştir.²⁸⁷ Ayrıca Öcalan, Suriye'ye geçiş kararını en büyük tedbirliliğim şeklinde değerlendirirken 12 Eylül gelmeden Suriye'de kırk kişiyi eğitebildiklerini ifade etmiştir.²⁸⁸ PKK, 15-26 Temmuz 1981 tarihleri arasında 1'inci Kongresini Helve kampında düzenlemiştir. Kongre'de Türkiye'ye yönelik, devletin nispeten zayıf olduğu kırsal alanda yıpratılmasını ve sonrasında mücadelenin tüm alana yayılarak halkın devlet ile bağlarını koparmayı amaçlayan Uzun Süreli Halk Savaşı stratejisinin benimsendiği kararı alınmıştır. Yine PKK'nın 2'nci Kongresi 20 Ağustos 1982'de Suriye'de yapılmış, Türkiye'nin güneydoğu illerinde eylem yapılması kararı alınmıştır.²⁸⁹

Türkiye'deki 12 Eylül 1980 askeri darbesi sonrasında Suriye'ye kaçan kişilerin iade edilmemesi iki ülke arasında sorun olmuştur. Türkiye ile Suriye arasında 15 Haziran 1981 tarihinde suçluların geri iadesi anlaşması imzalanmış olmasına rağmen Suriye rejimi bu kişileri suçludan ziyade siyasi mülteci kapsamında değerlendirildiği gerekçesi ile iade etmemiştir. Ancak Suriye ülkesinde terör örgütü üyesi

²⁸⁵ Melek Fırat, Ömer Kürkçüoğlu, "Arap Devletleriyle İlişkiler: Irak ve Suriye'yle Sorunlu İlişkiler", *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Cilt I, ed. Baskın Oran (İstanbul: İletişim Yayınları, 2001), s. 130.

²⁸⁶ Elif Çalışkan Polat, *PKK Terör Örgütüne Dış Destek: Dönemsel Çerçeve Analizler* (İstanbul: Çatı Kitapları, 2013): s. 65-66.

²⁸⁷ Ahmet Cem Ersever, *Kürtler, PKK ve Abdullah Öcalan* (İstanbul: Ocak Yayınları, 1998), s. 56.

²⁸⁸ Mehmet Ali Birand, *Apo ve PKK* (İstanbul: Milliyet Yayınları: 1992), s. 310.

²⁸⁹ "İşte Sabrımızı Taşıran Nedenler", *Hürriyet*, 08.10.1998, <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/iste-sabrimizi-tasiran-nedenler-39041814>, [Erişim Tarihi: 12.12.2018].

bulunmadığını resmi olarak açıklarken diğer yandan da Suriye İstihbarat Teşkilatı el-Muhaberat'ın başında bulunan Hafız Esad'ın kardeşi ve başbakan yardımcısı Rıfat Esad, ilk kez 1981 yılında Öcalan ile irtibata geçmiştir. Hatta Köni,²⁹⁰ Türkiye'ye karşı Kürt kartını oynayan Esad'ın, Türkiye'nin Atatürk Barajı'nı su ile doldurmaya başlaması sonrasında Bekaa Vadisinde PKK'nın bir törenine katıldığını öne sürmektedir. Böylece PKK eğitim faaliyetlerini hızlandırırken, Türkiye'de gerçekleştirmeyi planladığı terör eylemleri için güvenli bir bölgede ideolojik ve eylemsel hazırlıklarını tamamlamıştır.

3.1.1. Suriye'nin PKK Kartı

Esad'ın PKK ile işbirliği, Suriye'nin kuzeyinin 1980-1990 yılları arasında PKK militanları için bir eğitim alanı haline gelmesine yol açmıştır. 1982 yılında İsrail'in Lübnan'ı işgali sırasında Filistinliler ile aynı kamplarda eğitim yapan PKK'lıların İsrail'in saldırılarında ölmesi ve bir kısmının da esir alınması PKK'nın Şam ve Filistin örgütleri nazarında itibarını yükseltmiştir. Bu sayede müteakip dönemde Filistinlilerin boşalttığı eğitim alanlarına PKK'lılar yerleşmiştir.²⁹¹

Öcalan'a göre PKK hareketinin komuta merkezi, güvenli bir eğitim alanı ve üslenme bölgesi olan Suriye; 1987 yılının sonuna kadar her yıl ortalama olarak 1,000-1,500 arası ve 1994 yılına kadar da 15 bin militanın eğitildiği bir bölgedir. PKK için güvenli bir liman olmaya devam eden Suriye'de, 1993 yılında siyasi ve ideolojik eğitimlerin yapılacağı Parti Merkez Okulu da açılmıştır. Bu okulda her devre 250-300 kişi eğitim görmüştür. ²⁹² PKK'nın Türkiye'de girdiği çatışmalarda 7,000 ile 10,000 arası Suriyeli Kürdün öldüğü belirtilmektedir. Dowall²⁹³, ölen bu kişilerin evlerine askerlik celbinin gelmemesini PKK ile rejim arasında yazılı olmayan bir anlaşma olduğuna bağlamaktadır.

²⁹⁰ Hasan Köni, "Su Sorununun Siyasal Boyutları", *Ortadoğu Ülkelerinde Su Sorunu*, Ed. Neşet Akmandor, Hüseyin Pazarcı ve Hasan Köni. (Ankara: Nural Matbaası, 1994): ss. 55-71.

²⁹¹ Fırat, Kürkçüoğlu, *age*, s. 132-133.

²⁹² Özcan, *age*, s. 248.

²⁹³ Mc Dowall, *age*, s. 632.

Suriye ile ilişkilerini geliştirmesi karşılığında PKK; Türkiye’den Suriye’ye kaçan örgüt elemanlarına sığınabilecekleri güvenli bir alan sağlamış, Suriye ve Lübnan’daki eğitim kamplarına gidecek olanlara gerekli maddi destek ve kimlik temin etmiş, toplantı yapabileceği rahat bir bölge elde etmiş, temsilcilik ve propaganda büroları açabilmiş ve Suriye Kürtlerinden eleman devşirmiş ve kaçakçılıktan elde edilen geliri aklayabileceği bir ülke avantajına sahip olmuştur.²⁹⁴

PKK için Suriye aynı zamanda kolay bir şekilde eleman temin edebildiği bir bölge olmuştur. Kürt nüfusun büyük bir çoğunluğunun yaşadığı Suriye’nin kuzeyi rejimin de göz yumması ile PKK’nın istismar ettiği bir alan olmuştur. Suriye rejimi, PKK saflarına katılan Kürtleri askerlik hizmetinden de muaf tutmuştur. PKK için en büyük potansiyel ise 1962 Haseke nüfus sayımından sonra kimliksiz kalan Kürtler olmuştur. Ayrıca, çatışmalarda ölen Suriyeli PKK’lıların aileleri de örgüte eleman temini için iyi bir kaynak oluşturmuştur. Ayrıca örgütün yaklaşık %20’sine tekabül eden 7,000-10,000 arasında Suriyelinin PKK’ya katıldığına dair veriler de mevcuttur.²⁹⁵ PYD’nin kurulmasından sonra bile Suriyeli Kürtler PKK’ya katılmaya devam etmişlerdir. Tejel 2012 yılında PKK saflarında yer alan Suriyelilerin örgütün %25’ini oluşturduğunu söylemektedir.²⁹⁶ PKK’nın Kandil’deki kampını ziyaren eden Brandon, PKK’lı militanların %20’sinin Suriyeli olduğunu söylemiştir.²⁹⁷

PKK içerisindeki kadın militan temini de en fazla Suriye’den olmuştur. Propaganda faaliyetleri ‘Koma Fen’ adındaki sözde kültür ve folklor etkinlikleri kapsamında faaliyet gösteren dernek tarafından yapılmıştır. PKK, Suriye ile Türkiye

²⁹⁴ İsmet İmset, *PKK: Ayrılıkçı Şiddetin 20 Yılı (1973-1992)* (Ankara: Turkish Daily News Yayınları, 1993), s. 227-230.

²⁹⁵ Barak Barfi, “Ascent of the PYD and the SDF”, *The Washington Institute for Near East Policy*, No: 32, April 2016, s. 7, <http://www.washingtoninstitute.org/policyanalysis/view/ascent-of-thepyd-and-the-sdf>. [Erişim Tarihi: 10.06.2016].

²⁹⁶ Jordi Tejel, “Syria’s Kurds: Troubled Past, Uncertain Future,” Carnegie Endowment for International Peace, 16 October 2012, <http://carnegieendowment.org/2012/10/16/syria-s-kurds-troubled-past-uncertain-future/e2nt>, [Erişim Tarihi: 10.06.2016].

²⁹⁷ James Brandon, “The PKK and Syria’s Kurds,” *Terrorism Monitor*, c. 5, s. 3 (2007), <https://jamestown.org/program/the-pkk-and-syrias-kurds/> [Erişim Tarihi: 16.06.2017]

sınırında kurduğu kaçakçılık ve kurye sistemi ile hem Türkiye'ye silah taşımış hem de kaçakçılıktan gelir elde etmiştir.²⁹⁸

Türkiye, PKK'nın Suriye denetimindeki bölgelerde yasa dışı örgütlenme ve faaliyetlerini resmi olarak ilk kez 1983 yılında Dışişleri Bakanı Türkmen'in Suriye ziyareti esnasında dile getirmiştir. Suriye iddiaları reddederken, Türkiye'yi 1982 yılında Hama'da meydana gelen ayaklanma girişiminin öncüsü olan Müslüman Kardeşler örgütü üyelerini himaye etmekle suçlamıştır.²⁹⁹

PKK terör örgütü ilk eylemini 15 Ağustos 1984'te, Hakkari'nin Şemdinli ve Siirt'in Eruh ilçelerinde gerçekleştirmiştir. Türkiye kendisine yönelik bu saldırılar sonrasında Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in Suriye Devlet Bakanı Hafız Esad'a yazdığı mektup ile PKK ve teröre karşı iş birliği çağrısında bulunmuştur. Bunun üzerine her iki ülke arasında 'Sınır Güvenliği Protokolü' imzalanmıştır.³⁰⁰

Suriye ile Türkiye arasında bu anlaşmalar yapılmasına rağmen, PKK 1986 yılında terör eylemlerini bölgesel olarak farklılaştırma, köy korucularını hedef alma, silahlı milis gücü olarak 2000 yılında ismi HPG'ye dönüştürülen ARGK'yı kurma ve üye sayısının artırılması kapsamında askerlik yasası ilan etme kararlarını aldığı üçüncü kongresini de Suriye'de gerçekleştirmiştir.³⁰¹

1980'li yılların ikinci yarısında PKK terörünün Suriye'den beslendiğine dair şüphesi kalmayan Türkiye'nin, bir yandan Suriye'ye karşı baskı aracı olarak kullanabileceği siyasi enstrümanlar geliştirmeye çalışırken diğer yandan diplomatik girişimlerde de bulunduğu görülmektedir. Bu kapsamda; 1987 yılında Başbakan Özal'ın Suriye ziyareti ile birlikte her iki ülke kendi toprakları üzerinden karşı tarafa yönelik terörist faaliyetlere izin vermeyeceklerine ve Suriye'ye saniyede 500m³ su

²⁹⁸ Özcan, *age*, s. 251

²⁹⁹ Meliha B. Altunışık, Özlem Tür, "From Distant Neighbors to Partners? Changing Syrian-Turkish Relations", *Security Dialogue*, c. 37, s. 2 (2006): s. 232.

³⁰⁰ Ali Balcı, *Türkiye Dış Politikası: İlkeler, Aktörler, Uygulamalar* (İstanbul: Etkileşim Yayınları, 2013), s. 174.

³⁰¹ Michael M Gunter, *Historical Dictionary of the Kurds* 2. bs. (Toronto: Scarecrow Press, 2010), s. 183.

verileceğine dair protokol imzalamışlardır.³⁰² Ancak Esad bu gelişmelere rağmen Öcalan'ın Türkiye'ye iadesini reddetmiş, PKK'nın Suriye'de tabanını genişletme çalışmalarına göz yummaya devam etmiştir. 1987 yılı itibariyle, PKK'nın Suriye'de Şam, Kamışlı, Derbesiye, Derik, Resulayn, Afrin, Halep ve Haseke'de siyasi büro kurduğu görülmektedir.³⁰³ Vanlı'ya göre, ³⁰⁴ PKK ile rejim arasında karşılıklı çıkar ilişkisine dayalı bir bağ vardır. Rejim, PKK'ya Türkiye'de gerçekleştireceği eylemler için üs ve eğitim imkânı sağlarken, PKK'da rejime iç ve dış muhaliflere karşı bir nevi koruma sağlamaktadır.

1989 yılında Özal, Suriye'nin PKK'ya destek vermeye devam ettiğini ve Suriye'nin imzalanan protokole uymaması halinde Türkiye'nin de protokole uymayacağını açıklamıştır. Suriye ise bu açıklamaya sert bir şekilde cevap vermiştir. Türkiye hava sahası içerisinde uçmakta olan bir tapu kadastro uçağı, sınır ihlali yapan iki Suriye MİG-21 savaş uçağı tarafından düşürülmüştür. Her ne kadar bu olayın bir kaza olduğu açıklaması yapılmış olsa da Türkiye tarafından inandırıcı bulunmamıştır.³⁰⁵ 1990 yılında Türkiye, Suriye rejiminin PKK'ya karşı tutumunda bir değişiklik olmaması üzerine Atatürk Barajının su tutmasını hızlandırmak maksadıyla Fırat'ın suyunu kesmiştir. Bunun üzerine Suriye, PKK'yı ilk kez terör örgütü olarak tanımlamış, Öcalan ve diğer terör örgütü üyelerini yakalayabilmek için işbirliği yapmaya hazır olduğunu açıklamıştır.³⁰⁶ PKK ile rejim arasındaki bu işbirliği ortamı 1990 yılı Mayıs ayında yapılan seçimlerde de görülmektedir. Afrin bölgesinde kendilerini açıkça PKK destekçisi olarak tanımlayan altı kişi milletvekili olarak parlamentoya seçilmiştir.³⁰⁷ Ancak, Öcalan ve PKK, Suriye için çok önemli bir kart olduğundan Suriye bu kozu kaybetmemek adına yine somut bir adım atmamıştır.

Körfez krizinin ardından Irak kuzeyinde meydana gelen gelişmeler Suriye ve Türkiye'nin verilen tepkilerde aynı düzlemde yer almalarına yol açmıştır. İki ülkenin 1991 yılında Dışişleri Bakanları seviyesinde yapılan toplantı neticesinde yayınlanan

³⁰² Fırat, Kürkçüoğlu, *age*, s. 137.

³⁰³ Tejel, *age*, s. 162.

³⁰⁴ Vanlı, *age*, s. 132.

³⁰⁵ Fırat, Kürkçüoğlu, *age*, s. 139.

³⁰⁶ Tejel, *age*, s. 162.

³⁰⁷ Vanlı, *age*, s. 133.

ortak bildiride, Irak'ın toprak bütünlüğünün bölge güvenliği açısından önemine vurgu yapılmıştır. 17 Nisan 1992 yılında ise, iki ülke arasında güvenlik protokolü imzalanmıştır. Bu protokolde, her iki ülkenin terörizme karşı işbirliği yapacakları, terörist grupların karşılıklı olarak geçişlerinin önleneyeceği, yasaklanmış olan terör örgütü üyelerinin eğitim, propaganda, örgütlenme ve konuşlanma faaliyetlerine karşılıklı olarak izin verilmeyeceği hususları yer almıştır. Bu protokolün ardından Bekaa Vadisindeki Dev-Sol örgütünün kullandığı eğitim kampları ve PKK'nın Mahsun Korkmaz akademisi kapatılmıştır. 1992 yılı Kasım ayında İran, Suriye ve Türkiye Dışişleri Bakanları'nın Ankara'da yaptıkları toplantı neticesinde, bölgede bir Kürt Devletinin kurulmasına müsaade etmeyecekleri açıklanmıştır.³⁰⁸

3.1.2. Adana Mutabakatı

PKK kuruluşundan itibaren artan bir şekilde Suriye'yi siyasi ve askeri eğitim, örgütlenme, eylem hazırlığı ile lojistik üs bölgesi olarak kullanmıştır. Örgütün Suriye'deki bu faaliyetleri iki ülke arasındaki ilişkilerin sürekli gergin olmasına sebep olmuştur. Ülkesindeki artan terör eylemleri Türkiye'de karar alıcıların ülkenin sabrının son noktasında olduğunu ve Suriye'ye olası harekât senaryolarını dile getirmesine sebep olmuştur. Türkiye 23 Ocak 1996'da, Suriye'ye yönelik bir nota vermiştir. Türkiye yaptığı bu uyarıda, Suriye'nin PKK üyelerini yargılamasını, Öcalan'ı iade etmesini, ülkesindeki terörist kamplarına müsaade etmemesini, PKK üyelerine sahte kimlik kartı düzenlememesini, PKK'nın Suriye topraklarında faaliyetlerine izin verilmemesini, PKK'nın Suriye'yi bir geçiş koridoru olarak kullanmasının engellenmesini istemiştir.³⁰⁹

Türkiye, 1997 yılında açıkladığı Milli Askeri Strateji Konsepti ile Suriye ve İran'ı dış tehdidi destekleyen ülkeler olarak ilan etmiş ve gerektiği takdirde siyasal, ekonomik ve askeri güç kullanabileceğini açıklamıştır. Ancak, Suriye'den gelen terör tehdidinin devam etmesi üzerine tepkilerini daha da sertleştirmiştir. 16 Eylül 1998 yılında Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Atilla Ateş'in Hatay'ın Reyhanlı ilçesindeki sınır karakolunda Suriye'yi hedef alan ve gerekirse her türlü tedbiri almaya hazır olduklarını belirten konuşmasını, 1 Ekim 1998'de Cumhurbaşkanı Süleyman

³⁰⁸ Fırat, Kürkçüoğlu, *age*, s. 554-559.

³⁰⁹ Hasan Cemal, *Kürtler*, 10. bs. (İstanbul: Doğan Kitap, 2003), s. 444.

Demirel'in Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) açılışında Türkiye'nin sabrının taşmak üzere olduğunu belirten açıklaması izlemiştir. Müteakiben Türkiye, Suriye sınırına askeri birliklerini kaydırmış ve 5 Ekim'de iki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler kesilmiştir.³¹⁰ Türkiye'nin kararlı yaklaşımı üzerine Türkiye ile Suriye arasında meydana gelebilecek bir savaşın önüne geçebilmek adına Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek arabuluculuk rolü üstlenmiştir. Aynı zamanda başta ABD olmak üzere birçok batılı ülke de Suriye'yi terör örgütüne destek vermeyi durdurmasını istemiştir.³¹¹ Bu gelişmeler üzerine 17 Ekim'de Abdullah Öcalan Suriye'den ayrılmıştır. 19-20 Ekim 1998 tarihlerinde iki ülke temsilcileri Adana'da bir araya gelmişlerdir. 20 Ekim 1998 tarihinde iki ülke arasında varılan anlaşma neticesinde hazırlanan Adana Mutabakatı olarak adlandırılan belge ile Suriye; Öcalan'ın Suriye'de olmadığını, PKK unsurlarının Suriye'ye girmesini yasakladıklarını, Suriye'deki birçok PKK'nın tutuklandığını, Türkiye'ye yönelik Suriye topraklarından kaynaklı hiçbir terör saldırısına izin vermeyeceklerini, PKK'nın terör örgütü olarak kabul edildiğini ve Suriye'de hiçbir faaliyetine müsaade edilmeyeceğini, PKK'nın Suriye'de hiçbir şekilde eğitim ve propaganda faaliyetlerinde bulunmasına izin verilmeyeceğini taahhüt etmiştir.³¹²

Sonuç olarak Hafız Esad rejimi Kürt sorununu komşu ülkeleri Türkiye ve Irak'a taşımakta başarılı olmuştur. Böylece Suriye Kürtlerini bu ülkelerdeki Kürt hareketlerine kanalize etmiş, eylemlere katılmalarını görmezden gelerek sorunu kendi ülkesinden uzak tutmaya çalışmıştır. 1980'lerin başından 1998 yılına kadar PKK, Suriye'de rejimin müsaade ettiği ölçüde popüler olan tek Kürt örgüttür. Şüphesiz ki PKK, Suriye'nin kuzeyinde elde ettiği taraftar kitlesini rejimin kendileri ile işbirliği yapmasına borçludur. Bu dönemde Suriyeli Kürt partilerin gizli siyasi faaliyetleri karşısında PKK'nın Kürt sorununu Türkiye'ye ithal etmek koşuluyla Suriye Kürtlerinde bir heyecan uyandırdığı açıktır. PKK Suriye'de kurduğu etkili ağ sistemi vasıtasıyla silahlı unsurlarına militan kazandırmış ve Kürtlere ait iş yerlerinden mali gelir elde etmiştir. Ayrıca, Suriye'nin sınır kent ve kasabalarında yaşayan fakir Kürt gençleri için PKK üyeliği sosyal bir statü kazanımı olarak anlamlandırılmıştır. PKK,

³¹⁰ Age, s. 563-565.

³¹¹ Rıfat Uçarol, *Siyasi Tarih*, 7. bs. (İstanbul: DER Yayınları, 2013), s. 1161.

³¹² Fırat, Kürkçüoğlu, *age*, s. 566.

Suriye’de etkinliğini artırdıktan sonra okuma yazma programları ve Nevruz kutlamalarının yaygınlaştırılması gibi faaliyetlerde bulunarak Suriye Kürtlerine yönelik kültürel çerçevede öncülük yapmaya da çalışmıştır. Bu sebeple, her ne kadar rejim PKK’yı kontrol ettiğini düşünse de belli bir aşamadan sonra PKK’nın propaganda ve eğitim faaliyetlerinin Suriyeli Kürtler arasında da milliyetçi duyguları beslediği ve artırdığı görülmektedir. Dolayısıyla Esad, Türkiye’ye karşı PKK’yı kısa vadede bir koz olarak kullanırken aslında uzun vadede Suriye’de ayrılıkçı bir Kürt hareketinin tohumlarını attığının farkına varamamıştır.

3.2. PKK ve KCK

Abdullah Öcalan’ın yakalanmasından sonra PKK yeniden yapılanma sürecine girmiştir. 2000 yılının Ocak ayında Kandil Dağı’nda yapılan VII. Kongresinde PKK, Abdullah Öcalan’ın işaret ettiği üzere askeri silahlı unsuru ARGK’yı lağv edip HPG’yi kurmuş, politik ve ideolojik değişime gittiğini beyan ederek silahlı mücadele yerine demokratik dönüşüm sürecini başlatma kararı almıştır. Bu kapsamda kongrede, Öcalan’ın mahkeme duruşmalarında da ifade ettiği şekilde Demokratik Cumhuriyetin temel kabul edildiği ve Kürt kimliğinin anayasal seviyede kabul edilmesi gerektiği görüşülmüştür. Ayrıca kongre sonrasında, alınan kararlar ile aynı doğrultuda, dört parçalı (Türkiye, Irak, İran ve Suriye) sözde Kürdistan’ın her bir bölgesinde Kürt nüfus kümelerinin arasında ortak bir hareket birliği sağlanabilmesi için ‘Demokratik Orta Doğu Birliği’ kurulmuştur.³¹³ İki yıl sonra 04-10 Nisan 2002 tarihleri arasında yine Kandil Dağı’nda düzenlediği VIII. kongresinde ise PKK, Öcalan’ın talimatı ile ismini KADEK olarak değiştirirken, sözde Kürdistan içerisindeki dört ayrı bölgede farklı partilerin kurulması kararı alınmıştır.³¹⁴ KADEK’in kuruluş bildirgesinde PKK’nın ‘Ulusal Diriliş’ misyonunu tamamladığı ve bu sebeple onun yerine KADEK’in ‘Demokratik Kurtuluş’ ilkesi ile kurulduğu açıklanmıştır. Örgüt, hedeflerini elde edebilmek için siyasi ve demokratik yollara başvurulacağını ancak zorda kalınması

³¹³ Osman Kaya, *Türkiye’de Etnik Terör, Tarihi, Yapısı, İdeolojisi, Stratejileri ve Karşı Mücadele* (Ankara: A Kitap, 2013), s. 263.

³¹⁴ Ahmet Hamdi Akkaya ve Joost Jongerden, “The PKK in the 2000s: Continuity Through Breaks?”, *Nationalisms and politics in Turkey: Political Islam, Kemalism, and the Kurdish Issue*, ed. Marlies Casier ve Joost Jongerden (New York: Routledge Press, 2011), s. 148.

durumunda ise HPG'nin kullanılacağını beyan etmiştir.³¹⁵ Bu karar doğrultusunda, Suriye Kürtleri üzerindeki etkisini IKBY'ye kaybetmekten de çekinen PKK, Suriye'deki faaliyetlerini yürütmek ve çalışmalarını daha organize bir şekilde yönlendirebilmek için parti kurma çalışmalarına başlamıştır.³¹⁶ 26 Ekim 2003'de KADEK/PKK'nın II. Kongresinde KADEK isminin KONGRA-GEL olarak değiştirilmesi kararı alınmıştır. Örgüt kongre sonucunda; KONGRA-GEL'in PKK ve KADEK'in devamı olmadığı, silahlı mücadeleyi değil, siyasi mücadeleyi esas kabul ettiğini, doğrudan HPG'ye müdahale yetkileri olmadığını ve dolayısıyla bundan sonra yapılacak olan eylemlerden KONGRA-GEL'in sorumlu olmadığını, yeni yönetimde eski yöneticilerin çoğunun yer almadığını dolayısıyla yeni kurulan yapının siyasi tabanlı olduğunu beyan etmiştir. Zira, kongre sonrasında örgüt tarafından yayınlanmış tüm belgelerde sözde Kürdistan bölgesinde ayrı bir devlet kurma arayışı olmaksızın demokrasinin hâkim olduğu demokratik ekolojik bir toplumun oluşturulması hedeflendiği açıklanmıştır.³¹⁷ Buradaki amacın, KONGRA-GEL'in, Kürtleri uluslararası alanda temsil edebilecek kriterleri sağlayan, demokratik ve meşru bir zeminde sözde Kürdistan bölgesinde bulunan komşu devletler ile demokratik barış koşullarını görüşebilecek yeni bir yapı olduğunu beyan ederek hareketi yasal bir zemine oturtma çabası olduğu açıktır.

Yeni yapılanma arayışlarından da anlaşılacağı üzere, her ne kadar Öcalan'ın yakalanışından 2003 yılına kadar geçen süre içerisinde örgüt iç hizipleşme ve liderlik arayışları ile çöküş dönemine girmiş gibi görünse de Öcalan cezaevinde “Sümer Rahip Devletinden Demokratik Uygarlığa” ve “Bir Halkı Savunmak” adıyla yazdığı kitaplar ve avukat görüşmeleri ile örgütün uzun süreli stratejisini genel hatları ile bildirmiştir.

Örgütün belirlediği stratejisinin etkili olmadığını ve bununla birlikte iç ve dış sorunların olumsuz etkisinin arttığını gören Öcalan, örgütün yeniden teşkilatlandırılması ve silahlı eylemlerin yeniden başlaması talimatını vermiştir. Bu doğrultuda PKK'nın 13-26 Mayıs 2004 tarihleri arasında yapılan X. Kongresi'nde; HPG'nin tek taraflı aldığı ateşkes kararının meşru savunma kapsamında sonlandırıldığı, Demokratik Yurttaş Hareketi adıyla şehirlerde yeni yapılanmalar

³¹⁵ Kaya, *age*, s. 271.

³¹⁶ Caves, *age*, s. 1.

³¹⁷ Kaya, *age*, s. 274.

oluşturulacağı ve sivil itaatsizlik eylemlerinin icra edileceği açıklanmıştır. Ayrıca KONGRA-GEL'in örgütlenme ve kuruluş aşamasında meydana gelen tartışmalar, örgüt içinde bölünme ve tasfiyelerin görülmesi Öcalan'ı değişime sevk etmiş, ideolojik çizginin denetlenebilmesi amacıyla PKK'nın yeniden inşası kararı alınmış, sonuç olarak 30 Mart 2004'de "Yeniden İnşa Komitesi" kurulmuştur. Bu kapsamda PKK, demokratik, ekolojik ve cinsiyet devrimi ve ulus devlet anlayışının yerine demokratik konfederalizm tarzının benimseneceğini beyan etmiş, bu amaçların gerçekleştirilebilmesi maksadıyla ideolojik ve felsefik bir yapı olarak PKK'nın yeniden tesis edildiğini açıklamıştır.³¹⁸

Müteakiben, 20 Mart 2005'de PKK Öcalan'ın talimatıyla Koma Komalen Kürdistan (KKK) adıyla yeni bir yapılanmaya gitmiş, dört parçalı sözde Kürdistan'da yaşayan bütün Kürt nüfusunun bu oluşum içerisinde yer alması amaçlanmıştır.³¹⁹ PKK tarafından, KKK'nin devlet kurma hedefi olmayan idari bir yapı ve bir örgütlenme modeli olduğu açıklanmıştır. Ayrıca bu kapsamda terör örgütü Kürt anayasasının temelini teşkil edecek Kürdistan Demokratik Konfederalizmi Sözleşmesi adlı 45 maddelik bir belge de hazırlamıştır.³²⁰ Kurucu sözleşmesinde KKK'nin; konfederal ve piramit şeklinde bir örgütlenme olduğu, devlet kurma amacı olmadığı, halkın iradesinin ocak, meclis ve kongre seviyesinde katılım ile gerçekleştirilmesini hedefleyen bir yapı olduğu ifade edilmiştir.

Öcalan'ın yakalanması sonrasındaki süreçte PKK'nın birkaç kez isim değiştirdiği görülmüştür. Son olarak 25 Mayıs 2007 tarihinde KONGRA-GEL'in sözde Kürdistan parçalarının ve Avrupa temsilcilerinin katılımıyla icra edilen kongresinde, KKK Sözleşmesinde yapılan değişiklikler ile KCK (Kürdistan Halklar Topluluğu) Sözleşmesi ilan edilmiştir.³²¹ KCK kuruluş sözleşmesinde sözde dört parçalı Kürdistan'da demokratik toplumcu ve konfederal bir sistem kurulmasının amaçlandığı belirtilmektedir. PKK ise yön verme ve önderlik felsefesinin

³¹⁸ *Age*, s. 284.

³¹⁹ "KCK Örgütlenme Modeli ve Amacı", *SDE Analiz*, Temmuz 2011, s. 8.

³²⁰ Kaya, *age*, s. 286.

³²¹ SDE, *age*, s. 10.

uygulanmasından sorumludur. KCK yapısının ideolojik temelidir. Böylelikle KCK sisteminin içerisindeki her bir öge PKK'ya bağlanmıştır.

3.2.1. KCK Çatı Yapılanması

KCK, Öcalan'ın fikirlerinden etkilendiği siyaset felsefecisi Murray Bookchin'in "toplumsal ekoloji" görüşleri temel alınarak oluşturulmuş bir sözleşmedir. Komünalizme dayalı konfederalizm düşüncesinin sahibi Amerikalı düşünür Bookchin, sırasıyla Marksizm, komünizm, anarşizm düşüncelerini takip etmiş ve son olarak Marksizm ve devlet anlayışını reddeden toplumsal ekoloji, komünalizm ve konfederalizm savını ortaya atmıştır. Bookchin toplumsal ekoloji hareketini; doğa üzerinde insanın, kadın üzerinde erkeğin, toplum üzerinde devletin tahakkümünü ortadan kaldıran, hiyerarşik özellikleri olmayan bir toplum yaratılması şeklinde tanımlarken, tahakküm ve hiyerarşinin kaldırılması ile toplumsal sorunların çözülebileceğini, eşitliğin sağlanabileceğini iddia eder. Bookchin, toplumsal ekoloji tezinde; devlet, ulus devlet ve parti devlet anlayışını reddeder, devletin olduğu yerde adalet ve eşitlikten söz edilemeyeceğini, toplumun temel sorununun hiyerarşi anlayışı ve grupların birbirine karşı üstünlük kurma çabası olduğunu, tabiat ve toplumsal doğanın bütün olarak uyumlu bir biçimde yaşaması gerektiğini savunur. Bookchin'e göre yurttaş; karar alma sürecine kendi isteği ile katılan, halk meclisi faaliyetlerine aktif olarak katılan ve takip eden siyasi bir kişiliktir. Bookchin, yerel yönetimlerin ön plana çıkarılarak yüz yüze demokrasi ilkesinin köy-kasaba-şehir yönetimlerinde uygulanabileceğini, bu sayede bireyin etkin bir yurttaş haline gelebileceğini, dolayısıyla halk meclisleri tabanlı etkin bir yerel, bölgesel, ulusal ve kıtasal konfederasyonlar kurulması gerektiğini savunur. Toplumlar, eko topluluk şeklinde yapılandırılırken komünal bir düşünceyle halk meclisleri tarafından yönetilmelidir. Eko topluluklar arasında ise karşılıklı bağımlılığa dayalı konfederal bir mekanizma kurulmalıdır.³²²

Öcalan, PKK için Bookchin'in ekolojik toplum ideolojisini kopyalamıştır. Öcalan da, komün yaşamı ve Bookchin'in komünal-konfederal sistemini esas alır, Bookchin gibi Marksizm'i eksik ve hatalı bulur, temel çelişkinin emek-sermaye değil, hiyerarşi ve devletçi anlayış olduğunu savunur. Cezaevinde yazdığı "Sümer Rahip

³²² Fikret Bila, *İdeolojik Kodlarıyla Kağıt Üstündeki PKK* (İstanbul: Doğan Kitap, 2016), s. 51-100.

Devletinden Demokratik Cumhuriyete” adlı kitabıyla devlet kurma fikrinden vazgeçtiğini, ulus devlet ve parti devlete karşı olduğunu ifade eder. Demokratik Toplum Örgütlenmesi ile Bookchin’in yerel yönetim modelini anlatmaktadır. Bookchin’in; eko topluluk, eşitlik, özgürlük, adalet, yüz yüze demokrasi ilkesinin uygulanması Öcalan’ın söylemlerinde de mevcuttur. Öcalan da ulus devletin ekonomi yetkilerinin yerel yönetimlere devredilmesini savunur. Öcalan’ın Bookchin’in önerdiği modeldeki Halk Meclisleri örgütlenmesini KCK yapısına taşıdığı görülmektedir. Öcalan, halk meclisleri yerine özgür toplum meclisleri ifadesini kullanmaktadır. KCK yapısında halk meclisleri mahalleden başlamak suretiyle sırasıyla, ilçe, şehir, bölge ve eyalet, ulusal halk meclisine kadar uzanmaktadır.³²³

KCK sözleşmesinin başlangıç bölümünde de Öcalan yeni ideoloji tanımlaması yaparken ekolojik topluma atıfta bulunmuştur. Öcalan, Bookchin’in söylemlerini örgütün yeni ideolojisi olarak sunmuştur. Cezaevinde kaldığı süreçte, Marksist-Leninist ve Maoist ideolojiden koparak yeni arayışlara yönelmiş ve Bookchin’in komünal-konfederal modelini PKK’da uygulamaya geçirmeye çalışmıştır. Bu doğrultuda KCK yapılanması ortaya konmuştur. Öcalan, demokratik özerklik anlayışının iskeletini KCK yapılanmasının oluşturacağını savunmaktadır.³²⁴ Bookchin’in toplumsal ekoloji-konfederalizm modeli ile Öcalan’ın ortaya koyduğu KCK örgütlenmesinde tek benzeşmeyen konu liderliktir. Bookchin toplumsal ekoloji modelinde komünal hareket sorumluluk almaya kendini adanmış birden çok lider olması gerektirir derken, KCK sözleşmesinde, Kürdistan Demokratik Toplum Konfederalizmin kurucusu ve lideri Abdullah Öcalan’dır maddesi ile tek lider olduğu görülmektedir.³²⁵

Sözde dört parçalı Kürdistan için bir anayasa şeklinde planlanan KCK; yurttaşlık ile ilgili hükümlerin, yasama, yürütme, yargı sistemlerinin tanımlandığı, bölgesel ve idari yapılanmayı belirleyen bir sözleşmedir.³²⁶ Dolayısıyla her ne kadar devlet olmayan, yatay ve piramit tarzda teşkilatlanmış, siyasal, demokratik toplumsal bir yapı

³²³ *Age*, s. 105-139.

³²⁴ *Age*, s. 144.

³²⁵ *Age*, s. 151.

³²⁶ SDE, *age*, s. 11.

şeklinde tanımlansa da KCK, içerdiği hususlar itibarıyla bölgesel bir yönetim şeklini ortaya koymaktadır.

KCK sözleşmesinin Öcalan tarafından yazılan ön sözünün 6. maddesinde;

“Kürdistan içinse kendi kaderini tayin etme hakkı, milliyetçi temelde devlet kurmak değil, siyasi sınırları sorun yapmadan ve sınırları esas almadan kendi demokrasisini kurma hareketidir. İran’da, Türkiye’de, Suriye’de ve hatta Irak’ta oluşacak bir Kürt yapılanmasında tüm Kürtler bir araya gelerek kendi federasyonlarını, birleşerek de üst Konfederalizmi oluştururlar.”

şeklinde yer alan ifadeler doğrultusunda söz konusu dört ülkede, mevcut Kürt topluluklarının bir devlet yapılanması içerisine girmeden federal oluşumların meydana getirilmesinden bahsedilmektedir.³²⁷ Ayrıca Öcalan, Kürdistan Demokratik Topluluklar Birliği anlamına gelen KCK’nın başlangıç bölümünde, KCK için Kürdistan Demokratik Tolum Konfederalizmi ifadesini önerdiğini belirtmektedir. KCK’nın bir çatı devlet yapılanmasının anayasası olduğu düşünüldüğünde, Türkiye’de KCK-Türkiye Meclisi, Suriye’de KCK-Rojava, İran’da KCK-Rojhilat, Irak’ta KCK-Başur adlarıyla olmak üzere dört farklı bölgede siyasi ve silahlı yapılanmayı hedeflediği görülmektedir (Tablo-3).³²⁸

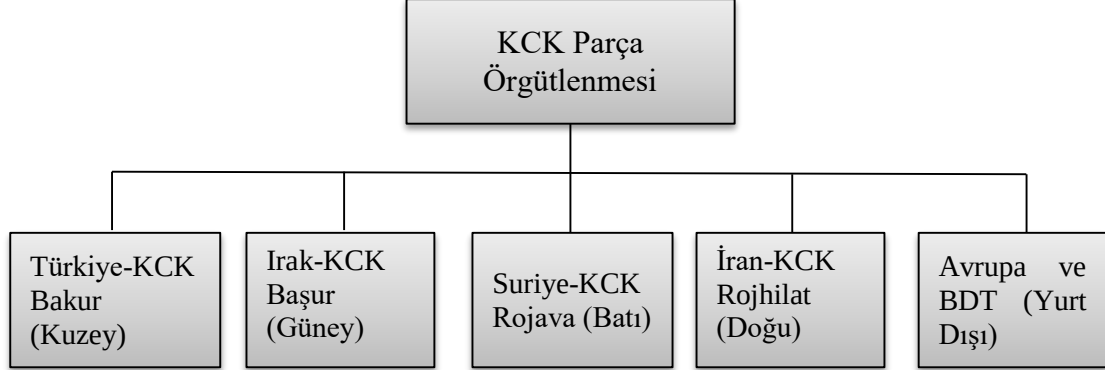
Öcalan’ın ortaya koyduğu demokratik konfederalizm ilkesi doğrultusunda Türkiye, İran, Irak ve Suriye’de konfederal devlet oluşturulmasını amaç edinen örgütün bir anlamda anayasası olarak görülen ve 2005 yılındaki kongrede ortaya konan KCK yapılanmasına ait tanımlamalar müteakip kongrelerde de devam etmiştir. 2008 yılında yapılan PKK/KCK 10. Kongresinde, Öcalan’ın dört parçalı yapılanmada demokratik konfederal sisteminin teşkiline dair önerileri görülmektedir. Öcalan’ın kongrede açıklanan görüşleri; KCK sisteminin tüm bölgeler için uygulanabileceği, Avrupa Birliği’nin (AB) Orta Doğu’ya uyarlanmış hali olduğu, bütün etnik, dinsel ve dilsel kimliklerin kendisini ifade edebildiği bir çatı yapılanma olduğu, vatandaşlık anlayışı yerine grupları temel aldığı, Kürtlerin dört ayrı parçada milli sınırlar bozulmadan bulundukları ülkelerde özgünlüklerinin sağlanabileceği, KCK sisteminin

³²⁷ Tayfun Sezer, “Manifestodan KCK Sözleşmesine PKK/KCK’da Söylem” *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, c. 3, s. 1, (2012): ss. 41-65.

³²⁸ Bila, *age*, s. 166.

Orta Doğu için tek kurtuluş yöntemi olduğu, aksi takdirde bölgede çatışmaların sonlanmayacağı şeklindedir.³²⁹

Tablo-3: KCK Parça Örgütlenmesi

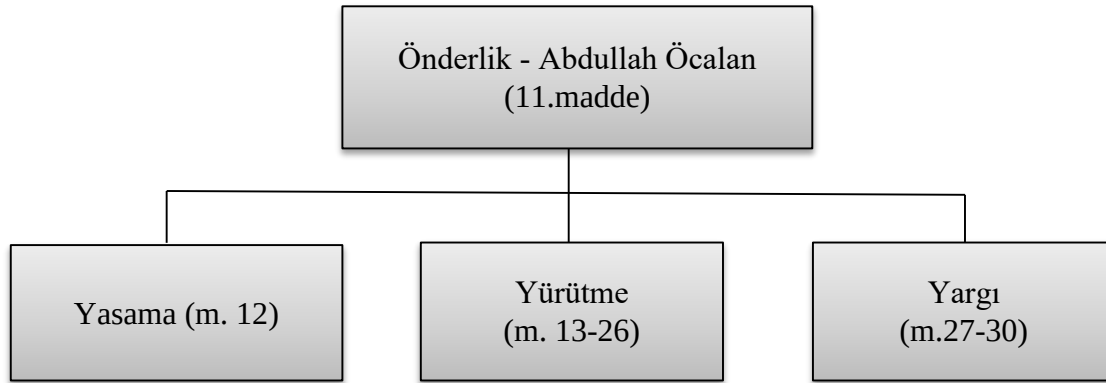

KCK, diğer tüm örgütlenmeleri de içerisine alan konfederal bir devlet yapılanmasıdır. KCK-Rojava yapılanmasının Suriye’deki tüm örgütsel faaliyetlerinin temel unsuru ve siyasi parti bileşeni olarak PYD, kuzey Suriye’de bir aktör olarak ortaya çıkmış ve bu yapılanmanın doğal uzantısı olan bir örgüttür.

Önsöz, Başlangıç, Genel Esaslar, Temel Haklar, Özgürlükler ve Görevler, Genel Organlar, Parça Örgütlenmesi, Eyalet-Bölge Örgütlenmesi, Şehir, Kasaba ve Mahalle Örgütlenmesi, Köy ve Sokak Örgütlenmesi, Yargı, Meşru Savunma Yükümlülüğü, Demokratik Eylem, Ekonomik ve Mali Sistem, Demokratik Örgütlenme Sistemi, Ortak Hükümler ve Ek Maddeler başlıkları altında 14 bölüm 46 madde şeklinde hazırlanan KCK sözleşmesinde; KCK’nın kurucusunun Abdullah Öcalan olduğu belirtilirken 12. madde ile Yasama Organı, 13. madde ile Yürütme Organı ve 27-30. maddeler ile Yargı Organı düzenlenmiştir (Tablo 4).

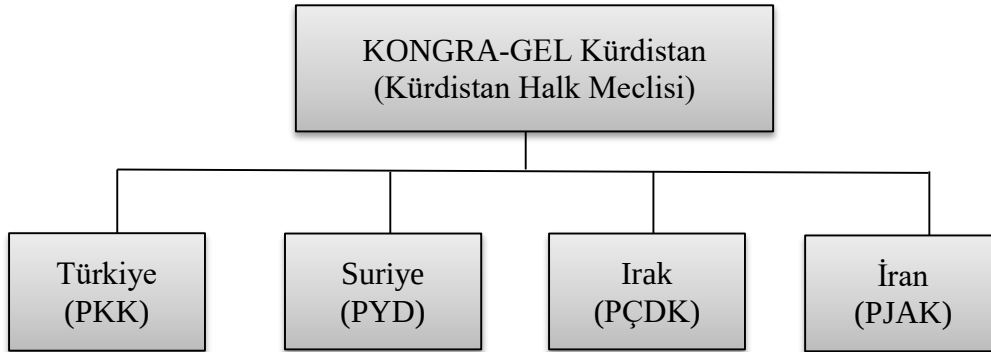
³²⁹ **PKK/KCK 10.Kongre Belgeleri.** <https://docs.google.com/file/d/0B4HO5r4WOpdzOXV2Qk1SQm53S00/edit> [Erişim Tarihi: 2 Haziran 2016].

Tablo 4: KCK Organları

KCK Yasama Organı olarak belirlenen KONGRA-GEL (Kürdistan Halk Meclisleri), sözde Kürdistan parça yapıları ve Yurt Dışı KCK yapısının nüfus oranı ve komünal örgütlenme durumuna göre, iki yıl süre ile % 40 cinsiyet kotasına uygun olarak seçilen 300 üyeden oluşmaktadır. Seçme ve seçilme yaşı 18'dir. KONGRA-GEL, KCK adına milletler arası anlaşma ve görüşmeleri gerçekleştirir. Dört ayrı devlet içerisinde farklı parti ve örgütler KONGRA-GEL'i oluşturmaktadırlar.³³⁰ KONGRA-GEL, KCK çatı yapısının en yüksek karar organıdır (Tablo-5).

Tablo-5: KONGRA-GEL Örgütlenmesi

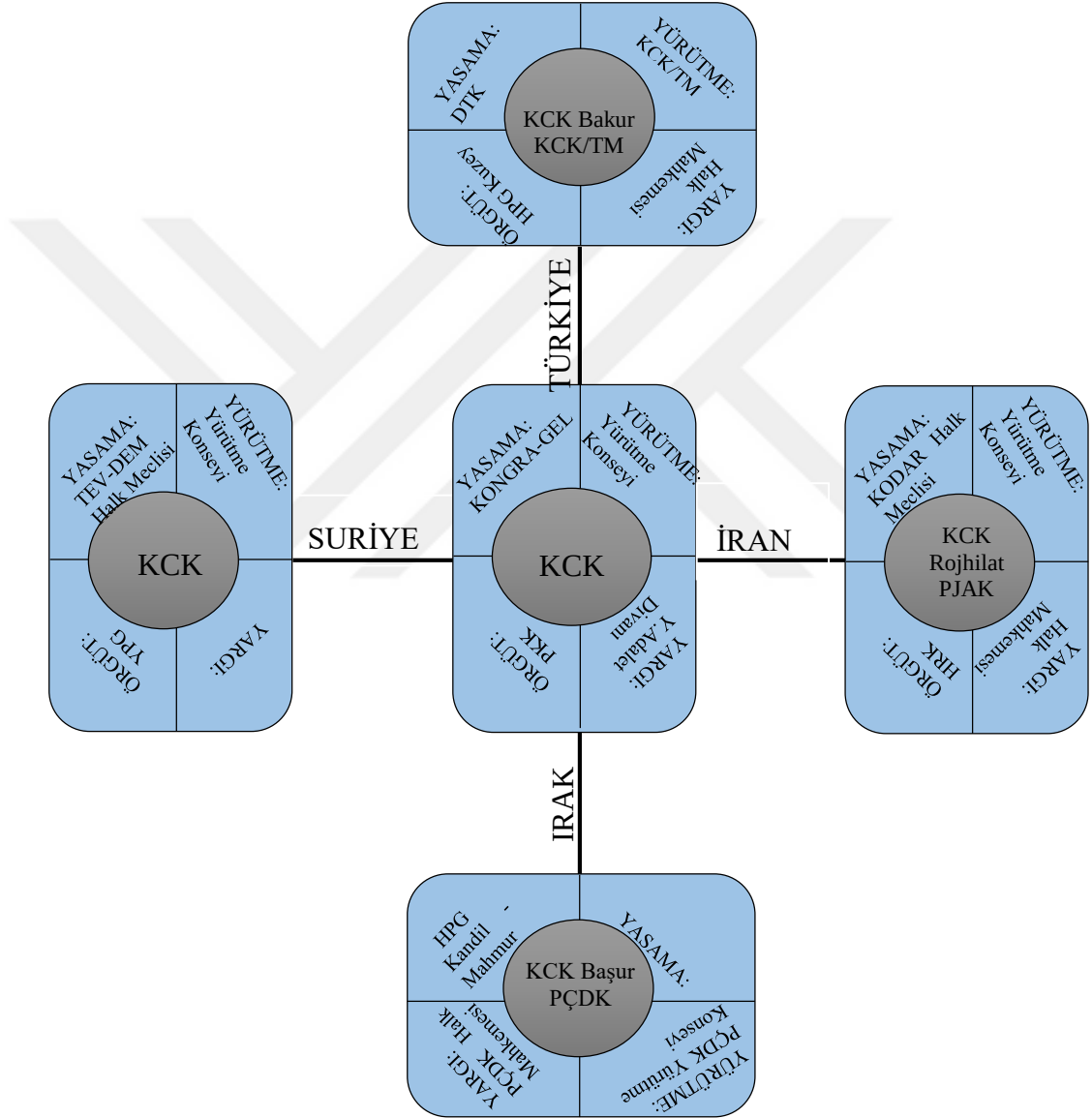
Yürütme Konseyi ise KCK'nın en üst icra organı ve alınan kararları uygulamaya geçiren, kırsal bölge ve şehir merkezlerindeki eylemleri koordine eden unsurdur.³³¹ Yürütme konseyi başkanı önderlik tarafından belirlenir ve KONGRA-GEL genel

³³⁰ SDE, *age*, s. 16.

³³¹ *Age*, s. 16.

kurulunda onaylanır. KCK Sözleşmesinde Yürütme Konseyi'nin, ideolojik, siyasal, sosyal, ekonomik, önderlik komitesi ve halk savunma alanları olmak üzere altı farklı alanda merkezi olarak örgütlenmesi planlanmıştır.

KCK sözleşmesinde yargı da düzenlenmiştir. Sözleşmeye göre yargı sistemi, Yüksek Adalet Divanı, İdari Mahkemeler ve Halk Mahkemeleri olmak üzere üç bölüme ayrılmıştır.

Şekil-5: KCK Örgütlenme Modeli

KCK Sözleşmesinde şu şekilde yer almaktadır. Halk meclisleri, sözde dört parçalı Kürdistan'ın her bir parçasında faaliyet göstermesi planlanan karar alma

organıdır. Halk meclisleri, çatı yapılanmanın yasama organı olan KONGRA-GEL ve diğer parçaların meclisleri ile uyumlu olmak zorundadır. Her bir parçada Konfederalizmin gereği olarak halk meclislerinden aşağıya doğru bölge eyalet meclisleri ve şehir-ilçe ve mahalle-köy idari yapılanması mevcuttur.(Şekil-5)

3.2.2. PYD'nin Kuruluşu

Öcalan'ın yakalanmasıyla ağırlığını siyasal harekete veren PKK Türkiye'de KONGRA-GEL, KADEK gibi isim değişiklikleri ile yeni stratejisini belirlerken, Suriye'de ise Öcalan'ın cezaevinden verdiği talimat ile PYD'yi kurmuştur. Öcalan verdiği bu talimatın fikri alt yapısını 2004 yılında yayımlanan “Bir Halkı Savunmak” adlı kitabında, Kürdistan diye tabir ettiği bölgenin net olarak tanımlanmasını ve bu bölgede teşkil edilecek kamunun hâkimiyetinin tesisi ile demokrasi değerleri altında Suriye, Türkiye, İran ve Irak ülkelerini kapsayan devletin formüle edilmesi gerektiğini, Suriye'nin yapacağı reformlarla demokratikleşme adımlarını hızlandırmasını, aksi takdirde Irak gibi olabileceğini, bu noktada Suriye Kürtlerinin rolünün Irak Kürtlerinden farklı olduğunu, liberal demokratik dönüşümü gerçekleştirme imkânının daha fazla olduğunu ve bu fırsatın değerlendirilmesi gerektiğini, Kürt sorununun çözümünde en kritik rolü Türkiye'deki Kürtlerin oynadığını, İran, Irak ve Suriye'deki Kürtlerinin yeterli kapasiteye sahip olmamaları sebebiyle kendi inisiyatifleri ile kalıcı bir çözüme varamayacaklarını ifade etmiştir.³³² Öcalan'ın, İmralı cezaevinde 25 Aralık 2001 tarihinde avukatları ile yaptığı görüşmede PYD'nin kuruluşuna yönelik verdiği talimatında³³³;

“Yeni Parti çalışmalarını olumlu buluyorum. Dört ülke için önermişim (Türkiye-Suriye-Irak-İran). İran'da Demokratik İran esprisi olmalı. PKK/KCK Irak'ta yaşamalı, Güney PKK/KCK biçiminde olabilir. Suriye'de Demokratik Birlik Partisi. Artık ayrıntıya girmeyeceğim, Çünkü bunları Savunmamda ayrıntılı verdim. Ama espri şu: Her ülkenin demokratik birlik amaçlarına bağlı bir partileşme ittifaklaşma, cepheleşme önerdim. Ülkelerin birliğinin demokratik aracı. Bunları biraz özümsemek gerekiyor.”

şeklindeki ifadeleri PYD'nin oluşmasında kritik bir eşik olarak ön plana çıkmaktadır.

³³² Abdullah Öcalan, *Bir Halkı Savunmak* (İstanbul: Çetin yayınları, 2004), s. 279.

³³³ Tolga Şardan, “İşte PKK/KCK-PYD İlişkisi” Milliyet Gazetesi, 13 Şubat 2016, <http://www.milliyet.com.tr/iste-pkk/kck-pyd-iliskisi/gundem/ydetay/2193527/default.htm> [Erişim Tarihi: 18.01.2018].

Bu çerçevede 20-24 Nisan 2002 tarihleri arasında yapılan KADEK'in 1'inci Kongresinde Öcalan'ın talimatıyla İran, Suriye ve Irak'ta kurulacak yeni örgütlenmelerin geniş bir yelpazeye hitap etmesine karar verilmiştir.

Öcalan'ın "... bir Suriye Demokratik Birlik Hareketi'ni veya partisini ortaya çıkartarak, onu önümüzdeki dönemde hareketimizin örgütsel yapısı olarak görüp gerekli desteği vermelidir" tanımlaması ve 13 Ağustos 2003 tarihinde İmralı'da avukatıyla yaptığı görüşmede;

" Savunmamda Suriye Kürtleri'nin Demokratik Partisi diyordum. Demokratik Birlik Partisi'ni Suriye halkı için de öneriyorum. Bu parti sistemin demokratikleşmesinde öncü rolünü oynar. Suriye Kürtleri demokrasi sürecinde motor gücü oynayabilir. Suriye'nin fazla akılsızlık yapacağını sanmıyorum. Zayıf bir rejim. Beşar'ı fazla zorlamamak lazım. Ancak geri adım atmadan, demokratik çalışmaları derinleştirmek gerekir. Basın dâhil çalışmaları başka bir formülle sürdürebilirler. Suriye Kürtleri demokrasi sürecinde motor gücü oynayabilir."

şeklindeki ifadesi ile PYD'nin kurulmasının temelini atmış, 1999 yılında Öcalan'ın ortaya koyduğu Demokratik Birlik Hareketi kavramından esinlenilerek 17 Ekim 2003'te Partiya Yekitiya Demokratik (Demokratik Birlik Partisi) adıyla PYD kurulmuştur.³³⁴ Örgütün kurulması ile birlikte lider olarak seçilen Fuat Şahin bu görevine 2010 yılına kadar devam etmiştir.³³⁵ Abdullah Öcalan'ın kardeşi Osman Öcalan, bir konuşmasında 'PJAK ve PYD'yi ben kurdum' demiştir.³³⁶ Dolayısıyla PYD, Öcalan'ın PKK'nın yeniden yapılanması amacıyla verdiği talimat doğrultusunda PKK'nın Suriye kolu olarak kurulmuştur. PYD, kurulduğu yıldan Suriye iç savaşına kadar olan süreçte genel olarak pasif bir dönem geçirirken Suriye'de yeniden yapılanmış ve PKK'nın zeminini tekrardan elde etmeye çalışmıştır.

Bu sayede Öcalan'ın PKK'nın kuruluş aşamasından 1998 Adana Mutabakatı sonrası Suriye'den çıkarılmasına kadar olan süreçte taban ve kaynak elde etme anlamında edindiği kazanımları PYD devralmıştır. Suriye iç savaşına kadar, kuzey Suriye'de örgütlenmesinin alt yapısını oluşturan PYD, düzenlenen kongrelerde aldığı kararlar ile PKK'yı kopyaladığını her defasında göstermiştir. Suriye'de oluşturulan PYD örgütlenmesi rejim tarafından Türkiye ile yapılan mutabakatın etkisi ve ülkenin

³³⁴ "The Kurdish Democratic Union Party", Carnegie Middle East Center, 01 Mart 2012, <http://carnegie-mec.org/diwan/48526?lang=en> [Erişim Tarihi: 17.11.2018].

³³⁵ Erkmen, *age*, s. 25.

³³⁶ Bayram Ali Soner, Ömer Aslan, Hakan Kıyıcı, "PKK'nın Bölgesel Terör Ağı Yapılanması", (Polis Akademisi Yayınları, Rapor No: 9, Haziran 2017, Ankara, s. 20.

bütünlüğüne zarar verebileceği endişesi ile sert karşılanmış, pek çok örgüt üyesi tutuklanmış, sonradan örgütün eş başkanı olacak olan Salih Müslim dâhil Irak'ın kuzeyine gitmiştir.

Ancak 2011 Suriye iç savaşı ile birlikte rejim PKK'ya tekrar destek vermeye başlamıştır. Öcalan da 2011 yılı Nisan ayında avukatları vasıtasıyla Esad'a gönderdiği mektupta, rejim ile işbirliği yapmak istediklerini, Suriye'nin kuzeyinde idarenin kendilerine bırakılması karşılığında iç savaşta rejimden yana tavır alacaklarını ifade etmiştir.³³⁷ Buna karşılık rejim, PYD'nin tutuklu tüm üyelerini serbest bırakmış, Irak kuzeyinde olan Salih Müslim ve diğer örgüt üyelerinin Suriye'ye dönmesine ve PYD'nin siyasi, askeri faaliyetlerde bulunmasına izin vermiştir.³³⁸ Rejimin 700 civarında PYD'liyi serbest bıraktığı iddia edilmektedir.³³⁹ PKK da iç savaş başlangıcından itibaren rejime karşı uzlaşmacı tavır sergilemiştir. Hatta PKK, rejim karşıtı Kürtlere saldırı düzenlemiştir. PYD karşıtı ve devrim yanlısı Kürt lider Mişel Temmo'nun suikasta uğraması ve 2012 yılında Rasulayn'daki isyan hareketine karşı PYD'nin saldırısı, PYD ile rejim arasındaki iş birliği olduğu şüphelerini artırmıştır. Ayrıca, PKK'nın 2013 yılındaki IX'uncu kongresinde Suriye rejimi ve istihbarat örgütü ile yakın ilişkisi olan Fehman Hüseyin'in yardımcısı olduğu Cemil Bayık, Murat Karayılan'dan KCK eş başkanlığı görevini devralmıştır.³⁴⁰

PYD'de isyanın ilk döneminde Esad'a karşı bir reaksiyon göstermeyerek Suriye kuzeyinde silahlanma ve örgütlenme faaliyetlerini hızlandırmıştır. Sahada elde ettiği taktiksel kazanımları geliştirerek bölgede varlığını tahkim etmeyi hedefleyen PYD, bu gelişmelerin üzerine kendi saflarına katılacak ve Türkiye sınırı ile belirlenen diğer noktalarda kontrol görevinde yer almayı kabul edecek Suriyeli Kürtlere maaş vereceğini açıklamıştır. Bu dönemde bölgede görevlendirilen örgüt elemanlarının

³³⁷ Kaya, Erdem ve Bekir Ünal, “Suriye'nin Kuzeyindeki PYD Yapılanması ve Türkiye”, *Orta Doğu'da Değişim ve Türkiye*, ed. Atilla Sandıklı, Erdem Kaya (İstanbul: Bilgesam Yayınları): s. 282.

³³⁸ Erkmen, *age*, s. 25.

³³⁹ “Esad, tutuklu 700 PYD/PKK'lı teröristi serbest bıraktı!”, *Milliyet Gazetesi*, 17.02.2018, <http://www.milliyet.com.tr/esad-tutuklu-700-pyd-pkk-li-dunya-2611985/> [Erişim Tarihi: 17.11.2018].

³⁴⁰ Kyle Orton, “The Forgotten Foreign Fighters: The PKK in Syria”, *The Henry Jackson Society*, (2017): s. 25, <http://henryjacksonsociety.org/wp-content/uploads/2017/08/3053-PYD-Foreign-Fighter-Project-1.pdf> [Erişim Tarihi: 01.02.2018].

ihtiyaçlarının rejim tarafından karşılandığı ve rejimin PYD'ye mali destekte bulunduğu ifade edilmektedir.³⁴¹ Bu sayede PYD, merkezi Kamışlı olmak üzere Afrin, Haseke ve Ayn-el Arab bölgelerinde güçlü tabana sahip bir parti hale gelmiştir.³⁴² Böylece muhalifler ile birlikte hareket eden KUK gerilerken, PYD Kürtler arasında daha fazla ön plana çıkan taraf olmuştur. Tüm bu gelişmeler, PKK ile rejim arasında yazılı bir anlaşma yapıldığına dair net kanıtlar sunmasa da bir işbirliği olduğunu ortaya koymaktadır.

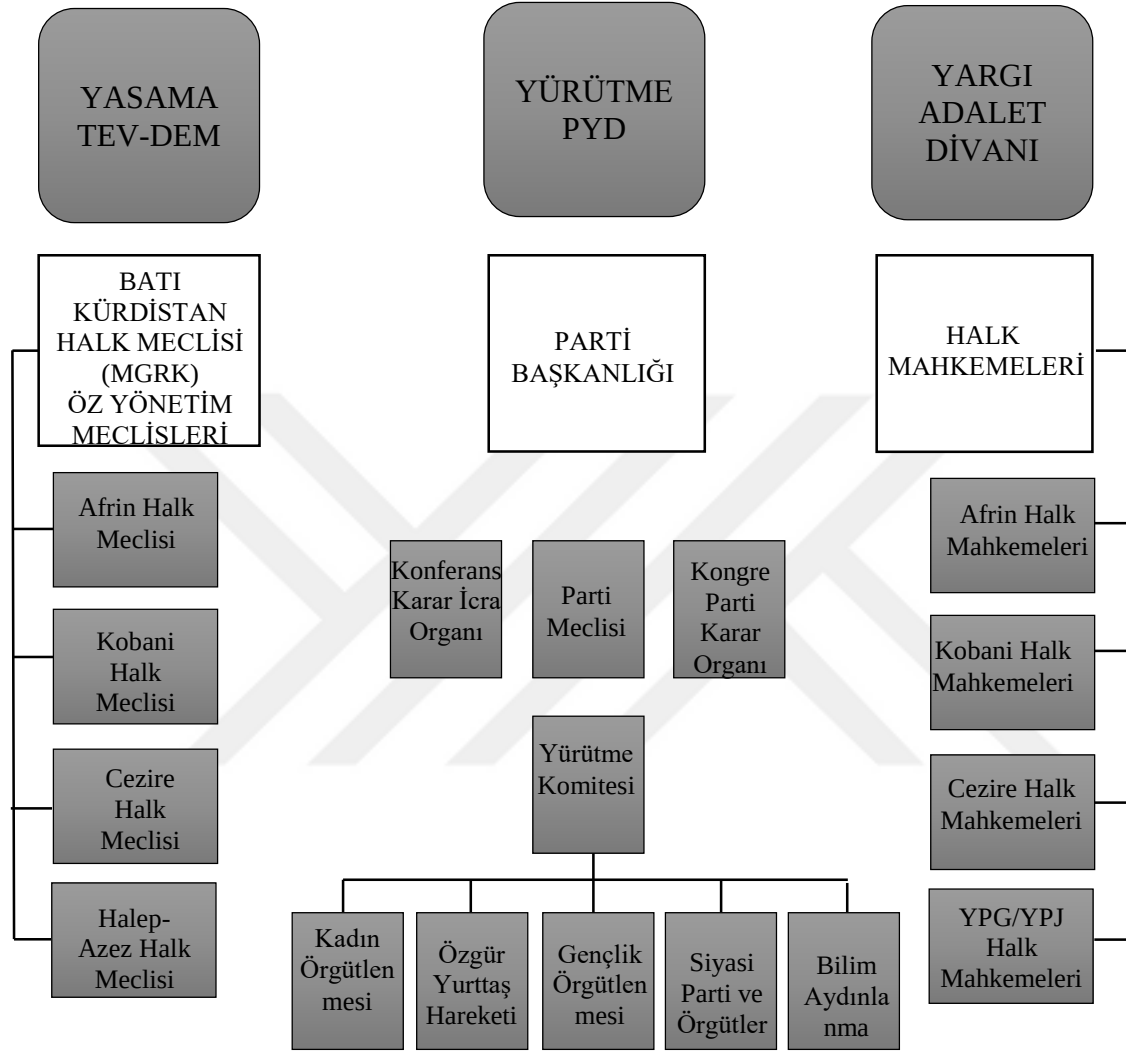
3.2.3. PYD Örgütsel Yapılanması

PYD'nin teşkilat yapısı Kongre, Konferans, Parti Başkanlığı, Parti Meclisi ve Yürütme Komitesi olmak üzere beş ana organdan oluşmaktadır. En yüksek karar alma kurulu olan Kongre, üyelerin çoğunluk katılımı ile üç yılda bir toplanmakta ve oy çokluğu ile karar almaktadır. Kongrenin görevi; partinin yönetmelik ve programında değişiklik yapmak, programın ve tüzüğün kabulü, strateji değişimi ve geçici politikaların belirlenmesidir. Hiyerarşik düzende ikinci sırada olan örgütün Konferans organı ise, Parti Meclisi ve Yürütme Komitesinin kararı ve Parti Başkanlığının oylaması ile lüzum görülmesi üzerine toplanmaktadır. Parti programı, tüzüğü, strateji ve parti başkanı değişikliği yetkileri dışında aynı haklara sahiptir. Örgütün yapılanmasında en kritik organlarından biri Parti Başkanlığıdır. Toplantılarda alınan bütün kararlardan Parti Başkanlığı sorumludur. KCK yapılanmasında da açık şekilde görüldüğü üzere kadın ve erkekten oluşan eş başkanlık sistemi, en fazla iki dönem olmak üzere üçte iki oy çokluğu ile kongre tarafından seçilmektedir. Parti Meclisi ise 25 üyeden oluşur ve üyeler iki kongre arasında görevlendirilirler. Üyeler hazırladıkları raporları Kongreye sunarlar. Parti başkanlığı ile meclisin karşılıklı olarak birbirlerini kontrol etme ve düzenleme yetkileri vardır. Mecliste karar alma oy çokluğu esasına göre yapılmaktadır. Partinin dış politikasını belirlemek, medya ile ilişkileri düzenlemek ve geliştirmek, halkın bilinçlenmesini sağlamak, mali komiteler kurmak suretiyle denetim yapmak meclisin görevleri arasındadır. Yürütme Komitesinin ise örgütün ideolojik, siyasi, diplomatik çizgisini belirleme ve meclise rapor sunma görevi

³⁴¹ Kaya, Ünal, *age*, s. 283.

³⁴² Can Acun, Bünyamin Keskin, *PKK'nın Kuzey Suriye Örgütlenmesi PYD-YPG* (İstanbul: SETA Yayınları, 2016), s. 11-12.

vardır. Aynı zamanda örgütün eş başkanlığının yanında yardımcı unsur olarak faaliyet göstermektedir.³⁴³ Şekil-6’da PYD’nin örgütsel yapılanmasının şematize edilmiş hali görülebilir.

Şekil-6: KCK-Rojava Örgütlenmesi

PYD tüzüğünde KCK’nın yasama organı olan KONGRA-GEL dört parçalı sözde Kürdistan için yüksek yasama organı olarak nitelendirilmektedir. PYD’nin Suriye kuzeyinde kurduğu yönetim sistemini yasama organı olan TEV-DEM yapılanmasını oluştururken KONGRA-GEL modelini kopyalamış, 2014 yılında ilan edilen Cezire, Kobani ve Afrin kantonları da kendi yerel yapılanmaları aşamasında TEV-DEM’in meclis tarzı örgütlenmesini örnek almıştır.

³⁴³ Age, s. 13-16.

Parti tüzüğü incelendiğinde PYD'nin, KCK yapılanmasının bir parçası olduğu görülmektedir. KCK-Rojava Sözleşmesinde, KCK'nın örgütlenme modeli olan konfederal sisteme uygunluk esas kabul edilirken, Türkiye'de ortaya konulmaya çalışılan Demokratik Özerklik uygulamasının, PYD'nin iç tüzüğünde yer alan amaç bölümünde; Kürt toplumunun demokratik öz yönetime göre düzenlenmesi, sözde Kürdistan parça yapılarında demokratik kurtuluş mücadelesine yardım ve destek, Orta Doğu'da demokratik konfederasyon birliğini gerçekleştirmek gibi kavramlarla düzenlendiği görülmektedir.³⁴⁴

PYD iç tüzüğünde, Kürt sorununun Batı Kürdistan'da demokratik çözümü, demokratik özerklik, sosyalizm, cinsiyet eşitliğinin sağlanması, sözde Kürdistan parça yapılarında verilecek olan kurtuluş mücadelesinin desteklenmesi ve Kürdistan Ulusal Birliği'nin Demokratik Konfederalizm sistemi çerçevesinde çözüme kavuşturulması hedefleri yer alırken KCK sözleşmesinde bu hedefler 'Kürdistan toplumunun cinsiyet özgürlüğüne ve ekolojiye dayalı demokratik örgütlülüğünü demokratik konfederalizm esaslarına göre yaratmak' olarak tanımlanmaktadır. Böylece iki yapılanma arasındaki politik ve hiyerarşik bağ açıkça görülmektedir.³⁴⁵

PKK/KCK üyesi ve aynı zamanda PYD Diplomatik İlişkiler sorumlusu olan Aldar Halil PYD'nin teşkilatlanması ile ilgili olarak; TEV-DEM'in Suriye kuzeyinde kurulan yerel yönetimin çatı örgütü olduğunu, 2011 yılında yapılan seçimlere 300,000 kişinin katıldığını, 300 kişilik bir meclis kurulduğunu, meclis neticesinde yürütme organı olarak TEV-DEM'in teşkilatlanmasının tamamlandığını, 2012 yılında demokratik özerklik ilanı ile üç ayrı kantonda 101'er vekilin bulunduğu meclisler oluşturulduğunu, müteakiben TEV-DEM'in yetkilerini bu unsurlara devretmeye başladığını, örgütlenmelerin mahalle seviyesinde komün teşkilatları ile başladığını ve yapının gücünü halktan aldığını ifade etmektedir.³⁴⁶

344 PYD'nin resmi parti iç tüzüğü Arapça olarak www.rojava.org sitesinde yer almış, ancak daha sonrasında yayından kaldırılmıştır. Tüzüğün Türkçe hali SETA Vakfının 'PKK'nın Kuzey Suriye Örgütlenmesi PYD-YPG' adlı raporunun Ek-1'inde bulunmaktadır.

345 Tolga Şardan, "İşte PKK/KCK-PYD İlişkisi" Milliyet Gazetesi, 13 Şubat 2016, <http://www.milliyet.com.tr/iste-pkk/kck-pyd-iliskisi/gundem/ydetay/2193527/default.htm> [Erişim Tarihi: 18.01.2018].

346 Taştekin, *age*, s. 238.

3.2.4. PKK-PYD Organik Bağı

KCK Sözleşmesi ile tesis edilmesi hedeflenen dört parçalı sözde Kürdistan'ın Suriye'deki bölümü KCK-Rojava olarak adlandırılmıştır. Söz konusu örgütlenme yapısının merkezinde KCK bulunmaktadır. KCK yapılanması hiyerarşik olarak diğer yapıların üstünde iken her bir ayrı yapı kendi içerisinde merkezde yer alan örgütlenmeyi kopyalamaktadır. KCK-Rojava yapılanmasının Suriye'deki tüm örgütsel faaliyetlerinin temel unsuru ve siyasi parti bileşeni olarak PYD'nin KCK çatısı altında teşkilatlanması, KCK-Rojava Sözleşmesinin hayata geçirilmesiyle sağlanmıştır. 2012 yılında yakalanan PKK'lı bir teröristin üzerinde bulunan dijital dokümanların incelenmesi sırasında tespit edilen Arapça bir belgenin tercüme edilmesi ile ortaya çıkan KCK-Rojava Sözleşmesi, KCK Sözleşmesinde yer alan hükümler ile hemen hemen aynıdır.³⁴⁷

Bu noktadan hareketle çatı örgüt KCK ile alt unsurlarından biri olan PYD'nin örgütsel yapılanması incelendiğinde, yasama-yürütme-yargı sistemlerinin benzer olarak kurulduğu, her ikisinin de Öcalan'ı önderlik mertebesinde tanımladığı, KCK'nın yasama organı olarak kabul edilen KONGRA-GEL'in PYD İç Tüzüğü'nde en yüksek yasama organı olarak ifade edildiği görülmektedir.

KCK sözleşmesinde demokratik cinsiyet, özgürlükçü paradigma, Demokratik Konfederal sistem, demokratik özerklik, yerel örgütlenmeler, önderlik gibi kavramlar PYD İç Tüzüğü'nde de çok benzer tanımlamalarla açıklanmaktadır. Ayrıca söz konusu iç tüzüğe göre parti üyesi olabilmek için gerekli özellikler açıklanırken 'Lider Öcalan'ın demokratik uygarlık metodunu ve parti iç tüzüğünü günlük hayatında temsil etmek' şeklinde açıklanan ifadeler mevcuttur. KCK Sözleşmesi ile PYD İç Tüzüğü'nde yer alan ortak hususlar şu şekildedir (Tablo-6).

³⁴⁷ Bila, *age*, s. 186.

Tablo-6: KCK Sözleşmesi PYD İç Tüzüğü Karşılaştırması

KCK Sözleşmesi	Konu	PYD İç Tüzüğü
Parça örgütlenmeler için Demokratik Özerklik	Yönetim	Suriye’de Demokratik Özerk Kürdistan
Demokratik Konfederal Sistem	Yönetim	Demokratik Konfederal sisteme bağlılık
Cinsiyet özgürlüğüne ve ekolojiye dayalı toplum ve demokratik konfederalizm	Hedef	Demokratik özerkliğin sağlanması, demokratik ekoloji ve cinsiyet özgürlüğünün ve demokratik sosyalizmin sağlanması, Demokratik Konfederalizm
Kurucusu ve “Önder”i Abdullah Öcalan’dır.	Önderlik	Abdullah Öcalan’ı “önder” kabul eder.
Her çalışma alanında yüzde 40 cins kotası gözetilir.	Cinsiyet Kotası	PYD paradigmasında kadın temsiliyet kotası yüzde 40’tır.
Kürdistan’da doğup yaşayan veya KCK sistemine bağlı olan herkes yurttaştır.	Üyelik, Yurttaşlık	18 yaşını dolduran kişi Önder Apo’nun demokratik uygarlık çizgisine, parti programına ve yönetmeliğine inanır ve yaşamına uygular.
Bütün yönetim organları seçimle belirlenir ve değişir. - Bütün organlar birbirlerine rapor ve genelge sistemiyle bağlıdırlar. - Bütün organlar halkın eleştirisi ve önerilerine açıktır ve halka bilgilendirme yapar.	İdari Yapılanma	Teşkilat araçları parti içinde demokratik hareketler ve teşkilat organları esaslarına göre yürütülür, organlara bağlı alt ve üst birimler, partinin çalışma komitesi ve yürütme komitesine ve parti başkanına bağlıdır. Rehberlik, karar ve rapor sistemi: Her organ toplantı raporlarını sorumlu birimlere gönderir ve diğer partini çalışmaları, parti hakkındaki eleştirisi ve önerilerini rapor halinde sunar.
KONGRA-GEL: Kürdistan (Kürdistan Halk Meclisi) en yüksek karar (yasama) organıdır.	Örgütlenme	Kongre: Partide en yüksek karar organıdır.

Tablo 6:devamı

KCK Sözleşmesi	Konu	PYD İç Tüzüğü
KONGRA-GEL yıllık toplantılarında parça meclisleri yer alır.	Örgütlenme	KONGRA-GEL yıllık toplantılarında TEV-DEM, KONGRA-GEL'e rapor sunar.
KONGRA-GEL yıllık toplantılarında parça meclisleri yer alır.	Örgütlenme	PKK Kongresinde PYD olarak dönemlik rapor ve faaliyetler sunulur.
Yargı Organı Yüksek Adalet Divanı, parça yargı organlarına mevzuat perspektifi sunar.	Örgütlenme	Rojava Halk Mahkemeleri bu mevzuatları kendi bölgesinde uygular.
Başkanlık Konseyi-Yürütme Konseyi parça örgütlenmelerden yıllık bilanço istenilir.	Finansal Sistem	Yürütme Kurulu, KCK, Başkanlık ve Yürütme konseyine yıllık bilançosunu verir.

Her iki belgede yer alan hususları özetleyen yukarıdaki tablodan da görülebileceği üzere, KCK ile PYD arasında benzerlikten ziyade daha çok iç içe geçmiş ve hiyerarşik bağ içeren bir yapı mevcuttur. Zira KCK yürütme konseyi üyesi Mazlum kod adlı Şahin Cilo, PKK tarafından PYD faaliyetlerinin sorumlusu olarak görevlendirilmiştir. Ayrıca PKK, Ebu Velat kod adlı örgüt üyesi Salih Müslim'i de PYD'nin başkanı olarak atamıştır.³⁴⁸ KCK'nın PYD'nin yönetimi için Cilo'yu görevlendirdiğine dair mevcut rapor ve ifadelerin yanı sıra PYD'nin PKK'nın en üst düzey yöneticilerinden olan Cemil Bayık tarafından da yönetildiğine dair savlar mevcuttur.³⁴⁹ Ayrıca Anadolu Ajansının haberine göre 2014 yılında 2014 yılında PKK'nın üst düzey yöneticilerinden Fehman Hüseyin'in Irak Kuzeyindeki Karaçok Dağı'ndan Suriye'nin kuzeyine gelerek PKK'nın Suriye'deki faaliyetlerinin genel sorumlusu olarak görevlendirildiği, "Derviş Suvar" kod adlı Sipan Hamo'ya Afrin,

³⁴⁸ Acun, Keskin, *age*, s. 14.

³⁴⁹ Soner, Aslan ve Kıyıcı, *age*, s. 16.

"Seyit" kod adlı Şıvan Gever'e Kobani ve "Şahin Cilo" kod adlı Ferhat Abdi Şahin'e Cezire kantonu sorumluluğu verildiği belirtilmektedir.³⁵⁰

Orta Doğu'da ortak bir vizyon üretmeyi amaçlayan KCK çatı yapılanmasının Suriye'de bir kolu olarak kurulan PYD, açıkça PKK ile ortak bir lidere ve kurucu kadrosuna sahiptir.³⁵¹ PKK'nın siyasi söylemini ve Öcalan'ın 'demokratik konfederalizm' ilkesini parti programında beyan eden, tüm siyasi gösterilerinde liderleri olarak Öcalan'ın resimlerini asan PYD'nin, PKK'nın Suriye kolu olarak kurulduğu, Cemil Bayık ve Bese Hozat'ın liderliğinde 2006 yılında yapılan KCK Yürütme Konseyi sonrası yayınlanan bildiri ile de kabul edilmiştir.³⁵²

International Crisis Group tarafından hazırlanan bir raporda da belirtildiği üzere, Suriye iç savaşının ilk aşamasında Türkiye ile olan çatışmaları için Suriye'yi kendisine bir üs olarak gören PKK, önceleri Afrin, sonrasında da Türkiye sınırı boyunca ve zamanla Kürt nüfusunun yaşadığı bölgelerin de ötesindeki yerleşim yerlerinde YPG vasıtasıyla kontrolü ele geçirmiştir. Kriz ortamında gelişen bu durum Öcalan'ın ortaya koyduğu ekolojik toplum temelli Demokratik Konfederalizmi gerçekleştirebilmek adına PKK için tarihi bir fırsat olmuştur. Bir KCK üyesi kendisi ile yapılan röportajda bu durumu anlatırken, "PYD demokratik toplumu inşa edebilmek için Rojava'da bir devrim yürütüyor. Sonrasında sıra Türkiye'ye de gelecek" şeklindeki ifadesi ile hedeflenen durumu ve PYD-PKK ilişkisini ortaya koymuştur.³⁵³

Kuruluşundan 2015 yılına kadar PYD ile ilgili tüm stratejik kararlar PKK'ya ait örgüt kamplarında alınmıştır.³⁵⁴ PYD'nin kendisini KCK'nın bir unsuru olarak

350 "PKK'ya PYD maskesi", Anadolu Ajansı, 16.03.2016, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/pkky-pyd-maskesi/538297> [Erişim Tarihi: 13.12.2018].

351 "Syria's Kurds: A Struggle Within a Struggle", International Crisis Group (ICG), 22.01.2013, <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/eastern-mediterranean/syria/syria-s-kurds-struggle-within-struggle> [Erişim Tarihi: 22 Temmuz 2016].

352 Ragıp Soylu, "Archives, testimonies confirm PYD/YPG's organic link with PKK terror organisation", **Daily Sabah**, 20 February 2016, <https://www.dailysabah.com/war-on-terror/2016/02/20/archives-testimonies-confirm-pydypgs-organic-link-with-pkk-terror-organization> [Erişim Tarihi: 12.02.2018].

353 "Flight of Icarus? The PYD's Precarious Rise in Syria", International Crisis Group (ICG), 08.05.2014, <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/eastern-mediterranean/syria/flight-icarus-pyd-s-precarious-rise-syria> [Erişim Tarihi: 12.06.2017].

354 Acun, Keskin, **age**, s. 13.

konumlandığı maddelerinden açıkça anlaşılan iç tüzüğünde Öcalan'ı lider, KONGRA-GEL'i ana yasama organı olarak göstermesi PKK ile PYD'nin bağıni ortaya koyan ana faktörlerdir. Ancak, Suriye iç savaşında ABD ve AB tarafından en kullanışli aktör olarak görülen PYD, uluslararası ortamda meşru olduğunu gösterebilmek için PKK ile arasındaki bağıni maskeleymesi gerektiğinden 2015 yılında KCK ile KONGRA-GEL ifadelerini içermeyen yeni bir tüzük hazırlanmıştır.³⁵⁵

2006 yılında PKK'nın illegal dergisi Serxwebûn'da yayınlanan bir yazıda, 2004 yılında Suriye rejiminin baskısı karşısında yeni bir strateji belirlemek ve mücadeleyi yeniden örgütlemeyebilmek için Suriye'ye Şilan, Fuat, Zekeriya ve Cemil isimli dört HPG'linin gönderildiğı, bu kişilerin daha sonra aynı yıl Musul'da yapılan suikast saldırısı sonucu öldürüldüğü açıklanmıştır. Dolayısıyla PYD'nin kuruluşu sonrasında HPG mensubu kişilerin gerekli teşkilatlanmayı oluşturabilmeleri için Suriye'ye gönderilmesi iki örgüt arasındaki bağı ortaya koyan başka bir delildir.³⁵⁶ Caves³⁵⁷, PYD tarafından 2012 Ağustos ayının ortalarında PKK'nın Türkiye'deki ilk silahlı eylemini anma maksadıyla tören organize edildiğini, kalabalığın PKK lehine sloganlar attığını, duvarların üzerinde PKK yazıları olduğunu ve gösterilerde pek çok Öcalan posterini taşındığını ve bu hususların PYD ile PKK arasındaki ideolojik bağı açıkça işaret ettiğini ifade etmektedir.

PYD'nin Salih Müslim'den önce 2010 yılına kadar liderliğini üstlenen Fuat Ömer, 2008 yılında Suriye gazetesi Aso'ya yaptığı açıklamada, Suriye Kürt nüfusunun yaşadığı bölgede KCK/Rojava adında yeni bir örgütlenmeye gittiklerini ve halkı siyasi mücadeleye hazırladıklarını ve Öcalan'a atıfta bulunarak Suriye'de Demokratik Konfederasyona yönelik çabalarını yoğunlaştırdıklarını beyan etmiştir.³⁵⁸

Cezire askeri sorumlusu İranlı Kürt Jamshid Uthman, Avrupa ile diplomatik ilişkiler sorumlusu Zuhat Kobani, Cezire bölge sorumlusu Nazir Hajji Mansur, Afrin askeri sorumlusu Haval Kemal, Brüksel Avrupa temsilcisi Nawaf Khalil, YPG'nin

³⁵⁵ Soner, Aslan ve Kıyıcı, *age*, s. 19.

³⁵⁶ Ragıp Soylu, *age*,

³⁵⁷ Caves, *age*, s. 7.

³⁵⁸ Ragıp Soylu, *age*,

yüksek komutanlarından Şahin Cilo ve Ayn al-Arab siyasi sorumlusu Umar Husayn Aluş'un bu görevlere getirilmeden önce PKK örgüt üyesi oldukları bilinmektedir. Halihazırda PYD içerisinde görevli, TEV-DEM Diplomatik İlişkiler sorumlusu Aldar Halil ve KCK eski üyesi Suriye Demokratik Meclisi Eş Başkanı İlhan Ahmed, Karwan kod adlı YPG sözcüsü Nuri Mahmud PYD teşkilatlanmasında kritik görevleri olan diğer PKK üyeleridir.³⁵⁹ 2013 yılında KCK/PKK Merkez Komite üyeliğine seçilen Hanife Hüseyin, Suriye'de YPG kadın kolları sorumlusu olarak görev yapmaktadır.³⁶⁰ PKK'nın 2007 yılında Hakkâri'deki Dağlıca, 2008 yılında Hakkâri'deki Aktütün karakollarına düzenlediği saldırılar da dâhil olmak üzere toplamda 104 Türk askerinin şehit olmasından sorumlu olarak Türk adli makamlarınca aranan Kobani doğumlu Azad Simi, YPG'nin iki numaralı ismi olarak görevlendirilmiştir. Azad Simi'nin, ABD'li general ile bölgeyi havadan kontrol ederken çekilen görüntüleri basına yansımıştır.³⁶¹

PYD'nin lideri Salih Müslim, 2011 yılında Kurdwatch'a yaptığı açıklamasında; Suriye'de Kürt sorununa yönelik Öcalan'ın ideolojisi ve felsefesini benimsediklerini, kendisi de dâhil olmak üzere PYD'lilerin PKK'ya ait Irak Kuzeyindeki Gare kampında eğitim aldıklarını beyan etmiştir. Ayrıca Müslim'in PKK'nın bir kampında; PKK/KCK Yürütme Konseyi üyesi Bozan Tekin kod adlı Mehmet Tören, TEV-DEM sorumlularından Ebu Dülo, PKK/KCK Yürütme Konseyi Başkanı Murat Karayılan, TEV-DEM Eğitim ve Kültür Sorumlusu Cemal ve PKK/KCK Yürütme Konseyi üyesi Mizgin Amed kod adlı Aynur Hülakü ile çekilmiş fotoğrafı PKK ile PYD'nin lider kademesinde bağıını ortaya koyan başka bir delildir.³⁶²

PKK, PYD'nin silahlı kanadı YPG'yi teşkil etmeleri için 1,000-2,000 arası elemanını Suriye'ye göndermiştir. YPG'yi kuran grubun başında PKK'nın

³⁵⁹ Soner, Aslan ve Kıyıcı, *age*, s. 19.

³⁶⁰ İçişleri Bakanlığı, *PKK/KCK Terör Örgütünün Suriye Kolu PYD-YPG* (Ankara, 2017), s. 31.

³⁶¹“ Dağlıca'daki Hain ABD'lilerle Ortak Operasyon Yönetecek”, Hürriyet Gazetesi, 31.10.2018, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/104-askerin-katili-ypgnin-2-numarasi-oldu-41003530> [Erişim Tarihi: 15.12.2018].

³⁶² *Age*, s. 13.

yöneticilerinden Khebat Derik bulunmaktadır.³⁶³ Ayrıca, YPG saflarında yer alan birçok PKK'lı örgüt üyesi de bulunmaktadır. PKK yönetimi Eylül 2015'te YPG'nin Ayn-el Arap çatışmaları sonrası Türkiye'deki PKK kadrolarının takviye edilmesi emrini vermiştir. YPG'nin Suriye'de DEAŞ ile mücadele adı altında batılı ülkelere aldığı silah yardımıyla aynı zamanda PKK'nın da faydalandığı görülmektedir. YPG'nin PKK'ya destek olmak amacıyla 2015 yılında, Türkiye sınır hattından Şırnak, Cizre, Mardin, Suruç, Amanos Dağları bölgelerinden tanksavar, roket, el bombası, hafif ve ağır silah, uçaksavar, tabanca ve teçhizat sevkiyatı yaptığı değerlendirilmektedir.³⁶⁴

2016 yılında yakalanan PKK'lı terörist Erdal D., üç ay Kamışlı'daki Rimelan kampında eğitim aldığını ifade etmiştir. Yine PYD üyesi olduğunu polise verdiği ifadede kabul eden Semra T, örgüte katıldıktan sonra Derik'teki eğitim kampına gittiğini söylemiştir.³⁶⁵ İran Güvenlik kuvvetlerinin kardeşi, annesi ve babasını dövdükten sonra 15 yaşındayken PKK'ya katılmaya karar veren Ruken soyadlı terörist, PJAK saflarında savaştıktan sonra Kandil Dağı'na eğitim almaya gittiğini ifade ederken, aynı zamanda “bazen PKK'lıyım, bazen PJAK'lı, bazen de YPG'li. Fark etmez, hepsi PKK'nın kolları” demiştir.³⁶⁶ Başka bir kaynaktan, Suriye iç savaşının ilk yılında, muhalifler ile mücadele içerisinde olan Suriye rejimi ülkenin kuzeyindeki bazı bölgelerin kontrolünü devrettiğinde PYD'nin yeterli askeri gücü olmadığını, İran'ın YPG'ye katılmak üzere Kandil dağlarından 2,500 civarı PKK'lının geçişine izin vermesi sonrası PYD'nin bölgede hâkimiyet tesis ettiğini belirtmektedir.³⁶⁷ Bununla birlikte Suriye iç savaşında PKK'dan aldığı destek sayesinde personel mevcudu 50,000 civarı olan PYD'nin silahlı unsuru YPG'nin 2015

³⁶³ Self Andrew, Jared Ferris, “Dead Men Tell No Lies: Using Killed In Action Data to Expose the PKK's Regional Shell Game”, *Defence Against Terrorism Review (DATR)*, s. 8 (2016): ss. 9-35.

³⁶⁴ Acun, Keskin, *age*, s. 33.

³⁶⁵ “Suriye'nin Kuzeyi Yeni 'Kandil Oldu”, *Hürriyet Gazetesi*, 18.03.2016, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/suriyenin-kuzeyi-yeni-kandil-oldu-40071553> [Erişim Tarihi: 13.12.2018].

³⁶⁶ “America's Marxist Allies Against ISIS”, *Wall Street Journal*, 24 Temmuz 2015, <https://www.wsj.com/articles/americas-marxist-allies-24.07.2015.against-isis-1437747949> [Erişim Tarihi: 13.12.2018].

³⁶⁷ Omar Sheikhmous, “Difficult Options Facing the Kurds in Syria”, <http://www.iraqstudies.com/syria2.pdf> [Erişim Tarihi: 13.12.2018].

yılı itibariyle Suriye kuzeyindeki en kuvvetli silahlı aktör haline geldiği ifade edilmektedir.³⁶⁸

01 Haziran 2013 tarihinde PKK'nın silahlı kanadı HPG'nin internet sitesinde, PYD'nin kadınlardan oluşan silahlı kanadı YPJ'nin Suriye'de ölen ilk üyesi için "YPJ'nin ilk şehidi Slav Yoldaşı saygıyla anıyoruz" başlıkla yayınlanan haber PKK'nın YPG/YPJ ile ilişkisini ortaya koymaktadır. Yine Türkiye'de icra edilen operasyonlarda ele geçirilen ya da teslim olan teröristlerin ifadelerinde; YPG'nin yöneticilerinin Irak Kuzeyinden geldiklerini, Suriye'de PKK adına faaliyetlerin PYD ve YPG vasıtasıyla yürütüldüğünü, Türkiye'de çözüm sürecinin başlaması ile PKK mensuplarının YPG saflarına katılmak üzere Suriye'ye gönderildiklerini, YPG'nin Öcalan ile ilgili eğitimler verdiğini beyan etmişlerdir.³⁶⁹ Şanlıurfa'da PKK'ya yönelik operasyonda ele geçirilen, Dirok kod adlı terörist ifadesinde, YPG'nin PKK'nın Suriye kolu olduğunu, Öcalan'ın YPG içerisinde lider olarak görüldüğünü, örgüte katıldıktan sonra, önce Kobani'ye ardından eğitim almak maksadıyla Kandil'e sonra tekrar Kobani'ye gittiğini ve YPG adına lojistik faaliyetlerinde bulunduğunu, Türkiye'den YPG'ye katılanların genel itibariyle Diyarbakır, Cizre, Suruç ve Şırnaklı olduğunu, YPG tarafından Türkiye'ye eylem yapıldığını ancak bu eylemleri YPG'nin değil PKK'nın üstlendiğini belirtmiştir.³⁷⁰ Viranşehir'de yapılan yol kontrolünde yakalanan Zılga kod adlı kadın teröristin yapılan aramasında üzerinde PYD'nin görevlendirme belgesi çıkmış, alınan ifadesinde, YPG saflarında keskin nişancı olarak görev yaptığını, Nusaybin'deki çatışmalarda PKK'lılara yardımcı olmak için Kamışlı'dan gönderildiğini itiraf etmiştir.³⁷¹ YPG ile HPG arasındaki geçişkenliğe başka bir örnek ise Yivan Amed kod adlı Arzu Adıgüzel'dir. 14 Ağustos 2014'de YPG saflarında öldürülen Adıgüzel'in Diyarbakır yerel gazetelerinde HPG kıyafetli olarak fotoğrafı

³⁶⁸ Vittoria Federici, "The Rise of Rojava: Kurdish Autonomy in the Syrian Conflict", *SAIS Review of International Affairs*, c. 35, s. 2. (Summer-Fall 2015): ss. 83.

³⁶⁹ İçişleri Bakanlığı, *age*, s. 37-38.

³⁷⁰ Tolga Şardan, "YPG, PKK'nın Suriye hareketidir", Milliyet Gazetesi, 14.02.2016, <http://www.milliyet.com.tr/ypg-pkk-nin-suriye-hareketidir-gundem-2194026/> [Erişim Tarihi: 11.12.2018].

³⁷¹ "Suriye'den Gönderilen Keskin Nişancı Kadın Terörist Yakalandı", Milliyet Gazetesi, 19.05.2016, <http://www.milliyet.com.tr/suriye-den-gonderilen-keskin-gundem-2248274/> [Erişim Tarihi: 15.12.2018].

yer almıştır. Buradan da anlaşılacağı üzere, PKK saflarına katılan Adıgüzel örgüt yöneticileri tarafından Suriye’de YPG saflarında savaşması için gönderilmiştir.³⁷² Ocak 2013-Ocak 2016 tarihleri arasında YPG tarafından yapılan duyurular esas alınarak hazırlanan başka bir çalışmaya göre, YPG saflarında ölenlerin %49’u Türkiye vatandaşıdır. Dolayısıyla bu veri de PKK’nın YPG ile ne kadar iç içe olduğunu göstermektedir.³⁷³

Suriye’de YPG’nin azıllı çoğunluğunu oluşturduğu Suriye Demokratik Güçleri (SDG)’nin sözcüsü Talal Silo, PKK ile PYD’nin bağlantısını açıkça anlatmıştır. Silo, SDG’nin bir paravan kuruluş olduğunu, PKK yöneticisi Şahin Cilo’nun lider olduğunu, sözde federasyon yapılanması adı altında teşkil edilmiş olan yargı, yürütme kurumlarının hepsinin başında bir PKK’lı sorumlu olduğunu, Cilo’nun da üstünde Bahoz Erdal ve Sabri Ok gibi PKK’nın Kandil lider kadrosunun olduğunu açıklamıştır.³⁷⁴

Sonuç olarak söz konusu bu yapıların birbiri ile yatay ya da dikey ilişkisi olup olmadığı bir takım parametreler baz alınarak değerlendirilmelidir. PYD ve PKK, KCK Sözleşmesi gereği aynı yapı içerisinde birbirlerine hiyerarşik olarak bağlı sadece isimleri farklı iki örgüttür. PYD ile PKK arasında sözde dört parçalı Kürdistan’da demokratik özerklik ve konfederalizmin tesis edilmesi yönünde ortak bir ülkü birliği vardır. Her iki yapıda ideolojisini benimsedikleri ve talimat aldıkları Öcalan’ı liderleri olarak kabul ettiklerinden örgütlerin stratejik liderleri ortaktır. Her iki örgüt de organizasyonel olarak aynı şekilde yapılandırılmıştır. PYD’nin kurucu liderleri PKK’nın yöneticileridir ve PYD ile ilgili siyasi ve stratejik kararlar PKK’nın üst düzey yöneticileri tarafından alınıp PYD’ye talimat olarak iletilmektedir. PKK ve PYD askeri ortaklıkları da söz konusudur. Her iki yapının elemanları aynı olmakla birlikte kullanıldıkları bölgeler değiştiğinden geçişkenlik söz konusudur. Yakalanan teröristlerin ifadelerinde de her iki örgütün aynı olduğu gerçeği görülmektedir. Bu

³⁷² Andrew, Ferris, *age*, s. 23.

³⁷³ Aaron Stein, Michelle Foley, “The YPG-PKK Connection”, *Atlantic Council*, 26.01.2016, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/the-ypg-pkk-connection>. [Erişim Tarihi: 11.11.2018].

³⁷⁴ “SDG’nin Kaçan Sözcüsü Silo, ABD-PYD/PKK İlişkilerini Anlattı”, Anadolu Ajansı, 02.12.2017, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/sdgnin-kacan-sozcusu-silo-abd-pyd-pkk-iliskilerini-anlatti/987777>. [Erişim Tarihi: 15.12.2018].

bağlamda amaç, hedef, strateji, örgütlenme, lider, eleman ve eylemlerde birliği olan her iki yapının sadece isimlerinin birbirinden farklı olmasının onları iki farklı örgüt yapmayacağı aşîkârdır.

3.3. PYD'nin Yerel Yönetim Yapılanması

Suriye İç Savaşı'nın ilk döneminde Kürtler, yaşanan çatışmaların içerisinde yer almadan kendilerine ait bir bölge elde etme arayışı içerisinde olmuşlardır. Rejimin Kürtlere tanıdığı fırsatları iyi değerlendirerek kontrol ettikleri bölgeleri genişletmiş ve altyapılarını güçlendirmişlerdir.

Ancak kendi aralarında Suriye kuzeyinin idaresine yönelik nüfuz mücadelesinden vazgeçmemişlerdir. PYD ile KUK arasında 2012 yılında yapılan Erbil anlaşması sonrası siyasi çatışmalar, Demokratik Özerklik Yönetimi'nin kuruluş aşmasına kadar devam etmiştir. Suriye Kuzeyinde Kürtlerin ortak hareket etmeleri için TEV-DEM ve KUK'un birlikte oluşturdukları KYK çatı yapılanması, PYD'nin sahada güç kazandığı her gün daha da etkisini yitirmiştir. Sistemin işlemeyişinin ana sebebi PYD'nin yönetimi tek başına elde etme isteğidir. Nitekim 2013 Ağustos ayında, Amude'de yapılan bir gösteride, KUK taraftarı eylemcilerin birkaçının PYD tarafından öldürölmesi ile KUK, KYK'dan çekildiğini açıklamış, kontrol tamamen PYD'nin eline geçmiş ve PYD, Suriye kuzeyinde ortaya çıkan otorite boşluğunu fırsata çevirmiştir. İlk aşamada Kürt nüfusunun yaşadığı bölgelerin, muhaliflerin ve DEAŞ'ın saldırılarından korunması misyonu ile hareket ettiğini göstermiş, daha sonra gerçek niyetini ortaya koyarak kendi yasama, yürütme ve yargı organlarını oluşturmak için gerekli adımları atmıştır.³⁷⁵

PYD önderliğindeki siyasi hareket, 2013 yılı Kasım ayında daha sonrasında oluşturulması planlanan geçici yönetimin tesisi hazırlıklarını yapması Kurucu Meclis ilan etmiştir. Müteakiben uluslararası toplumun tepkilerini ölçen ve bu ilanın bir özerklik olmadığını dile getiren PYD, 7 Ocak 2014 günü Amude'de yaptığı toplantı sonrasında Suriye kuzeyinde oluşturulması planlanan yönetimin dayanacağı esasları

³⁷⁵ Daryous Aldarwish, "Local Governance Under the Democratic Autonomous Administration of Rojava", *Inside Wars: Local Dynamics of Conflicts in Syria and Libya*, ed. Luigi Narbone, Agnès Favier, Virginie Collombier (Fiesole: European University Institute, 2016): ss. 16-22.

içeren anayasa niteliğindeki ‘Toplumsal Sözleşme’yi açıklamıştır.³⁷⁶ Anayasa olarak belirtilen toplumsal sözleşme metninde, üç kantondan oluşan demokratik özerk yönetimin iç savaş sonrası oluşturulacak merkezi olmayan sisteme dayalı Suriye topraklarının bir parçası olduğu, Kamışlı’nın Demokratik Özerk Yönetimi Cezire Kantonunun merkezi olduğu, bu kantonun Kürt, Süryani, Ermeni, Çeçen, Müslüman, Hristiyan ve Ezidilerden oluşan ortak bir yönetim olduğu, resmi dilinin Kürtçe, Arapça ve Süryanice olduğu, kanton yönetimleri ve merkezleri arası ilişkilerin demokratik özerklik esaslarına göre gerçekleşeceği, savunma gücünün ise YPG olduğu ifade edilmektedir.³⁷⁷ Her ne kadar kantonların idaresinde Arap ve Süryani gibi farklı kimliklerden yöneticilere yer verilmiş olsa da temelde yöneticiler PYD mensubu kişilerdir. Bu noktada esas belirleyici unsur YPG’nin varlığıdır. Söz konusu sözleşmede dikkat çeken başka bir nokta ise, Suriye Devletinin toprak bütünlüğü esas olmak üzere ve kantonların bu ülkenin birer parçası olduğu kabul edilmek suretiyle özerklik ilan edilmiş olmasıdır. Ayrıca sözleşme çatı yapılanması KCK’ya benzer olarak kuvvetler ayrılığı prensibini öngörmektedir. Sözleşmede her ne kadar KCK metinlerine atfen demokratik çoğulculuktan bahsedilse de, Kuzey Suriye’de toplum desteğinden ziyade PYD’nin YPG’nin silahlı gücünü kullanarak siyasi sistemde konum elde etmesi, demokratik yönetimin gerçekçi olmadığını göstermektedir.³⁷⁸ Böylece PYD, KCK ile hedef olarak belirlenen demokratik özerklik modelini Suriye’nin kuzeyinde fiilen uygulamaya koymuştur.

PYD, toplumsal sözleşme ilanı sonrasında bir adım daha atarak 21 Ocak 2014’de Cezire, 27 Ocak 2014’de Ayn-el Arap (Kobani) ve 29 Ocak 2014’de Afrin’de kanton sistemini ilan etmiştir. Müteakiben, her üç kantonda da seçim yapılmıştır. Kanton sisteminin ilan edilmesine yönelik talimatı PKK ve PYD’nin lideri Öcalan 2013 yılı Ağustos ayında İmralı’da HDP heyetiyle yaptığı görüşme esnasında şu sözlerle vermiştir.³⁷⁹

³⁷⁶ Taştekin, *age*, s. 183-186.

³⁷⁷ Namık Durukan, “Rojava’da Özerk Kürt Yönetim Modeli Oluşturuldu”, Milliyet Gazetesi, 06.01.2014, <http://www.milliyet.com.tr/rojava-da-ozerk-kurt-onetim/dunya/detay/1818287/default.htm>. [Erişim Tarihi: 01.06.2017].

³⁷⁸ Acun, Keskin, *age*, s. 21.

³⁷⁹ Abdullah Öcalan, *Demokratik Kurtuluş ve Özgür Yaşamı İnşa* (Almanya: Mezopotamya Yayınları, 2015), s.120-123.

“İsviçre gibi kantonlar, özerk bölgeler olur. Hangi rejim olursa özerk yönetimler olacak artık. Geçici yönetim olur Kanton gibi. Sonra seçim olur. Afrin, Kobani ve Cezire gibi bölgeler olur... Üçüncü yolun temsilcileri olarak Demokratik Suriye Birliği’ni oluştururlar. ÖSO ile de görüşürler. Cenevre Konferansına da giderler. Rusya ve İran la da görüşülür. Ama temel stratejik ittifak Türkiye iledir. Bunu Türkiye’ye öneriyoruz. Barzani’ninkinden daha ilkeli bir ilişki olabilir. 900 km’lik sınır var; ekonomik, sosyal ilişkiler çok iyi gelişir.”

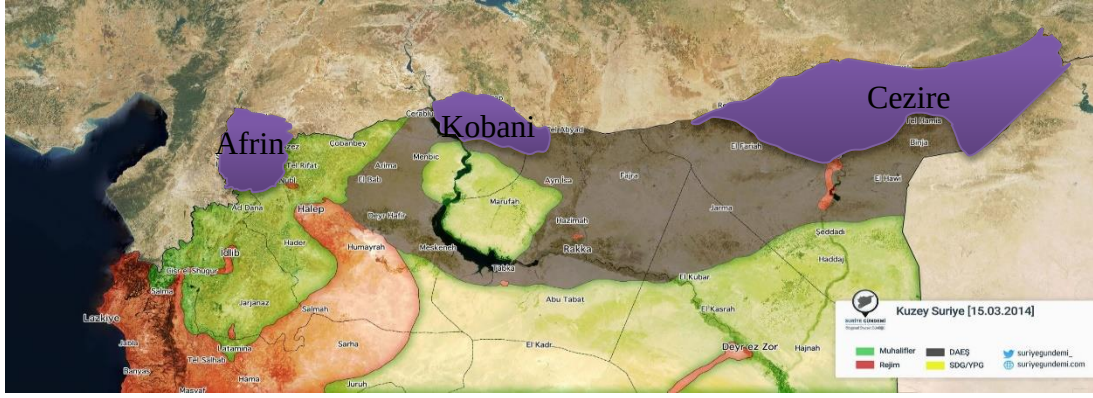
Söz konusu kantonlar, TEV-DEM tarafından yönetilmektedir. Afrin, Kobani ve Cezire kantonları ayrı birer başkan yönetimindedir. Mevcut durumda Afrin kantonunun başkanı Hevi İbrahim, Kobani kantonu başkanı Salih Müslim’in oğlu Enver Müslim Cezire kantonu başkanı ise Ekrem Heso’dur.³⁸⁰ 2015 yılında ise PYD, DEAŞ’ın elinden aldığı Şanlıurfa ilinin izdüşümünde bulunan Tel-Abyad’da Arap, Kürt, Türkmen ve Ermenilerin katılımıyla kanton ilan ettiğini açıklamıştır.³⁸¹

Cezire Kantonunda yapılan seçim sonrasında kanton başkanı Ekrem Huso, yardımcıları ise Süryani Gavriye ve Arap Azam olmuştur. Yasama meclisi toplam 101 kişi olarak belirlenmiştir. Cezire kantonu sınırları içerisinde sırasıyla Malikiye, Muabbede, Rimelan ve Kahtaniye yerleşim yerleri bulunmaktadır. Rimelan ve Kahtaniye’de petrol yataklarının olması bu bölgeyi ekonomik açıdan önemli kılan bir unsurdur. Ayn-el Arap’ta (Kobani) ilan edilen kanton yapılanması sonrası Salih Müslim’in oğlu Enver Müslim, Yürütme Meclisi Başkanı olarak seçilmiştir. 22 Bakanın görev aldığı Kobani Kantonu, Fırat nehrinin kenarında bulunması sebebiyle tarım açısından zengin bir bölgedir. 2015 yılında Kobani kantonuna siyasi olarak bağlanan Tel-Abyad bölgesinde ise ayrı bir kanton ilan edilmeksizin, bir Kürt, bir Arap eş başkan olacak şekilde yönetimini tesis etmiştir. Suriye kuzeyinin en batısında bulunan Afrin’de kanton ilanı sonrasında Yürütme Meclisi başkanı, iki başkan yardımcısı ve 22 bakandan oluşan yönetim tesis edilmiştir.³⁸² Kanton ilanları sonrasında Suriye kuzeyindeki PYD varlığı Şekil-7’de görülmektedir.

³⁸⁰ Acun, Keskin, *age*, s. 21.

³⁸¹ “Tel Abyad’da Öz Yönetim İlan Edildi”, Hürriyet Gazetesi, 22.10.2015, <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/tel-abyadda-oz-yonetim-ilan-edildi-40004328>. [Erişim Tarihi: 12.12.2018].

³⁸² Taştekin, *age*, s. 335.

Şekil-7: Kanton ilanı Sonrası Suriye Kuzeyinde PYD bölgesi

Suriye Gündemi, “2013–2018 Yılları Arasında Suriye’nin Kuzeyinde Yaşanan Değişim”, 14.11.2018, <http://www.suriyegundemi.com/2018/11/14/2013-2018-yillari-arasinda-suriyenin-kuzeyinde-yasanan-degisim/>. [Erişim Tarihi: 15.12.2018].

PYD’ye göre, kanton yönetimleri idari özerklik ile merkezi olmayan bir şekilde yönetilmektedir. Her bir kantonun toplumsal sözleşme ile uyumlu olarak kendi anayasası, hükümeti, parlamentosu, mahkemesi, yasası ve idari yönetim teşkilatı bulunmaktadır.

Kantonların yönetimi kuvvetler ayrılığı ilkesi gereği Yasama Konseyi (Meclis), Yürütme Konseyi (Hükümet) ve Adalet Komisyonu (Yargı) olarak üç temel sacayağı üzerine kurulmuştur. Ayrıca Yüksek Seçim Kurulu ve Yüksek Anayasa Mahkemesi gibi kurullar da mevcuttur. Bu organların bir devletten bürokratik yapılanması gereği icra etmesi beklenen; hükümet kurma, savaş ve barış kararı alma, gelişim planının yapılması, bütçe planlaması ve onayı gibi görevleri vardır. Ayrıca belediye ve bölgesel yönetim teşkilatları da direkt olarak başkana bağlı şekilde teşkilatlandırılmıştır.³⁸³

TEV-DEM ise kantonlar arası koordinasyonu sağlayan üst yapı olarak görülmektedir. TEV-DEM, PYD’nin kanton sistemi oluşturulmadan önce koordinasyonu sağlaması amacıyla kurduğu çatı yapıdır. TEV-DEM, PYD’nin önderliğinde Arap, Süryani ve Kürt partileri tarafından oluşturulmuştur. TEV-DEM’in temelinde komün yapılanması vardır. Her komün 25-30 kişiden oluşmaktadır. Komünlerin üzerinde sırasıyla yerel meclis, şehir meclisi ve bölge meclisi bulunmaktadır. Aldar Halil, TEV-DEM’in bir yaptırım gücü olmadığını ve sadece

³⁸³ Acun, Keskin, *age*, s. 25.

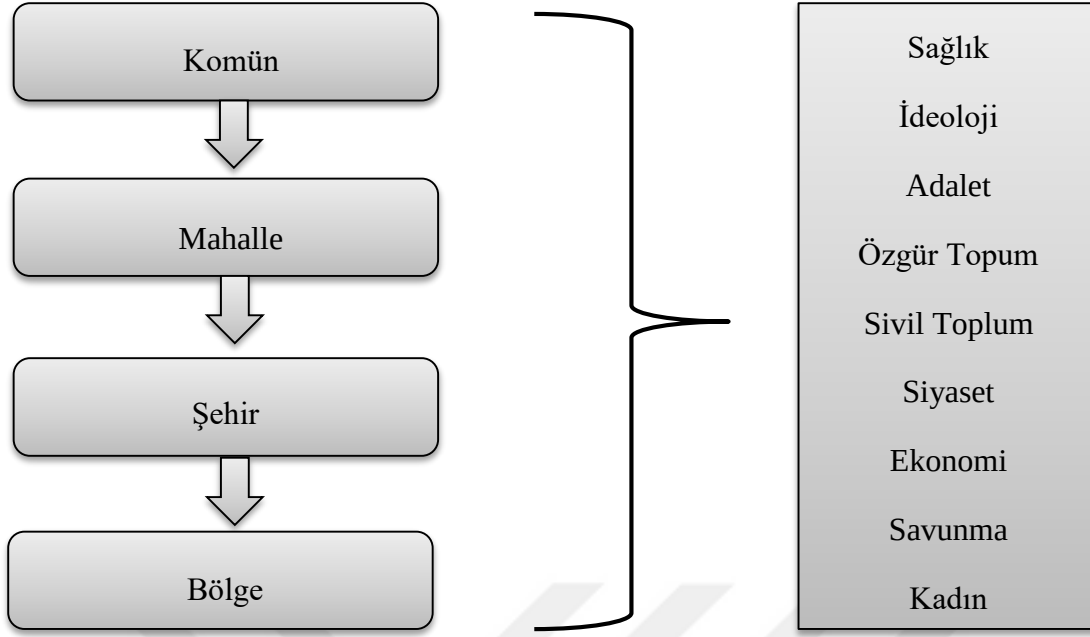
topluma yön verme rolü olduğunu öne sürerken, Semo TEV-DEM'in kanton yapıları içerisindeki sivil toplum örgütleri, belediyeler, kamu kurumları, sendikalar da dâhil olmak üzere tüm etnik ve dini topluluklar için bir çatı yapılanma olduğunu ifade etmektedir. 384

TEV-DEM yürütme sistemi 4 farklı seviyede 9 ana başlık altında oluşturulmuştur. Temelinde komün yapılanması vardır. Komünlerin üzerinde sırasıyla yerel (mahalle) meclis, şehir meclisi ve bölge meclisi bulunmaktadır. Her seviyede ise sağlık, ideoloji, adalet, özgür toplum, sivil toplum, siyaset, ekonomi, savunma ve kadın başlıkları altında komiteler mevcuttur.(Şekil-8) Her seviyedeki yönetim, TEV-DEM'de olduğu gibi eş başkanlık sistemine göredir.

Demokratik özerklik sisteminin temelindeki en küçük yapı komündür. Şehirlerde bir yerleşim bölgesinde ya da kırsaldaki bir köyde, komünler genel olarak 30-200 haneden içermektedir. Komünlerde toplantı yapılmak suretiyle o komün halkının ihtiyaçları ve çözüm yolu belirlenir. Bir komünün koordinasyon kurulu, biri kadın diğeri erkek olmak üzere iki komisyon başkanından ve her komitenin bir veya iki temsilcisinden oluşur. Komün seviyesinde komiteler genellikle 5-10 kişiden teşkil edilmektedir. Bir sonraki seviye, genellikle yedi ila otuz komünden oluşan mahalledir. Kırsal kesimde, ikinci seviye genellikle 7-10 köyden oluşan topluluktur. Komünler bu düzeyde koordinasyon kurulu aracılığıyla temsil edilir. Her mahalle komitesi ya da yerel meclis 15-30 kişiden oluşturulmuştur. Her komünün komitelere gönderdiği delegeler zorunlu göreve tabidir. Partiler, sivil toplum kuruluşları ve sosyal hareketler genellikle daha düşük seviyelerde yer almazlar. Üçüncü seviye bir şehri ve o şehrin çevresindeki köyleri kapsamaktadır. Genellikle 7-20 arasında mahalle komitesinden oluşmaktadır. İlk iki seviyeden katılan genellikle 100-200 aktivistin bir araya gelmesi ile oluşturulur. Üçüncü seviyede seçilen koordinasyon kurulları vasıtasıyla ilk üç kademe, son seviye olan TEV-DEM'de 20-30 kişi olarak temsil edilirler. Partiler, sivil toplum kuruluşları ve sosyal hareketler üçüncü seviyeden itibaren sisteme dâhil olurlar. Partiler TEV-DEM seviyesinde beşer kişi ile temsil edilmektedirler. 385

384 Rana Khalaf, "Governing Rojava Layers of Legitimacy in Syria", *Chatham House The Royal Institute of International Affairs*, 08.12.2016, <https://www.chathamhouse.org/publication/governing-rojava-layers-legitimacy-syria>. [Erişim Tarihi: 03.02.2017].

385 Knapp, Michael, Anja Flach, Ercan Ayboğa, *Revolution in Rojava Democratic Autonomy and Women's Liberation in Syrian Kurdistan* (Londra: Pluto Press, 2016), s. 87-95.

Şekil-8: TEV-DEM Temsil Seviyeleri ve Konuları

Örneğin Afrin kantonunda 500'ün üzerinde komün oluşturulmuştur. Cezire kantonunun 2015 yılı itibariyle oluşturulan komünler 1600'ü geçmiştir.³⁸⁶ Kamışlı kentinde altı mahalle bulunmaktadır. Her bir mahalle 18 komün ve her bir komün de 300 haneden oluşturulmuştur. ³⁸⁷

Komünlerin sistemdeki rolü, TEV-DEM'in yönetilen bölge üzerindeki kontrolünü güçlendirmek ve yaygın bir destek sağlamaktır. Ayrıca komünlerin bir diğer önemli görevi; yerel halkın ideolojik olarak sisteme bağlanmasını ve idare anlayışı ile hizmet sağlama sorumluluğunun kötüye kullanılması anlamına gelen yönetimlerin halkın günlük yaşamı üzerinde kontrol sağlamasını tesis etmektir.³⁸⁸ Ancak uygulamada TEV-DEM'in spesifik rolü ile bu alt yapıların birbirleri arasındaki etkileşimi ve bağlantısı belirsiz kalmıştır.

Ayrıca bir etnisitenin hâkim olduğu, hiyerarşik klasik ulus devlet anlayışını reddeden ve demokratik özerklik, toplumsal ekoloji, cinsiyet eşitliği gibi kavramlarla Suriye'nin otoriter rejimine bir alternatif getirme arayışında olduğunu ifade ederek

³⁸⁶ *Age*, s. 87.

³⁸⁷ Rana Khalaf, *age*,

³⁸⁸ Aldarwish, *age*, s. 18.

Batılı ülkelerin gözünü boyayan PYD'nin, teoride merkezîyetçilikten uzak kurumların oluşturulmasını savunurken, pratikte bu kurumların büyük bir çoğunluğunu kendi kontrolüne aldığı görülmektedir. Ancak bu ikilemlerin ötesindeki bilinen gerçek ise PYD'nin Suriye kuzeyini tekeline alarak yönetme isteğidir. PYD yönetim sistemine bölgedeki diğer etnik unsurları da dâhil edeceğini açıklamıştır ancak gerçekte durumun böyle olmadığı ve kendisine muhalif olan her kesimi etkisizleştirdiği görülmektedir.

Sonuç olarak, insan hakları, sivil barış, bir arada yaşama ve toplumsal cinsiyet eşitliği gibi konuları içeren toplumsal sözleşmenin ve müteakibinde ilan edilen kanton sisteminin amacının her ne kadar federalizm ilanı olmadığı açıklanmış olsa da, PYD'nin amacının Suriye iç savaşı sonrası yönetim düzeninin şekillendirilmesi aşamasında Kürtlerin temsilciliğini yapmak ve muhtemel kurulması planlanan bir federasyon için gerekli altyapıyı hazırlamak olduğu açıktır.

3.4. PYD'nin Silahlı Unsuru YPG/YPJ

Suriye iç savaşı ile birlikte muhalif unsurlar tarafından ülke içerisinde birçok silahlı grup oluşturulmuştur. KCK'nın Rojava örgütlenmesinin siyasi kanadı olan PYD de, Suriye iç savaşını fırsat bilerek ülkenin kuzeyinde istediği siyasal düzeni teşkil edebilmek amacıyla silahlı milislerden oluşturduğu ve 2011 yılından beri örgütlediği Halk Savunma Güçleri'nin (YPG) kurulduğunu 19 Temmuz 2012 resmen açıklamıştır.³⁸⁹ Bu açıklama ile eş zamanlı olarak önemli sayılabilecek derecede bir çatışma meydana gelmeden rejim güçleri 19 Temmuz'da Ayn-el Arap'tan, 20 Temmuz'da ise Afrin ve Amude'den çekilmiş bu bölgelerin kontrolünü YPG'ye bırakmıştır. Rejim, Kamışlı ve Haseke merkezlerinde resmi kurumlarda varlığını sürdürürken, şehrin geri kalan kısımlarını YPG ile Esad güçleri ortak kontrol etmişlerdir.³⁹⁰ YPG, özellikle DEAŞ ve diğer muhalif silahlı Sünni Arap unsurlara karşı milliyeti, etnisitesi ve dini özelliklerine bakmaksızın kuzey Suriye'de yaşayan tüm halkın ve bölgenin savunmasından sorumlu olduğunu açıklarken herhangi bir

³⁸⁹ Self, Ferris, *age*, s. 20.

³⁹⁰ Acun, Keskin, *age*, s. 25.

siyasi partiye bağımlı olmadığını da iddia etmiştir.³⁹¹ Ancak, YPG'nin kontrol ettiği noktalarda PYD bayraklarının asılı olduğu görülmüştür. O dönemde KUK ve PYD aldıkları karar ile söz konusu bölgenin ortak savunulacağını beyan etmişlerse de, KUK çatısı altındaki çeşitli parti liderlerinden PYD'nin kendilerini dışladığına ve güvenlik sorumluluğunu tekelleştirdiğine dair açıklamalar yapılmıştır.³⁹²

YPG, PKK ile olan organik bağı sayesinde Suriye kuzeyinde konumunu güçlendirebilmek için ilk aşamada ihtiyacı olan personel, malzeme, eğitim gibi tüm imkânları elde etmiştir.³⁹³ Orton³⁹⁴, YPG'nin unsurlarının dört kademedeki değerlendirilebileceğini iddia etmektedir. En üst seviyede Kandil Dağı'nda YPG'nin stratejisini belirleyen ancak kamuoyunda isimleri bilinmeyen karar alıcı grup vardır. İkinci kademedeki ise büyük bir çoğunluğu PKK tarafından eğitilmiş, YPG'nin sahadaki lider kadrosu bulunmaktadır. Üçüncü kademedeki bulunanlar yarısı Kandil'de eğitilmiş, tugay teşkilatının, kentlerde güvenliğin sağlanmasından sorumlu asayiş birliklerinin ve yönetim teşkilatının belkemiğini oluşturan diğer güvenlik unsurlarının sorumlularıdır. Son kademedeki yer alanlar ise YPG ve PYD'nin sivil yönetim unsurlarının yapılanmasındaki en alt grupta bulunan ve çoğunluğu yerel Kürt nüfusundan teşkil edilmiş unsurlardır. Kandil, YPG'nin komutanlarının belirlenmesi, bütçesinin ve harcamalarının planlanması ve lojistik malzemelerin dağıtımının yapılması gibi kritik konularda karar verici tek makamdır. ICG tarafından yayınlanan raporda da; Suriye iç savaşının başlangıcında Kandil'den yetkilendirilmiş ve orada eğitim görmüş Suriyeli PKK'lıların YPG'nin iskeletini ve lider kadrosunu oluşturmak üzere görevlendirildiği, YPG'nin kuzey Suriye'de otoritesini sağlaması ve diğer muhalif unsurlarla çatışmaların artması sonrasında Kandil'den Suriyeli olmayan diğer PKK mensuplarının da YPG'yi takviye etmeleri amacıyla bu bölgeye gönderildikleri, stratejik kararların alınmasından sorumlu PKK'lı unsurların YPG birliklerini emir-komuta ettikleri ve ideolojik ve askeri eğitimlerini yönlendirdikleri belirtilmektedir.³⁹⁵

³⁹¹ Self, Ferris, *age*, s. 21.

³⁹² Caves, *age*, s. 4.

³⁹³ Soner, Aslan ve Kıyıcı, *age*, s. 18.

³⁹⁴ Orton, *age*, s. 30.

³⁹⁵ Flight of Icarus, s. 5.

KCK yapılanmasında her ayrı dört bölgede askeri ve siyasi sorumluluklar bölünmüş ve her parçada kendi dinamiklerine uygun olarak karar vermesi ve hareket etmesi istenen yapılar oluşturulmuştur. Ancak stratejik konularda karar alıcılar, Kandil'deki karargâh tarafından PKK'nın üst düzey askeri yöneticilerinden seçilmektedir. Örneğin, Suriye kuzeyinde PYD'nin diplomatik işlerinin sorumluluğuna getirilmeden önce PKK'nın Kandil'deki silahlı unsurları arasında yer alan Aldar Halil, karar alma açısından PYD'nin uluslararası topluma başkanı olarak gösterilen ve aynı zamanda kendisi de ideolojik olarak PKK'ya ve Öcalan'a bağlı ancak askeri eğitim almamış lideri Salih Müslüm'den daha çok söz sahibidir. YPG'de emir komuta etmeden önce Kandil'de askeri olarak görev yapan ve 1990'lardan bu yana Türkiye'ye karşı saldırılarda bulunan Suriye uyruklu teröristler 2000'li yıllardan sonra Suriye kuzeyinde PKK'nın yapılanması için kendilerine verilen görevleri sivil olarak icra etmişlerdir. Haseke eyalet valisi Nasr Abdallah, Demokratik Suriye Meclisi Eş Başkanı İlhan Ahmed, PYD'nin koalisyon güçleri temsilcisi Polat Can, TEV-DEM koordinasyon üyesi Xebat Derik, PYD'nin diplomatik işlerinden sorumlu Aldar Halil ve PYD'nin diğer görevlileri Rojin Ramo, Serdar Derek gibi Suriye uyruklu PKK'lılar Suriye iç savaşının başlaması ile birlikte 2012 yılından itibaren PYD ve YPG'nin karar verici makamlarına getirilmişlerdir.³⁹⁶

Suriye'nin kuzeyinde kendisinden başka herhangi bir yapılanmanın oluşmasına müsaade etmeyen ve PYD tüzüğüne göre ilan edilen kantonların güvenliğinden ve toprak bütünlüğünün korunmasından sorumlu olan YPG/YPJ'nin Suriye İnsan Hakları Gözlemcilerine göre 50,000 civarında silahlı unsuru olduğu değerlendirilmektedir.³⁹⁷ Bu rakamın 10,000'i keskin nişancılık özellikleri ön plana çıkan kadın militanların oluşturduğu YPJ elemanlarıdır.³⁹⁸ 2014 yılında YPG'nin sözcüsü Redur Halil'in yaptığı açıklamaya göre Suriye kuzeyini savunmak üzere, %35'i YPJ'den oluşan

³⁹⁶ *Age*, s. 11-12.

³⁹⁷ Tom Perry, "Syrian Kurds now say they now control territory the size of Qatar and Kuwaitcombined", *Reuters*, 14 Ağustos 2015, <http://www.businessinsider.com/syrian-kurds-now-say-they-now-control-territory-the-size-of-qatar-and-kuwait-combined-2015-8?IR=T>. [Erişim Tarihi: 21 Haziran 2016].

³⁹⁸ M. J. Moberg, "Nation-Building In Rojava: Participatory Democracy Amidst The Syrian Civil War." *Пути к миру и безопасности*, c. 2 (2016): s. 23.

toplam 45,000 YPG mensubu bulunmaktadır.³⁹⁹ YPG Genel Komutanı Hemo ise YPG'nin %30'unu Arapların oluşturduğunu iddia etmektedir.⁴⁰⁰ Bu iddianın altında yatan sebep YPG'yi uluslararası topluma sadece PKK'lının emir komuta ettiği ve Kürtlerden oluşan rejim karşıtı bir unsur olmadığını, diğer entisitelerden de katılım olduğunu gösterebilmektir. Esad güçlerinden Suriye kuzeyini devraldığı dönemde yalnızca şehir merkezlerinde asayiş görevlerini yerine getirebilecek kadar unsuru olan YPG, Türkiye'den ve Irak'tan PKK tarafından gönderilen teröristler ve Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden gelen Kürt kökenli gençlerin katılımı ile sayısını artırmıştır.⁴⁰¹

YPG ile HPG'nin teşkilatlanması birbirine çok benzerdir. Suriye'de kanton yapılanması ilan edilmesini müteakip bu kantonların güvenliğinin sorumluluğu YPG'ye verilmiştir. HPG'nin kadınlardan oluşturduğu Yekineyen Jinen Azad (YJA) silahlı unsurunun olduğu gibi, YPG'nin de Yekineyen Parastina Jin (YPJ) adında kadınlardan teşkil edilmiş silahlı bir unsuru vardır. YPJ'nin kuruluşu Öcalan'ın da doğum günü olan 4 Nisan 2013'tür.⁴⁰² YPG ve YPJ militanları büyük oranda Kamışlı'da bulunan, Öcalan'ın ilkeleri ve doktrinlerini öğreten askeri akademide eğitilmektedirler.⁴⁰³ Temel eğitimlerin ortalama süresi 45 gündür.⁴⁰⁴ YPG silahlı çatışmalarda taktik silah olarak genellikle ateş gücü ile muharebe alanını bölen ve düşman ateşini bastıran 12,7 mm. Rus yapımı uçaksavar ile desteklenen keskin nişancı silahlarını kullanmaktadır. Ayrıca düşman hareketini sınırlandırmak ve özellikle geceleri dış hattan yapılacak manevraları engellemek için yol kenarına döşenmiş bomba ve el yapımı patlayıcılar ile tuzaklama yapmaktadır.⁴⁰⁵

³⁹⁹ Taştekin, *age*, s. 247.

⁴⁰⁰ *Age*, s. 344.

⁴⁰¹ Bingöl, *age*, s. 10.

⁴⁰² *Age*, s. 142.

⁴⁰³ Toivanen, Mari, Bahar Baser, "Gender in the representations of an armed conflict: Kurdish female combatants in French and British medias", *Middle East Journal of Culture and Communication*, c. 9, s. 3 (2016): ss. 294-314.

⁴⁰⁴ Jason McQuinn, "Rojava Dispatch Five: The YPG/YPJ; Militias That Grow Hope", 30.10.2015, <http://modernslavery.calpress.org/?p=935>. [Erişim Tarihi: 18.11.2018].

⁴⁰⁵ Michael Stephens, "YPG - the Islamic State's worst enemy", *IHS Jane's Defence Weekly*, 12.10.2014, <https://www.janes.com/article/43030/analysis-ypg-the-islamic-state-s-worst-enemy>. [Erişim Tarihi: 18.12.2018].

YPG ilk teşkilatlandığında az sayıda kadın elemanı bulunmaktadır. HPG'nin kadınlardan oluşan unsuru YJA'nın PKK tarafından Suriye kuzeyine sevk edilmesi ile YPG'deki kadınların sayısında artış görülmüştür. YPJ'nin kurulması ile birlikte YPG içerisindeki tüm kadın militanlar YPJ'ye geçmiştir. YPJ ilk kurulduğunda her kantonda sadece bir bölük kadarken ilerleyen zamanlarda her mahallede bir YPJ bölüğü teşkilatlanmıştır. Üç kantonun her birinde, 29 Kasım 2004'te Musul'a yapılan bir saldırıda öldürülen PYD lideri Meysa Baki kod adlı Şîlan Kobanî'nin ismini taşıyan bir kadın askeri akademisi bulunmaktadır. Bu akademilerde, tarih, politika, doğa, toplum ve askeri konularda eğitim verilmektedir. Akademilerde militanlar, tipik bir gerilla eğitimine tabi tutulurlar. YPG ve YPJ akademilerinde verilen temel eğitimlerden sonra militanlar görev sahalarına gönderilmektedir. Aylık maaşları 150 dolardır. Genel olarak Rus yapımı hafif silahlar ile teçhiz edilmişlerdir.⁴⁰⁶

YPG'nin teşkilatlanması incelendiğinde genel komuta kademesi, genel askeri konsey ve yerel askeri konsey olmak üzere üç temel organı ve bu unsurları destekleyen akademi, hudut birlikleri, lojistik, arşiv, maliye, mühimmat ve donatım olmak üzere altı farklı birim bulunmaktadır. Genel Komutan görevindeki kişi Sipan Hemo'dur. YPJ'nin sorumlusu ise Nesrin Abdullah'tır.⁴⁰⁷ YPG'yi PKK adına komuta eden kişi ise Sofî Nureddin kod adlı Nurettin Halef al-Muhammed'tir. Ancak YPG'nin üst yönetimi herhangi bir ismin aşırı güç elde etmesini istemediğinden Sofî Nureddin 2015 yılı Mayıs ayında başka bir PKK'lı yönetici Sabri Ok'a görevini devretmiştir.⁴⁰⁸

YPG'nin genel komuta kademesi yapılanmasında YPG'nin sorumlu olduğu Cezire, Ayn-el Arap, Tel Abyad, Resulayn, Halep ve Afrin bölgelerinin komutanları da vardır. Altı ayda bir defa olmak üzere toplanan genel askeri konsey ise 55 kişiden oluşturulmuştur. Yerel askeri konseyler ise üç ayda bir toplanmaktadır. YPG'nin sahada yer alan unsurları; grup, takım, bölük, tabur ve tugay şeklinde teşkilatlanmıştır. Şehir merkezlerinde güvenliği sağlamaktan sorumlu unsur ise Asayiş birlikleridir.

⁴⁰⁶ Knapp, Flach, Ayboğa, *age*, s. 133-151.

⁴⁰⁷ Acun, Keskin, *age*, s. 27.

⁴⁰⁸ Orton, *age*, s. 30.

Asayiş birlikleri, ayrı ayrı her bir kantonun içişleri komitelerine bağlı olarak teşkilatlandırılmıştır.⁴⁰⁹

DEAŞ ile YPG arasında Kobani’de yaşanan şiddetli çatışmalar esnasında havadan ABD tarafından desteklenen YPG, karada ise PKK’lı diğer unsurlardan takviye almıştır. Dolayısıyla PKK çatı yapılanmasının alt birimleri arasında geçişken bir durum söz konusudur.⁴¹⁰ Bu sebeple YPG’nin askeri kapasitesinin takviye almadan çok kuvvetli olmadığı değerlendirilmektedir. PKK’nın silahlı kolu olan HPG militanlarından PYD/YPG saflarına yer değiştirme olduğu gibi, PKK’ya bağlı HPG, PJAK ve YPG gibi silahlı terörist unsurların da dört parçalı sözde Kürdistan bölgesinin diğer parçalarında kullanıldığı görülmektedir.

YPG’nin Suriye’nin kuzeyinde silahlı olarak mevcudiyetinin kazandırdığı üstünlük neticesinde bölgede denetimi ele geçirmesi, PYD’nin istediği siyasal düzeni oluşturmaya zemin hazırlamıştır.⁴¹¹ Buna ilave olarak Suriye iç savaşında aktif olarak rol almaktansa yerel aktörleri desteklemek suretiyle çözüm arayışında olan ABD’nin DEAŞ ile mücadelede YPG’yi sahada etkin bir kara gücü haline getirmeyi hedeflemesi, anılan örgütün meşru bir aktör olarak görülmesine ve kontrol altında bulundurduğu yerlerde etki sahasını güçlendirmesine yol açmıştır. Bu bağlamda YPG’nin ABD yardımlarıyla sahadaki kazanımları artarken 11 Ekim 2015’te Haseke’de yapılan toplantı ile YPG/YPJ, Süryani Askeri Konseyi, Suriye Arap Koalisyonu yayınladıkları ortak bildiri ile SDG’nin teşkil edildiğini ilan etmişlerdir.⁴¹² SDG, ABD’nin YPG’ye yaptığı silah yardımlarını maskeleyebilme çabalarının bir ürünüdür. Bu oluşumda YPG’nin yanında Süryani, Arap, Türkmen ve Hristiyan unsurların isminin geçmesi yapılan askeri yardımları gerekçelendirebilme arayışıdır. Dolayısıyla, sözde SDG çatı yapılanması, ABD tarafından sahada kurulan

⁴⁰⁹ Acun, Keskin, *age*, s. 26-28.

⁴¹⁰ *Age*, s. 28.

⁴¹¹ Erkmen, Türkiye ve Suriyeli Kürtler, s. 24.

⁴¹² “Suriye’de ABD-Rus rekabeti ve YPG’li yeni ittifak: Suriye Demokratik Güçleri”, BBC News, 12.10.2015, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/10/151012_suriye_kurt_arap_ittifak. [Erişim Tarihi: 19.12.2018].

temasların resmileştirilmesidir.⁴¹³ Arap ve Türkmen unsurların takviyesiyle iskeleti oluşturulan SDG’de, YPG’nin oranı en az %80’dir.⁴¹⁴ SDG’de YPG temsiliyeti ABD’nin DEAŞ ile mücadele özel temsilcisi Mc Gurk tarafından %60 olarak açıklanırken, YPG sözcüsü Redur Halil tarafından ise %85 olarak açıklanmıştır.⁴¹⁵

Sonuç olarak TEV-DEM’in KCK yapılanmasını kopyaladığı gibi YPG teşkilatlanması da HPG’nin yapısından esinlenerek oluşturulmuştur. Suriye’de ortaya çıkan fırsatı değerlendirebilmek adına PYD’nin silahlı unsuru YPG, PKK kadroları tarafından oluşturulmuştur. YPG’nin bütçesine, komutanlarının kimler olacağına, ABD tarafından verilen malzemelerin nasıl ve kime dağıtılacağına Kandil tarafından yönlendirilen lider kadroları karar verilmektedir.

YPG’nin Suriye kuzeyinde güvenliği sağlamasından sonra DEAŞ ile girdiği mücadelede cephenin genişlemesi sonucu askeri tecrübesi olan lider ihtiyacı artmış ve Kandil merkezli birçok örgüt elemanı Suriye’ye sevk edilmiştir. Nitekim PKK’nın hem emir komuta hem de ideolojik açıdan kendisine bağlı kişileri YPG saflarına lider olarak görevlendirmesi pratikte fayda sağlamıştır. Ancak bu durum PKK’ya yerel anlamda meşruiyet kazandıramamıştır. Batılı ülkeler tarafından PYD ve YPG kontrolündeki bölgelere yapılan yardımları söz konusu lider kadronun bölgenin kalkınmasına ve toplum menfaatine kullanmayıp örgütün ihtiyaçları için kullanmaları halkta rahatsızlığa yol açmıştır.

3.5. PYD’ye Katılan Yabancı Savaşçılar

Son dönemde Avrupa’da meydana gelen terör saldırılarının bir kısmı DEAŞ’ın eğittiği ve savaştıktan sonra ülkelere dönüş yapmış teröristler tarafından gerçekleştirilince yabancı savaşçılar konusu Batılı ülkelere daha çok gündeme gelmeye başlamıştır. DEAŞ’ın Batı ülkelerinde eleman teminine yönelik yaptığı çağrı ve kullandığı taktikler ile dikkatleri üzerine toplaması sayesinde diğer terör örgütlerine olan yabancı terörist akışı üzerinde pek durulmamıştır.

⁴¹³ Acun, Keskin, *age*, s. 41.

⁴¹⁴ David Pollock, “Making Rojava More Like the KRG”, *Syrian Kurds As a U.S. Ally Cooperation & Complications*, ed. Patick Clawson (Washington: Washington Institute for Near East Policy, 2016): s. 4.

⁴¹⁵ Barfi, *age*, s. 3.

DEAŞ'ın Irak ve Suriye'de yabancı savaşçıların bünyesine katılmasına yönelik kurduğu ağ yapısı başta YPG olmak üzere diğer örgütler için de rol model olmuştur. 2014 yılında Ayn-el Arap'ta DEAŞ'a karşı sembolik direnişi ve ardından ABD tarafından düzenlenen hava saldırıları ile şehri elinde tutması YPG'yi Suriye iç savaşında önemli bir aktör haline getirmiştir. Müteakiben YPG, kontrol ettiği alanları hızla genişletirken, DEAŞ'a karşı duruşu ile Batı ülkeleri nezdinde sempati toplamıştır. Arkasına aldığı bu rüzgâr DEAŞ'a karşı dünyada yayılan kin duygusu ile birleşmiş, YPG'nin gönüllü olarak kendi saflarına katılınması yönünde yaptığı çağrı artan bir hızla karşılık bulmuştur. 2014 yılında DEAŞ'a karşı ilk başlarda PKK kadrolarından alınan yardımı daha sonra batı ülkelerinden eski askeri personel ve Hristiyan motivasyonlu savaş tecrübesi olmayan yabancıların katılımı takip etmiştir.

DEAŞ saflarında mücadeleye katılmak üzere bölgeye gelen yabancı savaşçıların meselesi, ilgili batılı hükümetler, medya ve akademik literatür sayesinde sağlıklı bir şekilde kayıt altına alınmaktadır. Ancak, Irak ve Suriye'ye gelerek buralardaki Kürt ve Hristiyan gruplarla işbirliği içerisinde faaliyet gösteren Hristiyan (veya batılı) yabancı terörist savaşçıların hakkında resmi raporlarda ve batı kaynaklı yayınlarda pek fazla bilgi mevcut değildir. Bunun en önemli nedeni yabancı savaşçıların daha çok DEAŞ ya da radikal dini örgütlere katılan kişiler olarak değerlendirilmesidir. DEAŞ karşıtı gönüllü savaşçıların ya da DEAŞ karşıtı özgürlük savaşçıları gibi tanımlamalar genel olarak Suriye'de DEAŞ'a karşı savaşanlara verilen isimler olmuştur.

Uluslararası anlamda PYD, Avrupa'dan Rusya'ya ve hatta Arap Yarımadasına kadar uzanan, hem geleneksel medya biçimlerini hem de sosyal medyayı harekete geçirerek yabancı savaşçıların katılımına yönelik kendisine destek sağlamıştır. Facebook, Instagram, Twitter ve YouTube gibi sosyal medya platformlarından DEAŞ'a karşı savaş çağrısında en çok Müslüman olmayanlara ve Kürtlere yapılan işkence ön plana çıkarılmıştır. PYD, bu çağrılarda kısa zamanda dünyada DEAŞ'a karşı oluşan düşmanlık hissini kullanırken aynı zamanda kadın hakları, demokrasi, çoğulculuk, çeşitlilik, sosyal adalet gibi liberal fikirleri savunduğunu göstermeye çalışmıştır.⁴¹⁶ Batılı yabancı savaşçıların bir kısmı DEAŞ'ın 2014 yılında kâfir olarak

⁴¹⁶ Khalaf, *age*, s. 21-23.

gördüğü Ezidi halkını Sincar Dağında kuşatması⁴¹⁷ sonrası YPG saflarına katılması dini motivasyon kaynağının göstergesidir.

Tarihsel olarak değerlendirildiğinde PKK daha çok etnik ve bölgesel temelde etkin olan bir terör örgütüdür. Ancak Suriye'deki otorite boşluğunu değerlendirerek kendi bünyesine Kürt olmayan birçok yabancı savaşçı katılmasını sağlamıştır. Bunun en önemli sebebi de Irak ve Suriye'de DEAŞ'a karşı mücadele eden en etkili grup olarak algılanmasıdır.

YPG'ye katılan yabancı savaşçılar, motivasyonları, çeşitliliği ve birbiri ile örtüşen bireysel özelliklerine göre dört ana grupta toplanabilir. Birinci grupta, eski askerler bulunmaktadır. Eski askerler, 2014 yılında ilk katılan ana akımı oluşturmaktadır. Ancak YPG'nin aşırı sol stratejisi nedeniyle her geçen gün sayıları azalmıştır. Diğer gruplardan ayrılan en önemli özellikleri savaşçı kimliklerini ön planda tutmalarıdır. Bir kısmı savaş ortamını özlediğinden, bir kısmı sivil yaşantıya uyum sağlayamamalarından, özellikle 11 Eylül saldırıları sonrası Afganistan ve Irak'ta görev yapan diğer kısmı ise yarım kalan görevlerini tamamlama güdüsü ile hareket etmesinden kaynaklı YPG'ye katılmıştır. İkinci grupta ise, YPG'nin sistematik bir ayırma süreci uygulamaya başlamadan önce kaotik ortamdan istifade eden, maddi gelir ve şöhret elde etme amaçlı ya da tamamen öldürme içgüdüsünü tatmin etme arayışında olan gönüllü yabancı savaşçılar bulunmaktadır. Üçüncü grupta ise, macera motivasyonu ile katılanlar bulunmaktadır. Bu kişiler daha çok suç işlemek ya da uyuşturucu madde kullanmak gibi kötü alışkanlıklarından kurtulabilmek amacıyla katılmaktadırlar. Son kategoride ise, Suriye'de bir devrim yapmak amacıyla katılmış olan anarşist, komünist ya da aşırı solcu grup bulunmaktadır. Bu grubun bir kısmı YPG'nin PKK'nın bir kolu olduğunun tamamen farkında olan ve tecrübe kazanmak amacıyla bilhassa Türkiye, Yunanistan ve Güney Avrupa ülkelerindeki aşırı sol gruplardan katılan kişiler iken diğer kısmı ise YPG'nin bu özelliğinin farkında olmayan ve tamamen medya etkisi ile katılanlardır.⁴¹⁸ YPG'nin PKK'nın Suriye'deki

⁴¹⁷ “Kuzey Irak'ta Ezidi katliamı”, BBC News, 16.08.2014, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/08/140816_ezidi_katliam. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

⁴¹⁸ Orton, *age*, s. 3-4.

kolu olduğunu bilerek katılan savaşçıların PKK'ya değil de YPG'ye katılmalarının bir diğer nedeni de PKK'nın kendi ülkelerinde terör örgütü olarak tanınırken YPG'nin tanınmamasıdır. Dolayısıyla kendi ülkeleri nezdinde kanun ihlalinde bulunmadan örgüte katılmış olmaktadır. Bazı YTS'ler YPG ile PKK arasındaki bağı anlatırken aralarında fark göremediklerini, çoğu zaman kıyafet değiştirerek YPG'linin PKK'lı olabildiğini ifade etmişlerdir.⁴¹⁹

YPG'ye katılan ilk yabancı teröristin Brian Wilson olduğu tahmin edilmektedir. Amerikalı eski bir asker olan Wilson, YPG'nin sadece DEAŞ ile savaşan bir grup olmadığını aynı zamanda sahadaki diğer silahlı grupların aksine demokrasi ve insan hakları adına savaştıklarını ifade ederken, kendisinin de sadece Kürtler için değil azınlık olan Hristiyan ve Araplar için de orada bulunduğunu beyan etmektedir.⁴²⁰

YPG'ye katılan ilk grup olan eski askeri personel 'Rojava'nın Aslanları' olarak adlandırılmıştır. Rojava'nın Aslanları ismi ilk olarak Jordan Matson isimli eski bir ABD'li askerin kurduğu Facebook sayfası ile ortaya çıkmıştır. 2006 yılında ABD ordusuna katılan ve 18 ay sonra 2007 yılında stres sonrası travma bozukluğu tanısı ile ordudan atılan Matson, 2014 yılında Türkiye üzerinden Kandil Dağı'na oradan da Suriye'ye geçmiştir. Matson'un 01 Ekim 2014'te vücuduna isabet eden şarapnel parçası ile yaralanması üzerine tedavisi esnasında kurduğu Facebook sayfası YPG'ye katılmak isteyen çoğunluğu eski asker olan Batılı savaşçılar ve bu harekete ilgi duyan gazeteciler için bağlantı noktası olmuştur. ⁴²¹ YPG davasını överek batılı savaşçı temininde adeta YPG'nin sözcüsü ve reklam yüzü olan Matson, YPG'ye katılan ilk ABD'lidir. Söz konusu sayfa bir süre sonra YPG'nin batıdan eleman devşirdiği. 20,000'den fazla beğeni ve her fotoğrafa birçok yorum alan en önemli platform

⁴¹⁹ Soner, Aslan ve Kıyıcı, *age*, s. 21.

⁴²⁰ Seth Frantzman, "What Kurdistan's Anti-ISIS Foreign Fighters Think of All the Attention", *The National Interest*, 23.08.2016, <https://nationalinterest.org/feature/what-kurdistan-anti-isis-foreign-fighters-think-all-the-17446>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

⁴²¹ Orton, *age*, s. 79-81.

olmuştur.⁴²² 2015 yılı Haziran ayında YPG, eleman devşirme yöntemini Batı'nın çeşitli komünist ve anarşist aşırı sol gruplarını da kazanma düşüncesiyle değiştirmiş ve Uluslararası Özgürlük Taburları (IFB) adı altında yeni bir yapılanmaya gitmiştir. Örgüte katılmak isteyen yabancı savaşçılar için kılavuz kitapçığın da yayınlandığı YPG tarafından oluşturulan bir internet sitesi vasıtasıyla bu grubun ismi duyurulmuştur. Grubun ismi olan EOT, İspanya İç Savaşında Cumhuriyetçilere yardım etmesi için çeşitli ülkelerden getirilen ve Uluslararası Tugaylar olarak adlandırılan askerlerden esinlenerek verilmiştir.⁴²³ Uluslararası Özgürlük Taburları; ABD, Birleşik Krallık, Almanya, Yunanistan, Fransa, Türkiye gibi pek çok ülkeden üyeleri olan, Birleşik Özgürlük Güçleri, Türkiye Komünist Emek Partisi/Marksist-Leninist, Devrimci Karargâh, Türkiye Komünist Emek Partisi/Leninist, MLKP Rojava, Devrimci Karargâh, Henri Krasucki Tugayı, Bob Crow Tugayı, Antifaşist Enternasyonalist Taburu, Enternasyonal Dayanışma için Devrimci Birlik isimli unsurlardan teşkil edilmiş, YPG'nin yabancı savaşçılarını oluşturan birimidir. Birleşik Özgürlük Güçleri, 2014 yılında Ayn-el Arap savunması esnasında kurulmuş, sol görüşlü ve karışık milliyetlerden katılımcıların olduğu, Türkiye tabanlı birkaç Komünist Kürt grup ve Kadın Özgürlük Gücü adında kadınlardan oluşan ayrı bir unsuru da bulunan Uluslararası Özgürlük Taburlarının en geniş grubudur. PKK ile aktif olarak bağlantısı vardır. Halkların Birleşik Devrim Hareketi büyük bir oranda tabur düzeyinde teşkilatlanmış Türk komünist gruplarından oluşan Stalinist, anarşist, Marksist-Leninist gruplardır. Enternasyonal Dayanışma için Devrimci Birlik çoğunlukla Yunanistanlı anarşistlerden oluşmaktadır. Antifaşist Enternasyonalist Taburu, Ayn-El Arap kuşatması sırasında İtalyan Karim Franceschi tarafından kurulmuştur. Genellikle bünyesinde Avrupalı komünist, anarşist, sosyalistler bulunmaktadır. Henri Krasucki Tugayı, ismini Fransız işçi hakları savunucusundan alan bir diğer unsurdur. YPG'ye katılan YTS'ler arasında oluşturulmuş bir diğer

⁴²² "How Western 'foreign fighters' are being recruited online to join Kurds against Islamic State", Washington Post, 24.11.2014, https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2014/11/24/how-western-foreign-fighters-are-eing-recruited-online-to-join-kurds-against-islamic-state/?noredirect=on&utm_term=.78ab20ffa2bf. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

⁴²³ Simon De Craemer, "Strange Comrades: Non-Jihadist Foreign Fighters in Iraq & Syria", *Gent Üniversitesi*, Rapor No: 01004682, https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/352/696/RUG01-002352696_2017_0001_AC.pdf. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

koalisyon ise Devrimci Karargâh, Marksist Leninist Silahlı Propaganda Birliği, MLKP Rojava, Türkiye Komünist Emek Partisi, Türkiye Komünist Partisi Marksist Leninist, Türkiye Komünist Partisi Leninist gruplarından oluşan Halkların Birleşik Devrim Hareketi'dir.⁴²⁴ Bob Crow Tugayı da ismini "Demiryolu, Denizyolu ve Taşımacılık İşçileri Ulusal Birliği" sendikasının liderinden alan, yerel ve geçici gruplardan oluşan Bob Crow bünyesinde ise yaşları 24 ile 35 aralığında, Kanada, İngiltere, İskoçya ve İrlandalı 40 kadar savaşçı bulunmaktadır. YPG bünyesindeki pek çok YTS'nin aksine askeri tecrübesi olmayan bu kişiler YPG saflarına katılmadan önce demiryolu işçiliği, kuryelik, bahçıvanlık, çiftçilik gibi meslekler yapmışlardır.⁴²⁵

YPG'ye katılan ilk kadın YTS'nin ise İran kökenli Danimarkalı Joanna Palani olduğu değerlendirilmektedir.⁴²⁶ 2014 yılı Kasım ayının ortalarında DEAŞ ile savaşmak adına okulunu bırakan ve YPG'ye katılan Palani, DEAŞ mensubu ortalama 100 kişiyi öldürdüğü gerekçesiyle hedef haline gelmiş ve öldürülmesi halinde DEAŞ tarafından bir milyon dolar ödül verileceği duyurulmuştur. Palani, 2015 yılında Danimarka'ya dönmüş ve Suriye'ye geri dönmemesi için pasaportuna el konulmuştur. Ancak tekrar ülke dışına çıkan ve yargılanmayı müteakip tutuklanan Palani bu süreçte ülke gündemini uzun süre işgal etmiştir.⁴²⁷

Avustralyalı eski asker Ashley K. Johnston YPG saflarında savaşırken öldürülen ilk YTS'dir. 23 Şubat 2015'te Tel Hamis bölgesinde DEAŞ tarafından düzenlenen saldırıda öldürülen 28 yaşındaki Bagok Serhat kod adlı Johnston, YPG saflarına EOT çatı yapılanması altında MLKP üyesi olarak Ocak 2014 tarihinde katılmıştır.⁴²⁸ 19

424 "Foreign Volunteers for the Syrian Kurdish Forces", The Carter Center, 27.02.2017 https://www.cartercenter.org/resources/pdfs/peace/conflict_resolution/syria-conflict/foreign-volunteers-for-syrian-kurdish-forces-2017.02.23.pdf. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

425 "YPG'nin Batılı Sosyalist Savaşçıları: 21'inci Yüzyılın İlk Devrimini Koruyoruz", Diken İnternet Gazetesi, 17.09.2016, <http://www.diken.com.tr/ypgnin-batili-sosyalist-savascilari-21inci-yuzyilin-ilk-devrimini-koruyoruz/>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

426 De Craemer, *age*, s. 16.

427 "YPG'ye Katılan Joanna Palani İçin Karar Çıktı", Milliyet Gazetesi, 21.12.2016, <http://www.milliyet.com.tr/ypg-ye-katilan-joanna-palani-icin-dunya-2365552/>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

428 "Kurdish Militia Pays Tribute to Ashley Johnston, Killed Fighting With its Forces", The Guardian, 02.03.2015, <https://www.theguardian.com/world/2015/mar/02/kurdish-militia-pays-tribute-to-ashley-johnston-killed-fighting-with-its-forces>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

yaşındaki Ivana Hoffmann ise YPG saflarında öldürülen ilk kadın YTS'dir. Örgüte altı ay önce katılan ve Tel Tamir bölgesinde DEAŞ tarafından öldürülen Almanya doğumlu Avaşın Tekoşın Güneş kod adlı Hoffmann Youtube'da bulunan bir videosunda örgüte Rojava'nın özerkliği için savaşımaya geldiğini açıklamıştır.⁴²⁹

Lions of Rojava, the Kurdish Peshmerga Foreigner Registration, Assessment, Management and Extraction (FRAME) programı gibi platformlar genellikle İngilizce konuşan YTS'ler tarafından yönetilmiştir. Bu kişiler YPG liderleri ile örgüte katılmak isteyenler arasındaki bağlantı noktasını oluşturmuşlardır. Hâlihazırda bu tür sayfalar kullanım dışıdır. Ancak YPG'ye katılmak isteyen kişiler YPG'nin örün sayfasında bulunan ve şifreleme özelliğine sahip e-mail adresi veya Facebook sayfaları aracılığıyla irtibata geçmektedirler. Bu kişilerin büyük bir kısmı İstanbul'dan veya Frankfurt'tan kendi masraflarını karşılamak suretiyle hava yolu ile Erbil ya da Süleymaniye'ye giderken diğer kısmı ise Türkiye sınırından kaçakçıların kılavuzlaması ile bölgeye intikal etmektedirler.⁴³⁰ Bir başka araştırmaya göre; Avrupa'daki PYD temsilcilikleri, sosyal medya platformları ve dernekler vasıtasıyla YPG ile temas kuran sempatizanlar, Beyrut-Şam-Halep istikametini kullanarak, Türkiye sınırından kaçak geçiş yaparak Yarubiye'den Kamışlı'ya gelmekte ya da uluslararası yardım kuruluşlarının Türkiye'deki çeşitli illerde bulunan şubeleri kanalıyla yardım gönüllüsü adı altında YPG saflarına katılmaktadırlar.⁴³¹

Facebook, YPG için eleman temininde en çok kullanılan sosyal medya platformudur. Facebook tarafından resmi ya da gerçek kişi ve kurumları fan üyeleri ya da taklit sayfalardan ayırt edebilmek için 2013 yılından beri kullanımda olan herhangi bir profilin resmi sayfa olduğunu belirtir mavi tık işareti YPG sayfasında Devlet Kurumu tanımlaması ile birlikte uzun süre yer almıştır. Bu sayfanın resmi olduğuna

⁴²⁹ "First Female Western Fighter Dies Fighting Islamic State", The Guardian, 09.03.2015, <https://www.theguardian.com/world/2015/mar/09/first-female-western-fighter-ivana-hoffmann-dies-fighting-islamic-state>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

⁴³⁰ De Craemer, *age*, s. 18.

⁴³¹ "PYD İçindeki Bu Teröristlere Dikkat!", Milliyet Gazetesi, 31.05.2016, <http://www.milliyet.com.tr/pyd-icindeki-bu-teroristlere-gundem-2254557/>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

dair doğrulama ancak 27 Aralık 2015 tarihinde Türk haber sitelerinde yer aldıktan sonra ilgili şirket tarafından kaldırılmıştır.

PYD'ye katılan yabancı savaşçılar Ayn-el Arap ve Kamışlı'daki kamplarda bir buçuk ay silahlı eğitim ve Kürtçe öğrenimi görmeyi müteakip silahlı unsurlara katılmaktadırlar. Yabancı savaşçıların YPG saflarında bulunduğu süre bir buçuk yılı geçtikten sonra kadın militanlarla evlendikleri görülmektedir. Örgüt içi evlilik yapan YTS'lerin sayısı 60'ı geçmiştir.⁴³²

YPG saflarında kaç YTS'nin savaştığına dair kesin rakamlar bulunmamaktadır. PYD ya da YPG'nin üst düzey sorumluları tarafından konu ile ilgili çeşitli açıklamalar yapılmaktadır. Örneğin kendisi ile yapılan bir röportajda YPG'nin Afrin sorumlusu Brusk Hasaka, sadece Afrin'de 150 kadar ABD, İngiltere, Çin, Cezayir gibi birçok ülkeden YTS'nin bulunduğunu açıklamıştır.⁴³³ YPG'nin dış ilişkiler sorumlusu, CNN'e yaptığı açıklamada 2014'ten 2017 Aralık ayına kadar 300 YTS'nin silahlı olarak YPG saflarına katıldığını, 500 kişinin ise sivil olarak görev yaptığını belirtmiştir.⁴³⁴ Bununla birlikte konu ile ilgili çeşitli kuruluşlar ve akademisyenler tarafından da çalışmalar yapılmaktadır.

YPG'ye katılan ABD'li savaşçıları konu alan ve Bellingcat Araştırma Kuruluşu tarafından hazırlanan "Irak ve Suriye'de DEAŞ'a Karşı Savaşan Amerikalı Gönüllüler Hakkında Açık Kaynak Araştırması" da kendi alanında özgün bir çalışma olarak öne çıkmaktadır. Hem Irak hem de Suriye'de DEAŞ'a karşı gönüllü olarak savaşan YTS'leri konu alan çalışma, sosyal, yazılı ve görsel medya haberlerini kaynak olarak almıştır. Çalışmada, söz konusu bölgelere savaşçı olarak giden kişilerin demografik, özellikleri, motivasyonları hangi gruplara ne amaçla katıldıkları gibi sorulara cevap aranmıştır. Raporda, 2015 yılı Temmuz ve Ağustos aylarında DEAŞ'a karşı savaşmak üzere ABD'den Irak ve Suriye'ye yaşları 23 ile 61 arasında değişen ve ortalama olarak

⁴³² "PYD İçindeki Bu Teröristlere Dikkat!", Milliyet Gazetesi, 31.05.2016, <http://www.milliyet.com.tr/pyd-icindeki-bu-teroristlere-gundem-2254557/>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

⁴³³ Megan Specia, "Foreign Fighters Back Kurdish Militia in Syria in Fight Against Turkey", New York Times, 27.01.2018, <https://www.nytimes.com/2018/01/27/world/middleeast/foreign-fighters-kurdish-militia-syria.html>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

⁴³⁴ Gianluca Mezzofiore, Tamara Qiblawi, Angela Dewan, "Foreign Fighters in Syria Turn Their Weapons on Turkey", CNN, 24.01.2018, <https://edition.cnn.com/2018/01/24/middleeast/turkey-syria-foreign-fighters-kurds-intl/index.html>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

20'li ve 30'lu yaşlarda 108 savaşçının gittiği belirtilmektedir. ABD'li savaşçılar ağırlıklı olarak YPG olmak üzere Peşmerge ya da Hristiyan milislerin saflarına katılmışlardır. Ayrıca raporda; bu kişilerin üçte ikisinden fazlasının daha öncesinde askeri tecrübesinin olan genellikle deniz piyade ve kara kuvvetlerinden ayrılmış emekli askeri personel olduğu, başta Texas olmak üzere ABD'nin 31 farklı eyaletinden söz konusu bölgeye akış meydana geldiği, katılan kişilerin askeri tecrübesi olması dışında sörf eğiticiliğinden yazılım mühendisliğine kadar herhangi bir sınıflandırmaya yapılamayacak derecede geniş bir yelpazede dağılımı olduğu belirtilmektedir. Yapılan incelemelere göre, 108 savaşçının 73'ünün daha önce askeri tecrübesi olduğu değerlendirilmektedir. DEAŞ'a karşı savaşmak üzere Suriye ve Irak bölgesine giden Amerikalı YTS'lerin; ahlaki öfke ve şiddet, Hristiyanlık dinine olan bağ, macera arama, can sıkıntısı, askeri ortamdaki arkadaşlık duygusuna olan özlem, muharebeye girmeye olan özlem, askerlik görevi sonrası adaptasyon sorunu gibi birkaç farklı motivasyonu olduğu ifade edilmektedir. Raporda ele alınan 108 kişinin %56'sı YPG'ye katılmıştır. Dolayısıyla söz konusu gruplardan eleman temini için en istekli olanının YPG olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca YPG askeri tecrübesi olmayanları kabul eden tek örgüttür. Raporda, YPG'ye katılan ABD'li savaşçıların Sincar'da Yezidilere yapılan katliamın intikamını almak ve Ayn-el Arap kuşatmasında DEAŞ'a karşı Kürtlerin yanında olmak şeklinde iki temel motivasyonu olduğu belirtilmektedir.⁴³⁵

2018 yılında direkt olarak YPG'nin YTS'lerine yönelik ayrıntılı olarak yapılan başka bir çalışmaya göre, YPG saflarına yabancı terörist savaşçı olarak katılmış kişiler ve ülkelerinin dağılımı Tablo-7'de gösterilmiştir. Sosyal medya platformlarında ve internet sitelerinde yer alan bilgiler esas alınarak yapılan bu çalışmada 20 farklı ülkeden YPG'ye katılan 45'i ölü toplam 227 YTS tespit edilmiştir.⁴³⁶

435 Nathan Patin, "The Other Foreign Fighters, An Open-Source Investigation into American Volunteers Fighting the Islamic State in Iraq and Syria", **Bellingcat Report**, <https://www.bellingcat.com/wp-content/uploads/2015/08/The-Other-Foreign-Fighters.pdf>. [Erişim Tarihi:12.03.2017].

436 "The Concept of FTFs", Foreign Terrorist Fighters of YPG, Aralık 2018, <http://ftf-ypg.com/>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

Tablo-7: YPG'ye Katılan Yabancı Savaşçılar

S.NO	ÜLKE	SAYI	S.NO	ÜLKE	SAYI
1	ABD	73	11	Yunanistan	4
2	Birleşik Krallık	47	12	Danimarka	3
3	Kanada	14	13	Norveç	2
4	İtalya	16	14	Finlandiya	2
5	Fransa	16	15	Çekya	2
6	Almanya	12	16	Polonya	2
7	İspanya	11	17	İzlanda	1
8	İsveç	8	18	Portekiz	1
9	Avustralya	7	19	Slovenya	1
10	Hollanda	4	20	Arjantin	1

YPG'ye katılan yabancı savaşçılar ile ilgili medyada son dönemde çıkan haberlerde artış olduğu görülmektedir. Örneğin yukarıdaki çalışmada yer almayan bir Japonya vatandaşı kendi beyanına göre DEAŞ ile savaşmak amacıyla YPG saflarına katılmış ve Reşid Japonya kod adını almıştır.⁴³⁷ Başka bir haberde ise Stockholm Üniversitesinde yüksek lisans eğitimini tamamlamayı müteakip YPG saflarına katılan 27 yaşındaki tek İngiliz kadın savaşçı Kimmie Taylor, eve dönmesinin seçenekleri arasında olmadığını, Rojava'da devrimi tamamlamayı hedeflediğini söylemiştir.⁴³⁸ YPG'ye katılma amacıyla Facebook üzerinden Kader adlı bir kadın ile tanışarak, 2015 yılı Ocak ayında Dubai üzerinden Süleymaniye'ye uçan ve oradan karayolu ile Haseke'ye giden, Avustralyalı eski bir muharip mühendis Matthew Gardiner,

437 "Japonya Vatandaşı Terör Örgütü YPG'ye Katıldı", Milliyet Gazetesi, 21.07.2017, <http://www.milliyet.com.tr/japonya-vatandasi-teror-orgutu-gundem-2472144/>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

438 "İŞİD'le Mücadele Eden İngiliz Kadın Savaşçı: Eve Dönmek Seçenekler Arasında Değil", T24 İnternet Gazetesi, 16.10.2017, <http://t24.com.tr/haber/isidle-mucadele-eden-ingiliz-kadin-savasci-eve-donmek-secenekler-arasinda-degil,465718>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

Haseke’de Amerika, İngiliz, Fransız ve diğer Batılı ülkelerin vatandaşlarından oluşan 15 kişilik bir grup oluşturulduğunu, bu kişilerin birçoğunun Marksist düşünce adına savaştıklarını öğrendiklerinde şaşırdığını, DEAŞ’ın YPG’ye katılan savaşçıların öldürülmesi için başlarına 20 bin dolar ödül konduğunu açıklamıştır.⁴³⁹ YPG’li YTS’ler üzerine yapılan bir haberde, 24 yaşındaki İngiliz uyruklu Huang Lei, Manchester’da bir üniversitede uluslararası ilişkiler üzerine aldığı eğitimi yarı bırakarak Rojava’yı terörist saldırılardan korumak için geldiğini, Afrin bölgesini Türkiye’ye karşı korumak için 25 civarı YTS’nin bölgede olduğunu, saldırının DEAŞ ya da Türkiye’den gelmesinin önemli olmadığını, her ikisine de karşı koyacaklarını söylemektedir.⁴⁴⁰

Açık kaynaklar üzerinden yapılan araştırmada Irak ve Suriye’de bulunan DEAŞ karşıtı yabancı terörist savaşçıları arasında ABD, Birleşik Krallık, İtalya ve Fransa’dan gelenlerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Türkiye’nin müttefiki olan birçok ülke vatandaşı YPG’ye katılmaktadır. Bu ülkelerin hemen hemen hepsinde vatandaşlarının başka ülkenin topraklarındaki devlet dışı silahlı aktörlerin saflarında savaşmalarını yasaklayan kanunlar çıkarılmıştır. Ancak uygulamada bu kanunlar DEAŞ’a katılıp dönenlere uygulanırken YPG’ye katılanlar için henüz işletilmemiştir.

Yabancı savaşçıların 2014 yılında genel olarak DEAŞ ile savaşmak adına YPG’ye katıldıkları görülmektedir. Ancak müteakip yıllarda ideolojik olarak katılımlar yoğunluktadır. İdeolojik olarak inandıkları devrimi gerçekleştiremeyecek olan bu kişilerin kendi ülkelerine döndüklerinde radikalleşebilecekleri göz önünde bulundurulmalıdır. YPG saflarındaki YTS’ler, ülkelerine dönebilmeleri halinde Batı hükümetleri için ileriki dönemlerde başa çıkmaları gerekecekleri etik, politik, diplomatik ve hukuki bir takım sorun sahaları oluşturacaktır. YPG saflarında daha çok anarşist ya da sosyalist kimlikleri ile yer alan YTS’ler en az DEAŞ’a ya da diğer örgütlere katılan radikal savaşçıları kadar tehlike oluşturmaktadırlar. Bu gruplar genellikle Suriye’de YPG saflarında bulunmalarının nedenini gerilla savaşına yönelik uygulamalı olarak eğitim yapabilecek bir alanda tecrübe kazanmak olarak

⁴³⁹ Işın Eliçin, “Üç aylığına YPG’ye katılan Avustralyalı Sendikacı Müebbet Mahkûm Olabilir”. *Medyascope TV*, 15.10.2017, <https://medyascope.tv/2017/10/15/uc-ayligina-ypgye-katilan-avustralyalı-sendikaci-muebbete-mahkum-olabilir/> [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

⁴⁴⁰ Mezzofiore, Qiblawi, Dewan, *CNN*.

açıklamaktadırlar. Ayrıca mücadelelerinin Rojava ile sınırlı olmadığını açıkça dile getirmektedirler.

Bununla birlikte, PKK'nın suç ve terör eylemlerine katkıda bulunmuş, YPG saflarında şehir savaşında eğitim ve tecrübe kazanmış ve ulus aşırı bağlantılara sahip hale gelmiş yabancı savaşçıların kendi ülkelerine döndüklerinde terör ya da radikal örgütler yörüngesinde hareket edecekleri yadsınamaz bir gerçektir. Dolayısıyla bu kişilerin sahip oldukları tehlikenin potansiyeli ciddiye alınmalıdır.

3.6. PYD'nin Yerel Aktörlerle Mücadelesi

PYD'nin silahlı kuvveti YPG'nin kuzey Suriye'de güvenliği tesis etme ve bölgenin kontrolü görevini ele almasından sonra, Suriye iç savaşında yaşanan gelişmelerle birlikte PYD'nin sahadaki askeri angajmanları ve siyasi olarak faaliyetlerinde de değişiklikler görülmüştür. Silahlı unsurlarının nitelik ve niceliksel açıdan etkisinin artması, PYD'nin uluslararası aktörler ile ilişki tesis etmesi ve kontrol ettiği alanın her geçen gün biraz daha genişlemesi PYD'nin iç savaşta etkili bir iç aktör olarak belirmesine yol açmıştır.

3.6.1. PYD ve Suriye Kürtleri

Erbil Anlaşması ile aynı dönemde 3-4 Temmuz 2012'de Kahire'de yapılan Suriye muhalefeti toplantısına temsilci olarak katılan KUK'un isteklerinin reddedilmesi KUK'un meşruiyetinin azalmasına yol açarken, YPG/YPJ'nin muhalif unsurlarca ve DEAŞ tarafından yapılan saldırılara karşı Kürt nüfusun yaşadığı bölgeleri savunması PYD'nin etkisini ve kontrolünü artırmıştır. Bu durumu fırsat bilen PYD, her iki grup arasında yapılan ve Suriye kuzeyinin kontrolü esaslarının çerçevesini belirleyen Erbil anlaşması hükümlerini dikkate almamaya başlamıştır. PYD liderliğinde bölgede TEV-DEM vasıtasıyla demokratik özerklik tesis edilme gayretleri, KUK'un PYD'yi tekelleşme ile suçlamasına yol açmıştır. Bunun karşılığında ise PYD, KUK'u bölgede rakip paralel bir güç kurmaya çalışmak ve bölgeyi Kürtlerin mücadelesini tehlikeye atacak etki alanlarına bölerek iç çatışma ihtimalini artırmakla suçlamıştır.

Sonuç olarak PYD'nin, Kasım 2013'te tek taraflı olarak Suriye kuzeyinde üç kantonlu bir yönetim oluşturulacağını duyurması, Kürt partileri arasındaki ilişkilerin ciddi derecede bozulmasına yol açmış ve KUK yönetiminden çekildiğini açıklamıştır.

IKBY Başkanı Barzani başlangıçta PYD'nin iktidarı tekelleştirmesini kınamış ve KUK'un siyasi olarak hedef alındığını ve dışlandığını iddia etmiştir. Bu durum, DEAŞ'ın 2014 yılı Kasım ayında Ayn-el Arap'a saldırıya geçmesine kadar devam etmiş, DEAŞ'ın saldırısı karşısında ABD'nin de baskısıyla Barzani, silahlı peşmerge unsurlarını YPG'ye yardım etmeleri için Suriye kuzeyine göndermiştir.⁴⁴¹

Suriye'deki kriz içinden çıkılamaz bir hâl alınca uluslararası düzeyde çözüm arayışlarına gidilmiştir. 22 Ocak 2014 tarihinde İsviçre'nin Montrö kentinde yapılan İkinci Cenevre Konferansı öncesindeki tartışmalar PYD ile KUK arasındaki sorunları daha da derinleştirmiştir. Cenevre konferansına muhalif kanadın temsilcisi olarak Suriye Muhalif ve Devrimci Güçler Ulusal Koalisyonunun katılacak olması nedeniyle KUK 27 Ağustos 2013'te koalisyona katılımını içeren birlik anlaşması imzalamıştır. Anlaşma, Kürtlerin anayasal olarak tanınmasını ve ülkenin isminin Suriye Cumhuriyeti olarak değiştirilmesini içermektedir. PYD ise konferansa Suriye Ulusal Koalisyonu kapsamında değil, KUK ile birlikte oluşturulan Kürt Yüksek Konseyi çatısı altında gidilmesi gerektiği yönünde görüş bildirmiştir. Taraflar arasında meydana gelen bu gerilimin sonucu farklı bir şekilde ortaya çıkmıştır. 2014 yılı Nisan ayında, KUK çatısı altında bulunan dört siyasi parti birleşerek KDP-S adını almış, Barzani'nin yönlendirmesi ile bu yeni partinin lider kadrosu Suriye Kürtlerini kendi yanlarına çekebilmek için Suriye kuzeyine geçmiş ve netice itibarıyla YPG tarafından tutuklanmışlardır.⁴⁴² Suriye Kürtleri arasındaki siyasi kutuplaşma DEAŞ saldırılarına kadar bu ve benzeri olaylarla devam etmiştir.

2014 yılında Suriye'de DEAŞ'ın nüfuz alanı ve etkisi artmıştır. DEAŞ'ın Ayn-el Arap saldırısı karşısında ABD'nin sağladığı hava desteği ile YPG/YPJ'nin söz konusu saldırıları püskürtmesi siyasi olarak PYD'nin elini güçlendirmiş ve Suriye kuzeyinde TEV-DEM yönetiminin fiili olarak kurulmasına yol açmıştır. 2014 yılı Ekim ayında Barzani'nin girişimiyle, PYD Eş başkanı Salih Müslim, TEV-DEM sözcüsü Aldar Halil ve KUK temsilcileri, aralarındaki sorunları çözmek ve Suriye

⁴⁴¹ Ghadi Sari, "Kurdish Self-governance in Syria: Survival and Ambition", *Chatham House The Royal Institute of International Affairs*, September 2016, s. 11.
<https://www.chathamhouse.org/publication/kurdish-self-governance-syria-survival-and-ambition>.
[Erişim Tarihi: 03.02.2017].

⁴⁴² Taştekin, *age*, s. 178.

kuzeyinin yönetimi konusunda tekrar anlaşabilmek üzere Irak'ın Dohuk kentinde bir araya gelmişler ve dokuz gün süren toplantı neticesinde her iki grubun 12'ser delege ile temsil edileceği ortak bir siyasi konsey teşkil edilmesine ve oluşan bu yeni siyasi birliğin kanton yönetimlerine nasıl dâhil edilebileceğinin müteakip dönemde tekrar görüşülmesine karar vermişlerdir.⁴⁴³ Ancak, bu işbirliği KDP'nin aşiret ideolojisi ile PYD'nin sosyalist politikalarının çatışması sebebiyle Erbil anlaşması gibi masada kalmış, uygulamada hayata geçirilememiştir.

2014 yılı Nisan ayında PYD, özerk yönetim oluşturduğu üç ayrı kantonu kapsayacak şekilde siyasi partiler kanunu ilan etmiştir. Bu kanuna göre, yönetim bölgesi içerisindeki siyasi partilerin kantonların haricindeki diğer siyasi oluşum ve hareketlerle kanton yönetimlerinin izni olmadan resmi olarak temas kurulması yasaklanmış, aksi yönde hareket edenlerin para ve hapis cezası şeklinde yaptırımlara maruz kalacakları açıklanmıştır. Bu kararlar PYD, kendisine bölgede en büyük rakip olarak gördüğü KUK oluşumu içerisindeki diğer partilerin hareket sahasını kısıtlamayı ve siyasete hâkim tek parti olarak kalmayı amaçlamıştır.⁴⁴⁴

DEAŞ'a karşı sahadaki en kullanışlı aktör olarak Kürtleri gören ABD'nin isteği ve temsilcilerinin de katılımıyla PYD ve IKBY yetkilileri Erbil'de 15 Eylül 2015'te tekrar bir araya gelmişlerdir. Toplantıdaki amaç Kürtlerin silahlı gücünü artırabilmek adına KUK'un Irak kuzeyinde bulunan silahlı unsurlarının Suriye kuzeyine girişini ve YPG'ye katılmasını sağlamaktır. Ancak toplantı PYD'nin Suriye kuzeyindeki tek güvenlik kuvvetinin YPG olduğunu ve bu unsurların YPG'ye katılmayı kabul etmedikleri sürece bölgeye girişlerine müsaade etmeyeceğini belirtmesi üzerine olumsuz olarak sonuçlanmıştır.⁴⁴⁵ PYD gücü paylaşmak istemediğinden dolayı, Barzani'nin PYD'nin hâkimiyetini kırabilmek amacıyla eğittiği, Suriye ordusundan ayrılmış, siyasi olarak KUK'a yakın olan yaklaşık 3,000 kişilik silahlı unsurun YPG'nin denetimi altında olan bölgeye girmesine müsaade etmemiştir. KUK lideri

443 "Suriyeli Kürtlerin Dohuk Anlaşması Ne Anlama Geliyor?", BBC News, 23.10.2014, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/10/141023_dohukanlasmasi. [Erişim Tarihi: 18.12.2018].

444 Kaya, Ünal, *age*, s. 287.

445 "Rojava'yı Çözmek İçin Üçüncü Tur", Gerçek Gazetesi, 23.09.2015, <https://gercekgazetesi.net/ulusal-sorun/rojavyai-cozmek-icin-ucuncu-tur>. [Erişim Tarihi: 22.12.2018].

Berro, bu unsurların YPG ile arasında silahlı bir çatışma yaşanmasının önüne geçebilmek için PYD ile anlaşma sağlanmadan Suriye'ye gitmelerini istemediğini ifade etmiştir.⁴⁴⁶

2016 yılı Ağustos ayında KUK lideri İbrahim Berro, Kamışlı'daki kontrol noktasında hakkında yapılan bir ihbar sebebiyle tutuklanmış ve sonrasında Irak Kürt Bölgesel Yönetimi bölgesine gönderilmiştir.⁴⁴⁷ 2016 yılı Aralık ayında Kamışlı'da yapılan ve PYD tarafından hapsedilmiş KUK üyelerinin serbest bırakılmasını talep eden protesto gösterilerinde PYD'ye bağlı Asayiş Kuvvetleri, KUK partisi lider kadrolarında bulunan 30 kişiyi tutuklamış ve bu kişilerin 10'u yine IKBY bölgesine sınır dışı edilmiştir.⁴⁴⁸

PYD tarafından Suriye kuzeyinde oluşturulan yönetimde hiçbir söz hakkı verilmeyen KUK, 2017 yılında yapılan Cenevre ve Astana Barış görüşmelerine Kürt muhalefetin temsilcisi olarak katılmıştır.⁴⁴⁹

21 Ekim 2017'de PYD'nin hâkimiyetinde bulunan kanton bölgelerinde ilk kez belediye seçimleri yapılmıştır. 2014 yılında sıralı yasama organları tarafından çıkarılan seçim kanunu ile muhalif olan partiler sistematik olarak seçim sisteminin dışında bırakıldığından PYD'nin seçimleri zaten kazanacağı düşüncesiyle KUK çatısı altındaki partiler seçimleri boykot ederek katılmama kararı almıştır.⁴⁵⁰

2018 yılı Haziran ayında KUK; 2012 yılından 2018 yılına kadar iki grup arasında yaşanan çekişmeler neticesinde sahadaki silahlı unsurlarının vasıtasıyla PYD'nin kaçırma, tutuklama, sürgüne gönderme ve öldürme şeklinde 311 hak ihlalinde

⁴⁴⁶ Linda Bongers, "Behind the Smoke Screen The Rise of Kurdish Rojava from the Syrian Ruins", (Master's thesis for the Master Islamic Studies, Faculty of Philosophy, Theology and Religious Studies at Radboud University Nijmegen, 2017), s. 57-58.

⁴⁴⁷ Sari, *age*, s. 13.

⁴⁴⁸ "Skirmishes Between Opposition and PYD Supporters in Qamishli", Rudaw, 3.12.2016, <http://www.rudaw.net/english/middleeast/syria/02122016>. [Erişim Tarihi: 18.12.2018].

⁴⁴⁹ "KNC Rep Chosen to Lead Kurdish Delegation at Geneva Talks for Syria". Rudaw, 12.02.2017, <http://www.rudaw.net/english/middleeast/syria/12022017>. [Erişim Tarihi: 18.12.2018].

⁴⁵⁰ "PYD Elections in Syrian Kurdistan Illegitimate", KNC Geneva-Berlin, 16.10.2017, <http://knc-geneva.org/?p=1778&lang=en>, [Erişim Tarihi: 18.12.2018].

bulunduğunu ve toplamda 52 KUK üyesini öldürdüğünü belirten bir rapor yayınlamıştır.⁴⁵¹

PYD ve KUK 2012'den bu yana bölgenin yönetilmesi ve temsil edilmesi konularında aralarında üç kez anlaşmışlar ancak uygulamada başarısız olmuşlardır. KUK, IKBY de olduğu gibi Kürtlere yönelik bir federal sistem talep ederken, PYD ise etnik olmayan ve Suriye kuzeyinde bulunan tüm unsurları kapsayan bir Suriye federalizmi istemektedir. PYD, KUK'u Türkiye etkisinde ve IKBY'nin güdümünde olmakla suçlarken, KUK da PYD'yi PKK ile beraber hareket etmek ve bölgenin yönetimini paylaşmak istememekle suçlamaktadır.⁴⁵²

3.6.2. PYD'nin Suriye Muhalif Gruplar ile İlişkisi

Suriye'de iç savaşın başladığı dönemden itibaren, PYD'nin Sünni Arapların oluşturduğu muhalif örgütlenmelerle ilişkileri genel olarak olumsuz seyretmiştir. Muhalif unsurlar, PYD'nin Suriye'nin milli sorunlarına temas etmeyen kendine ait farklı bir gündemi olduğunu düşünmüşler ve kendilerinin ülkenin etnik ya da dini inançlara göre bölünmesine karşı ve Suriye'nin bütünlüğünden yana olduklarını ifade etmişlerdir. PYD ise, demokratik konfederalizm düşüncesi ile yaşadıkları bölgenin özerk bir yönetim altında olmasını istemiştir. Bu sebeple PYD, Sünni Arapların olduğu çatı muhalefet örgütlenmelerine dâhil olmazken kendi çizgisini 'üçüncü yol' olarak adlandırmıştır.

Suriye iç savaşının başlangıcında sahadaki silahlı muhalif unsurlar, rejimin Kürt nüfusun yaşadığı bölgelerden 2012 yılı Temmuz ayında çekilmesine ve kontrolü PYD'ye bırakmasına kadar genel olarak uzak kalmışlardır. PYD tarafından muhalif unsurların kendi bölgelerinden uzak kalması yönünde açıklamalarda bulunmuştur. Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) da kendi açısından daha fazla önem arz eden bölgelerde etkin olabilmek için uygulamada bu konuya genel itibarıyla dikkat ederken, prensipte ise Suriye'nin bütünlüğünden yana olduğunu ve Sünni veya Kürt şeklinde bölünmelere

⁴⁵¹ "ENKS: 2012'den bu yana PKK 52 Rojava Kürtü öldürdü", Basnews, 14.08.2018, <http://www.basnews.com/index.php/tr/news/kurdistan/459161>. [Erişim Tarihi: 22.12.2018].

⁴⁵² Wladimir van Wilgenburg, "This is a New Syria, Not a New Kurdistan", *Middle East Eye*, 17.03.2016, <https://www.middleeasteye.net/news/analysis-kurds-syria-rojava-1925945786>. [Erişim Tarihi: 22.12.2018].

karşı olduğunu öne sürmüştür. Bu anlaşmazlık Suriye Kürtleri ile Arap muhalefeti arasındaki ilişkilerin sürekli gergin devam etmesine yol açmıştır.⁴⁵³ Suriye'de istikrarsızlık sürecinin uzaması ve Esad rejimi, ÖSO ve cihatçı grupları içeren mücadelenin artması üzerine YPG, Kürt nüfusun yaşadığı bölgelerin savunmasını devralmıştır. Radikal unsurlara karşı koyma konusunda ortak çıkarları bulunan YPG ve cihatçı gruplar uzun vadede rejimin de karşısında yer almış, ancak birbirlerine de şüpheli yaklaşmışlardır. İki grup zaman zaman işbirliği yapmış, yerel koşullara ve savaşın daha geniş dinamiklerine bağlı olarak bazen de birbirlerine saldırmışlardır.⁴⁵⁴

YPG rejimden devraldığı bölgelerde kontrolü tesis etikten sonra, bölgedeki Arap muhalefetine karşı saldırıya geçmiştir. Resulayn'da ilki Kasım 2012'de diğeri ise Ocak 2013'te olmak üzere iki defa ÖSO ile YPG arasında ateşkes anlaşması yapılmıştır. Yapılan ikinci anlaşmada; her iki taraf da kendi bölgelerinde kontrol noktası kurma, yabancı terörist savaşçıları (YTS) bölgeden çıkarma ve Resulayn'da rejim güçlerine karşı ortak hareket etme konularında sözleşmişlerdir.⁴⁵⁵ Ancak her iki taraf da anlaşma koşullarını yerine getirmediğinden 16 Temmuz 2013'te tekrar başlayan çatışmalar kısa süre içerisinde Tel Temir, petrol yatakları ile zengin ve Resulayn'a 170 km uzaktaki Rimelan'ın çevre bölgesi, 20 Temmuz'da da Tel-Abyad olmak üzere Suriye kuzeyinin farklı bölgelerine sıçrarken, ÖSO ile YPG arasında olmaktan da çıkmış, PYD ile El-Nusra, El-Kaide bağlantılı muhalif gruplar boyutuna yön değiştirmiştir. PYD, Suriye'nin kuzeydoğusundaki Haseke'ye bağlı Resulayn kentini 06 Kasım 2013 tarihinde El-Nusra cephesinin elinden almıştır. Bundan sonra El Nusra Cephesi, çatışmalardan sonra Tel Abyad kasabasına çekilmiştir. Bu çatışmalar PYD'ye; kendisine muhalif olan Kürt partileri karşısında siyasi üstünlük kurmasını, Suriye kuzeyinde Kürtlerin tek silahlı unsuru olarak YPG'nin benimsenmesini sağlamış ve demokratik özerklik ile ilgili planlarını uygulamaya geçirmesini

⁴⁵³ Caves, *age*, s. 3.

⁴⁵⁴ Cengiz Güneş, Robert Lowe, "The Impact of the Syrian War on Kurdish Politics Across the Middle East", *Middle East and North Africa Programme*, (July 2015), s. 5.

⁴⁵⁵ Aaron Stein, *Turkey's New Foreign Policy: Davutoglu, the AKP and the Pursuit of Regional Order* (London: Routledge, 2015), s. 71.

kolaylaştırıcı etki yapmıştır.⁴⁵⁶ 2013 yılı Kasım ve Aralık aylarında YPG, Haseke ilinin büyük bir bölümünü ele geçirmiş ve PYD son bir yılda sahada elde ettiği bu kazanımları siyaseten avantaja çevirebilmek adına üç ayrı bölgede oluşturacağı kanton yapısı ile demokratik özerklik ilan edeceğini açıklamıştır.⁴⁵⁷

2014 yılı başında Suriye muhalifleri arasındaki çatışmalar neticesinde elinde tuttuğu alanları genişleten DEAŞ, YPG ile çatışmaya başlamıştır. 2014 yılı Eylül ayında DEAŞ'ın Ayn-el Arap'ı (Kobani) kuşatması ile ABD, YPG'ye havadan malzeme ve silah yardımı göndermiştir. Bu noktada Özgür Suriye Ordusu ikiye bölünmüştür. Bir grup ABD tarafından tanınan tek muhalif örgüt olan ÖSO, ABD'nin DEAŞ'a karşı YPG'ye verdiği desteği kınarken, diğer grup YPG'nin DEAŞ ile mücadelesini desteklemiştir. Müteakiben, YPG'yi destekleyen ÖSO grupları ABD'nin yönlendirmesiyle DEAŞ'a karşı YPG ile birleşerek 10 Eylül 2014'te Burkan-el Fırat Ortak Eylem Merkezini oluşturmuşlardır. Ortak eylem merkezinin amacı DEAŞ'ın elindeki bölgeleri geri almak olarak açıklanırken toplam 9 farklı grubun bu koalisyona katıldığı bildirilmiştir.⁴⁵⁸ Burkan-el Fırat ortak eylem merkezi, 2015 yılı Mayıs ayında, DEAŞ'ın elinde bulunan Tel-Abyad'ı geri almışlardır. Şanlıurfa Akçakale sınır kapısına komşu ve DEAŞ için yabancı savaşçıların geçiş güzergâhı olması nedeniyle kritik bir bölge olan Tel Abyad, YPG için de Cezire ile Kobani kantonlarını birleşiminde olması sebebiyle önem arz etmektedir.⁴⁵⁹ Bundan sonraki süreçte YPG ile ÖSO'nun unsurları çeşitli dönemlerde küçük çaplı çatışma içerisine girmişlerdir. Ancak 2015 yılından sonra YPG'nin askeri angajmanları daha çok DEAŞ ile olmuştur.

⁴⁵⁶ Serhat Erkmen, “Suriye'nin Kuzeyindeki Çatışmalar Ve Olası Etkileri”, **ORSAM**, Rapor No:164 (Ağustos 2013), s. 12-15.

⁴⁵⁷ Can Acun, Hüseyin Öner, “İŞİD-PYD Çatışmasının Sıcak Cephesi: Ayn El-Arab (Kobani)” **SETA Perspektif**, s.77 (Ekim 2014), s. 4.

⁴⁵⁸ “YPG ve ÖSO 'Ortak Eylem Merkezi' Oluşturdu”, Milliyet Gazetesi, 10.09.2014, <http://www.milliyet.com.tr/ypg-ve-oso-ortak-eylem-merkezi-/dunya/detay/1938481/default.htm>. [Erişim Tarihi:19.12.2018].

⁴⁵⁹ “Tel Abyad YPG Güçlerinin Eline Geçti”, BBC News, 15.06.2015, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/06/150615_tel_abyad_sinir. [Erişim Tarihi:21.12.2018].

3.6.3. PYD-DEAŞ Mücadelesi

Suriye'deki istikrarsızlık ortamından faydalanmak isteyen Irak el-Kaidesi, 2012 yılının Ağustos ayından itibaren Suriye iç savaşındaki radikal unsurları kendi bünyesine katmak için girişimlerde bulunmuş, bu alanda faaliyet gösterebilmek adına bölge ülkelerinden, Suriye ve Irak'taki radikal unsurlardan ve batılı ülkelerdeki Sünni Müslüman nüfustan eleman temin etmiş ve etki alanını genişleterek örgütün ismini 2013 yılı Nisan ayında "Irak-Şam İslam Devleti (DEAŞ) olarak değiştirmiştir. Suriye'de mevcut rejimin otorite eksikliği, uzayan istikrarsızlık süreci, Irak silahlı kuvvetlerinin yetersizliği, Irak ile Suriye arasındaki sınırların kontrolsüzlüğüne yol açmış, bu durum da örgütün elemanlarının her iki tarafa geçişini kolaylaştırmıştır.⁴⁶⁰

DEAŞ'ın Suriye'deki otorite boşluğunu değerlendirerek silahlı bir aktör olarak Suriye kuzeyine müdahale etmesi taşları yerinden oynatmıştır. Özellikle 2013 yılının ikinci yarısından itibaren artan bir şekilde YPG'nin ana rakibi DEAŞ olmuştur. YPG, 2013 yılı Ekim ayında Irak ile Suriye sınırında bulunan ve sınır kapısına sahip olması nedeniyle stratejik öneme sahip Yarubiye'den, Irak ve Suriye ordusunun savaş uçaklarının yaptığı saldırıların da yardımıyla DEAŞ'ı çıkarmıştır.⁴⁶¹

2014 yılının başından itibaren Suriye kuzeyinde pek çok noktada YPG ile DEAŞ arasında çatışmalar yaşanmıştır. Şubat ayında YPG, DEAŞ'ı Tel-Hamis ve Tel-Abyad'dan çıkarmaya çalışmış ancak başarılı olamamıştır. 23 Şubat'ta Tel Barak'a Arap aşiretlerin de verdiği destekle gerçekleştirdiği saldırı neticesinde DEAŞ'ı bu bölgeden çıkarmıştır. Nisan ayında ise DEAŞ, Ayn-el Arap'ı kuşatma altına almıştır. Eylül ayı itibariyle Ayn-el Arap'ın etrafındaki tüm yerleşim birimleri DEAŞ'ın eline geçmiştir. Ekim ayı ortasında ise kent merkezinin yarısına DEAŞ hâkim olmuştur.⁴⁶² DEAŞ'ın Ayn-el Arap'taki hâkimiyeti, şehrin tamamen DEAŞ'ın eline geçeceğinin tahmin edilmesi ve şehirde kalan sivil halka karşı katliam yapılacağı endişesi uluslararası müdahale seçeneklerini gündeme getirmiştir. Bunun üzerine ABD, YPG'ye yakın hava desteği ve silah yardımı sağlamış, aynı zamanda IKBY

⁴⁶⁰ Atilla Sandıklı, Ali Semin, Bekir Ünal, "Irak ve Suriye'deki Gelişmelerin Türkiye'ye Etkileri", *Bilgesam Yayınları*, Rapor No: 65, (Nisan 2015): s. 31-32.

⁴⁶¹ David L. Phillips, *The Kurdish Spring: A New Map of the Middle East* (London: Routledge Yayınları, 2005): s. 161.

⁴⁶² Acun, Öner, *age*, s. 5-7.

peşmergelerinin Türkiye üzerinden Ayn-el Arap'a giderek YPG'yi takviye etmelerini kabul etmesi hususunu Türkiye ile müzakere etmiştir. ABD'nin DEAŞ mevzilerine yaptığı hava saldırıları, IKBY bölgesinden gelen silah, mühimmat ve savaşçı takviyesi sahada durumu DEAŞ'ın aleyhine çevirmiştir. Sonuç olarak 27 Ocak 2015'te DEAŞ'ın Ayn-el Arap'tan tamamen çıkarıldığı ilan edilmiştir. ABD, IKBY ve YPG arasında Ayn-el Arap'ta ortaya konan işbirliği, PKK'nın demokratik özerklik projesinin meşruiyeti açısından PYD için bir dönüm noktası olmuştur.⁴⁶³

Ayn-el Arap'ın ABD'nin ve IKBY'nin desteği ile savunulmasına rağmen, bu kuşatmanın kırılmasını PYD'nin; 133 gün boyunca sahada daha önce yenilmemiş DEAŞ unsurlarına karşı kadınların da dâhil olduğu savunma hatlarında mücadele verildiği, IKBY'nin takviyesinin Kürt kardeşliği için örnek teşkil ettiği gibi söylemler ile bir kahramanlık öyküsüne dönüştürme ve böylece sembolik bir değer yaratma çabasında olduğu görülmektedir. Bunun da ötesinde Suriye'deki Kürtlerin bir Mahabad Cumhuriyeti ya da Halepçe katliamı gibi pekiştirici unsurları olmaması sebebiyle milliyetçilik duygularının daha az geliştiği göz önüne alındığında Kobani onların için güçlü bir sembol olarak görülmektedir. Ayrıca Kobani, diğerleri gibi bir acının eseri değil sözde bir zaferin sonucudur. Bu olaydan sonra Kobani Kürtlerin direniş kasabası olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Ayn-el Arap'ın yeniden ele geçirilmesi YPG'ye bir ivme kazandırarak Ayn-el Arap ve Haseke çevresindeki köylerde DEAŞ'a karşı harekete geçmelerine yol açmıştır.⁴⁶⁴

Ayn-el Arap'ta başlayan ABD-YPG ortaklığı Mayıs 2015'te DEAŞ'a karşı Tel-Abyad'da yapılan saldırılarda da devam etmiştir. Bu iki işbirliğinden sonra ABD, Suriye'deki iç savaşta DEAŞ'a karşı hava desteği, silah ve mühimmat sağlamak koşuluyla YPG'yi kara unsuru olarak kullanmaya başlamıştır. ABD'nin sağladığı destek ile Ayn-el Arap ve Tel-Abyad'ın DEAŞ'tan alınması sonucu YPG, iki kantonunu birleştirerek sınırın 400 km'lik bölümünde Türkiye ile komşu olmuştur. YPG, 2014 yılından itibaren DEAŞ kontrolündeki etnik açıdan karışık bir kent olan Tel Abyad'ı bazı muhalif destekçileri ve ABD'nin hava saldırılarının desteğiyle 2015

⁴⁶³ Güneş, Lowe, *age*, s. 7.

⁴⁶⁴ *Age*, s. 7.

yılında ele geçirmiştir. Stratejik bir kuzey kenti olan Tel-Abyad'ın YPG tarafından DEAŞ'tan geri alınması, YPG'nin 2011 yılından beri en kritik kazanımlarından birini oluşturmuştur.⁴⁶⁵ Tel Abyad'ın kontrolünün PYD'ye geçmesiyle birlikte Afrin ve Kobani kantonları arasındaki Azez-Cerablus uzanımı YPG'nin hedefi haline gelmiştir. YPG'nin arkasına aldığı destek ile Cerablus'a yönelip Suriye kuzeyinde bir PKK kuşağı oluşturma çabası, Türkiye'nin YPG'nin Fırat'ın batısına geçmesine izin vermeyeceğini açıklaması ile bir süreliğini ertelenmiştir. ⁴⁶⁶ Bunun üzerine YPG, 2015 yılının son günlerinde SDG çatısı altında Tişrin barajına ABD'nin hava desteği ile birlikte harekât düzenlemiştir. 26 Aralık 2015 günü SDG sözcüsü Talal Sello yaptığı açıklamada Tişrin Barajının ele geçirildiğini ilan etmiştir. 2014 yılından beri DEAŞ'ın kontrolünde olan Tişrin Barajı, Halep ile Rakka arasındaki ikmal yollarının birleştiği bölge olması ve Halep eyaletinin büyük bir bölümüne enerji sağlaması sebebiyle kritiklik arz etmektedir.⁴⁶⁷

SDG unsurları yine ABD'nin desteği ile 2016 yılının Şubat ayında Haseke'nin güneyindeki Şii köylerini DEAŞ'ın elinden alabilmek için operasyon düzenlemiş, 21 Şubat tarihinde bölgenin ele geçirildiği açıklanmıştır.⁴⁶⁸

2016 yılının Mart ayına gelindiğinde, Suriye'de terör örgütü PYD'nin silahlı kanadı olan YPG Suriye kuzeyinin Türkiye ile olan 911 kilometrelik sınır hattının 700 kilometresini ele geçirmiştir. Şırnak'ın Silopi ilçesinden Gaziantep'in Karkamış ilçesine uzanan hat ile Öncüpınar sınır kapısı ile Reyhanlı Cilvegözü sınır kapısına

⁴⁶⁵ Salih Cale, "Is Tel Abyad a Turning Point for Syria's Kurds?", 16.06.2015, <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-33146515>, [Erişim Tarihi: 22.12.2018].

⁴⁶⁶ Acun, Keskin, *age*, s. 39-40.

⁴⁶⁷ "YPG, Tişrin Barajı'nı IŞİD'den Aldı", Al Jazeera Turk, 26.12.2015, <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/ypg-tisrin-barajini-isidden-aldi>. [Erişim Tarihi:21.12.2018].

⁴⁶⁸ "Kurdish-Arab Alliance Expels ISIS Jihadis From Key Villages in Syria's Hasakah", ARA News, 16.02.2016, <http://aranews.net/files/2016/02/kurdish-arab-alliance-expels-isis-jihadis-from-key-villages-in-syrias-hasakah/>. [Erişim Tarihi:21.12.2018].

uzanan sınır hattı tamamen YPG'li teröristlerin kontrolünde bulunurken, Türkiye sınırında muhalifler sadece iki bölgeyi kontrol eder hale gelmiştir.⁴⁶⁹

Mayıs ayının sonunda SDG unsurları, DEAŞ'a katılmak isteyen YTS'lerin geldiği bölge ve Halep'in en kalabalık ilçesi olan aynı zamanda Türkiye'nin sadece 40 km. güneyinde bulunan Menbic'e operasyon düzenlemişler, 12 Ağustos 2016 günü Menbic'in ele geçirildiğini açıklamışlardır. ⁴⁷⁰

6 Kasım 2016'da ABD destekli SDG unsurları, DEAŞ'ın başkenti ilan ettiği Rakka'ya operasyon başlatmışlardır. SDG tarafından 17 Ekim 2017 günü Rakka'nın DEAŞ'tan temizlendiği açıklanmıştır.⁴⁷¹ Türkiye ile ABD arasında, 2014 yılından itibaren DEAŞ'ın kontrolünde bulunan ve Rakka operasyonunun başarısı için önem arz eden Menbic'in SDG unsurlarınca alınmasına yönelik müzakerelerden sonra, SDG yoğun ateş desteği ile birlikte yaptığı operasyon neticesinde 12 Ağustos 2016 günü Menbic'i DEAŞ'tan temizlemiştir.⁴⁷² Ancak operasyon öncesinde Türkiye'ye verilen söz tutulmamış, YPG unsurları Rakka alındıktan sonra Menbic'ten çekilmemiştir. Rakka operasyonu sonrasında ABD tarafından Kürt ve Araplardan teşkil edilmiş Menbic Askeri Meclisi adıyla bir yapı oluşturulmuştur.

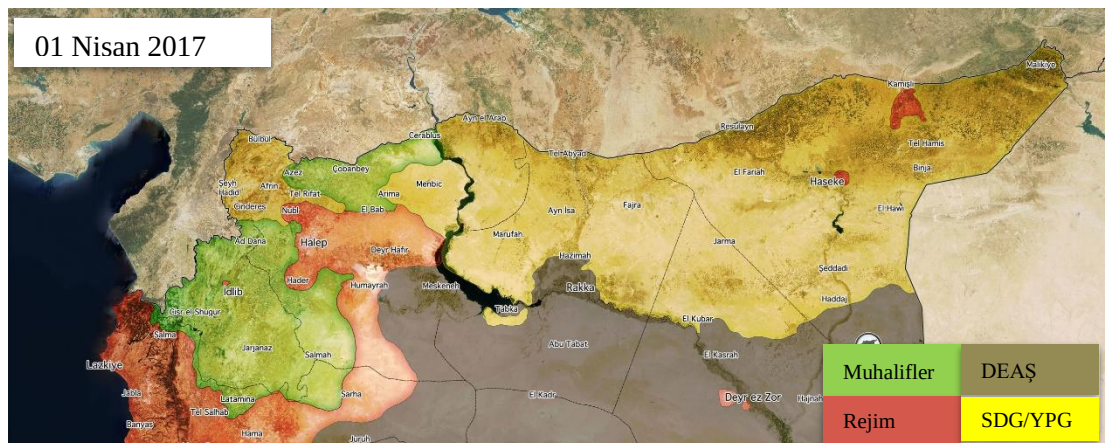
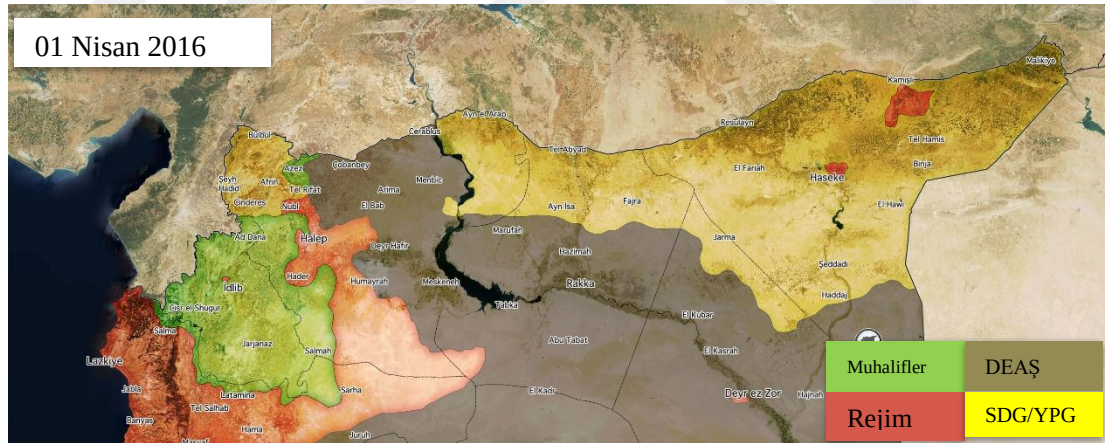
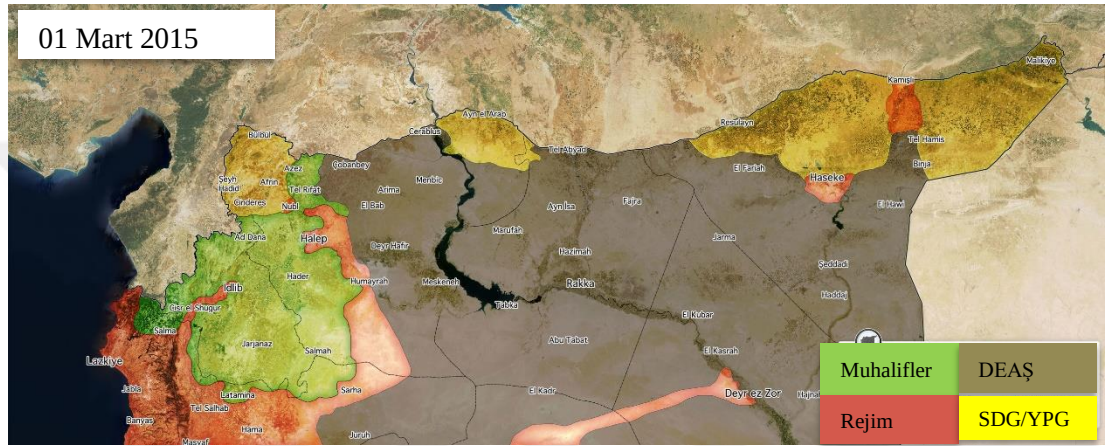
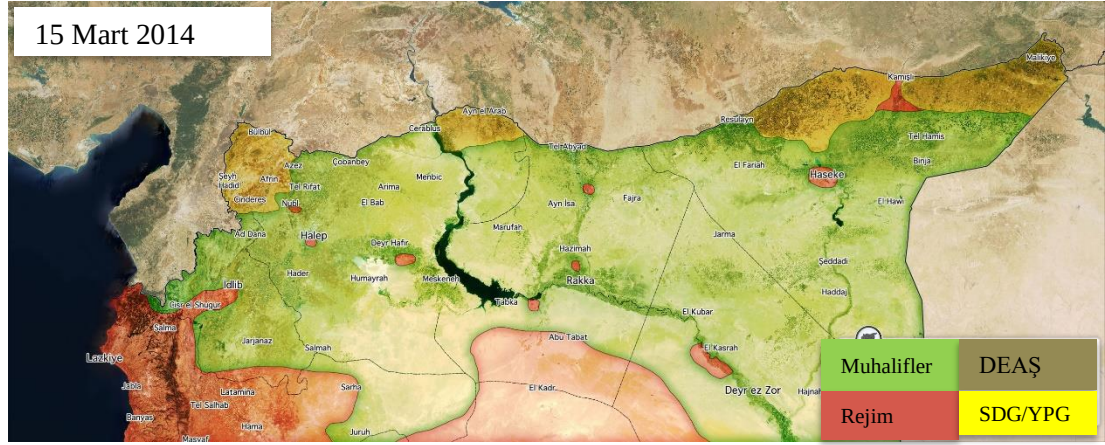
Sonuç olarak YPG, 2012 yılından itibaren hem rejimden hem de ABD'den aldığı destek ile kontrol ettiği bölgeyi her geçen gün daha da genişletmiş ve PKK, Türkiye'nin güneyinde uzun bir koridorda etki alanına sahip olmuştur. Yıllara göre değişen nüfuz alanları Şekil-9'da görülebilir.

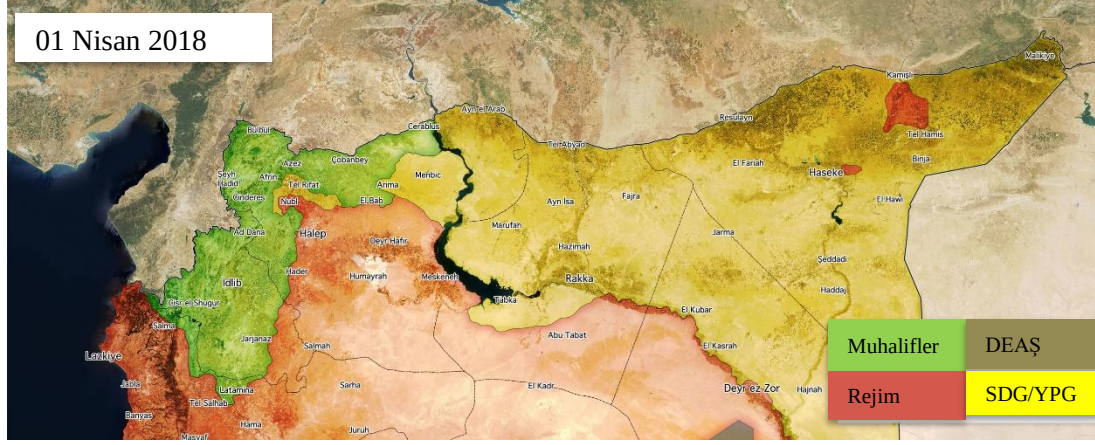
⁴⁶⁹ "700 km'lik Sınır Hattı YPG'nin Eline Geçti", Milliyet Gazetesi, 08.03.2016, <http://www.milliyet.com.tr/700-km-lik-sinir-hatti-ypg-nin/dunya/detay/2206180/default.htm>. [Erişim Tarihi:23.12.2018].

⁴⁷⁰ "Menbic 'İŞİD'den Alındı", BBC News, 12.08.2018. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-37049473>. [Erişim Tarihi:22.12.2018].

⁴⁷¹ "Suriye Demokratik Güçleri: Rakka'da Artık Kontrol Tamamen Bizde", BBC News, 17.10.2017, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41647943>. [Erişim Tarihi:21.12.2018].

⁴⁷² "Menbic, İŞİD'den temizlendi!", T24 İnternet Gazetesi, 12.08.2016, <http://t24.com.tr/haber/membic-isidden-temizlendi,354626>. [Erişim Tarihi:22.12.2018].

Şekil-9: 2013-2018 Yılları Arasında Suriye Kuzeyi Nüfuz Alanı Durumu

2013 – 2018 Yılları Arasında Suriye'nin Kuzeyinde Yaşanan Değişim, Suriye Gündemi Bölgesel Siyaset Gündemi, 14 Kasım 2018. <http://www.suriyegundemi.com/2018/11/14/2013-2018-yillari-arasinda-suriyenin-kuzeyinde-yasanan-degisim/> [Erişim Tarihi:22.12.2018].

3.7. Suriye Rejimi ve PYD İlişkileri

2012 yılı Temmuz ayı Suriye iç savaşında önemli bir dönüm noktası olmuştur. Arap muhalefetinin Suriye rejimine Şam'da saldırması ile hükümet yetkililerinden dört kişinin ölmesi çatışmaların başkente sıçradığı ilk olaydır. Suriye rejimi, güçlerini sıklet merkezinde toplayarak kendisine yakın olan tehditlere öncelikle karşı koyabilmek için Suriye kuzeyini YPG'nin kontrolüne bırakarak çekilmiştir. 19-24 Temmuz 2012 tarihleri arasında rejim unsurları Suriye kuzeyinden çekilirken sadece Kamışlı bölgesinde havaalanı, resmi kurum ve stratejik öneme sahip yerlerde unsurlarını bırakmıştır. Bu çekilme basite indirgenerek PYD'nin rejimin maşası olduğu şeklinde açıklanmamalıdır.

PYD, rejim ile karşı karşıya gelmemek adına hareket ederken, rejim de en yakın tehlikenin Kürtler olmadığını düşündüğünden aralarında yazılı olmayan ve karşılıklı çıkar ilişkisine dayalı bir anlaşma yapılmıştır. PYD kendini Şam ve muhalifler arasında üçüncü yol olarak konumlandırmıştır.

Rejim, PYD ile ortak düşmanları olması sebebiyle, diğer muhalif unsurlara olduğu gibi PYD/YPG'ye sert müdahalelerde bulunmamıştır. 2012 yılından 2016 yılına kadar rejim ile PYD arasında ufak çaplı birkaç çatışma dışında önemli bir olay meydana gelmemiştir. PYD ile rejim arasında yazılı olmayan anlaşmaya Haseke'deki mevcut durum gösterilebilir. PYD, Haseke'nin ilçesi Kamışlı'da güvenliği ortak sağlarken, PYD'nin rejime vergi verdiği, bazı iş yerlerinden gelen vergi gelirinin ortak olarak paylaşıldığı, Rimelan petrol sahasının emniyetinin müşterek olarak alındığı ve

buradan elde edilen gelirin paylaşıldığı, iç savaştan bu yana rejimin memurlarının görevlerine devam ettiği ve maaşlarını rejimden almaya devam ettikleri belirtilmektedir. Başka bir örnek ise YPG'nin stratejik hedef olarak değerlendirilebilecek Kamışlı'daki havaalanını kontrol etmek veya ele geçirmek adına hiçbir girişiminin bulunmayışıdır.⁴⁷³

PYD'nin 2014 yılında Suriye kuzeyinde kanton yapılanmasını açıklaması sonrasında da rejim net olarak bir reaksiyon vermemiştir. Ancak, 17 Mart 2016'da PYD üç kantondan meydana gelen Kuzey Suriye Federasyonunu ilan edince, rejim söz konusu ilanın hiçbir siyasi ya da hukuki zemine dayanmadığını açıklamıştır. Esad ise yaptığı açıklamada; federasyon ilanı için halkın onayının olması ve anayasal olarak bir değişiklik yapılması gerektiğini, Kürtlerin büyük bir çoğunluğunun üniter bir Suriye çatısı altında yaşamak istediğini, coğrafi olarak değerlendirildiğinde Suriye'nin federasyon ilan edilmesi için küçük bir ülke olduğunu, sosyolojik olarak değerlendirildiğinde ise toplumu oluşturan unsurların birbirleri ile anlaşamadığı durumlarda federasyon ilan edilebileceğini ancak Suriye tarihinde böyle bir durumun söz konusu olmadığını beyan etmiştir.⁴⁷⁴

Bunun üzerine PYD rejimden başkent ilan etmek istediği Kamışlı'daki unsurlarını çekmesini talep etmiş, bu durum iki taraf arasında karşılıklı olarak gerginliğe yol açmıştır.⁴⁷⁵ Bu tarihten itibaren rejim ile PYD arasında ilişkiler daha sertleşmiştir. Kamışlı'da Nisan 2016'da rejim unsurları ile YPG arasında meydana gelen olaylarda 20'ye yakın rejim mensubu, 6 YPG'li ve 4 sivil vatandaşın hayatını kaybetmesi sonrası olaylar dinmemiş, Suriye ordusu Deyri-Zor'dan, YPG ise çevre

⁴⁷³ "Suriye'nin Haseke İlinde Rejim-PYD Çatışması", Trthaber, 18.08.2016, <https://www.trthaber.com/haber/dunya/suriyenin-haseke-ilinde-rejim-pyd-catismasi-266889.html>. [Erişim Tarihi:23.12.2018].

⁴⁷⁴ "Assad Believes Kurds Have Little Interest in the Break Up of Syria", Sputnik News, 30.03.2016, <https://sputniknews.com/middleeast/201603301037198837-assad-syria-kurds-federalization/>. [Erişim Tarihi: 23.12.2018].

⁴⁷⁵ "Terör Örgütü PYD'nin Alçak Planı", Sabah Gazetesi, 17.03.2016, <https://www.sabah.com.tr/gundem/2016/03/17/teror-orgutu-pydnin-alcak-plan/>. [Erişim Tarihi: 22.12.2018].

kantonlardan takviye birlikler getirmiştir.⁴⁷⁶ Çatışmalar sonrasında 22 Nisan’da her iki taraf ateşkes ilan etmiş ve anlaşma sağlanmıştır. Yapılan mutabakat gereği, her iki taraf elindeki tutukluları serbest bırakması, rejim Kamışlı’daki memurların maaşlarını ödemeye devam etmesi, çatışmalar esnasında evleri zarar gören vatandaş için tazminat ödenmesi, her iki taraf da bulunduğu yerlerde emniyeti sağlamaya devam etmesi konularında anlaşmaya varılmıştır.⁴⁷⁷

Daha sonrasında ise Ağustos ayında Haseke’de, Asayiş Kuvvetlerinin rejim ordusundan bazı askerleri tutuklaması üzerine tırmanan gerginlik silahlı çatışmaya dönüşmüştür. İç savaşın başladığı tarihten itibaren ilk defa rejim güçleri YPG üzerine savaş uçakları ve topçu birlikleri ile saldırı düzenlemiştir. Yapılan saldırılarda Asayiş güçlerinin binasını da bombalamıştır. Çatışmaların şiddetlenmesi ile YPG diğer bölgelerden takviye unsurlar getirmiştir.⁴⁷⁸ Rejimin YPG üzerine savaş uçakları ile taarruz etmesi ABD tarafından sert karşılanmış rejim uçaklarına yönelik önleyici tedbirler uygulanmıştır. Sonuç olarak ABD’nin müdahalesi sonrası rejim güçleri Haseke’nin şehir merkezinin kontrolünü YPG’ye bırakmıştır.⁴⁷⁹ Bu çatışmalar iki taraf arasındaki dengelerin değişmesine ve kırılmalara yol açmıştır. Suriye rejimi, olaylar sırasında yaptığı açıklamalarda ilk defa PKK’nın varlığını kabul etmiş, Asayiş kuvvetlerinin PKK’nın unsurları olduğunu, PKK’nın sivil insanlara saldırdığını, petrol çaldığını, bölgede istikrarsızlığa yol açacak faaliyetlerde bulunduğunu beyan etmiştir.⁴⁸⁰

2018 yılı Ağustos ayında rejim ile SDG’nin siyasi temsilcisi Demokratik Suriye Meclisi (DSM) arasında toplantı yapılmış, müteakip dönemde ülkenin yönetimine dair karşılıklı görüş alışverişinde bulunulmuş, merkezi olmayan ve federasyon şeklinde bir

⁴⁷⁶ “Kamışlı’da Suriye Askerleri ile YPG Arasında Çatışma Sürüyor”, Hürriyet Gazetesi, 22.04.2016. <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/kamislida-suriye-askerleri-ile-ypg-arasinda-catisma-suruyor-40092836>. [Erişim Tarihi:23.12.2018].

⁴⁷⁷ Taştekin, *age*, s. 379.

⁴⁷⁸ “Haseke’de Şiddetli Çatışmalar: Suriye Ordusu İlk Kez YPG’yi Bombaladı”, Sputnik News, 18.08.2016, <https://tr.sputniknews.com/ortadogu/201608181024446861-haseke-de-catismalar-savas-ucaklari-ypg-merkezini-bombaladi/>. [Erişim Tarihi:23.12.2018].

⁴⁷⁹ Acun, Keskin, *age*, s. 46.

⁴⁸⁰ “Hasaka Governor: No One Can Protect Hasaka Except the Syrian State”, Syrian Arab News Agency, 20.08.2016, <https://sana.sy/en/?p=85849>. [Erişim Tarihi: 23.12.2018].

yönetimin tesis edilmesi yönünde çalışma ekiplerinin kurulmasına karar verilmiş, rejim SDG'den isteklerini içeren maddeleri açıklamış, bir sonraki toplantıda ise Kürtlerin isteklerinin dinleneceği açıklanmıştır. Rejim SDG'den, Rakka ve Deyri-Zor'un devlete verilmesinde sorun çıkartmamasını, SDG'nin tüm faaliyetlerinde bir tek Suriye bayrağının kullanılmasını, kuzey bölgesinde kurulacak olan idari yapılanmanın ordusuna Kürtlerin, Suriye ordusu adı altında katılmasını, diğer ülkeler ile kurulan ilişkilerin sonlandırmasını, DEAŞ'a karşı işbirliği yapılmasını, Fırat barajının aktif olarak çalışabilmesi için gerekli tüm ihtiyacı karşılayacağını, yer altı madenlerin denetiminin devlette olacağını, yeniden hazırlanacak olan anayasada Kürtler ile ilgili yer alacak hususları tekrar gözden geçireceğini taahhüt etmiştir. ⁴⁸¹

Ancak karşılıklı müzakerelerin devam ettiği bir dönemde 2018 yılı Eylül ayında rejim ile YPG yine Haseke'nin Kamışlı ilinde şiddetli bir çatışma yaşamıştır. Rejimin Kamışlı-Haseke arasında yol kontrol noktasında bazı gençleri tutuklanması nedeniyle iki grup arasında tansiyon yükselmiş, 11 rejim askeri, 7 YPG'li ölmüştür.⁴⁸²

Görüldüğü üzere, iç savaşın başlamasından bu yana rejim ile PYD arasında ilişkiler, inişli çıkışlı olmakla birlikte hemen hemen hiçbir dönem diğer silahlı aktörlerle olduğu kadar olumsuz seyretmemiştir. Esad ülkesindeki iç savaşın bitmesinden sonra Kürtleri masaya oturup isteklerini dinleyebileceği ve anlaşabileceği bir grup olarak görmektedir. Muhalif unsurların da Kürtlere bakış açısı aynıdır. Federasyon ilan edilmeksizin Kürtlere yerleşim yerlerinde yönetimde daha fazla hak verilmesi ve anayasal olarak haklarının tanınması konusunda aynı noktadadırlar.

Ancak PYD'nin ABD'nin desteğini aldıktan sonra etki ve nüfuz alanı genişledikçe rejimi tehdit eder hale gelmesi her iki taraf arasındaki gerginlikleri artırmaktadır. PYD demokratik konfederasyon isteğinden vazgeçmedikçe rejim ile PYD'nin iç savaş sonrasında Suriye'nin yönetimi hususunda anlaşmaları pek olası görünmemektedir.

⁴⁸¹ “Esad’dan YPG ile 12 Maddelik Anlaşma”, Milliyet Gazetesi, 29.07.2018, <http://www.milliyet.com.tr/esad-dan-ypg-ile-12-maddelik-dunya-2714990/>. [Erişim Tarihi:23.12.2018].

⁴⁸² “Haseke’de Rejim ve YPG Çatıştı”, Hürriyet Gazetesi, 08.09.2016, <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/hasekede-rejim-ve-ypg-catisti-40950650>. [Erişim tarihi: 23.12.2018].

3.8. Kuzey Suriye’de Federasyon İlanı

16-17 Mart 2016 tarihlerinde Afrin, Ayn-el Arap (Kobani) ve Cezire kantonları ile Halep ve Şehba bölgelerinden Kürt, Arap, Türkmen, Asuri, Çeçen, Süryani ve Ermenileri temsil eden 31 parti ve 200 delegenin katılımıyla Rimelan’da yapılan toplantı neticesinde “Kuzey Suriye Demokratik Federasyonu” ilan edilmiştir. Böylece 2014 yılı Ocak ayında ilan edilen Kobani, Afrin ve Haseke kantonları ve sonrasında Rakka, Haseke ve Halep’te DEAŞ’ın elinden alınan bölgeler birleştirilmiştir. Bu ilan neticesinde Hatay’ın güneyindeki Afrin, Şanlıurfa’nın güneyindeki Ayn-el Arap ve Şırnak ile Mardin’in güneyindeki Cezire kantonu birleştirilmiş, PKK Türkiye ile komşu hale gelmiştir. Federasyonun kurucu meclisinin eş başkanları Cezire Kantonu Eş başkanı Hediye Yusuf ile Tel Abyad Yönetimi Eş başkanı Mansur Sallum olarak belirlenmiştir.⁴⁸³ TEV-DEM tarafından organize edilen toplantıya PYD ve YPG’nin davet ettiği parti ve örgüt temsilcileri katılmıştır.⁴⁸⁴

Mensur el Selam tarafından okunan, Kuzey Suriye Demokratik Federasyonu’nun niteliklerinin açıklandığı bildiride; Suriye’nin kuzeyinde Suriye’nin toprak bütünlüğüne saygı gösteren demokratik bir federal sistem kurulduğu, Kurucu Meclisin ve 31 kişiden teşkil edilmiş altı ay içinde bir toplumsal sözleşme hazırlamakla görevlendirilen Örgütlenme Kurulu’nun seçildiği, alınan tüm karar ve hazırlanan tüm belgelerin BM’nin insan hakları kararlarını temel kabul ettiği, Suriye’de halkların kardeşliğinin esas alındığı, kadın siyasal ve toplumsal alanda özgürlüğünün ve eşitliğinin esas olduğu, federasyon bünyesindeki tüm halkların sistemin çıkarlarına aykırı olmamak koşuluyla uluslararası seviyede aynı inanç veya kültürdeki başka toplumlarla ilişki kurabileceği, ittifak tesis edebileceği, federasyonun bölgesel seviyedeki amacının ise Orta Doğu’daki halkların arasında birlik sağlamak ve barış içinde bir yaşam sunabilmek olduğu açıklanmıştır.⁴⁸⁵

⁴⁸³ “Türkiye’nin Yeni Komşusu: Rojava ve Kuzey Suriye Demokratik Federal Sistemi”, Sputnik Türkiye, 18.03.2016, <https://tr.sputniknews.com/ortadogu/201603181021571758-suriye-turkiye-rojava-kuzey-suriye-federasyon/>. [Erişim Tarihi: 23.12.2018].

⁴⁸⁴ Taştekin, *age*, s. 376.

⁴⁸⁵ “Rimêlan'daki Kurucu Meclis Toplantısında 'Rojava ve Kuzey Suriye Federasyonu' Kabul Edildi”, Evrensel Gazetesi, 17.03.2016, <https://www.evrensel.net/haber/275179/rim-landaki-kurucu-meclis-toplantisinda-rojava-ve-kuzey-suriye-federasyonu-kabul-edildi>. [Erişim Tarihi: 23.12.2018].

Suriye kuzeyinde bir oldubittiye getirilerek ilan edilen Federasyona ulusal, bölgesel ve küresel çapta tepkiler şu şekilde olmuştur. Suriyeli muhalifler federasyon ilanını Suriye halkının iradesini yok saymak olarak görürken rejim ilanının hiçbir şekilde hukuki ya da siyasi zemini olmadığını, anayasaya ve uluslararası hukuka aykırı olduğunu açıklamıştır. Bölge ülkelerinden Türkiye, tek taraflı ve etnik tabanlı olarak alınan kararın geçerli olmayacağını açıklamıştır.⁴⁸⁶ İran ise, Suriye'nin toprak bütünlüğüne saygılı olduğunu ve bu durumu bozacak her türlü faaliyete karşı durduğunu ifade etmiştir.⁴⁸⁷ Mısır da federasyon ilanına karşı durarak Suriye'nin toprak bütünlüğünün yanında olduklarını bunun haricindeki her türlü girişimin BM kontrolünde ve ilgili tarafların görüşmesi neticesinde alınması gerektiğini açıklamıştır.⁴⁸⁸ ABD ise, PYD'nin federasyon ilanını tanımadığını ve Suriye'de yarı özerk veya özerk hiçbir bölgeyi kabul etmeyeceğini beyan etmiştir.⁴⁸⁹ Son olarak Rusya da tek taraflı alınan bu kararı eleştirmiş ve uygun bulmadığını açıklamıştır.⁴⁹⁰ Görüldüğü üzere PYD'nin federasyon ilanı hiçbir siyasi aktör tarafından kabul edilmemiştir.

Federasyon ilanı sonrasında Toplumsal Sözleşmenin hazırlanmasına yönelik bir komite kurulmuştur. Komitenin görevi kanton yapılanmasının ilan edildiği dönemde açıklanan toplumsal sözleşmenin yerine geçecek yeni bir anayasal nitelikli sözleşme hazırlamaktır. Hazırlanan taslak sözleşmenin sözde federasyon bölgesinin çeşitli

486 “Suriyeli Kürtler Federasyon İlan Etti, Şam 'Tanımıyoruz' dedi”, BBC News Türkçe, 17.03.2016, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/03/160317_suriye_federasyon. [Erişim Tarihi: 23.12.2018].

487 “Zarif: Suriye'nin Geleceğini Halkın Belirlemesi Konusunda Israrcıyız”, Sputnik News, 19.03.2016, <https://tr.sputniknews.com/haberler/201603191021605389-zarif-suriye-turkiye-iran-cavusoglu-erdogan-davutoglu/>. [Erişim Tarihi: 23.12.2018].

488 “PYD'ye Bir Darbe de Mısır'dan Geldi”, Vatan Gazetesi, 18.03.2016, <http://www.gazetevatan.com/pyd-ye-bir-darbe-de-misir-dan-geldi-926077-gundem/>. [Erişim Tarihi: 23.12.2018].

489 “Suriyeli Kürtler Federasyon İlan Etti, Şam 'Tanımıyoruz' dedi”, BBC News Türkçe, 17.03.2016, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/03/160317_suriye_federasyon. [Erişim Tarihi: 23.12.2018].

490 “Rusya'dan Suriye'deki Kürtlere Eleştiri”, Deutsche Welle, 18.03.2016, <https://www.dw.com/tr/rusyadan-suriyedeki-kürtlere-elestiri/a-19126173> [Erişim Tarihi: 23.12.2018].

yerlerinde yapılan tanıtım toplantılarında Öcalan figürlerinin hâkim olduğu görülmüştür.⁴⁹¹

3.9. PYD'nin Diplomatik İlişkileri

2012 yılında Esad birliklerinin Suriye'nin kuzeyinden çekilmesinin ardından bölgede kontrolü ele geçiren Kürt aktörler arasındaki iktidar çekişmesi PYD ve Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nin partisi KDP arasındaki gerilimin tırmanmasına yol açmıştır. Suriye'deki Kürt siyasi partiler tarafından Ekim 2011'de kurulan Kürt Ulusal Konseyi'ne ilk etapta katılmayan PYD, bir yandan Kuzey Irak Kürt yönetimiyle artan gerilimi yönetmeye çalışırken, diğer taraftan yurtdışı temaslarını artırarak tanınma arayışına başlamıştır.⁴⁹²

Suriye krizini çözüme kavuşturmak ve tam yetkili geçiş hükümeti kurabilmek amacıyla 30 Haziran 2012'de Cenevre'de düzenlenen ve ne Esad'ın ne de muhalefetin yer aldığı birinci görüşmeye çağrılmayan PYD'nin lideri Salih Müslim, 2013 yılı Nisan ayında İsveç'e, Ağustos ayında İran'a ve Aralık ayında da Rusya Federasyonu ile Çin Halk Cumhuriyeti'ne ziyaretlerde bulunmuş, yaptığı görüşmelerde Suriye'de yürüttükleri çalışmaların desteklenmesini talep etmiştir.⁴⁹³

Başta ABD olmak üzere küresel ve bölgesel güçlerin, DEAŞ'a karşı giriştikleri mücadelede PYD'yi sahada etkin bir kara gücü haline getirmeyi hedeflemeleri, anılan örgütün meşru bir aktör olarak görülmesine ve kontrol altında bulundurduğu yerlerde etki sahasını güçlendirmesine neden olmaktadır. PYD Suriye'nin kuzeyindeki bölgede istediği şartları oluşturabilmek maksadıyla; ABD, Rusya ve Esad rejimi ile yakın ilişki kurarak Türkmen ve Arapların bulunduğu alanları kontrolü altına almaya çalışmaktadır.⁴⁹⁴

16 Şubat 2014'te yapılan ve Esad'ın görevi bırakıp bırakmaması tartışmalarının yapıldığı 2. Cenevre Görüşmesi öncesinde Suriye coğrafyasında DEAŞ ile beraber

⁴⁹¹ Acun, Keskin, *age*, s. 22.

⁴⁹² Kaya, Ünal, *age*, 283.

⁴⁹³ *Age*, s. 286.

⁴⁹⁴ Acun, Keskin, *age*, s. 53.

önemli rol oynayan bir aktör olarak ortaya çıkan PYD, muhalefetin çatı örgütü olan Suriye Ulusal Koalisyonu ile birlikte masada bulunması gerektiğine dair birçok ortamda açıklamalarda bulunmuştur. Suriye'nin kuzeyinde 17 Mart 2016 tarihinde bir deklarasyonla "Kuzey Suriye Federasyonu" ismiyle federal bir sistem ilan eden PYD⁴⁹⁵ ve silahlı gücü YPG Avrupa'da artan oranda meşruiyet zemini bulmakta ve başta Avrupa ülkeleri, ABD ve Rusya olmak üzere uluslararası güçlerle ilişkilerin geliştirilmesi, federasyonun tanınmasının sağlanması ve bu kapsamda 'Rojava (Batı) Temsilciliği' adıyla Avrupa ülkelerinde temsilcilikler açılması gayretlerini sürdürmektedir.

ABD ve PYD arasındaki ilişkiler incelendiğinde ilk en üst düzey görüşmenin 2014 Ekim ayında gerçekleştiği görülmektedir. Önceki dönemde Halkların Demokratik Partisi (HDP) Washington Temsilciliği'nin Eylül 2014'te düzenlediği Kürt konferansına PYD eş başkanı Salih Müslim de katılmak istemesine rağmen ABD vize vermemiştir. Ancak takip eden dönemde PYD ile görüşme yapıldığı basında yer almaya başlayınca ABD Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Jen Psaki, 16 Ekim 2014'te yaptığı günlük basın brifinginde bir soru üzerine "Muhtelif zamanlarda aracılar aracılığıyla PYD ile görüşmüştük. Geçtiğimiz hafta sonu PYD ile ilk kez doğrudan iletişime geçtik." şeklinde açıklama yapma gereği duymuştur.⁴⁹⁶ Salih Müslim de yaptığı açıklamada görüşmenin 12 Ekim 2014'te Fransa'nın başkenti Paris'te gerçekleştiğini ve ABD heyetinde Suriye Özel Temsilcisi Daniel Rubinstein ile Dışişleri Bakanlığı'ndan yetkililerin yer aldığını ve görüşmede kendisinin de bulunduğunu açıklamıştır.⁴⁹⁷ ABD'ye girmesine izin verilmeyen Salih Müslim ile Avrupa'da görüşülmesi üzerine, bu süreçte ABD'nin PYD ile yurtdışında görüşmeyi tercih ettiğini ifade edilebilir. Eylül 2014'te PYD heyeti Avrupa'da temaslarını hızlandırarak Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nde Başkan Anne Brasseur ile

495 "PYD Suriye'nin Kuzeyinde Federasyon İlan Etti," Anadolu Ajansı, 17.03.2016, <http://aa.com.tr/tr/dunya/pyd-suriyenin-kuzeyinde-federasyon-ilan-etti/539004>. [Erişim Tarihi: 23.12.2018].

496 "Daily Press Briefing," U.S. Department Of State, 16.10.2014, <http://www.state.gov/r/pa/prs/dpb/2014/10/233047.htm>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

497 "Dohuk'ta ABD ile PYD Arasında Gizli Zirve," Cumhuriyet Gazetesi, 17.10.2014, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/dunya/131667/Dohuk_ta_ABD_ile_PYD_arasinda_gizli_zirve.html#. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

görüşmüş ve DEAŞ'ın başlattığı Ayn El Arap saldırısı döneminde üst düzeye çıkan çatışmalar karşısında ABD öncülüğündeki koalisyon güçleri, bu alanda hava operasyonlarına başlayarak PYD ve silahlı güçlerine ilk desteklerini sağlamışlardır. Ekim 2014'te de Amerikan Merkezi Kuvvetler Komutanlığı (CENTCOM) tarafından, Ayn el-Arap'taki Kürt güçlerine havadan silah ve mühimmat yardımı yapıldığının⁴⁹⁸ belirtilmesinin ardından YPJ sorumlusu Nesrin Abdullah ve PYD eş başkanı Asya Abdullah'ın 8 Şubat 2015'te Elysee Sarayı'nda Fransız Cumhurbaşkanı François Hollande tarafından ağırlanması Kürtler için bir dönüm noktası olmuştur.

Nesrin Abdullah'ın Elysee Sarayı'ndaki randevuya kamuflaj kıyafetle gelmesi dikkat çekicidir. Sarayda üniforma ile kabul edilmeleri de YPG-YPJ ve PYD'nin Fransa tarafından desteklendiği ve kabul gördüğüne dair verilmek istenen bir mesaj olarak görülebilir. Yapılan görüşmede PYD temsilcileri Hollande'dan DEAŞ'a karşı daha etkili mücadele edebilmek için Fransa'nın lojistik ve silah desteğini istemişlerdir. PYD Fransa temsilcisi Halid İsa da görüşmede hazır bulunmuştur.⁴⁹⁹

24 Haziran 2015'te Nesrin Abdullah ve Salih Müslim'den bu kez İtalya'da parlamentonun alt kanadı olan Temsilciler Meclisi'nde Başkan Laura Boldrini ile bir araya gelmiş, Ayn El Arap'ın yeniden inşası için finans desteği, DEAŞ'a karşı mücadelede kullanmak üzere ilaç gibi temel ihtiyaçlar ve silah yardımı için destek aramıştır.⁵⁰⁰ İtalya parlamentosunda düzenlenen basın toplantısına Nesrin Abdullah Fransa'da olduğu gibi yine üniformasıyla katılmış, İtalyan milletvekili Erasmo Palazzotto da PYD'ye desteklerini göstermek için delegasyonu resmen davet ettiklerini belirtmiştir.⁵⁰¹

498 "Kobane: US Drops Arms and aid to Kurds Battling IS," BBC News, 20.10.2014, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29684761>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

499 Fehim Taştekin, "Rojava, Avrupa'da 'Diplomatik' Ağını Genişletiyor," Al-Monitor, 22.04.2016, <http://www.al-monitor.com/pulse/tr/originals/2016/04/turkey-syria-rojava-kurds-expand-diplomatic-network-europe.html>. [Erişim Tarihi: 11.12.2018].

500 "PYD Heyeti İtalya'da Rojava İçin Destek Arayışında" CNN Türk, 24.06.2015, <http://www.cnntrk.com/dunya/pyd-heyeti-italyada-rojava-icin-destek-arayisinda>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

501 "Kadın YPJ Komutanı Üniformasıyla İtalya Parlamentosu'nda" Habertürk Gazetesi, 23.06.2015, <http://www.haberturk.com/dunya/haber/1094497-kadin-ypj-komutani-uniformasiyla-italya-parlamentosunda>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

Bu süreçte PYD'nin dışı açılım politikası kapsamında Rusya ile olan ilişkileri incelendiğinde Rusya Dışışleri Bakanlığı'nın resmi daveti üzerine PYD eş başkanı Asya Abdullah, Ayn El Arap sorumlusu Enver Müslim ve HDP Hakkâri Milletvekili Selma Irmak'ın da bulunduğu grubun, 19 Ekim 2015'te Moskova'ya giderek birtakım temaslarda bulunduğu görülmektedir. Heyet, bu ziyarette Rusya Dışışleri Bakan Yardımcısı Mihail Bogdanov'un yanı sıra muhalefette bulunan Adil Rusya Partisi'yle de bir görüşme gerçekleştirmiştir. Selma Irmak, Rusya'nın tutumunun etkin ve sonuç almaya yönelik olduğunu vurgularken, PYD'nin Rusya'nın yaklaşımını ABD'ye göre daha samimi bulduğunu söylemiştir.⁵⁰² PYD temsilcileri ile görüşme sonrasında, Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad ve Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in 21 Ekim 2015'te Moskova'da buluşması ayrıca dikkat edilmesi gereken bir husustur.⁵⁰³ Esad rejiminin muhalifleri sindirmesine yardımcı olmak adına rejim ile işbirliğindeki PYD, Rusya'nın verdiği hava desteği ile kontrol altında tuttuğu bölgeyi genişletmeye devam etmektedir. Suriye muhalefetini de hedef alan örgüte, Rusya Aralık 2015'te içerisinde gece görüş cihazları da bulunan silah, teçhizat ve mühimmat yardımı gönderirken, Türkiye'nin 24 Kasım 2015'te sınır ihlali yapan Rus uçağını düşürmesinin ardından ilişkiler kuvvetlenmiş ve Rus danışmanlar PYD'li teröristler ile toplantı yapmıştır.⁵⁰⁴ Planlanan tarihten geç de olsa, 2 Şubat 2016 tarihinde gerçekleştirilmeye başlanan ve zaman zaman kesintiye uğrasa da devam eden 3. Cenevre Görüşmeleri'ne PYD'nin katılması için Rusya büyük destek vermesine rağmen, Türkiye'nin sert tepkisi üzerine kriz yaşanmış, PYD'nin davet edilmemesi ile kriz sona ermiştir.

Rusların ve Batılıların yakın planda tuttuğu PYD, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın sert uyarılarına rağmen ilk diplomatik zaferini 10 Şubat 2016'da Moskova'da açtığı

502 "PYD, Rusya'nın Yaklaşımını ABD'ye Göre Daha Samimi Buluyor," Sputnik News, 06.11.2015, <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201511061018860130-pyd-rusya-abd-samimi-/>, [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

503 "PYD: Rusya Çözümünden Yana, Putin'in Esad'la Görüşmesi Normal," Radikal Gazetesi, 22.10.2015, <http://www.radikal.com.tr/dunya/pyd-rusya-cozumden-yana-putinin-esadla-gorusmesi-normal-1457064/>, [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

504 "Rusya PYD'ye 5 Ton Silah Verdi," TRT Haber, 02.12.2015, <http://www.trthaber.com/haber/dunya/rusya-pydye-5-ton-silah-verdi-219790.html>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

temsilcilikle elde etmiştir. PYD'nin kontrolü altındaki Ayn El Arap, Afrin ve Cezire kantonları olarak adlandırılan bölgeleri temsil ettiği belirtilerek açılan ofis, 'Rojava Temsilciliği' adıyla tanıtılmıştır. Açılışa, PYD'nin Rusya temsilcisi Abdusselam Ali, PYD dış ilişkiler sorumlusu Sinem Muhammed ve HDP Diyarbakır Milletvekili Feleknas Uca katılmıştır. Açılıшта yapılan konuşmalarda Türkiye aleyhinde birçok ifade kullanılmış, açılışa katılan HDP Milletvekili Feleknas Uca, "Kürtlerin Cenevre'ye katılmaması bize zarar vermedi, dünyanın dikkatini Kürtlerin üzerine toplamasına yardımcı oldu." demiştir.⁵⁰⁵ Kürt Sivil Toplum Kuruluşları Uluslararası Birliği Başkanı olan Merab Şamoyev de açılış esnasında yaptığı konuşmada, "Bu, Kürt halkı için tarihi bir an" diyerek, açılışın Suriyeli Kürtler için "büyük bir siyasi adım" olduğunu söylemiştir. Şamoyev, "Rusya, Orta Doğu'da büyük ve önemli bir oyuncu. Aslında Rusya sadece oyuncu değil, senaryoyu da yazmaktadır." diye konuşurken, Rusya Dışişleri Bakanlığı Moskova'daki temsilciliğin açılışına katılım göstermemiştir.⁵⁰⁶

PYD, Avrupa'da faaliyetlerini yürütebilmek için 3 Nisan 2016'da Çek Cumhuriyeti'nin başkenti Prag'da, Moskova'nın ardından ikinci temsilciliğini açmıştır. Açılışa YPJ sorumlusu Nesrin Abdullah, PYD dış ilişkiler sorumlusu Sinem Muhammed, PYD Rusya temsilcisi Abdusselam Ali ve HDP Diyarbakır milletvekili Feleknas Uca katılmıştır.⁵⁰⁷ Avrupa Birliği'ne üye ülkelerden birinde temsilcilik açması PYD için bir ilktir ve Prag temsilcisi İman Derviş'e göre bu temsilciliğin açılması tanıma anlamına gelmektedir. Temsilciliği sadece Çek Cumhuriyeti için değil, bütün Avrupa için açtıklarını belirtmekten de kaçınmamakla beraber buradaki temsilciliğin YPJ temsilciliği olduğunu ifade etmektedir.⁵⁰⁸ Çek Cumhuriyeti Dışişleri

505 "Terör Örgütü PYD Moskova'da Temsilcilik Açtı," Anadolu Ajansı, 10.02.2016. <http://aa.com.tr/tr/dunya/teror-orgutu-pyd-moskovada-temsilcilik-acti/519352>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

506 "Suriyeli Kürtler Rusya'da Temsilcilik Açtı". BBC Türkçe, 11.02.2016, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/02/160211_syria_kurds. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

507 "YPG Prag'da Temsilcilik Açtı," Vatan Gazetesi, 04.04.2016, <http://www.gazetevatan.com/ypg-prag-da-temsilcilik-acti-931310-dunya/>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

508 Fehim Taştekin, "Rojava, Avrupa'da 'Diplomatik' Ağını Genişletiyor," Al-Monitor, 22.04.2016, <http://www.al-monitor.com/pulse/tr/originals/2016/04/turkey-syria-rojava-kurds-expand-diplomatic-network-europe.html>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

Bakanlığı, Prag'da temsilcilik açtığını açıklayan PYD'ye tepki göstermiş ve "Çek Cumhuriyeti, 'Rojava' diye isimlendirilen bağımsız ve özerk yapıyı tanımıyor. Bunun neticesinde 'Rojava' isimli hiçbir siyasi temsilciliği de tanımıyoruz." ifadelerini kullanmıştır.⁵⁰⁹ Temsilciliğin açılması üzerine Türkiye'nin Prag Büyükelçisi Ahmet Necati Bigalı da:

"Çek Cumhuriyeti YPG Avrupa Ofisi burada dernek statüsü altında faaliyete geçti. Öyle bir kılıf uydurmuşlar. Çek Cumhuriyeti de bunun bir dernek olduğunu, yasalara göre kurulduğunu ve AB'nin terör örgütleri listesinde yer almadığından şu aşamada herhangi bir işlem yapmayacaklarını, ama resmi makamların takip ve gözlemi altında olacağını ve yasadışı işlere bulaşmaları halinde gereğinin yapılacağını bildirdi. Çek Dışişleri Bakanlığı kurumlara ve resmi dairelere bir yazı göndererek YPG ofisiyle hiçbir şekilde resmi temasa girilmemesini istedi." şeklinde açıklamada bulunmuştur.⁵¹⁰

Prag temsilciliğini 18 Nisan 2016'da İsveç'in başkenti Stockholm'de açılan üçüncü temsilcilik izlemiştir. Açılışa YPJ sorumlusu Nesrin Abdullah ile Cezire Kantonu dış ilişkiler sorumlusu Abdülkerim Ömer katılırken, Abdullah aynı hafta içinde İsveç Savunma Bakanı Peter Hultqvist ile görüşmüş ve Suriye'de yaralanan savaşçıların tedavilerinin İsveç'te yapılması talebinde bulunmuştur. PYD yöneticilerinin İsveç'te temsilcilik açması ve ziyarette bulunmaları PYD'nin Avrupa'da başlattığı diplomatik atağın bir parçası olarak görülebilir. Nesrin Abdullah, İsveç'e gelmeden önceki süreçte İtalya ve Fransa'yı da ziyaret ederek yetkililerle görüşmelerde bulunmuştur.⁵¹¹ Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu da meslektaşı Margot Wallström'ı arayarak PYD'nin ofis açmasından duyulan rahatsızlığı bildirmiş, verilen cevapta ise bakanlığın bu konuda bilgilendirilmediği ve herhangi bir diplomatik temasta bulunulmadığı ifade edilmiştir.⁵¹²

⁵⁰⁹ "Çek Cumhuriyeti'nden PYD'ye Tepki," Anadolu Ajansı, 04.04.2016, <http://aa.com.tr/tr/dunya/cek-cumhuriyetinden-pydy-tepki/549304>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

⁵¹⁰ "Türkiye'nin Prag Büyükelçisi Bigalı: YPG Prag'da Dernek Statüsü Altında Faaliyete Geçti," Anadolu Ajansı, 05.04.2016, <http://aa.com.tr/tr/dunya/turkiyenin-prag-buyukelcisi-bigali-ypg-pragda-dernek-statusu-altinda-faaliyete-gecti/549688>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

⁵¹¹ "Terör Örgütü PYD, İsveç'te Temsilcilik Açtı," Hürriyet Gazetesi, 18.04.2016, <http://www.hurriyet.com.tr/teror-orgutu-pyd-isvec-te-temsilcilik-acti-40090324>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

⁵¹² "Çavuşoğlu'ndan İsveç'e PYD Tepkisi," Milliyet Gazetesi, 28.04.2016, <http://www.milliyet.com.tr/cavusoglu-ndan-isvec-e-pyd-tepkisi-siyaset/detay/2235658/default.htm>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

Bir sonraki adım olarak Almanya'nın başkenti Berlin'de dördüncü ofis 8 Mayıs 2016'da açılmıştır. 'Rojava Temsilciliği' adı altında yapılan açılışa PYD dış ilişkiler sorumlusu Sinem Muhammed, Berlin temsilcisi Sipan İbrahim, Irak'ın kuzeyindeki bölgesel yönetimin önemli bir partisi olan Kürdistan Yurtseverler Birliği (YNK) temsilcisi Siyamen Hariky, KUK üyesi Yılmaz Günay ile Alman parlamenterler ve sivil toplum örgütleri temsilcileri katılmıştır. Açılış esnasındaki açıklamada temsilciliğin Alman devletinin resmi bilgisi ve onayıyla açıldığının vurgulanması dikkat çekicidir. Berlin temsilcisi Sipan İbrahim temsilciliğin hedefini Suriye'deki gelişmeleri Almanya'ya aktarmak ve Almanlarla ilişkileri geliştirmek olarak özetlemiş, Almanya'nın PYD'nin silahlı unsurlarına silah yardımı yapmasını talep etmiştir.⁵¹³

23 Mayıs 2016'da Fransa'da da PYD temsilciliği açılmıştır. Ofis, Fransa Dışişleri Bakanlığı tarafından resmen tanınmasa ve temsilciliğin hiçbir diplomatik statüsünün olmadığı vurgulansa da ofisin açılışına Fransa eski Dışişleri Bakanı Bernard Kouchner katılmıştır. Açılıшта yer alan PYD'nin dış ilişkiler sorumlusu Sinem Muhammed, önceliklerinin DEAŞ terör örgütünü yenmek ve Suriye'de istikrar yaratmak olduğunu belirtmiş, ofisin adı diğer ülkelerde olduğu gibi 'Rojava Temsilciliği' olarak konmuştur.⁵¹⁴ Fransa Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Romain Nadal'ın Paris'te PYD temsilciliği açılacak haberlerini yalanlayarak, "Fransa'daki Kürtlerin herhangi bir temsilciliğini tanımaya gerek yok. Bizim muhatabımız Suriye Ulusal Koalisyonu'dur"⁵¹⁵ şeklindeki ifadelerine rağmen temsilcilik açılmış ve Fransa özel kuvvetlerinin YPG'nin de yer aldığı Demokratik Suriye güçlerine danışmanlık yaptığı ortaya çıkmıştır. Fransa Savunma Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada, Menbic operasyonunun açıkça Fransa da dâhil birçok devlet tarafından desteklendiği, ancak bunun danışmanlık olarak yapıldığı, şimdiye kadar yalnızca 150 kişilik bir özel kuvvet birliğinin gönderildiği ve Fransız özel kuvvetlerinin askeri olarak müdahalede

513 "PYD, Berlin'de Temsilcilik Açtı," Hürriyet Gazetesi, 09.05.2016, <http://www.hurriyet.com.tr/pyd-berlinde-temsilcilik-acti-40101059>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

514 "Terör Örgütü PYD Paris'te Ofis Açtı," Anadolu Ajansı, 24.05.2016, <http://aa.com.tr/tr/dunya/teror-orgutu-pyd-pariste-ofis-acti/577968>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

515 "Muhatabımız Ulusal Koalisyon," Al Jazeera, 08.04.2016, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/muhatabimiz-ulusal-koalisyon>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

bulunmayarak DEAŞ ile çatışmaya girmeyeceği belirtilmiştir.⁵¹⁶ 10 Mayıs 2017’de Fransa Cumhurbaşkanı Hollande, Elysee Sarayı’nda PYD Eş başkanı Müslim’i konuk etmiş, toplantıda PYD ile Fransa arasındaki ilişkiler ele alınmıştır.⁵¹⁷

2016 yılı Eylül ayında PYD, 8’inci Kongresini Belçika’da düzenlemiştir. Kongreye KONGRA-GEL Eş başkanı Remzi Kartal, PYD Eş başkanları Asya Abdullah ve Salih Müslim ve PKK ile bağı olan birçok başka kişi de katılmıştır. Öcalan ve Suriye’de YPG saflarında ölenlerin fotoğraflarının duvarlara asıldığı toplantıya Yunanistan Syriza Partisi, İrlanda Sinn Fein Partisi, Almanya ve İsveç’ten bazı siyasi partilerin temsilcileri de katılmıştır.⁵¹⁸

Eylül 2016’da PYD, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg’da temaslarda bulunabilmek amacıyla Rojava Benelüks Temsilciliği ismiyle Lahey’de bir irtibat noktası açmıştır.⁵¹⁹

Kasım 2016’da PYD, Norveç’in Başkenti Oslo’da da temsilcilik açmıştır. Açılış törenine PYD Eş başkanları Abdullah ve Müslim ile Oslo Belediye Başkanı Borgen katılmıştır. ⁵²⁰

Avrupa’nın diğer bir önemli kenti Kopenhag’da ise temsilcilik açılması için ilgili makama tescil işlemlerinin yapıldığı ancak henüz resmi açılışın yapılmadığı, önümüzdeki dönemde Washington ve Londra’da benzer temsilciliklerin açılması faaliyetlerinin sürdürüldüğü bilinmektedir. PYD Avrupa temsilcisi Zuhat Kobani de Avrupa’da resmi olarak tanınmış olmadıklarını, fakat fiili bir tanıma söz konusu olduğunu belirterek “Temsilcilikler PYD’nin şimdiye kadar geliştirdiği diplomatik

516 “Fransa, Kuzey Suriye’ye Özel Kuvvet Gönderdi,” Milliyet Gazetesi, 10.06.2016, <http://www.milliyet.com.tr/fransa-kuzey-suriye-ye-ozel-dunya-2260012/> [Erişim Tarihi:23.12.2018].

517 “Salih Müslim Elysee Sarayı’nda”, Karar Gazetesi, 10.05.2017, <http://www.karar.com/dunya-haberleri/salih-muslim-elysee-sarayinda-475669#>. [Erişim Tarihi:23.12.2018].

518 “Brüksel’de PYD Kongresi”, Hürriyet Gazetesi, 24.09.2016, <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/brukselde-pyd-kongresi-40230876>. [Erişim Tarihi:23.12.2018].

519 “PYD Benelüks Temsilciliği Açtı”, Hürriyet Gazetesi, 09.09.2016, <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/pyd-beneluks-temsilciligi-acti-40220770>. [Erişim Tarihi:23.12.2018].

520 “Norveç’te Rojava Temsilciliği Açıldı”, Gazete Duvar, 26.11.2016, <https://www.gazeteduvar.com.tr/dunya/2016/11/26/norvece-rojava-temsilciligi-acildi/>. [Erişim Tarihi:23.12.2018].

ilişkileri yeni bir aşamaya taşıyacaktır. Amaç yardım istemek değil, statüyü garantiye alma ve meşrulaştırmaktır.” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.⁵²¹

Görüldüğü gibi Türkiye’nin oldukça sert uyarılarına rağmen PYD’nin siyasi ve askeri aktörleri Avrupa’nın farklı yerlerinde temsilcilik açmayı başarmıştır. Örgüt açtığı temsilciliklere ‘Kuzey Suriye Federasyonu’ haritaları asmıştır ve ilan ettikleri federalizme destek konusunda diplomatik temaslarda bulunmaya devam etmektedir. PYD’nin Avrupa Parlamentosundaki temasları sıklıkla devam etmektedir. PYD açtığı temsilciliklerle bir yandan bulunduğu ülkelerde resmi temaslar sağlamaya çalışırken diğer yandan da örgüte Avrupa’dan eleman temini ve maddi destek sağlamakta, propaganda faaliyetlerinde bulunmaktadır.

3.10. PYD’nin Ekonomik İlişkileri ve Petrol

İç savaş öncesi Suriye’nin ekonomik sisteminde Kürt nüfusun da bulunduğu kuzey bölgesinde ekonomi genel olarak buğday, pamuk, zeytin gibi tarım ürünleri ve petrol üzerine kuruludur. Ayrıca bu bölge ekonomik olarak geri kalmıştır. 2012 yılından sonra kademeli olarak Suriye kuzeyi bölgesinde hâkimiyeti tesis eden PYD’nin ekonomik açıdan ihtiyaçları ortaya çıkmıştır. PYD, bütçesinin %70’ini savunma harcamalarına ayırmaktadır. Yıllık olarak askeri bütçesi 20 milyon ABD dolarıdır. Silah teminini çoğunlukla ABD’den sağlamaktadır. Türkiye ile sınır kapılarının kapalı ve IKBY ile ilişkilerinin sorunlu olması nedeniyle resmi olarak ticaret imkânı bulunmamaktadır. Ancak Suriye’nin devlet olarak otoritesini tesis edememesi nedeniyle sınır ihlalleri tesis edilen gayri-resmi ilişkiler yoluyla bölgede ticaret kısıtlı da olsa bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Suriye kuzeyinde sanayi genellikle gıda üretimi üzerinedir. Küçük çaplı zeytin işleme tesisleri, zeytinyağı, sabun, çimento, ayakkabı ve tekstil fabrikaları vardır. Bölgede ithalat ve ihracat kısıtlıdır. Genel hatları ile değerlendirildiğinde iç savaşın da etkisiyle çok zayıf bir ekonomisi olduğu söylenebilir.⁵²²

⁵²¹ Fehim Taştekin, “Rojava, Avrupa’da ‘diplomatik’ Ağını Genişletiyor,” **Al-Monitor**, 22.04.2016, <http://www.al-monitor.com/pulse/tr/originals/2016/04/turkey-syria-rojava-kurds-expand-diplomatic-network-europe.html>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

⁵²² Moberg, *age*, s. 28-31.

Suriye kuzeyindeki sözde özerk yapı, 2015 yılında 7,7 milyar ABD doları harcama yaparken, 5,6 milyar ABD doları geliri olduğunu beyan etmiştir. Bölgede topluma hizmet sağlayabilmek için su, elektrik, gıda, sattığı diğer ürünler, inşaat ruhsatı, işletme geliri, tarımsal gelir, sınır ticareti ve hatta insanların bölgeye giriş ve çıkışlarından dahi vergi toplanmaktadır. Ayrıca yurt dışında yaşayan Kürtlerden ve diğer gruplardan maddi destek almaya devam etmektedir. Bununla birlikte 2015 yılında hazırlanan Suriye Raporuna göre; Rimelan bölgesinden Irak kuzeyine uzanan 8,9 km.lik petrol boru hattı sayesinde aylık 10 milyon dolar petrol geliri elde edilmektedir. Aynı kaynakta Rimelan bölgesinden pompalanan ortalama ham petrol hacminin 2014 yılında günde 40.000 varil olduğu da iddia edilmektedir. Ancak petrolü kimin tarafından kime ihraç edildiği ve PYD'nin ne kadar gelir elde ettiği belirsizdir. Ayrıca, yıllık 2,7 milyon ton üretim kapasitesine sahip ve kısmen iç savaş esnasında yıkılmış olan Suriye'nin en büyük çimento fabrikası Lafarge dışında bölgede sanayiye yönelik önemli bir yatırım bulunmamaktadır.⁵²³

Bölge halkı ile yapılan görüşmelerde bir kısmı PYD'nin yönetiminden memnun olduğunu ifade ederken diğer kısmı da; sunulan hizmetlerin bedelinin ve gümrük, konut, vatandaş geliri vergilerinin yüksek olduğunu bu sebeple toplanan ücretlerden memnun olmadıklarını ifade etmişlerdir. Rejim ile PYD arasındaki işbirliği de sorunlu yürümektedir. Bölge halkı her iki tarafın da verginin kendilerine ödenmesini istediğini ve baskı yaptığını ifade etmektedir.⁵²⁴ Ayrıca PYD'nin bölgede kontrolü sağladıktan sonra bir kısmı petrol diğer kısmı da çimento ihracatından kaynaklı kendine müzahir zengin bir grup yarattığı ifade edilmektedir.⁵²⁵

PKK, 2012 yılında rejimden Suriye kuzeyinin kontrolünü devralırken Suriye Ham Petrol ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı ile petrol sahalarının korunmasının sorumluluğunun kendisine devredilmesini aksi takdirde bölgedeki petrol yataklarının ateşe vereceğini beyan etmiştir. Bunun üzerine rejim tarafından petrol yataklarının koruma sorumluluğunun PKK ile paylaşılması kabul edilmiştir.⁵²⁶

⁵²³ Khalaf, *age*, s. 17.

⁵²⁴ *Age*, s. 19.

⁵²⁵ The PKK's Fateful Choice, *age*, s. 9.

⁵²⁶ Soner, Aslan, Kıyıcı, *age*, s. 25.

Yabancı ülkelerden aldıkları çeşitli yardımlar dışında PYD'nin gelir kaynaklarının başında petrol gelmektedir. Suriye'nin en büyük petrol rezervlerinin bulunduğu ve 2014 yılından itibaren DEAŞ'ın hâkimiyet kurduğu Deyri-Zor'un doğusu, Rakka ve Haseke bölgelerini 2017 yılında ele geçiren PYD, bu bölgedeki petrol kuyularını da kontrolüne almıştır. ABD'nin desteği ile 2017 yılı Kasım ayında ise Suriye'nin enerji açısından en zengin olan bölgesi Deyri-Zor'un kuzeydoğusundaki en büyük gaz tesisi Konoko ile Cafra ve El Ömer petrol bölgelerinde hâkimiyeti sağlayarak Suriye'nin enerji kaynaklarının %70'ini kontrol eder hale gelmiştir. Haseke bölgesinde işler halde bulunan Rimelan, Karaçok ve Süveydiye petrol sahalarında bulunan küçük çapta yaklaşık 350 petrol kuyusundan çıkarılan petrolün gelirini rejim ile paylaşan PYD, günde 30-35 bin varil üretim yapılan bu tesislerden elde edilen gelirin %20'sini almaktadır.⁵²⁷ Haseke Kantonu Maliye Bakanı Remziye Muhammed, Suriye kuzeyinde mevcut 1000 petrol kuyusundan sadece 100'ünün kullanılabildiğini ve buradan elde edilen gelirlerle bölgede görevli memurların maaşlarının ödenebildiğini ifade etmiştir.⁵²⁸ 2017 yılında Kamışlı'da ABD ve Suudi Arabistan istihbarat görevlilerinin organize ettiği, Mısır, BAE, ABD, Suudi Arabistan ve PYD'li Aldar Halil ile Halil Foze'nin bir araya geldiği, Suriye petrollerinin geleceğinin belirlenmesi amacıyla yapılan toplantıda; Suriye petrollerinin Ürdün-İsrail hattından Avrupa'ya pazarlanması ve PKK'da dâhil olmak üzere tüm tarafların elde edilecek gelirlerden pay alması kararlaştırılmıştır.⁵²⁹

PYD, 2017 yılında sonra Suriye'nin en büyük üç barajını ele geçirmiştir. Tabka, Tişrin ve Baas barajları ülkenin sulama ihtiyacının büyük bir bölümünü sağlarken, elektrik ihtiyacının ise %70'ini karşılamaktadır.⁵³⁰ Fırat Nehri üzerinde kurulu olan,

⁵²⁷ “Suriye Petrolünün Yüzde 70'i PKK'nın Elinde?”, Hürriyet Gazetesi, 09.02.2018.
<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/suriye-petrolunun-yuzde-70i-pkknin-eline-40736870>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

⁵²⁸ Taştekin, *age*, s. 243.

⁵²⁹ “Bu fotoğraf Kamışlı'da çekildi! Skandal görüntü”, Milliyet Gazetesi, 14.06.2017,
<http://www.milliyet.com.tr/skandal-bu-fotograf-kamisli-da-gundem-2468182/>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

⁵³⁰ “Suriye'deki Enerji Kaynaklarının Ne Kadarı PYD'nin Elinde?”, NTV, 09.02.2018.
<https://www.ntv.com.tr/dunya/suriyedeki-enerji-kaynaklarinin-ne-kadari-pydnin-eline,YeFYqGosp0-lE7YcMcWCdA>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

Rakka ile Halep'in birleşimindeki Tişrin Barajı DEAŞ'ın elinden alındıktan sonra buradan elde edilen gelir de PYD'ye kalmıştır. Baraj, gerek konumu gerekse ekonomik değeri açısından oldukça önemli bir yere sahiptir.⁵³¹

Burada dikkat edilmesi gereken husus petrolün DEAŞ bölgesinden geçerek işleme tesislerine ulaşmasıdır. DEAŞ bölgesinden geçen petrol sevkiyatı dolayısıyla DEAŞ'a geçiş bedeli ödenmesinin yanında Humus'a ulaşan petrol Rusya'nın kontrolünde bulunan Tartus Limanına nakledilmektedir. PYD'nin elde bulundurduğu ve Suriye'nin yer altı zenginlikleri açısından en önemli bölgesi olarak görülen Haseke bölgesi de aynı zamanda büyük çapta doğalgazın çıkarıldığı nokta olma özelliğini taşımaktadır.⁵³² Suriye'nin kuzeyinde kantonları birleştirmeye ve demografik yapıyı değiştirmeye çalışan terör örgütü, Suriye'deki petrol yataklarının yaklaşık yüzde 40'ına sahip olan Haseke'nin Rimelan bölgesindeki petrolü, oluşturacağı kuşak üzerinden Lazkiye'den Akdeniz'e ulaştırmaya çalışmaktadır. Böylece kuşatılmışlıktan kurtulacak, lojistik ve ekonomik açıdan bir devamlılık elde edecek ve ekonomik açıdan kendine yetebilecek bir düzen inşa etmiş olacaktır.⁵³³ Bu düşünceler doğrultusunda ilerleyen örgütün faaliyetleri Esad tarafından benimsenmeyince, çıkarlar çatışmış ve Esad askerleriyle YPG arasında küçük çatışmalar patlak vermiştir.

PYD'nin rejime sattığı petrolün yanı sıra Kuzey Irak Bölgesel Kürt Yönetimi üzerinden sattığı petrolden de aylık 10 milyon dolar gelir elde ettiği ifade edilmektedir. Kuzey Irak'ta Bölgesel Kürt yönetimi lideri Mesut Barzani'nin lideri olduğu Irak Kürdistan Demokrat Partisi'ne yakınlığı ile bilinen Arapça ve Kürtçe yayın yapan Rudaw haber ajansının haberine göre⁵³⁴ PYD yönetimi, bir yıldır Rimelan bölgesinden Musul yakınlarındaki Elyaka bölgesine petrol göndermektedir. Bu bölgeden de sınırdaki Peşhabur'a aktarılan petrol müteakiben ihraç edilmektedir. 10 kilometrekarelik bir alandan oluşan Rimelan petrol yatağında 500 dolayında petrol kuyusu bulunurken Rimelan'dan Elyaka petrol yatağına ulaşan petrol boru hattı 9 km.

⁵³¹ Acun, Keskin, *age*, s. 41.

⁵³² "ABD'den PYD'ye Petrol Kıyağı," Enerji Enstitüsü, 07.06.2016.
<http://enerjiinstitutusu.com/2016/06/07/abdden-pydye-petrol-kiyagi/>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

⁵³³ "PYD'nin Asıl Amacı Haseke'deki Zengin Petrol Rezervi," Anadolu Ajansı, 26.04.2016,
<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/pydnin-asil-amaci-hasekedeki-zengin-petrol-rezervi/561642> [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

⁵³⁴ "PETROL-Rojava'ya Aylık 10 Milyon Dolar", Rudaw, 21.09.2015,
<http://www.rudaw.net/turkish/business/21092015>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

uzunluğundadır. Anlaşma PYD temsilcileri ile değil örgütün denetimindeki işadamları aracılığıyla yürütülmektedir. Saddam döneminde Irak Hükümeti 2003'e kadar söz konusu boru hattı aracılığıyla Elyaka petrol kuyularından çıkan petrolü Suriye'ye göndermiş ve karşılığında da Suriye Hükümeti sınırdaki bazı bölgelere elektrik sağlamıştır. PYD petrolün bir kısmı taşınma esnasında kaybolduğu ve düşük gelir ettiği gerekçesiyle, bölgede daha önce kullandığı tanker ile nakliyattan vazgeçmiştir.

Cezire Kantonu Başkanı Ekrem Huso, kendisi ile yapılan bir röportajda en çok zorlandıkları konunun Türkiye tarafından uygulanan ekonomik ambargo olduğunu ifade etmiştir.⁵³⁵ Sözde Kuzey Suriye Federasyonuna enerji bağımsızlığı sağlayabilecek kaynak petroldür. Bölgede petrolün dışarı çıkartılması için üç seçenek bulunmaktadır. Birincisi Türkiye üzerinden ihraç edilmesidir ki bunun PKK o bölgede olduğu sürece imkânının olmadığı şüphesizdir. İkinci seçenek ise Suriye rejimidir. İç savaş öncesinde kullanılan orijinal boru hattı tekrar açılabilirse petrol Suriye rejimine satılarak gelir elde edilebilir. Ancak rejimin kendisine ait olan bir petrole ödeme yapma olasılığı çok düşüktür. Petrolün Kuzey Irak üzerinden gönderilmesi son seçenektir. Ancak bu durumun da IKBY ile PKK arasındaki sorunlardan ve ideolojik farklılıklardan dolayı gerçekleşmesi zor bir ihtimaldir. Suriye kuzeyinin mevcut ekonomik durumu, sanayi yapılanması ve ekonomik imkân ve kabiliyetleri göz önüne alındığında bölge aktörlerinin rızası alınmadan kurulmaya çalışılacak olası bir yönetimin ekonomik olarak ayakta kalmasının çok zor olacağı söylenebilir.

⁵³⁵ Taştekin, *age*, s. 244.

4. PYD’NİN SURİYE İÇ SAVAŞINDA ETKEN AKTÖRLERLE İLİŞKİLERİ VE TÜRKİYE’NİN GÜVENLİĞİNE ETKİSİ

4.1. ABD - PYD İlişkileri

ABD Başkanı Barack Obama, Haziran 2009’da Mısır’da Kahire Üniversitesi’nde yaptığı konuşma ile ABD’nin Müslüman dünyasıyla ilişkilerinin sıfırlandığını ilan etmiştir. “Yeni Başlangıç” başlıklı konuşması ile George W. Bush yönetiminden sonra Müslüman dünya ile ABD arasındaki ilişkileri onarma amacıyla olduğunu göstermiştir. Obama, ABD’nin bireysel ve siyasi özgürlüklerin korunması noktasında hassasiyetinin devam ettiğini, bunun sağlanabilmesi için demokrasinin desteklenmesinin gerekliliğini vurgu yaparken, ABD’nin halkın iradesinin tecelli ettiği hükümetleri destekleyeceğini ancak hiçbir yönetim sisteminin bir millete dayatılamayacağını da ifade etmiştir. Dolayısıyla Obama’nın bu sözleri, ABD’nin bir yandan Orta Doğu’da demokratikleştirme çabalarına devam ederken diğer yandan da karmaşıklığa yol açabilecek müdahalelerden kaçınacağı şeklinde yorumlanmıştır.⁵³⁶

2011 yılında Suriye’de karışıklıkların başlaması ile Obama, Esad’ı istifaya davet ederken, Suriye halkının demokrasiyi hak ettiğini ve geçiş sürecinde Esad’ın kontrolü Suriyelilere emanet etmesi gerektiğini, Esad’ın muhalefetin sesini geçmişte olduğu gibi baskıcı taktiklerle kısımayacağını, barışçıl protesto eylemlerinin hükümetin zorbalığının üstesinden geleceğine inandığını açıklamıştır. Aynı zamanda bu açıklamalarla eş zamanlı olarak Suriye Devletinin ABD’deki mal varlıklarına el konulmuş, ihracat ve yatırım hamleleri durdurulmuştur.⁵³⁷ Ancak ABD Suriyelilere bu desteği verirken Esad’ın devrilmesinde muhalefetin yanında olduğunu ya da devrimin sonuçlanmasının takipçisi olacağını taahhüt etmemiştir.

⁵³⁶ “Text: Obama’s Speech in Cairo”, New York Times, 04.06.2009, <https://www.nytimes.com/2009/06/04/us/politics/04obama.text.html>. [Erişim Tarihi: 02.1.2019].

⁵³⁷ “Obama, Esad’ı İlk Kez İstifaya Çağırdı”, BBC News Türkçe, 18.08.2011, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2011/08/110818_obama_syria. [Erişim Tarihi: 02.1.2019].

2012 yılında protesto eylemleri tamamen militarize bir hal almış, öncül muhalif grup göstericileri savunmak için oluşturulan Özgür Suriye Ordusu oluşumu altında toplanmıştır. ÖSO, ideolojik bir oluşumdan ziyade daha çok isyan hareketlerinin koordine edildiği bir yapı olarak ortaya çıkmıştır. ÖSO, iç savaş boyunca Esad rejimi, destekçileri İran ve Rusya, Şii militanlar ve diğer Sünni aşırıicılarla mücadele etmektedir. ÖSO'ya verilecek desteğin birleştirici etki yapacağı kritik dönemde Obama, Suriye'de ABD'nin icra edeceği askeri müdahaleye karşı güçlü önyargısını ve isyancıların hangi güçlerin vekili olduğu konusundaki şüphesini açıkça ifade etmiştir. Obama 2013 yılında verdiği bir demeçte Suriye iç savaşında; bir yanda İran ve Rusya tarafından desteklenen Esad'ın profesyonel askerleri, diğer yanda ise barışçıl protesto gösterilerine katılırken kendilerini bir anda bir savaşın içerisinde bulmuş marangoz, çiftçi, mühendis gibi sivil vatandaşların olduğunu söylemiştir. Bu açıklama her ne kadar isyancı grupları küçümseme gibi görünse de aslında Obama'nın ABD'nin Suriye'deki çatışmaları şekillendirebilecek bir yeteneği olduğuna dair inançsızlığını da göstermektedir.⁵³⁸

ABD Suriye'de rejime müdahale etmek ya da siyasi geçişi sağlayacak uzlaşılar için gerekli adımları atmak yerine, iç savaşı çevrelemeyi ve diğer bölgelere yayılmasını engellemeyi tercih etmiştir. Ancak DEAŞ'ın Irak ve Suriye'de yayılması ve elde ettiği toprak, PKK terör örgütünün bir koridor halinde Suriye kuzeyinde hâkimiyeti ele alması ve yönetim alanı bulması, İran destekli devlet dışı silahlı aktörlerin Suriye'de artan varlığı ve iç savaş neticesinde milyonlarca insanın bölge ülkelerine ve Avrupa'ya göç etmesi göz önüne alındığında ABD'nin çevreleme politikasının başarısız olduğu açıktır.

2012 yılında Obama rejimi kimyasal silah kullanımının kırmızı çizgi olduğu ve askeri müdahaleye yol açacağını açıklamıştır.⁵³⁹ 2013 yılı Ağustos ayında Esad, Şam'ın kenar mahallelerinde kimyasal silah kullanmak suretiyle yüzlerce vatandaşının ölümüne yol açmıştır. Rusya'nın arabuluculuk rolü üstlenmesi ve rejimin kimyasal

⁵³⁸ Faysal Itani, Nate Rosenblatt, "US Policy in Syria: A Seven-Year Reckoning", *Atlantic Council*, September 2018, <https://www.atlanticcouncil.org/publications/issue-briefs/us-policy-in-syria-a-seven-year-reckoning>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

⁵³⁹ "Obama'dan Suriye'ye Kimyasal Silah Uyarısı", BBC News Türkçe, 21.08.2012, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2012/08/120820_obama_syria. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

silah programını önce durdurma sonra da yok etmeyi kabul etmesi ile ABD rejime müdahale etmekten vazgeçmiştir.⁵⁴⁰ Ancak söz konusu tarihten sonra rejim en az 30 kez daha kimyasal silah kullanmıştır.⁵⁴¹

2011 yılından itibaren süregelen iç savaşı dönüştürerek Suriye’yi terör olaylarının hâkim olduğu bir ülke haline getiren DEAŞ’ın yükselişi, küresel terörü 11 Eylül saldırıları sonrasında öncelikli hedefi olarak belirleyen ABD’nin Suriye konusundaki esnekliğini ortadan kaldırmasına sebep olmuştur. ABD, DEAŞ’ın kendi vatandaşlarına zarar vermeden ortadan kaldırılması gereken bir hedef olduğunu değerlendirirken, rejim karşıtı herhangi bir çabanın DEAŞ ile mücadeleden uzaklaşılmasına yol açacağını ve durumu daha da karmaşıklatacağını düşünmüştür. Ancak rejim ile mücadele etmekten vazgeçip DEAŞ’a odaklanmaları halinde önceliklerini kaybedecek olan muhalifler, ABD’nin dikkatini başka yöne çevirdiği bir dönemde DEAŞ ve rejim unsurları arasında sıkışmış ve etkinliğini kaybetmiştir.

ABD’nin PYD’ye bakış açısı Suriye politikasındaki değişim ile doğru orantılıdır. Aslında ABD, PYD ile PKK arasında her zaman ayırım yapmamıştır. Suriye’de kriz ilk patlak verdiği dönemde ABD’den gelen açıklamalar genel olarak özerk bir bölgenin kabul edilemeyeceği yönünde olmuştur. ABD’nin değişik dönemlerde özerk bölgeye karşı olduklarına dair beyanatları devam etmiştir.⁵⁴² 2012 yılında PYD, rejimden Suriye’nin kuzeyini devraldığında ABD Dışişleri Bakan yardımcısı Philip Gordon, “Suriye'nin geleceği için özerk bir Kürt bölgesi veya toprağı düşüncemiz yoktur” şeklinde açıklamada bulunurken, PYD’nin 2013 yılında özerklik söylemleri karşısında Dışişleri Bakanlığı sözcüsü “Suriye’de bağımsız Kürt bölgesi ilan etme çabaları hakkında aldığımız duyumlardan endişeliyiz” demiştir. DEAŞ’ın 2014’te Ayn-el Arap’a saldırmasına kadar, PYD’nin PKK ile olan bağı ABD’nin

⁵⁴⁰ “Suriye'nin Kimyasal Silahları İmha Edildi”, BBC News Türkçe, 06.12.2013, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/12/131206_suriye_kimyasal_silahlar_imha. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

⁵⁴¹ Sara Kayyali, “Chemical Weapons Resurface in Syria,” *Human Rights Watch*, 03.02.2018, <https://www.hrw.org/news/2018/02/03/chemical-weapons-resurface-syria>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

⁵⁴² “ABD'den Kritik 'PYD' Açıklaması”, Hürriyet Gazetesi, 06.10.2016, <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/abdden-kritik-pyd-aciklamasi-40240852>. [Erişim Tarihi: 04.01.2019].

PYD'ye yüz vermemesinin temel sebebidir. 2007 Kasım ayında ABD'den PYD'nin PKK'nın Suriye'deki kolu olduğu açıklaması yapılırken, 11 Ağustos 2012'de Dışişleri Bakanı Hillary Clinton "Türkiye'nin Suriye'nin ne şimdi ne de Esad rejiminden sonra PKK'lı teröristler için güvenli bir bölge olmaması yönündeki kararlılığına katılıyoruz" şeklinde açıklaması mevcuttur.⁵⁴³ Bununla birlikte 2014 yılında ABD uçakları Ayn-el Arap'ta YPG'ye destek verirken Dışişleri Bakanlığı sözcüsü, "PYD ile PKK'nın bir takım bağlantılarının farkındayız" şeklinde beyanda bulunmuş, aynı dönemde Dışişleri Bakanı John Kerry de PKK ile PYD arasındaki bağı kabul etmiştir.⁵⁴⁴ Ancak aynı gün, başka bir sözcü iki grubun ABD yasalarına göre birbirinden ayrı olduğunu açıklamıştır. ABD'nin PYD yanlısı değişimi, örgütün Kobani'de DEAŞ'a karşı kazandığı başarılarla aynı zamanda olmuştur. ABD hava saldırıları ile YPG'ye destek vermesine rağmen ilişkilerini kademeli olarak ilerletmiştir. 2014 yılı Ekim ayı başında Pentagon basın sözcüsü ABD'nin PYD ile istihbarat paylaşımında bulunmadığını açıklamıştır. Ancak YPG, sahadaki azmini gösterdikçe, ABD'nin de değerlendirmeleri değişmiştir. 17 Ekim 2014'te Dışişleri Bakanlığı YPG ile istihbarat paylaşımı yapıldığını kabul etmiştir.⁵⁴⁵ Böylelikle terör örgütü DEAŞ'ın ortadan kaldırılmasına öncelik veren ABD, sahada kendisine başka bir terör örgütünü müttefik olarak seçmiştir. ABD Dışişleri Bakanlığı sözcüsü 16 Ekim 2014'te yapılan haftalık bilgilendirme toplantısında Ayn-el Arap'ta DEAŞ'a karşı direnen PYD ile bölge dışında doğrudan ilk kez temas kurduklarını açıklamıştır.⁵⁴⁶ Bu görüşmeyi Taştekin, 12 Ekim 2014'te ABD'nin Suriye Temsilci Rubinstein ile Salih Müslim'in Paris'te bir araya geldikleri ve PYD'nin DEAŞ ile Ayn-el Arap haricinde diğer bölgelerde de savaşmayı kabul ettiği şeklinde açıklamaktadır.⁵⁴⁷ Yapılan anlaşmanın hemen ardından ABD, üç kargo uçağı ile birkaç saat içerisinde 27 paket halinde havadan YPG

⁵⁴³ Barfi, *age*, s. 9.

⁵⁴⁴ U.S. Department of State, "Remarks [by John Kerry] with Philippine Foreign Secretary del Rosario before Their Meeting," 20.10.2014, <http://www.state.gov/secretary/remarks/2014/10/233148.htm>. [Erişim Tarihi: 02.01.2019].

⁵⁴⁵ U.S. Department of State, "Press Briefing", 17.10.2014, <http://www.state.gov/r/pa/prs/dpb/2014/10/233114.htm>. [Erişim Tarihi: 02.01.2019].

⁵⁴⁶ "ABD ile PYD Arasında İlk Doğrudan Temas", BBC News Türkçe, 17.10.2014, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/10/141017_pyd_abd. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

⁵⁴⁷ Taştekin, *age*, s.265.

unsurlarına iletilmek üzere IKBY bölgesine silah, malzeme ve mühimmat atmıştır. Böylece YPG, Suriye iç savaşında ABD'nin kara gücü haline gelmiştir.⁵⁴⁸

YPG, 2015 yılında Türkiye sınırında bir dizi bölgeyi ele geçirdikten sonra, Beyaz Saray sözcüsü Josh Earnest, PYD'nin Washington'un DEAŞ'a karşı stratejisine uyan güvenilir bir müttefik olduğunu ve koalisyonun yerel unsurları desteklemesi halinde YPG'nin çabalarının DEAŞ'a karşı ilerleme sağlanabileceğini gösterdiğini ifade etmiştir.⁵⁴⁹ Ağustos 2015'te de Brett McGurk, PYD'nin Washington'un, ABD'nin hava saldırılarından faydalanabilecek yetenekli yerel güçlere sahip ve ABD'nin DEAŞ karşıtı stratejisinin ayrılmaz bir parçası olduğunu belirtmiştir.⁵⁵⁰

DEAŞ'ın Ayn-el Arap'ı kontrol altına almasıyla ABD öncülüğünde kurulan koalisyonun, 2015 yılı Haziran ayına kadar Suriye'de düzenlediği 1774 hava saldırısından 1200'ü YPG-DEAŞ arasında meydana gelen çatışmaların olduğu bölgeye düzenlenmiştir. Bununla birlikte DEAŞ'ın muhaliflerle çatıştığı bölgelere hava saldırısı yapılmaması, DEAŞ'ın lojistiğinin kesilmemesi akla DEAŞ'ın kasıtlı olarak muhaliflere yönlendirildiği düşüncesini getirmektedir.⁵⁵¹ ABD, YPG'ye silah ve mühimmat desteği sağlarken aynı zamanda 2014 yılı Eylül ayının sonunda 50 kadar özel kuvvetler askerini YPG unsurlarına eğitim vermek üzere Suriye'ye göndermiştir. Bu unsurlar direkt olarak çatışmalara girmemekte, çatışma alanlarından uzak olan güvenli bölgelerde bulunmaktadır. PYD'nin kontrolünde bulunan bölgede oluşturulan güvenlik koridoruna yerleştirilen özel kuvvetlere mensup askerler, PYD mensuplarına ağır silah kullanımı, EYP, pusu ve savaş taktikleri eğitimi vermektedirler. ABD'nin Suriye'deki askeri unsurlarının sayısı YPG'nin Rakka operasyonu öncesinde 2000'e

⁵⁴⁸ "U.S. Airdrops Weapons and Supplies to Besieged Syrian Kurds in Kobani", The Wall Street Journal, 20.10.2014, <https://www.wsj.com/articles/us-airdrops-weapons-and-supplies-to-besieged-syrian-kurds-in-kobani-1413761080>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

⁵⁴⁹ White House, "Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest", 16.06.2015, <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/06/17/daily-press-briefing-press-secretary-josh-earnest-061615>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

⁵⁵⁰ Verda Özer, "We Really Can't Succeed Against ISIL without Turkey: U.S.", *Hurriyet Daily News*, 15.08.2015, <http://www.hurriyetdailynews.com/we-really-cant-succeed-against-isil-without-turkey-us.aspx?PageID=238&NID>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

⁵⁵¹ Acun, Keskin, *age*, s. 39.

kadar çıkarılmıştır.⁵⁵² Bu unsurlar YPG'ye sadece eğitim vermekle kalmamış, lojistik yardım ve DEAŞ'a karşı yapılan hava saldırılarında hedef tespiti gibi görevleri de icra etmişlerdir.⁵⁵³

YPG'yi kullanışlı bir aktör olarak görmesi sonrasında ABD, 9 Ekim 2015'te ÖSO'ya yönelik icra edilen eğit-donat projesinin bazı grupların el-Kaide bağlantılı olduğunu öne sürerek sonlandırıldığını açıklamıştır. İki gün sonra YPG'nin öncülüğünde SDG kurulduğu ilan edilmiştir. Bununla birlikte ABD, hemen o gün SDG unsurlarına silah yardımı yapmıştır. ABD, SDG'nin sadece Kürtlerden ve özellikle YPG'den teşkil edilmediğini kamuoyuna inandırabilmek için %60'ının Kürt diğerlerinin Araplardan oluştuğunu yaptığı resmî açıklamalarda belirtse de, aslında SDG, YPG'nin yanına serpiştirilmiş sadece %15'lik koalisyon içerisinde söz hakkı olmayan bir kesimden oluşmaktadır.⁵⁵⁴

SDG görünürde Suriyelilerden oluşan karışık bir kuvvet olsa da, gerçekte bünyesinde PKK tarafından eğitilmemiş ya da Kürt olmayan komutanların yetkisinin olmadığı bir koalisyondur. SDG oluşumu, Türkiye'nin YPG'ye verilen silahların PKK'nın envanterine dâhil olduğu tezine karşı üretilmiştir. Bu sayede SDG dışında hiçbir unsura silah veya malzeme verilmediği öne sürülebilmektedir.⁵⁵⁵

SDG'nin çatışma alanlarındaki rolü, ABD'nin yardımıyla ilerlerken YPG'nin geri bölge emniyetini almaktan öteye geçmemiştir. SDG'nin bünyesindeki diğer unsurların zayıf konumu stratejik kararların YPG tarafından alınmasına yol açmıştır. ABD tarafından dağıtılan silah ve mühimmatın tahsisi ve kontrolü YPG'nin elindedir. Dolayısıyla her ne kadar ABD tarafından SDG'nin bir Kürt-Arap koalisyonu olduğu inandırılmak istense de sahadaki gerçeklik bu şekilde tezahür etmemiştir.

⁵⁵² John Ismay, "US Says 2,000 Troops Are in Syria, a Fourfold Increase," *New York Times*, 06.12.2017, <https://www.nytimes.com/2017/12/06/world/middleeast/us-troops-syria.html>. [Erişim Tarihi:03.01.2019].

⁵⁵³ Gregory Aftandilian, "A Security Role for the United States in a Post-ISIS Syria? Challenges and Opportunities for U.S. Policy", *US Army War College*, September 2018, <https://ssi.armywarcollege.edu/pubs/display.cfm?pubID=1397>. [Erişim Tarihi: 02.01.2019].

⁵⁵⁴ Barfi, *age*, s. 2.

⁵⁵⁵ "The PKK's Fateful Choice in Northern Syria", International Crisis Group (ICG), 04 May 2017, <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/eastern-mediterranean/syria/176-pkk-s-fateful-choice-northern-syria>. [Erişim Tarihi:19.12.2018].

2017 yılında PYD/PKK'dan kaçarak Türkiye'ye sığınan SDG sözcüsü Talal Silo da YPG'nin adının SDG olarak değiştirilmesi teklifinin ABD Özel Kuvvetler Komutanı Orgeneral Raymond Thomas tarafından yapıldığını açıklamıştır. Silo, SDG'nin YPG'yi örtmek için kurulmuş paravan bir yapı olduğunu, Kürtler dışında oluşumun içerisindeki yer alan Arap, Türkmen ve Süryani unsurlara sadece hafif silah dağıtıldığını, silahların PKK'nın kontrolünde olduğunu, SDG'nin net olmamakla birlikte 50,000 kişiden oluştuğunu, bunların %70'inin YPG/YPJ'den meydana geldiğini, lider kadroların da YPG'nin elinde olduğunu açıklamıştır.⁵⁵⁶

ABD ilk kez Ayn-el Arap çatışmalarında etkili ve faydalanılabilir olarak gördüğü ve kendi birliklerini Suriye'de konuşlandırmayı gereksiz kılan YPG'ye o tarihten itibaren çeşitli yollarla yardımda bulunmaya devam etmiştir. Ancak, YPG'nin PKK bağlantısı ve Türkiye'nin verdiği tepkileri de dikkate alarak bu yardımları direkt olarak yapmamaya özen göstermiştir. Ayrıca, Obama yönetimi YPG ile PKK'nın aynı organizasyon olmadığını ve silah, mühimmat ve teçhizat yardımını YPG'ye değil DEAŞ'a karşı savaşan Araplara yaptıklarını ifade etmiştir.⁵⁵⁷ Ancak YPG sorumlusu Sipan Hemo, 2015 yılı Eylül ayında 120 ton silah ve mühimmat yardımı neticesinde ABD ile aralarındaki işbirliğinin artarak yeni bir seviyeye geldiğini açıklamış, ABD'den doğrudan yardım aldıklarını itiraf etmiştir.⁵⁵⁸

ABD, 2016 yılı içerisinde de SDG yapılanması adı altında YPG'ye, Şeddadi, Menbic, Haseke ve Deyri-Zor'un DEAŞ'tan kurtarılması operasyonları kapsamında, hava desteği, silah, mühimmat ve teçhizat yardımı yapmaya devam etmiştir. Şüphesiz ki hava desteği yerden işaretlemeyi ve etki-rapor sistemi gerektiren bir harekât türüdür. ABD'nin hava desteğini sahada hangi unsurun kılavuzladığı bilinmemekle birlikte 2015 yılından itibaren özel kuvvetler unsurlarını Suriye kuzeyinde bulundurduğundan

⁵⁵⁶ "SDG'nin Kaçan Sözcüsü Silo, ABD-PYD/PKK İlişkilerini Anlattı", Anadolu Ajansı, 02.12.2017, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/sdgnin-kacan-sozcusu-silo-abd-pyd-pkk-iliskilerini-anlattı/987777>. [Erişim Tarihi: 15.12.2018].

⁵⁵⁷ "PYD Not Terrorist Under US Law, Turkey Should Provide Them Support: Washington", Hurriyet Daily News, 21.10.2014, <http://www.hurriyetdailynews.com/pyd-not-terrorist-under-us-law-turkey-should-provide-them-support-washington-73259>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

⁵⁵⁸ Josh Rogin, Eli Lake, "U.S. Airdrop in Syria Ends Up Arming the Kurds", **Bloomberg**, 15.10.2015, <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2015-10-15/u-s-airdrop-in-syria-ends-up-arming-the-kurds>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

sahada bu unsurların kullanıldığı değerlendirilmektedir.⁵⁵⁹ Nitekim basına yansıyan görüntülerde ABD askerlerinin YPG arması kullandıkları görülmüştür. Bu durum Pentagon sözcüsü tarafından ABD’li askerlerin danışmanlık amacıyla bölgede bulundukları ve çatışmaların içerisinde yer almadıkları, güvenlik sebebiyle YPG arması taktıkları açıklanmıştır.⁵⁶⁰ Böylece YPG ABD’nin kara gücü, ABD’de de YPG’nin hava gücü olmuştur. ABD, YPG’ye askeri desteğinin yanında Enternasyonal Kurtuluş Evlatları ve Yurtdışında İnsancıl Savunma gibi bazı vakıflar vasıtasıyla askeri ve ekonomik olarak da desteklemektedir.⁵⁶¹

Menbic bölgesinde DEAŞ’a karşı yapılacak harekâta Türkiye’nin YPG’nin katılmaması ve bu bölgenin terör tehdidinden arındırılması için gerekli katkıyı yapmaya hazır olduğu açıklamasına ABD, SDG içerisinde sınırlı sayıda YPG unsuru olacağı ve ağırlıklı olarak Arap savaşçıların kullanılacağı, harekât sonrasında bölgeden YPG’li unsurların çekileceği cevabını vermiştir.⁵⁶² Ancak sahadaki gerçeklik bu şekilde olmamış, Ağustos 2016’da tamamlanan harekâta ağırlıklı olarak YPG unsurları kullanılmış, ABD’nin YPG’nin yerel unsurların eğitiminin tamamlanmasını müteakip çekileceği sözü de tutulmamıştır.⁵⁶³ PYD ise, ABD’den aldığı destek ile her geçen gün daha da özgüvenini artırmış, Akçakale’nin hemen karşısında bulunan Tel Abyad’da ABD bayraklarını asmıştır.⁵⁶⁴

ABD ile YPG arasındaki bu ortaklık PYD’nin 2014 yılında üç farklı bölgede ilan ettiği özerk yönetimleri fiziksel olarak birleştirebilme umutlarını da artırmıştır.

⁵⁵⁹ Patick Clawson, “U.S. Policy and the PYD”, *Syrian Kurds as a U.S. Ally Cooperation & Complications*, ed. Patick Clawson (Washington: Washington Institute for Near East Policy, 2016): s. 53.

⁵⁶⁰ “Çavuşoğlu: YPG Üniforması Kabul Edilemez”, T24 İnternet Gazetesi, 27.05.2016, <https://t24.com.tr/haber/cavusoglu-ypg-uniformasi-kabul-edilemez,342413>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

⁵⁶¹ Soner, Aslan, Kıyıcı, *age*, s. 31.

⁵⁶² “ABD'den PYD Açıklaması: Desteklemiyoruz”, Milliyet Gazetesi, 18.06.2016, <http://www.milliyet.com.tr/abd-den-pyd-aciklamasi--dunya-2264727/>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

⁵⁶³ “ABD Özel Temsilcisi: YPG Menbic'ten Ayrılacak, Fırat'ın Doğusuna Çekilecek”, BBC News Türkçe, 16.11.2016, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-37997305>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

⁵⁶⁴ “ABD'nin Eyaleti "Rojava"ya Bayrak Böyle Çekildi”, Oda TV, 18.09.2016, <https://odatv.com/abdnin-eyaleti-rojavaya-bayrak-boyle-cekildi-1809161200.html>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

ABD'nin DEAŞ'a karşı YPG'ye sağladığı hava desteği sayesinde YPG 17,000 km²'lik bir alanı DEAŞ'ın elinden almış, doğudaki iki kanton olan Kobani ve Haseke'yi birbirine bağlamış, geriye Azez-Mare hattını Kobani ile birleştirmek kalmıştır.⁵⁶⁵

ABD'den aldığı yardım ile Suriye kuzeyinde etkisini artıran ve kontrol ettiği bölgeleri genişleten PYD, Suriye'nin geleceğine yönelik yapılan Cenevre ve Astana görüşmelerinde Türkiye'nin ağırlığını koymasıyla diplomatik olarak ABD'den ve batılı ülkelerden beklediği desteği görememiş ve toplantılarda masada yer alamamıştır. Ancak ABD, PYD'nin yaşadığı hayal kırıklığını, DEAŞ ile mücadele Özel Temsilcisi Bret McGurk'u Ocak ve Eylül 2016 aylarında sırasıyla Rimelan ve Ayn-el Arap'a göndererek telafi etmeye çalışmıştır. Mc Gurk'un Ayn-el Arap ziyaretinde PYD'nin üst düzey yöneticileri olan Aldar Halil, Enver Müslim ve Ekrem Huso'nun olduğu karşılama ekibinde PKK ile bağlantısı net olarak ortaya konmuş olan Şahin Cilo da bulunmuştur. Cilo'nun ilk kez toplum içerisinde görüntü vermesi, PKK'nın ABD'nin desteğine ne kadar önem verdiğini göstermektedir. Söz konusu toplantıda PYD'liler Cenevre görüşmelerine dâhil edilmemelerini sorarken, Mc Gurk'te PYD'lilere Barzani'nin unsurları ile işbirliği yapmalarını nasihat etmiştir.⁵⁶⁶

Türkiye silah ve eğitim yardımı ile ilgili olarak birçok kez endişelerini dile getirmiş ve PYD'nin bir terör örgütü olduğunu belirtmiştir. Bunun üzerine ABD Dışişleri Bakanlığı sözcüsü John Kirby, bir basın toplantısında;

“Türkiye'nin YPG ile ilgili endişelerini anlıyoruz. Ancak YPG Suriye'de devam eden DEAŞ ile mücadelede en başarılı unsurlardan biri. Özellikle hava desteği ile destekliyoruz ve desteklemeye devam edeceğiz. Biz onları terörist örgüt olarak tanımıyoruz.”

diyerek herkesi DEAŞ ile mücadele etmeye davet etmiş ve bu hususta Türkiye ile aynı doğrultuda düşünmediklerini ifade etmiştir.⁵⁶⁷ Kirby, ayrıca ABD Dışişleri

⁵⁶⁵ Barfi, *age*, s. 10.

⁵⁶⁶ Barfi, *age*, s. 10.

⁵⁶⁷ “Daily Press Briefing” U.S. Department of State, 08.02.2016, <http://www.state.gov/r/pa/prs/dpb/2016/02/252263.htm>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

Bakan Yardımcısı Antony Blinken'ın PYD Eş Başkanı Salih Müslim'le telefonda konuştuğunu söylemiştir.⁵⁶⁸

ABD, sahada YPG'ye sağladığı desteği gerekçelendirebilmek adına sürekli DEAŞ'a karşı verilen mücadeleyi ön plana çıkarmıştır. YPG'ye verilmesi düşünülen silah yardımı Rakka'ya yapılması planlanan saldırı öncesi gündeme gelmiştir. Ancak Türkiye ile olan ilişkilerin daha da gerilmesine yol açacağı düşünüldüğünden ilk aşamada sadece hafif silah ve mühimmat verilmesi planlanmıştır. Ağır silahlar, hava savunma silahları ve anti tank silahları yardım kapsamı dışında bırakılmıştır.⁵⁶⁹ ABD Savunma Bakanı Ashton Carter YPG'yi silahlandırmaya devam edeceklerini ve Suriye Kürtleri ile Türkiye arasında bir denge kurmakta çok zorlandıklarını açıklamıştır.⁵⁷⁰ Bu kapsamda ABD, 2014 yılından itibaren YPG'ye hafif silah, ağır silah, havan, keskin nişancı silahı, tanksavar silahı, roketatar, geri tepmesiz top gibi silah yardımlarında bulunmuştur. Ayrıca zırhlı araç takviyesinin de yapıldığı ABD askeri makamlarınca kabul edilmiştir.⁵⁷¹ ABD'li yetkililer daha önceki açıklamalarında sadece hafif silah takviyesi yapıldığını belirtmelerine rağmen, ABD'nin YPG'ye lazer güdümlü anti-tank füzesi ve yerden havaya ateşlenen Stinger füzesi de verdikleri tespit edilmiştir.⁵⁷²

2017 yılında ise YPG'ye yapılan askeri malzeme yardımları üst seviyeye ulaşmıştır. ABD'nin Orta Doğu'daki çeşitli üslerinden yüklenerek Erbil Havalimanına oradan da YPG'nin kullanımını için Haseke'ye gönderilen silahlar içerisinde Tanksavar

⁵⁶⁸ “ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Kirby: PYD Eş Başkanı Müslim ile telefonda görüşme yapıldı” Anadolu Ajansı, 01.02.2016, <http://aa.com.tr/tr/dunya/abd-disisleri-bakanligi-sozcusu-kirby-pyd-es-baskani-muslim-ile-telefonda-gorusme-yapildi/513830>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

⁵⁶⁹ “Obama Administration Considers Arming Syrian Kurds Against ISIS”, The New York Times, 21.09.2016, <https://www.nytimes.com/2016/09/22/world/middleeast/obama-syria-kurds-isis-turkey-military-commandos.html>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

⁵⁷⁰ “ABD: Kürtleri Silahlandırmaya Devam Edeceğiz”, T24 İnternet Gazetesi, 22.09.2016, <http://t24.com.tr/haber/abd-kurtleri-silahlandirmaya-devam-edecegiz,361209>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

⁵⁷¹ “Pentagon'dan "PYD/PKK'ya Zırhlı Araç" İtirafı”, Milliyet Gazetesi, 02.02.2017, <http://www.milliyet.com.tr/pentagon-dan-pyd-pkk-ya-zirhli-dunya-2389119/>. [Erişim Tarihi:04.01.2019].

⁵⁷² “Amerika-Rusya PYD ile Kol Kola”, Milliyet Gazetesi, 25.03.2017, <http://www.milliyet.com.tr/amerika-rusya-pyd-ile-kol-kola-gundem-2420030/>. [Erişim Tarihi:04.01.2019].

silahı TOW, anti-tank füzeleri, İngiliz üretimi obüs, İspanya üretimi 81 mm'lik havan gibi ağır silahların da yer aldığı görülmüştür.⁵⁷³ ABD Genelkurmay Başkanlığı tarafından yapılan açıklamada YPG'ye ağır silahların Rakka operasyonu kapsamında verildiği, operasyon tamamlandıktan sonra geri toplanacağı bildirilmiştir.⁵⁷⁴ Ancak operasyon 2017 yılının sonlarında bitmiş olmasına rağmen ağır silahlar geri alınmamıştır.

.Balkan Araştırmacı Raporlama Ağı (BIRN) tarafından yapılan bir araştırma ABD'nin yaptığı silah yardımını ve miktarını ortaya koymaktadır. DEAŞ'ın 2014 yılında Suriye'de elde ettiği geniş topraklar neticesinde ABD eğit-donat programına 500 milyon dolar tahsis etmiştir. Ancak başladıktan dokuz ay gibi kısa bir süre sonra proje eğitilen unsurların çok küçük bir bölümünün sahada yer aldığı görülmesi üzerine sonlandırılmıştır. ABD 2015 Eylül ayından sonra strateji değişikliğine giderek yeni bir planı uygulamaya koymuş, muhalifleri hâlihazırda kullandıkları Sovyet tarzı silah ve mühimmatla donatmaya karar vermiştir. Sovyet tarzı yeni üretilmiş bu silah ve mühimmatlar, Doğu Avrupa ülkeleri, Rusya ve Çin'den temin edilebilmektedir. Ancak ABD'nin yaptırım uyguladığı Rusya ve Çin kapsam dışı bırakılmış, diğer ülkelerden muhalif unsurlar için silah ve mühimmat satın alınmıştır. ABD büyük bir bölümünü YPG'nin oluşturduğu Suriye'deki muhaliflere, Bulgaristan, Afganistan, Çekya, Romanya, Sırbistan, Bosna Hersek, Ukrayna, Polonya, Hırvatistan, Kazakistan ve Gürcistan'dan tedarik ettiği toplamda 2,2 milyar dolarlık silah ve mühimmat yardımında bulunmuştur. 2017-2022 yılları arasında ise toplamda 900 milyon dolar daha Sovyet tarzı silah yardımında bulunmayı planlamaktadır.⁵⁷⁵

YPG sahada kontrol ettiği alanları genişlettikçe ABD de Suriye'deki üslerini artırmıştır. 2015 yılı Ekim ayından itibaren kurmaya başladığı üslerin sayısı 2018 yılı

573 “Son Dakika: Bölgeden Gelen Fotoğraflarda Şok Detay! İlk Gerçekleşti”, Milliyet Gazetesi, 12.05.2017, <http://www.milliyet.com.tr/son-dakika-ilki-tamamlandi--gundem-2449013/>. [Erişim Tarihi:04.01.2019].

574 “Son dakika... Pentagon'dan YPG'ye Verilen Silahlarla İlgili Flaş Açıklama”, Milliyet Gazetesi, 01.02.2018, <http://www.milliyet.com.tr/son-dakika-pentagon-dan-flas-dunya-2602146/>. [Erişim Tarihi:04.01.2019].

575 Ivan Angelovski, Lawrence Marzouk, “The Pentagon's \$2.2 Billion Soviet Arms Pipeline Flooding Syria”, *BalkanInsight*, 12.09.2017, <http://www.balkaninsight.com/en/article/the-pentagon-s-2-2-billion-soviet-arms-pipeline-flooding-syria-09-12-2017>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

Eylül ayında 18'dir. Haseke, Tel Abyad, Menbic, Rakka, Deyri-Zor, Sırrin ve Kamışlı'da askeri operasyon noktaları ve hava alanları tesis etmiştir.⁵⁷⁶ Bu üsler; dinleme-kestirme, mühimmat depolama, helikopter ve uçakların inişinin sağlanması, füze fırlatma sistemlerinin konuşlanması, hava indirme birlikleri ve özel kuvvet unsurlarının konuşlanması maksadıyla kullanılmaktadır.⁵⁷⁷ ABD, 2018 yılında Suriye'de yapacağı yardım miktarını 500 milyon dolar olarak belirlerken 2019 yılı bütçe planlamasında Suriye'deki DEAŞ karşıtı operasyonlar başlığı altında eğit-donat faaliyetleri için 300, SDG çatısı altında kurulan sınır güvenlik güçleri için 250 milyon olmak üzere toplamda 550 milyon dolar kaynak ayırmıştır.⁵⁷⁸ Söz konusu miktar göz önüne alındığında ABD'nin Suriye kuzeyindeki YPG unsurlarına ne kadar önem verdiği açıkça görülmektedir.

PYD/YPG'ye yapılan tüm silah yardımları PKK'nın kontrolüne geçmektedir. Konu ile ilgili ABD yetkilileri birçok kez delilleri gösterilmek suretiyle ikaz edilmesine rağmen silah yardımı devam etmiştir. ABD'nin YPG'ye verdiği silahların seri numaralarını Türkiye ile paylaşmaya başlaması sonrasında Hakkâri'de yapılan bir operasyonda söz konusu yardımlardan elde edilmiş bir adet AT-4 tanksavar silahı, seri numarası silinmiş olarak ele geçirilmiştir.⁵⁷⁹ Ayrıca, Şırnak Uludere'de de ABD'nin envanterinde yer alan 2 adet AT-4 Tanksavar silahı ele geçirilmiştir.⁵⁸⁰

YPG'ye yapılan silah ve malzeme yardımlarının verilen eğitimler ile birlikte değerlendirildiğinde örgütün kapasitesini arttıracığı açıktır. Ayrıca ABD gibi bir devletten yardım alması PYD/YPG'nin diğer ülkeler nezdinde de kredisini yükseltmektedir. PYD/YPG'ye tır sevkiyatları ile yapılan silah yardımlarının dağıtılması ve kontrolü de PKK'nın lider kadrosunun inisiyatifindedir. Dolayısıyla

⁵⁷⁶ "ABD'den Suriye'nin Kuzeyine Yeni Üsler ve Radar Sistemi", Habertürk Gazetesi, 13.09.2018, <https://www.haberturk.com/abd-den-suriye-nin-kuzeyine-yeni-usler-ve-radar-sistemi-2140492#>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

⁵⁷⁷ "ABD'nin Suriye'deki Üsleri", ANKA Enstitüsü, 10.01.2018, <http://ankaenstitusu.com/abdnin-suriyedeki-usleri/>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

⁵⁷⁸ "Pentagon, Terör Örgütü PYD/PKK için 550 Milyon Dolar Bütçe Ayırdı", Sabah Gazetesi, 12.02.2018, <https://www.sabah.com.tr/gundem/2018/02/13/son-dakika-abdden-teror-butcesi>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

⁵⁷⁹ "Seri Numaraları Siliniyor", Milliyet Gazetesi, 21.06.2017, <http://www.milliyet.com.tr/seri-numaralari-siliniyor--gundem-2472008/>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

⁵⁸⁰ Abdülkadir Selvi, "Türkiye-ABD Düğümü PYD-YPG'ye Verilen Silahlar", *Hürriyet Gazetesi*, 25.08.2017, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/abdulkadir-selvi/turkiye-abd-dugumu-pyd-ypgye-verilen-silahlar-40560804>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

yapılan bu silah, malzeme ve teçhizat yardımları PKK'nın kapasitesini ve Türkiye'de düzenleyeceği saldırıların etkisini arttırmaktadır.

ABD'nin YPG'ye sağladığı eğitim, silah ve teçhizat desteği PKK'nın Türkiye'deki saldırılarında kendini göstermeye başlamıştır. Uzun vadede bu silahlar geri alınmadığı takdirde daha yoğun olarak Türkiye sınırlarına gireceği ve PKK'nın imkân kabiliyetini bir üst seviyeye taşıyacağı açıktır. Ayrıca ABD'nin YPG'ye verdiği askeri destek, Kandil'deki PKK liderlerinin belirlediği şekilde dağıtıldığından bu kişilerin YPG ve Suriye kuzeyi üzerindeki etkisini de artırmış, Suriye kuzeyinde sivil yönetimin tesis edilmesinin önüne geçmiş ve yerel yöneticileri PKK'ya daha da bağlı hale getirmiştir. Ayrıca PKK'nın Suriye'deki Kürt hareketi üzerindeki yetkilerini güçlendirmesine, Suriye ve Türkiye'deki Kürt sorununu daha yakından birbirine bağlamasına ve YPG-PYD'nin kendi kendine yönetme projesini PKK'nın Türkiye ile olan mücadelesine eklemiştir. Sonuç olarak PKK tarafından eğitilen kadroların Suriye kuzeyinde hâkim olduğu bir yönetim devam ettiği sürece, bölgeye yapılan yardımlar PYD/YPG üzerinden PKK'nın kontrolünde olacaktır.

DEAŞ karşıtı sürdürdüğü kampanya sayesinde Batılı ülkelerin takdirini kazanması PYD'ye kantonları birbirine bağlama ve federasyon kurabilme hayalini gerçekleştirme konusunda umut vermiştir. PYD'nin silahlı unsuru YPG'nin sahadaki başarıları ise ABD'ye Suriye müzakerelerinde pazarlık gücünü artırıcı bir etki yapmıştır. Buna karşılık dönem dönem ABD tarafından, PYD'ye verilen desteğin bir tercihten ziyade sahadaki zorunluluktan kaynaklandığı ve geçici olduğu yönünde çeşitli açıklamalar yapılmıştır.⁵⁸¹ ABD'nin daha önce siyasi olarak Suriye'nin yapısına halkın karar vermesi gerektiği ve dayatma yapılarak oluşturulacak hiçbir yapının yanında yer almayacağını açıklamış olması YPG ile sahada kurduğu işbirliğinin PYD ile siyasi olarak ilerlemeyeceğini gösterse de, Suriye'nin bundan sonraki dönemde istikrara kavuşma ihtimalinin düşük olduğu göz önüne alındığında ABD'ye en yakın unsur olarak yine Kürtlerin görüldüğü aşikârdır. Bu sebeple her ne kadar ABD, Suriye kuzeyinden zamanı geldiğinde çekileceği yönünde açıklama ve çıkış planı yapsa da Suriye'nin geleceğinde PYD ve YPG'yi ön planda tutacağı değerlendirilmektedir.

⁵⁸¹ “ABD'den PYD Açıklaması! Zorunluluktan Kaynaklanan Geçici Bir Durum”, Milliyet Gazetesi, 28.06.2017, <http://www.milliyet.com.tr/burksel-de-kritik-zirve-basladi--siyaset-2475965/> [Erişim Tarihi:04.01.2019].

4.2. Rusya - PYD İlişkileri

Rusya ile PYD ilişkilerini anlamlandırabilmek ve iki aktör arasındaki iş birliği ve ayrı düşülen noktaları konumlandırabilmek için öncelikle Rusya ile Suriye'nin yakın tarihteki ilişkilerini değerlendirmek gerekir.

Suriye ile Rusya'nın ilişkileri uzun süre öncesine dayanmaktadır. Orta Doğu'daki İsrail karşıtlığını bir fırsata çeviren Rusya, Suriye'yi ekonomik ve askeri olarak desteklemiş bu sayede ABD'nin bölgede yayılmacı tutumuna karşı önlem almaya çalışmıştır. Örneğin 1956 Süveyş Krizinde Rusya, Suriye'nin yanında pozisyon alarak iki kutuplu düzende Orta Doğu'daki kendisine müttefik kazandırmıştır. Ayrıca, Suriye bağımsızlığını kazandığı dönemin hemen ertesinde 1954 yılından itibaren askeri ve siyasi yapılanmasında Rusya'yı model almıştır.⁵⁸²

1971 yılında Hafız Esad'ın iktidara geldiği dönemde Suriye'nin silaha olan ihtiyacı Rusya ile ilişkilerini geliştirmesine yol açmıştır. Ancak ikili arasındaki bağ, Rusya'nın 1979 Camp David anlaşması sonrası Orta Doğu'daki stratejik müttefiki Mısır'ı kaybetmesiyle daha da güçlenmiştir. Suriye'de Baas Partisi'nin iktidara gelmesinden günümüze kadar geçen süre içerisinde Rusya, Suriye'yi Orta Doğu'da ABD'ye karşı oluşturmaya çalıştığı cephenin sürekli merkezinde tutmuştur. Yine de Suriye'nin, İran-Irak savaşındaki tutumu, Baas politikalarının komünizm ile bire bir örtüşmemesi ve Filistin sorununda Rusya'dan ayrı düşmesi göz önüne alındığında tam anlamıyla Rusya'nın Orta Doğu'da yönlendirdiği vekil devlet olduğu söylenemez.

1991 yılında SSCB'nin dağılması ile birlikte ABD, Orta Doğu'da konumunu güçlendirmiştir. Suriye, SSCB'nin halef devleti Rusya'nın iç sorunları ile uğraştığı bu dönemde yalnız kalmış, kuracağı ilişkilerden pek emin olamamıştır. Soğuk savaş sonrası ABD'nin engellenemez hegemonyası ve genel olarak dünya meselelerinde söz sahibi olma rolü, Suriye için endişe kaynağı olmuştur. Esad, Soğuk Savaş sonrası dönemde Suriye'nin politikasının, Batı ile ilişkileri iyileştirmek ve Rusya ve eski Sovyet blok ülkeleriyle yakın ilişkileri korumak üzerine kurulması gerektiğini

⁵⁸² Salih Yılmaz, *Rusya Neden Suriye'de?*, Ankara: Yazar Yayınları, 2016, s. 155.

değerlendirmiştir.⁵⁸³ Bu doğrultuda Suriye bir yandan Madrid Barış Konferansı ve Birinci Körfez Savaşı'nda ABD ile işbirliği arayışına giderken diğer yandan Rusya ile ilişkilerini hiçbir zaman geri plana atmamıştır.⁵⁸⁴ Suriye 1991 yılı Aralık ayında Rusya Federasyonunu tanıyan ilk ülkelerden biri olmuş, 1992'den sonra karşılıklı ziyaretler ile diplomatik ilişkilerini hızla geliştirmiştir.

2000 yılında her iki ülkenin de liderlerinin değişmesiyle birlikte aralarındaki ikili ilişkilerin giderek arttığı görülmektedir. Bu dönemde hem Suriye hem de Rusya dış politikada ABD ile sorun yaşamışlardır. Suriye, Lübnan'daki varlığı ve İsrail ile barış sürecini kilitlemesi nedeniyle uluslararası kamuoyundan tecrit edilirken, Rusya ise Putin'in dış politika revizyonu ile tekrar batı ülkeleri tarafından tehdit olarak görülmeye başlanmıştır. Bu süreç de Suriye ile Rusya'nın tekrar yakınlaşması için bir önemli bir fırsat olmuştur.

Beşar Esad'ın 2005'te Rusya'ya yaptığı ziyaret ile bir dizi ekonomik anlaşma imzalanmış, iki ülke arasındaki ilişkiler güçlenmiştir. Rusya, Suriye'nin aldığı askeri malzemeler karşılığında SSCB döneminden kalma 13,4 milyar dolarlık borcunun %73'ünü silmiştir. Bu ziyaret sonrasında askeri ve ekonomik ilişkiler de hızlı gelişmiştir.⁵⁸⁵ 2005-2010 yılları arasında Suriye, Rusya'dan 3 milyar dolarlık silah satın almış, Rusya 2000 civarında askeri personelini Suriye ordusunu eğitmek maksadıyla görevlendirmiş ve Suriye'deki Tartus Deniz Üssü'nü yenilemiştir.⁵⁸⁶

2011 yılında protesto şeklinde başlayan ve daha sonrasında silahlı çatışmaya varan ve o tarihten beri önü alınamayan olaylarda Rusya hep rejimin yanında yer almıştır. Birleşmiş Milletler'de gündeme getirilen rejimin insan haklarını ağır bir şekilde ihlal ettiği yönündeki birkaç karar tasarısı muhalefetin de sorumlu tutulması

⁵⁸³ Hinnebusch, *age*, s. 156.

⁵⁸⁴ David Wallsh, "Syrian Alliance Strategy in the Post-Cold War Era: The Impact of Unipolarity", *The Fletcher Forum of World Affairs*, c. 37, s. 2, (2013): ss. 107-123.

⁵⁸⁵ *Age*, s. 29.

⁵⁸⁶ Bayram Aliyev, "Rusya'nın PYD Politikası ve Türkiye", *Bilgesam Analiz*, No:1341, 19.08.2016, <http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-463-20160818421341.pdf>. [Erişim Tarihi: 07.01.2019].

gerektiği düşüncesiyle Rusya tarafından veto edilmiştir.⁵⁸⁷ Suriye krizinin çözümüne yönelik yapılan görüşmelerde ABD genel olarak Beşar Esad'ı sorumlu tutarken iktidarı bırakmasını talep etmiştir. Bunun karşılığında Rusya ise, Batı tarafından eleştirilmesine yol açan Esad yanlısı bir tutum sergilemiş, Suriyelilerin kendi siyasi geleceklerini seçme haklarını kullanmaları gerektiğini savunmuştur. Rusya, krizin başından itibaren çeşitli durumlarda siyasi geçişin dışarıdan yapılacak bir dayatma ile sağlanamayacağını, askeri müdahalenin yerel ve bölgesel düzeyde büyük sorunlara yol açacağını ifade etmiştir.⁵⁸⁸ Rusya iç savaşın başladığı tarihten 2018 yılı Nisan ayına kadar rejimin kendi halkına yönelik kimyasal silah kullandığının soruşturulmasına dair Birleşmiş Milletler Güvenlik Kurulu (BMGK)'nda hazırlanan toplam altı tasarının hepsini veto etmiştir.⁵⁸⁹

Rusya'nın Orta Doğu ile etkileşiminin niteliği 2012'den bu yana değişmiştir. Vladimir Putin'in 2012'de üçüncü bir dönem için yeniden seçilmesinden sonra, Moskova bölgedeki varlığını önemli ölçüde arttırmıştır. Rusya'nın Suriye'deki varlığı, 30 Eylül 2015'te rejime karşı çıkan gruplara yönelik hava saldırıları başlattığında daha da derinleşmiştir.⁵⁹⁰

Rusya, Esad rejiminin kuvvetli olduğu Lazkiye'de dahi kontrolü kaybetmeye başlaması ile müttefikine yardım edebilmek amacıyla fiili olarak sahaya müdahale etmiştir. Rusya ideolojik bağları nedeniyle kendisine yakın hissettiği ve kuruluşundan bu yana tarihsel süreçte dönem dönem destek verdiği PKK'yı sahada rejimin dışında işbirliği yapabileceği bir aktör olarak görmüştür. Dolayısıyla bu süreçte ABD'nin yaptığı gibi DEAŞ ile mücadele kapsamında PYD ile ortak hareket etmiştir.

⁵⁸⁷ Ankita Borah, "Syria-Russia Relations during the Syrian Crisis", *Imperial Journal of Interdisciplinary Research (IJIR)*, c. 3, s. 4, (2017): ss. 885-892.

⁵⁸⁸ "Syria Crisis: Geneva Talks Sound Death Knell For Assad Regime", The Guardian, 01.07.2012, <https://www.theguardian.com/world/2012/jul/01/syria-crisis-geneva-talks-assad>, [Erişim Tarihi: 07.01.2019].

⁵⁸⁹ "Rusya, Suriye'de Kimyasal Silah Soruşturma Tasarısını Veto Etti", Habertürk Gazetesi, 10.04.2018, <https://www.haberturk.com/son-dakika-rusya-suriye-de-kimyasal-silah-sorusturma-tasarisini-veto-etti-1914384>. [Erişim Tarihi: 08.01.2019].

⁵⁹⁰ Nikolay Kozhanov, "Russian Policy Across the Middle East Motivations and Methods", *Chatham House*, Research Paper, (February 2018): s.s 2.

Rusya'nın Orta Doğu'da yaşayan Kürtler ile tarihten gelen bir yakınlığı bulunmaktadır. SSCB, komünist düşüncelerin ve hareketlerin gelişmesi ve yayılmasını amaçladığından Türkiye'de de aşırı sol ve Marksist örgütleri dönem dönem desteklemiştir. Bu kapsamda PKK'nın kuruluş aşamasında da önemli rol oynadığı değerlendirilmektedir. Dünyadaki pek çok devletin terör örgütü listesine dâhil ettiği PKK'nın, Rusya tarafından bu kapsamda değerlendirilmediği çeşitli seviye ve zamanlarda açıkça ifade edilmiştir.⁵⁹¹ Nitekim 1999 yılında Suriye ile Türkiye arasında yapılan Adana Mutabakatı sonrasında Öcalan'ın Rusya'ya sığınması PKK ile Rusya arasında ideolojik bağın ötesinde bir destek olduğunu göstermektedir. Ancak Rusya'nın PKK ile olan yakınlığını 2005 yılından sonra bölgesel dengeleri ve Türkiye ile olan ilişkilerini göz önünde bulundurarak azalttığı, desteğini ise örtülü bir şekilde sağladığı görülmektedir.

PYD ile Rusya arasındaki ilişkilerde 2013 yılından itibaren hareketlenme görülmektedir. 2013 yılından itibaren PYD'nin eş başkanı Salih Müslim birçok kez Rusya'yı ziyaret etmiştir. 2015 yılı Ekim ayında Müslim, Rusya ile siyasi olarak ilişkileri bulunduğunu, Suriye'de devam eden iç savaşta bu ilişkilerini askeri boyuta da taşımak istediklerini açıklamıştır.⁵⁹² Aynı ay içerisinde Rusya'nın Türkiye Büyükelçisi Karlov; Türkiye'nin terör ile ilgili endişelerini anladıklarını ancak PKK ve PYD'nin BM'de terör örgütü olarak tanınmadığını ve Rusya'nın da her iki yapıyı terör örgütü olarak görmediğini açıklamıştır.⁵⁹³

Rusya'nın, 30 Eylül 2015 Suriye'ye iç savaşına müdahalesinden kısa bir süre sonra uçağının 24 Kasım 2015'te Türkiye tarafından düşürülmesi ile iki ülke arasındaki diplomatik gerginlik Suriye'de sahaya yansımış, Rusya YPG'ye destek vermeye başlamıştır. Bu destek hem Rusya hem de YPG'nin çıkarına olmuştur. PYD

⁵⁹¹ Elvan Alkaya, "Rusya'nın 22 Yıllık PKK Destek Tarihi", *Yeni Şafak Gazetesi*, 07.12.2015, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/elvanalkaya/rusyanin-22-yillik-pkk-destek-tarihi-2023456>. [Erişim Tarihi: 07.01.2019].

⁵⁹² "PYD Lideri Müslim: Rusya'yla Askeri İş Birliğine Hazırız", BBC News Türkçe, 02.10.2015, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/10/151001_salih_muslim_rusya_roportaj. [Erişim Tarihi: 07.01.2019].

⁵⁹³ "Rusya'nın Ankara Büyükelçisi: PKK Terör Örgütü Değildir", Sabah Gazetesi, 18.10.2015, <https://www.sabah.com.tr/dunya/2015/10/18/rusyanin-ankara-buyukelcisi-pkk-teror-orgutu-degildir>. [Erişim Tarihi: 07.01.2019].

açısından ABD dışında hava desteği alabileceği küresel bir aktör ile daha işbirliği yapması ona sahadaki diğer aktörlere nazaran büyük bir üstünlük sağlamıştır. Rusya ise, PYD'nin rejim ile üstü kapalı olarak saldırmazlık ve taraf olmama şeklinde anlaşması ve YPG'nin Ahrar-u Şam ve El-Nusra gibi radikal unsurlar ile mücadele etmesi çıkarlarına uygun olduğunu düşünmüştür.⁵⁹⁴

Rus savaş uçağının Türkiye tarafından düşürülmesi sonrası Rusya, Lazkiye'de Hmeymim hava üssünde konuşlu bulunan hava savunma silah sistemlerinin komuta etmesi sebebiyle Suriye hava sahasını Türk savaş uçaklarının harekâtına kapatmıştır. Diğer bir karşı tedbir olarak Türkiye'nin terör örgütü olarak tanımladığı PYD ile temaslarını sıklaştırmıştır. Ayrıca Rusya, DEAŞ'a yardım ettiğine yönelik yaptığı propaganda ile Türkiye'yi diplomatik ve siyasi mecralarda Suriye ile ilgili karar süreçlerinden tecrit etmeye çalışmıştır.⁵⁹⁵

Putin yönetimi ayrıca Türkiye'nin Suriye konusundaki diplomatik etkisini zayıflatmak için de uluslararası kamuoyu nezdinde Türk hükümetinin Suriye'de IŞİD ve diğer terörist gruplara destek verdiğine dair yoğun bir propaganda başlatarak Ankara'yı Suriye ile ilgili diplomatik süreçten dışlamaya çalışmıştır.

Bu süreçte Suriye'de görevli Rus generali Dvornikov tarafından YPG'li unsurların Rus askerleri tarafından eğitildiği açıklaması yapılmıştır. Şubat 2016'da ise PYD'nin Moskova temsilcisi Rodi Osman, Rusya'nın olası bir Türkiye saldırısı halinde PYD'yi koruyacağı sözü verdiğini, ayrıca Rusya'nın rejimin toprak bütünlüğü haricinde YPG'li unsurların olduğu bölgeyi de koruduğunu açıklamıştır.⁵⁹⁶

2015 yılı sonlarında Rusya ile PYD sahada da işbirliği tesis etmişlerdir. Rusya, PYD'nin kontrolünde olan Kamışlı bölgesinde etki alanı Türkiye'yi de kapsayan bir dinleme üssü tesis etmiş, ayrıca PYD'lilerin sahada elde ettikleri istihbarat ile Rus insansız hava araçlarından elde edilecek görüntülerin birleştirilmesi ve

⁵⁹⁴ Barfi, *age*, s. 6.

⁵⁹⁵ Emre Erşen, "Türk-Rus İlişkilerinde Normalleşme ve Fırat Kalkanı", *ORSAM Ortadoğu Analiz*, c. 8, s. 77, Kasım (2016): s. 23.

⁵⁹⁶ Aliyev, *age*, s. 6.

değerlendirilmesi amacıyla PYD ve Rusya arasında ‘Ortak Operasyon Odası’ kurulmuştur.⁵⁹⁷

Rusya Devlet Başkanı Putin’in BM Genel Kurulu’nda Kasım 2015’te yaptığı konuşmada sahada DEAŞ ile sadece Kürtlerin ve rejimin gerçek manada mücadele ettiğini ifade etmesinden iki gün sonra Rusya, YPG’nin Afrin ve Kobani kantonlarını birleştirmek için ele geçirmeye çalıştığı Azez saldırısını havadan desteklemiştir.⁵⁹⁸ YPG’nin Menbic’i kontrol altına almaya çalıştığı 2016 yılı Şubat ayında ABD’nin YPG’yi daha ileriye gitmemesi yönünde ikaz etmesi ve desteğini bir süreliğine de olsa çekmesi sonrası YPG, Fırat’ın batısında ilerleyebilmek için Rusya’dan yardım talep etmiştir. Rusya, PYD’ye verdiği destek ile hem Kamışlı’da varlığını kuvvetlendirmiş hem de Kamışlı havaalanının kontrolünü sağlayan rejime yardım edebilmek için bir mevzi elde etmiştir.⁵⁹⁹

2016 yılı Şubat ayında ise PYD, Rusya’da siyasi temsilcilik açmıştır.⁶⁰⁰ 2016 yılı Nisan ayında Rusya, Suriye kuzeyinde etkinliğini artırabilmek ve Kürtlerin rejim ile anlaşarak bölgede varlığını devam ettirmelerini sağlamak için silah yardımıyla bulunmuştur.⁶⁰¹ 2016 yılı ortasından itibaren Türkiye ile Rusya arasındaki ilişkiler normalleşme sürecine girmiş, ancak Rusya’nın PYD/YPG ile siyasi ve askeri işbirliği teşebbüsleri bu sürece olumsuz etki etmiştir. PYD’nin Rusya’daki siyasi temsilciliği Türkiye’nin en üst düzeyde yaptığı ikazlara rağmen varlığını sürdürmektedir. Ayrıca PYD, 2017 yılı Ocak ayında Rusya, İran ve Türkiye’nin liderliğinde başlatılan Astana

597 Abdülkadir Selvi, “Rusya ile PYD’nin Yeni İttifakı”, *Yeni Şafak Gazetesi*, 16.12.2015, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/abdulkadirservi/rusya-ile-pydunin-yeni-ittifaki-2023622>. [Erişim Tarihi:07.01.2019].

598 “PYD’ye Rus şemsiyesi”, TRT Haber, 27.11.2015, <https://www.trthaber.com/haber/dunya/pydye-rus-semsiyesi-218894.html>. [Erişim Tarihi:07.01.2019].

599 “PYD’nin Fırat’ın Batısı İçin Beklediği Rus Desteği Geldi”, Sabah Gazetesi, 01.02.2016, <https://www.sabah.com.tr/aktuel/2016/02/01/pydnin-firatin-batisi-icin-bekledigi-rus-destegi-geldi>. [Erişim Tarihi:07.01.2019].

600 “Terör Örgütü PYD Moskova’da temsilcilik açtı”, Anadolu Ajansı, 10.02.2016, <http://aa.com.tr/tr/dunya/teror-orgutu-pyd-moskovada-temsilcilik-acti/519352>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

601 Thomas Grove, Ben Kesling, “Russia Pursues Ties With Kurds to Keep Foothold in Region”, *The Wall Street Journal*, 21.04.2016, <https://www.wsj.com/articles/russia-pursues-ties-with-kurds-to-keep-foothold-in-region-1461239887>. [Erişim Tarihi:07.01.2019].

Sürecine, Türkiye'nin sert karşı duruşu nedeniyle katılamayınca Rusya tarafından çözüme yönelik görüşmek amacıyla Moskova'da düzenlenen konferansa davet edilmiştir.⁶⁰² Rusya, PYD'yi Astana görüşmelerine çağırmakla kalmamış, PYD'nin kısa bir süre sonra yapılacak olan Cenevre-4 Konferansına da katılması gerektiği yönünde görüş bildirmiştir.⁶⁰³

2017 yılı Mart ayında Rusya, rejim ile PYD arasında Menbic'te 200 kadar SDG çatısı altındaki YPG'linin sınır koruma birliği olarak görev yapması konusunda aracılık yapmıştır. Rusya bu hamlesi ile birlikte El-Bab askeri konseyinin Suriye bayrağının altında görev yapmasını sağlayarak Türkiye'nin Suriye'ye müdahalesini kısıtlamış ve Şam'a hareket sahası açmıştır. Ayrıca oluşturulan bu tampon bölge rejimin kontrol ettiği bölgeler ile birlikte YPG'liler ve siviller için Kobani'den Afrin'e dolaylı yoldan ulaşım sağlamıştır.

2017 yılı Mart ayında Menbic'te bir Rus askerinin kolunda YPG arması ile görüntülenmesi Rusya'nın sahada YPG ile olan işbirliğini göz önüne sermiştir.⁶⁰⁴ 2017 yılı Aralık ayında Deyri-Zor'un DEAŞ'tan alındığı açıklaması Rus generali Alex Kim ile YPG'nin sözcüsü Nuri Mahmut tarafından Rus ve YPG bayrakları eşliğinde ortaklaşa olarak yapılmış, Türkiye tarafından tepki ile karşılanmıştır.⁶⁰⁵

PYD'nin Suriye'deki krizden yararlanarak iki farklı kutupta duran ABD ve Batılı koalisyon güçleri ile birlikte Rusya'nın da desteğini alarak kendi hedeflerini gerçekleştirmek için çalıştığı görülmektedir. PYD ayrıca Rusya ile ABD arasında Suriye'deki radikal unsurlara karşı hava harekâtının koordineli şekilde yapılması için ortak bir kumanda merkezinin oluşturulması konusunda da istekli olduğunu beyan etmiştir. Dolayısıyla PYD her fırsatta küresel güçlere iç savaşta ortak hareket edilebilecek en kullanışlı aktörün kendisi olduğunu göstermeye çalışmaktadır.

602 "Rusya, PYD Heyetini Moskova'ya Davet Etti", Sputnik News, 26.01.2017, <https://tr.sputniknews.com/columnists/201701261026944942-rusya-pyd-heyetini-moskovaya-davet-etti/>. [Erişim Tarihi:07.01.2019].

603 "PYD Rusya Sorumlusu Eli: Rusya, Kürtlerin Cenevre'de Olmasını İstiyor", Sputnik News, 20.02.2017, <https://tr.sputniknews.com/ortadogu/201702201027300250-pyd-rusya-sorumlu-eli-kurtler-cenevre/>. [Erişim Tarihi:07.01.2019].

604 "Rus Askeri Menbic'te YPG Arması Taktir", NTV, 10.03.2017, <https://www.ntv.com.tr/dunya/rus-askeri-menbicte-ypg-armasi-taktir,jNDY9X5uOUeNzp2Yi-G0jw>. [Erişim Tarihi:07.01.2019].

605 "Rus Komutan YPG Sözcüsüyle Basın Toplantısı Yaptı", NTV, 04.12.2017, <https://www.ntv.com.tr/dunya/rus-komutan-ypg-sozcusuyle-basin-toplantisi-yapti,m5WxIFw5fEOQFRJOQvVI9A>. [Erişim Tarihi:07.01.2019].

Suriye rejimine her fırsatta desteğini gösteren küresel aktör Rusya'nın, çıkarları gereği sahada PYD ile işbirliği yapması aynı politik ajandaya sahip olduklarını göstermez. Rusya her iki taraf içinde kazançlı ve kısa vadede çıkarlarının ortak olmasından dolayı PYD ile paralel hareket etmiştir. PYD'ye yapılan silah yardımı ve hava desteği rejimin DEAŞ ile mücadelesine de destek vermiştir. Ancak askeri açıdan birlikte hareket etmeleri sahada her iki taraf için de kazançlı iken politik olarak bu birliktelik ortak fayda getirmemektedir. Uzun vadede Rusya, PYD'nin Suriye kuzeyindeki egemenliğinin kısıtlanması gerektiğini düşünürken bir yönetim tesis etmesine de karşı çıkmaktadır.

Rusya için Suriye'de çözümün en önemli şartı rejimin bekası ve hâkimiyetini yeniden tesis etmesidir. PYD'nin Suriye kuzeyindeki amacının ise mevcut döneme kadar attığı adımlar dikkate alındığında federatif bir yönetim tesis etmek olduğu görülmektedir. Aslında bu amaç, Rusya'nın iç savaşın başladığı andan itibaren Suriye'nin toprak bütünlüğünü esas alan bir çözüm planını desteklememektedir. Bu sebeple müteakip dönemde Rusya ile PYD'nin menfaatlerinin çatışması olası gözükmemektedir.

4.3. Türkiye - PYD İlişkileri

2011 yılında Suriye'de protesto gösterileri başladığında ilk aşamada Türkiye rejime değişime gitmesi gerektiği yönünde ikna çabalarına girişmiştir. Türkiye Suriye hükümetinden olağan üstü hali kaldırmasını, şehirlerde bulunan silahlı askerleri geri çekmesini, kimliksiz olan Kürtlerin sorunlarının çözülmesini anayasal reformlar ile Suriye halkına tanınan demokratik hakların genişletilmesini talep etmiştir. Türkiye'nin tavsiyelerine uymayan Suriye rejimi halkına karşı tedbirleri daha da sertleştirince Ağustos 2011'de Türkiye, Suriye hükümetinin mali varlıklarını dondurmuş, Suriye ile ekonomik ilişkilerini askıya almış ve Suriye ordusuna silah ve teçhizat yardımını durdurduğunu açıklamış, Şam Büyükelçiliğini 2012 Mart ayında kapatmıştır.⁶⁰⁶ Türkiye bu tarihten sonra yaptığı her açıklamada Esad rejiminin değişmesi gerektiğini yinelemiştir.

⁶⁰⁶ "Türkiye-Suriye İlişkileri: İnişler ve Çıkışlar", Al Jazeera Turk, 06.01.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/dosya/turkiye-suriye-iliskileri-inisler-ve-cikislar>. [Erişim Tarihi:08.01.2019].

İç savaşın doğurduğu kriz ortamından kaynaklanan boşluğu fırsata çeviren PYD, silahlı unsuru YPG'nin Suriye kuzeyinde Kürt nüfusun bulunduğu alanlarda kontrolü ele almasıyla birlikte pozisyonunu güçlendirmiştir. Bu durum Türkiye'nin Suriye politikasını değiştirmesine yol açmıştır.

Türkiye, Suriye krizinin başlarında PYD'nin eş başkanı Salih Müslim ile bir takım temaslarda bulunmuştur. Yapılan bu görüşmelerde Türkiye, PYD'den rejime karşı ÖSO ile birlikte hareket etmesi, Suriye kuzeyinde herhangi bir şekilde özerklik arayışına girmemesi, sınır hattında Türkiye'nin güvenliğini tehdit edici hareketlerden kaçınmasını istemiştir.⁶⁰⁷ Ancak yapılan tüm ikazlara rağmen PYD'nin siyasi ve askeri hareketlerinde herhangi bir değişiklik olmamıştır.

16 Eylül 2014'te DEAŞ'ın Ayn-el Arab kasabasını kuşatması sonrası YPG'ye yardım edebilmesi ve DEAŞ'ın saldırısının püskürtülebilmesi için IKBY peşmergelerinin Suriye kuzeyine yardım etmesi gündeme gelmiştir. Bu geçişin Türkiye üzerinden olması planlanmıştır. PYD ilk aşamada peşmergenin Suriye kuzeyinde ikinci bir silahlı güç olmasını istemediğinden bu geçişe sıcak bakmamıştır. 2000 peşmergenin geçiş yapması planlanmışken PYD'nin itirazları ile 152 peşmerge ağır silah ve araçlar ile Türkiye üzerinden Ayn-el Arab'a geçiş yapmıştır. Aslında PYD'nin bu geçişi onaylamasının asıl nedeni ABD'nin takviyeyi kabul etmemeleri halinde havadan daha fazla yardımda bulunmayacağını ifade etmesidir.⁶⁰⁸ Türkiye peşmergelerin geçişine müsaade ederek DEAŞ ile mücadeleye katkı sağlamıştır.

Suriye'de meydana gelen güvenlik tehditleri en çok Türkiye'yi etkilemiştir. Gerek DEAŞ'ın Türkiye sınırları içerisinde gerçekleştirdiği saldırılar gerekse PYD'nin Suriye kuzeyinde elde ettiği kazanımlar Türkiye açısından müdahale edilmesi gereken bir hal almıştır.

DEAŞ 2015 yılı Haziran ayında Diyarbakır, Temmuz ayında Suruç ve Ekim ayında Ankara Ulus saldırıları düzenlemiştir. DEAŞ'ın bu saldırılardaki amacı Suriye kuzeyinde çatışma içerisinde olduğu YPG ile olan mücadelesini Türkiye sınırları

607 "PYD Lideri Ankara'da", Al Jazeera Turk, 04.10.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/pyd-lideri-ankarada>. [Erişim Tarihi:08.01.2019].

608 Rod Thornton, "Problems With the Kurds As Proxies Against Islamic State: Insights From the Siege of Kobane", *Small Wars & Insurgencies*, 22.12.2015, <http://dx.doi.org/10.1080/09592318.2015.1095844>. [Erişim Tarihi:08.01.2019].

içerisine taşıyarak alanı genişletmek ve Türkiye'yi istikrarsız hale getirmektir. Böylece aynı anda her iki düşmanını da hedef almıştır.

2016 yılında ise DEAŞ, Ocak ayında Sultanahmet'te, Mart ayında İstiklal Caddesinde intihar saldırısı, Mayıs ayında ise Gaziantep Emniyet Müdürlüğüne bombalı araç saldırısı düzenlemiştir. DEAŞ'ın Haziran ayında Atatürk Havalimanında uzun namlulu silahlar ile düzenlediği saldırı neticesinde 45 kişi hayatını kaybederken, Ağustos ayında Gaziantep'te bir düğüne yaptığı saldırı neticesinde 59 kişi yaşamını yitirmiştir. Türkiye'de düzenlediği canlı bomba eylemleri, bombalı araç ve silahlı saldırıları ile DEAŞ, ülkenin huzuru ve güvenliği için büyük bir tehdit haline gelmiştir.⁶⁰⁹

DEAŞ, Türkiye sınır yerleşim birimlerine saldırı düzenlediği Katyuşa roketlerini menzillerini artırmak ve araçlara monte etmek suretiyle hareketli hale getirmiştir. 2016 Nisan ve Mayıs aylarında yapılan saldırılarda toplamda 19 kişi hayatını kaybetmiş, 67 kişi yaralanmıştır. Suriye'nin kuzeyinde Azez-Cerablus hattında takriben 100 km'lik bir hattı kontrolü altında bulunduran DEAŞ, Türkiye'nin güney sınırındaki yerleşim yerlerini ve askeri üsleri hedef almaya başlamıştır. Dolayısıyla Türkiye için DEAŞ'tan kaynaklanan kendisine yönelik artan tehditlere karşı tedbirlerini sınır ötesinden alma ihtiyacı doğmuştur.⁶¹⁰

Bununla birlikte, 2015 ve 2016 yılları arasında küresel güçlerin desteğini arkasına alarak DEAŞ'a karşı mücadele adı altında kendisine bir yönetim alanı oluşturan PKK'nın Suriye örgütlenmesi PYD, DEAŞ'tan elde ettiği alanlara yerleşmiş, Fırat'ın doğusunda Tel Abyad ve Resulayn'ı ele geçirdikten sonra ABD'nin desteği ile Fırat'ın batısına geçerek Menbic'e yerleşmiştir. Türkiye'nin bakış açısıyla Menbic, DEAŞ gibi bir terör örgütünün elinden alınıp başka bir terör örgütünün eline verilmiştir. Türkiye'nin terör tehdidi algısında sadece aktör değişmiştir.

Sonuç olarak, Türkiye otoritenin kaybaldığı ve terör örgütlerinin cirit attığı Suriye'den kendisine yönelen tehditlere karşı güvenliğini sağlamak, DEAŞ terör

⁶⁰⁹ Ufuk Ulutaş, Burhanettin Duran, "Türkiye'nin DEAŞ'la Mücadelesinin Kritik Dönemeci: Fırat Kalkanı Harekâtı", *SETA Vakfı*, (22.07.2017): s. 19-20. <https://www.setav.org/turkiyenin-deasla-mucadelesinin-kritik-donemeci-firat-kalkani-harekati>. [Erişim Tarihi: 09.01.2019].

⁶¹⁰ Murat Yeşiltaş, Merve Seren, Necdet Özçelik, "Fırat Kalkanı Harekâtı: Harekâtın İcrası, İstikrarın Tesisi ve Alınan Dersler", *SETA Vakfı*, (2017): s. 15-16. <https://www.setav.org/firat-kalkani-harekati-harekatin-icrasi-istikrarin-tesisi-ve-alinan-dersler/>. [Erişim Tarihi: 09.01.2019].

örgütünün Türkiye'ye yönelik saldırılarına son vermek ve PKK'nın Suriye yapılanmasının silahlı unsuru YPG'nin sahada elde ettiği kazanımlar neticesinde oluşabilecek bir terör koridorunu engellemek amacıyla 2016 yılı Ağustos ayında Fırat Kalkanı Harekâtını başlatmıştır.

4.3.1. Fırat Kalkanı Harekâtı

24 Ağustos 2016 tarihinde Türkiye, uluslararası hukuktan kaynaklanan meşru müdafaa hakkını kullanarak BM'nin 51'inci maddesi gereği DEAŞ'tan kendi topraklarına karşı gelen saldırılara yönelik olarak ÖSO destekli Fırat Kalkanı Harekâtını başlatmıştır.⁶¹¹ Türkiye 28 Eylül 2016'daki Milli Güvenlik Kurulu (MGK) basın bildirisinde harekâtın amacını, Türkiye'nin hudut güvenliğinin ve sınır hattında yaşayan vatandaşların can ve mal güvenliğinin sağlanması, harekât bölgesinde yer alan terör örgütleri DEAŞ ve YPG unsurlarının temizlenmesi ile ÖSO'ya yardım etmek suretiyle Suriye'nin toprak bütünlüğünün sağlanması olarak açıklanmıştır.⁶¹²

Fırat Kalkanı Harekâtına yönelik bölge ve dünya ülkelerinden çeşitli tepkiler gelmiştir. ABD, Türkiye'nin güvenliğini sağlayabilmek adına başlattığı harekâtı desteklediğini açıklamıştır.⁶¹³ Rusya ise harekâta yönelik yaptığı açıklamada, Suriye-Türkiye sınırında meydana gelen gelişmeleri endişe ile izlediklerini, bu olayların sivil ölümlere sebep olabileceğini ve istikrarsızlığı artıracığını, bölgedeki Kürt-Arap etnik ayrışmasını tetikleyebileceğini ifade etmiştir.⁶¹⁴ İran, Fırat Kalkanı Harekâtı Suriye'nin toprak bütünlüğüne müdahale olarak gördüğünü ve hemen sonlandırılması

⁶¹¹ “Cerablus’a Fırat Kalkanı”, Milliyet Gazetesi, 25.08.2016, <http://www.milliyet.com.tr/cerablus-a-firat-kalkani-gundem-2300611/>. [Erişim Tarihi: 09.01.2019].

⁶¹² MGK Basın Bildirisi, 28.09.2016, <http://www.mgk.gov.tr/index.php/28-eylul-2016-tarihli-toplantı>. [Erişim Tarihi: 09.01.2019].

⁶¹³ “ABD'den 'Fırat Kalkanı' Açıklaması”, Hürriyet Gazetesi, 09.09.2016, <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/abdden-firat-kalkani-aciklamasi-40219876>. [Erişim Tarihi: 09.01.2019].

⁶¹⁴ “Cerablus'a Fırat Kalkanı Operasyonu: Türk Tankları Suriye'de”, Sputnik News, 24.08.2016, <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201608241024521474-cerablus-operasyon-koalisyon-tsk-isid/>. [Erişim Tarihi: 09.01.2019].

gerektiğini açıklamıştır.⁶¹⁵ İsrail, DEAŞ'a yönelik yapılan bu operasyonu desteklediğini ve Türkiye ile aynı fikirde olduğunu açıklamıştır.⁶¹⁶ Fransa'da Türkiye'ye destek veren ülkeler arasında yer almıştır. Almanya'dan yapılan açıklamada da Türkiye'yi büyük bir oranda destekledikleri belirtilmiştir.⁶¹⁷

24 Ağustos 2016 tarihinde başlayan ve 29 Mart 2017 tarihinde sona eren Fırat Kalkanı Harekâtı, toplamda üç safhada icra edilmiştir. Harekâtın birinci safhasında DEAŞ'ın bulunduğu Cerablus kısa süre içerisinde ele geçirilmiştir. DEAŞ, Cerablus'un hemen Türkiye sınırında olması sebebiyle savunma yapmadan geriye çekilmiş, kuvvetlerini güneye, El-Bab istikametine kaydırmıştır. Cerablus'un güney istikametinde bulunan YPG'nin mevzilendiği köylere doğru genişletilen harekât neticesinde bölgede YPG'nin bulunduğu alanlar ele geçirilmiş, operasyonun doğu sınırı Karkamış-Sacur Nehri arası olacak şekilde emniyete alınmıştır. Türkiye, Menbic'e 12 km. mesafede ABD'nin YPG'nin Fırat'ın doğusuna çekileceğini açıklaması ile bu bölgede harekâtı durdurmuştur.⁶¹⁸

Harekâtın ikinci safhası ise 03 Eylül-16 Ekim 2016 tarihleri arasında Çobanbey ve Dabık bölgesinde icra edilmiştir. İkinci safha ile DEAŞ'ın Cerablus-Çobanbey hattında Türkiye ile olan sınır bağlantısı kesilmiştir. 2016 yılı Kasım ayı sonu itibarıyla Azez-Mare hattı doğusunda bulunan bölgeler ve DEAŞ'ın Türkiye'ye roket saldırılarını düzenlediği Dabık kontrol altına alınmış, aynı zamanda YPG'nin kantonları birleştirmesi engellenmiş ve bir sonraki hedef El-Bab için gerekli hazırlık aşamasına geçilmiştir.⁶¹⁹

615 “İran'dan Türkiye'ye Fırat Kalkanı Tepkisi”, Sputnik News, 31.08.2016, <https://tr.sputniknews.com/ortadogu/201608311024639618-iran-turkiye-cerablus-operasyonu>. [Erişim Tarihi: 09.01.2019].

616 “İsrail'den Türkiye'ye Cerablus Desteği”, Anadolu Ajansı, 25.08.2018, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israilden-turkiyeye-cerablus-destegi/635036>. [Erişim Tarihi: 09.01.2019].

617 “Dünya Ülkeleri Cerablus Operasyonuna Ne Dedi?”, Hürriyet Gazetesi, 24.08.2016, <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/dunya-ulkeleri-cerablus-operasyonuna-ne-dedi-40207222>. [Erişim Tarihi: 09.01.2019].

618 Yeşiltaş, Seren, Özçelik, *age*, s. 26-32.

619 Can Kasapoğlu, Sinan Ülgen, “Fırat Kalkanı Harekâtı ve El-Bab Operasyonu: Stratejik Bir Değerlendirme”, EDAM Dış Politika ve Güvenlik Kâğıtları Serisi, (Ocak 2017): s. 3.

Harekâtın son safhasında Türk Silahlı Kuvvetleri El-Bab’da ciddi bir direniş ile karşılaşmıştır. DEAŞ’ın çatışmayı yer altında tahkim ettiği tünellere kaydırması, bombalı araçlar ile düzenlediği intihar saldırıları, güdümlü tanksavar silahları ile üs bölgelerine yerleşme ve intikal esnasında düzenlediği saldırılar kayıpların artmasına yol açmıştır.⁶²⁰ Harekâtın ilk başlarında Rusya ile ilişkilerin tam manasıyla düzelmemiş olması sebebiyle hava desteği istenildiği düzeyde alınamamıştır. Böylece koalisyon güçlerinin hava desteğine olan bağımlılık Türkiye’nin elini zayıflatmıştır. Fırat Kalkanı Harekâtının süresi boyunca Suriye’de toplamda 2,835 sorti uçuş yapılırken bunların sadece 54’ü Türkiye’nin operasyon bölgesinde gerçekleştirilmiştir.⁶²¹

29 Mart 2017 tarihinde sona eren ve 216 gün süren Fırat Kalkanı Harekâtı neticesinde toplamda 243 meskûn mahal ve 2015 km².lik bir alan kontrol altına alınmış, 67 Türk askeri ve 600’ü aşkın ÖSO mensubu şehit olmuştur. Bununla birlikte 2,705 DEAŞ mensubu ve 344 PKK/PYD mensubu etkisiz hale getirilmiştir.⁶²²

Harekât sonrasında bölgede istikrar tesis edilmiştir. Bölgenin yaşanabilir bir hale getirilmesi için Türkiye, önce DEAŞ tarafından döşenmiş mayın ve el yapımı patlayıcıların (EYP) etkisiz hale getirilmesini sağlamış, Azez, Bab, Çobanbey ve Cerablus’ta güvenlik tedbirleri almış ve bölge güvenliğini Suriye halkından teşkil edimiş polis teşkilatına devretmiştir. ÖSO’ya bağlı gruplar 2017 yılı Aralık ayında Milli Ordu ismi ile birleşmişlerdir. DEAŞ’ın bölgeden çıkarılması ile eve dönüşler başlamış, bu sayede nüfus 5 kat artmıştır. DEAŞ zamanında yasaklanan eğitim faaliyetleri Milli Eğitim Bakanlığı desteği ile yeniden ayağa kaldırılmıştır. Türkiye tarafından 450 okulda gerekli tadilat yapılmış, hâlihazırda 150 bin öğrencinin eğitimine devam edilmektedir. Sağlık alanında ise Cerablus ve Azez’de bulunan hastaneler faal hale getirilmiş, günde ortalama 400-500 hasta tedavi edilmeye

620 “El Bab Operasyonu: Kayıpların Nedeni Ne?”, BBC News Türkçe, 10.02.2017, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-38935117>. [Erişim Tarihi: 09.01.2019].

621 Ufuk Ulutaş, Burhanettin Duran, *age*, s.23.

622 “Fırat Kalkanı Harekâtının 216 Günlük Bilançosu”, Milliyet Gazetesi, 30.03.2017, <http://www.milliyet.com.tr/firat-kalkani-harekatinin-216-gundem-2423279/>. [Erişim Tarihi: 09.01.2019].

başlanmıştır.⁶²³ Böylece DEAŞ'tan kurtarılan bu bölgede sivil bir yönetim oluşturulmuş, istikrar yeniden tesis edilmiş ve temel sosyal ve idari hizmetlerin işler hale getirilmesi sağlanmıştır.

Harekâtın Türkiye açısından birkaç önemli sonucu olmuştur. Türkiye, DEAŞ'ı sınır hattından 40 km daha güneye uzaklaştırarak özellikle sınırdaki yerleşim bölgelerinin emniyetini sağlamış, sınırının güvenliği ileri hattan almaya itibaren sağlamaya başlamıştır. DEAŞ'ın ülke sınırları içerisindeki unsurlarının eylem yeteneği azaltılmış, örgütün şebekesi çökertilmiştir. PKK'nın Suriye kuzeyinde sözde kantonlarını birleştirmesinin önüne geçilmiştir. Bununla birlikte Türkiye caydırıcı bir güç olduğunu ve kendine tehdit algıladığı zaman sahada gerekli tedbirleri alabileceğini göstermiştir. Ayrıca, Suriye'de yerinden edilmiş insanların dönüşü için gerekli ortam hazırlanmıştır.

4.3.2. Zeytin Dalı Harekâtı

2016 yılında Suriye'de düzenlenen Fırat Kalkanı Harekâtı fiili olarak DEAŞ terör örgütüne yönelik icra edilmiş, YPG ve PYD unsurlarına genel olarak herhangi bir müdahalede bulunulmamış, sadece coğrafi olarak PYD'nin kantonları arasındaki bağlantı kesilmiştir.

PYD'nin 2014 yılı itibarıyla Suriye kuzeyinde ilan ettiği üç kantondan en batıdaki Afrin'de bulunan PYD/PKK/YPG unsurlarını etkisiz hale getirmek amacıyla 20 Ocak 2018 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından bu bölgeye Zeytin Dalı adıyla bir harekât başlatılmıştır. Türkiye Zeytin Dalı harekâtının gerekçeleri olarak terörle mücadele kapsamında Suriye'den kendisine yönelen tehdidi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun terörle mücadele kapsamında 1624, 2170 ve 2178 sayılı kararlarını ve 51'inci maddede düzenlenen meşru müdafaa hakkını gösterirken harekâtın hedefi olarak ise Afrin bölgesinin terörist unsurlardan temizlenmesi, bölge halkının baskıcı yönetimden kurtarılması ve Türkiye'nin sınırında istikrar ve

⁶²³ "Suriye'nin Yeniden İnşa Edilen Yüzü: Fırat Kalkanı Bölgesi", Anadolu Ajansı, 18.01.2018, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suriyenin-yeniden-insa-edilen-yuzu-firat-kalkani-bolgesi/1034488>.

emniyetin tesis edilmesi olarak açıklanmıştır.⁶²⁴ Fransa ise BM'den Türkiye'nin Afrin harekâtına yönelik acil toplantı talep etmiştir.⁶²⁵

Afrin bölgesinde tespit edilen hedeflerin savaş uçakları tarafından vurulması ile başlayan ve Çok Namlulu Roketatar (ÇNRA) ve toplarla desteklenen ÖSO destekli kara birliklerinin ilerleyişi ve tahsis edilen hedeflerin ele geçirilmesi şekline icra edilen harekâta sivillerin zarar görmemesi için gerekli tedbirler alınmış, öncelikli olarak terör örgütüne ait depo, sığınak, eğitim tesisleri ve ikmal yolları hedeflenmiştir. Zeytin dalı harekât alanı olarak kuzeyde Kilis ve İslahiye, batıda Türkiye'nin gerginliği azaltma sorumluluk bölgesi hattı olan Dare'z-Izzat-Atme bölgesi, doğuda ise Fırat Kalkanı Harekâtı ile emniyetin tesis edildiği Aze-Mare-El Bab hattı belirlenmiştir.⁶²⁶

Zeytin dalı harekâtına bölge ve dünya ülkelerinden farklı tepkiler gelmiştir. ABD, Türkiye'nin PKK ile güvenlik kaygılarını anladığını, harekât esnasında DEAŞ ile mücadeleye odaklanılması gerektiğini ifade ederken gerilimin tırmandırılması yönünde tavsiyede bulunmuştur.⁶²⁷ Rusya ise harekâtı endişe ile takip ettiklerini belirtirken ABD'nin modern silahları YPG'ye vermesi ve SDG unsurlarına bağlı 30,000 kişilik sınır muhafızları gücü kurulacağını açıklamasının Türkiye'nin bu harekâta yönelmesine yol açtığını açıklamıştır.⁶²⁸ İran, Afrin harekâtının bir an evvel durdurulmasını talep eden bir açıklama yapmıştır.⁶²⁹ İngiltere, "Türkiye'nin

624 "Türkiye'nin Afrin'deki Hukuki Dayanakları ve Fransa'nın Harekâta Yönelik Tutumu", ASEM, 03.03.2018, <http://asem.org.tr/publication/details/7129/Turkiye'nin-Afrin'deki-Hukuki-Dayanaklari-ve-Fransa'nin-Harekata-Yonelik-Tutumu>. [Erişim Tarihi: 09.01.2019].

625 "Fransa, BM'yi Afrin'i Görüşmeye Çağırıyor!", Habertürk Gazetesi, 21.01.2018, <https://www.haberturk.com/son-dakika-fransa-bm-yi-afrin-i-gorusmeye-cagirdi-1805430>. [Erişim Tarihi: 09.01.2019].

626 Necdet Özçelik, Can Acun, "Terörle Mücadelede Yeni Safha: Zeytin Dalı Harekâtı", *SETA Vakfı*, (2018): s. 15.

627 "ABD'den Afrin Harekâtına İlk Yorum", Milliyet Gazetesi, 20.02.2018, <http://www.milliyet.com.tr/abd-den-afrin-harekatina-ilk-yorum-dunya-2594645/>. [Erişim Tarihi: 09.01.2019].

628 "Rusya Afrin Harekâtı İçin ABD'yi Suçladı", Hürriyet Gazetesi, 21.01.2018, <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/rusya-afrin-harekati-icin-abdyi-sucladi-40716940>. [Erişim Tarihi: 09.01.2019].

629 "İran'dan Tepki Çeken Afrin Açıklaması", Yeni Şafak Gazetesi, 21.01.2018, <https://www.yenisafak.com/dunya/irandan-tepki-ceken-afrin-aciklamasi-3025808>. [Erişim Tarihi: 09.01.2019].

sınırlarının emniyetini alma isteğini anlıyoruz” şeklinde açıklaması ile desteğini göstermiştir.⁶³⁰

İcra edilen harekât karakteristik olarak farklılıklar arz etmiştir. İlk aşamada dağlık ve sarp arazide başlamış ve müteakiben meskûn mahale dönüşmüştür. Konsepti açısından iki farklı alanda farklı unsurlar kullanılmasını gerektiren bu harekât üç farklı aşamada icra edilmiştir. Birinci safhada harekât bölgesi etrafında hilal şeklinde tertiplenen unsurlar Afrin merkezini çevrelemiş ve kritik hedefleri sırayla ele geçirerek sınır hattından itibaren güvenli bir bölge tesis edilmiştir. 20 Ocak’ta başlayan birinci safha 13 Mart itibariyle sona ermiştir. İkinci safha ise çevrelenen Afrin merkezine kuzeydoğu ve güneybatı istikametinden giriş olarak planlanmıştır. Ancak Afrin merkezi YPG unsurlarının şehir merkezini birçok silah ve aracı bırakarak terk etmeleri sebebiyle beş gün gibi kısa bir sürede tamamlanmıştır. Bu noktada YPG’li yerel unsurlar ile PKK’lı lider kadroların fikir ayrılığı göz önüne serilmiştir. Kandil’deki lider kadronun son ana kadar savaşılmaması talimatı vermesine rağmen, yerel YPG’li unsurlar hızla bölgeyi terk etmişlerdir. Bu da YPG’nin DEAŞ ile mücadelesinde savaşıma gücünün yüksek olarak gözükmemesine rağmen küresel çapta bir destek almadığı takdirde hemen çözülebilen ve emir komuta yapısı zayıf unsurlardan oluştuğunu göstermektedir. Müteakiben Afrin merkezinde alan hâkimiyeti tesis edilmiş ve istikrarın sağlanması safhasına geçilmiştir.⁶³¹ PYD/YPG’nin baskısından Türkiye’ye kaçan yaklaşık 100,000 kişinin bölgede istikrarın sağlanmasını müteakip Afrin’e geri döneceği değerlendirilmektedir.⁶³²

Zeytin Dalı harekâtı neticesinde 18 Mart 2018 tarihi itibariyle Afrin şehir merkezi kontrol altına alınmış, toplamda 274 yerleşim bölgesi, 1,850 km²’lik bir alan ele geçirilmiştir. Harekât neticesinde 49 Türk askeri şehit olurken, 3733 terörist etkisiz hale getirilmiştir.⁶³³ Operasyon öncesi yapılan istihbarat çalışmalarına göre Afrin’de

⁶³⁰ “Afrin Operasyonu İle İlgili İngiltere’den İlk Tepki Geldi”, Hürriyet Gazetesi, 22.01.2018, <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/afrin-operasyonu-ile-ilgili-ingiltereden-ilk-tepki-geldi-40718196>. . [Erişim Tarihi: 09.01.2019].

⁶³¹ Özçelik, Acun, *age*, s.18-32.

⁶³² Oytun Orhan, “Zeytin Dalı Harekâtı Sonrası Afrin”, Zeytin Dalı Harekâtı, **ORSAM**, (2018): s. 18.

⁶³³ “Zeytin Dalı Harekâtı Raporu”, Suriye Gündemi, 26.03.2018, <http://www.suriyegundemi.com/2018/03/26/zeytin-dali-harekati-raporu/>. [Erişim Tarihi: 09.01.2019].

8-10 bin teröristin bulunduğu değerlendirilmiştir. Etkisiz hale getirilen sayı ile birlikte 4-5 bin civarı teröristin YPG'nin kontrol ettiği diğer bölgelere kaydırıldığı anlaşılmaktadır.⁶³⁴

Zeytin Dalı Harekâtı ile Türkiye, Afrin bölgesindeki YPG unsurlarından kendine yönelik gelen tehditleri önlemiş, YPG'yi Afrin'den çıkartarak terör örgütünü sınır hattından uzaklaştırmış, PYD'nin bölgede tesis ettiği yönetimin en batısında yer alan Afrin kantonunu gerçek sahiplerine demokratik ve adil bir şekilde yönetilmek üzere teslim etmiştir. Ayrıca, Fırat Kalkanı ile tesis ettiği güvenlik bölgesini Zeytin Dalı Harekâtı ile birleştirerek muhalif unsurların sahada ve masada kazanımlarını artırmıştır. Afrin'in Türkiye ve ÖSO tarafından kontrol altına alınması PYD'nin kantonları birleştirerek Akdeniz'e çıkma hayallerini boşa çıkarmıştır. Türkiye, her defasında öne sürdüğü ve kırmızı çizgi olarak belirlediği PYD'nin Fırat'ın batısına geçmemesi şartı karşısında, Suriye sorununa müdahil müttefik ülkeler tarafından verilen sözlerin tutulmaması üzerine, öncelikli olarak Arap çoğunluğun yaşadığı Menbic bölgesinin YPG unsurlarından temizlenebilmesi için icra edeceği muhtemel harekâta yönelik sahada askeri ve psikolojik üstünlük sağlamıştır. Ayrıca, Türkiye icra ettiği bu harekât ile güney sınırında bir terör koridoru oluşmasına müsaade etmeyeceğini bir kez daha kararlılıkla ortaya koymuştur.

⁶³⁴ Orhan, *age*, s. 17.

5. SONUÇ

Özellikle Arap Baharı sonrasında devlet, örgüt, siyasi yapı ve ittifakların kırılğan ve dinamik bir hal aldığı Orta Doğu’da uzun süredir devam eden uzatmalı çatışma ortamı küresel güvenlik ortamında beklenmedik yeni gelişmelere yol açmıştır. Bu gelişmelerin başında kolektif olarak şiddet üretebilen devlet dışı silahlı aktörlerin artan etkisi gelmektedir. Orta Doğu’da bölgesel aktörlerin siyasi anlaşmazlıkları ve silahlı çatışmaları engelleme ya da sonlandırmada karşılaştığı zorluklar ile hedef ülkede siyasi otoritenin bozulması devlet dışı silahlı aktörlere ve dolayısıyla otoritenin kaybolduğu ülkeye uluslararası müdahale seçeneklerinin gündeme gelmesine yol açmıştır. Bölge dışındaki aktörlerin otoritenin kaybolduğu ülkede meydana gelen soruna müdahaleleri ise çıkarlarının çatışması nedeniyle genellikle yapıcı olmaktan uzak kalmıştır.

Suriye’de meydana gelen protesto eylemlerinin silahlı çatışmaya evrilmesi ile bölgesel ve küresel ülkeler tarafından desteklenen vekil güçler ortaya çıkmıştır. İç savaşın ilk başlarında Suriye muhalefeti genel olarak Özgür Suriye Ordusu şemsiyesi altında toplanırken Batı’dan aldığı askeri ve ekonomik destek arttıkça muhalif unsurlar kendi içerisinde bölünmüş, çatışma ortamı artan devlet dışı silahlı aktörlere eşlik etmeye başlamıştır. Aynı zamanda Suriye’de gittikçe derinleşen çatışma ortamı, yabancı terörist savaşçıların bölgeye akışı ve DEAŞ’ın da dâhil olmasıyla içinden çıkılmaz bir hal almıştır. Söz konusu gruplar çatışmanın değişen doğası ve uluslararası ortamdan aldıkları destek ile birlikte aşırı radikal gruplara dönüşmüşlerdir.

Suriye’deki çok taraflı çatışma ortamının doğurduğu birçok devlet dışı silahlı aktör arasında DEAŞ sahada uyguladığı taktikler ve aşırı şiddet yanlısı yöntemleri ile kuşkusuz en dikkat çeken olmuştur. Suriye ve Irak’ta belli bir alanı kontrol eder hale gelen ve her geçen gün daha da fazla tehlike arz eden DEAŞ’a karşı mücadelede Batı bir arayış içerisine girmiştir. Tam da bu dönemde DEAŞ’ın Ayn-el Arab kuşatması PYD için bulunmaz bir fırsat olmuştur. Suriye’de ilk aşamada rejime ve sonrasında DEAŞ’a karşı mücadelede işbirliği yapılan ÖSO unsurlarından istenilen verimin alınamaması neticesinde sahadaki devlet dışı aktörler arasında kendisini seküler ve Batı yanlısı olarak tanıtan, dini değil etnik temelli konumu ile ön plana çıkan PYD

yeni ortak olarak seçilmiştir. Suriye Kürtlerinin temsilcisi olarak kendini göstermeye çalışan PKK'nın Suriye uzantısı PYD, Suriye kuzeyinde rejimden devraldığı alanlarda kontrolü sağlamayı müteakip bir yönetim alanı oluşturma ve genişleme, bölgesel ve küresel aktörlerden destek alma arayışına girmiştir. Ayn-el Arab'da aldığı destek ile DEAŞ'ı püskürten PYD'nin silahlı kolu YPG, küresel aktörlerin Suriye politikasının sahadaki uygulayıcısı olmuştur.

PKK'nın Suriye kolu PYD, pragmatist bir yaklaşım sergileyerek tüm aktörler ile etkileşimde bulunmaya çalışmıştır. Suriye rejimi ile yaptığı gizli centilmenlik anlaşması ile iç savaşın ilk döneminde oluşan kriz ortamını kendisi için fırsata çevirmiştir. Batı ülkelerine karşı kendisini çağdaş, demokratik, seküler, kadın haklarını ön planda tutan ve Batı'nın tehdit olarak algıladığı din temelli aşırı radikal unsurlarla mücadele edebilecek tek devlet altı örgüt olarak tanıtırken, Rusya ile ilişkilerinde Marksist kimliğini ön planda tutmuş, sözde dört parçalı Kürdistan bölgesindeki Suriye Kürtlerinin karşısına da etnik ve milliyetçi kimliği ile çıkmıştır.

PYD, 2011 yılından bu yana bir yandan Suriye Kürtlerinin yaşadığı ve kontrolünü sağladığı bölgelerde yönetim sistemi kurmaya çalışırken diğer yandan da Dünya kamuoyunda meşruiyet arayışına girmiştir. Başta ABD olmak üzere Suriye iç savaşında taraf olan Batı ülkeleri ile sahadaki askeri iş birliğini, söz konusu ülkelerin başkentlerinde açtığı temsilcilikler vasıtasıyla diplomatik ilişkiler tesis etmek suretiyle siyasi olarak tanınma aşamasına ilerletmeye çalışmıştır. Suriye kuzeyinde tesis etmeye çalıştığı Kuzey Suriye Demokratik Federasyonu ile Suriye'nin geleceği için kararın verileceği takip eden yıllarda söz hakkına sahip olmaya çalışmaktadır. Ancak PYD, PKK'nın bir kolu olarak Suriye'de yaşayan Kürtlerin bir temsilcisi değildir. Sahip olduğu silahlı unsurların sağladığı avantaj ile söz konusu bölgede egemenlik tesis etmeye çalışmaktadır. Suriye Kürtleri ile birlikte aynı bölgede yaşayan Arap, Türkmen, Süryani ve Hristiyan diğer unsurlara baskı yapmak suretiyle yönetim tesis etmiştir. Gerek yönetim sistemi içerisindeki gerekse de SDG içerisindeki lider kadroların eşit temsiliyeti pratikte gerçekleşmemiştir.

Türkiye ise Suriye'de değişen güvenlik ortamında silahlı çatışmaların farklı bir hale dönüşmesi ile sahadaki terör örgütlerinden sınırlarına yönelik tehdit ve saldırılar ile karşılaşmaya başlamıştır. Türkiye'nin komşuları arasında en uzun sınırını teşkil eden Suriye'de kitlesel çapta gelen meydana gelen olaylar doğal olarak Türkiye'nin güvenliğine yönelik tehdit haline gelmiştir. Suriye'deki otorite boşluğu neticesinde

Türkiye kendisine yönelik başlıca dört tehdit algılamıştır. Bunlardan ilki PKK terör örgütünün Suriye kolu olan PYD'nin Suriye rejimi, Rusya ve ABD ile kurduğu çıkar odaklı ilişkileri sayesinde elde ettiği kazanımların devlet yapılanmasına doğru evrilmesidir. Bu yapılanma 2016 yılı itibariyle Şırnak'tan Hatay'a kadar uzanan alanın yaklaşık %65'ini kontrol ederek Türkiye ile sınır komşusu haline gelmiştir. Türkiye için ikinci güvenlik tehdidi, Suriye'de 2014 yılında sonra elde ettiği toprak ve hâkim olduğu alan ile tüm dünyada endişe ile izlenen DEAŞ olmuştur. Türkiye DEAŞ tarafından sınır ötesi roket saldırıları ve şehirlerde canlı bomba ya da silahlı eylem şeklinde terör saldırılarına uğramıştır. Türkiye'nin güvenliğine yönelik bir diğer tehdit algısı iç savaşın yarattığı güvenliksiz ortamın doğurduğu mülteci krizi olmuştur. Mülteci akışı Türkiye'nin ekonomisine, sosyal ve toplumsal düzenine etki ederken diğer yandan da güvenlik açısından Türkiye için sorun teşkil etmektedir. Son olarak ise Suriye iç savaşında devlet dışı silahlı aktörlere katılmak isteyen yabancı terörist savaşçıların Türkiye'nin güvenliğine oluşturduğu tehdittir.

Şüphesiz ki Türkiye, Suriye iç savaşının doğurduğu bu tehditler arasında en önemli olarak PKK'nın Suriye örgütlenmesi olan PYD'nin elde ettiği siyasi ve askeri kazanımların ortadan kaldırılması gerektiğini değerlendirmiştir. Bu kapsamda 2012 yılından itibaren müttefik ve bölge ülkeleri nezdinde yaptığı siyasi ve diplomatik girişimler istenilen sonucu getirmemiştir. Türkiye birçok kez uluslararası ortamlarda PYD ile PKK'nın farklı olmadıklarını anlatmaya çalışmışsa da, Türkiye'nin müttefik olarak algıladığı bazı ülkeler Suriye'de en kullanışlı örgüt olarak gördükleri PYD'nin terör bağlantısını kabul etmemiştir.

PYD terör örgütü elebaşı Öcalan'ın talimatıyla PKK'nın KCK çatı yapılanması kapsamında Suriye'de kurulan bir unsurdur. Aralarındaki bu bağ Batı Devletlerinin iddia ettiğinin aksine ideolojik etkilenmenin ötesindedir. PYD ve YPG'nin yöneticileri PKK'nın lider kadrosu tarafından seçilmektedir. Ayrıca PYD ve bağlı tüm alt yapıların başında eski Sovyet sistemini andıran komiser tarzında faaliyetleri PKK adına kontrol etmek üzere görevlendirilmiş örgüt elemanları bulunmaktadır. PYD'nin lideri PKK'nın lideri ile aynıdır. 2014 yılında Batı Devletleri ile iş birliği içerisine girinceye kadar açıkça bunu her ortamda ifade eden PYD, Türkiye'den gelen tepkileri üzerine destekçilerinden aldığı talimat ile faaliyetlerinde ve söylemlerinde PKK bağlantısını maskeleyemeye çalışmaktadır. PYD tarafından Suriye kuzeyinde uygulanmaya çalışılan

Kuzey Suriye Demokratik Federasyonu yönetim biçimi Öcalan'ın ceza evinde iken önerdiği demokratik konfederalizmdir.

PYD, Suriye kuzeyinde elde ettiği alan ve tesis etmeye çalıştığı yönetim ile Türkiye'nin güvenliğine yönelik oluşturduğu tehditler birkaç kategoride toplanabilir. Öncelikle PKK terör örgütünün Suriye kolu olan PYD'nin Türkiye'nin güney sınırındaki varlığı, Türkiye için jeopolitik açıdan tehdit oluşturmaktadır. PKK terör örgütü söz konusu bölgede sağlayacağı alan kontrolü sayesinde eğitim, lojistik, örgütlenme ve idari faaliyetlerinin icrası ile Türkiye'de gerçekleştireceği eylemlerinin hazırlığı için güvenli bir bölgeye sahip olacaktır.

PKK terör örgütünün Suriye'de meydana gelen otorite boşluğu neticesinde elde edeceği başarı KCK çatı yapılanması kapsamında dört parçalı sözde Kürdistan hedefi doğrultusunda diğer parça örgütlenmeler ve dolayısıyla Türkiye yapılanması için bir rol model teşkil edecek, örgüt mensuplarının beklentilerini artırmasına yol açacaktır. Ayrıca Türkiye'de PKK terör örgütü tarafından sempatican elde edebilmek adına ideolojik açıdan bir propaganda malzemesi olarak kullanılabilir ve bu sayede Türkiye'de yaşayan bazı Kürt kökenli vatandaşların milli duygularının istismar edilmesi için zemin oluşturulabilmektedir. Dolayısıyla PYD'nin uzun vadede Suriye kuzeyinde mevcudiyetini sağlamlaştırması Türkiye'nin demografik güvenliğine de etki edecektir.

PKK terör örgütünün Türkiye'deki eylemleri ve etkisinin oldukça azaltıldığı bu dönemde Suriye'de oluşturacağı yönetim, tesis edeceği alan kontrolü ve orta vadede uluslararası alanda elde edeceği meşruiyet, Türkiye'nin kendi vatandaşları üzerinde de sosyolojik ve psikolojik olarak olumsuz etki yapacağı muhakkaktır.

PKK terör örgütünün 1984 yılından bu yana Türkiye ekonomisi üzerine olumsuz etkisi açıktır. Örgütle mücadele adına güvenlik alanındaki harcamaların artması Türkiye'nin ekonomik gelişimini etkilemektedir. Bu etkinin yanı sıra PKK'nın bir kolu olan PYD tarafından Suriye kuzeyinde oluşturulacak sözde yönetimin kaçakçılık, uyuşturucu, silah ve insan ticareti, yasa dışı vergi toplama ve petrol ticaretinden elde edeceği gelirler ile kendine ait bir ekonomi oluşturması orta ve uzun vadede Türkiye'nin siyasi ve ekonomik güvenliğine zarar verecektir.

Tüm bu güvenlik tehditlerine ilave olarak, Türkiye için güney sınırında bir terör örgütünün varlığı ekonomik ve askeri kaynaklarını söz konusu bölgede kullanma

zorunluluğu getirmekte ve eğitim, sağlık gibi diğer önemli alanlarda yapılacak yatırımları ve bu alanlara planlanan kaynak tahsisini olumsuz yönde etkilemektedir.

Suriye gibi 2011 yılından beri oldukça devingen ve ilişki ve ittifakların sürekli değiştiği bir coğrafyada geleceğe yönelik bir projeksiyonda bulunmak pek mümkün değildir. Ancak, Türkiye açısından Suriye'nin kuzeyinde PKK'nın kontrolündeki herhangi bir yapının yönetim tesis etmesinin ve bir PKK Kemerî'nin oluşturulmasının kabul edilmesi mümkün değildir.

Türkiye 2016 yılına kadar siyasi olarak yaptığı girişimlerin beklenen sonuçları getirmemesi sonucunda bölgeye yönelik askeri olarak tedbir almaya karar vermiştir. Bu bağlamda Fırat Kalkanı ve Zeytin Dalı Harekâtları ile adım adım güvenliğine yönelik tehditlere müdahale etmeye başlamıştır. Bundan sonrasında da Türkiye, Suriye sınırı boyunca varlığını konsolide etmeye çalışan PKK'ya yönelik tedbirlerini almaya şüphesiz ki devam edecektir. Ancak küresel güçleri arkasına alan PYD/YPG'nin kısa süre içerisinde tek bir harekât ile tamamen sınır hattından temizlenmesi makul görünmemektedir. Bunun yerine PKK/PYD'nin kontrol ettiği alanlara yarma şeklinde düzenlenecek harekâtlar ile söz konusu örgütün sınır hattı boyunca oluşturduğu toprak bütünlüğü bölünmeli, bölgeler arasındaki bağlantı ortadan kaldırılarak silahlı tehdit en düşük seviyeye düşürülmeli ve müteakiben bölgede istikrar harekâtı kapsamında Suriye'nin toprak bütünlüğüne bağlı yeni idari yapılanmanın oluşturulmasına yön verilmelidir.

Türkiye için kurduğu ittifakların devamı önem arz etmektedir. Zira Suriye coğrafyasının karmaşıklığı göz önünde bulundurulduğunda uzun vadeli bir çözüme yönelik bölgesel ve küresel denklemdeki aktörlerle uyumlu hareket etmenin önemi ortadadır. Batı devletleri ile PKK/PYD arasındaki yoğunlukla askeri ve kısmen siyasi işbirliğinin kırılması için gerekli temasların sürdürülmesi ulaşılması istenen hedeflerin daha kısa zamanda tahakkuku için faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Acun, Fatma. Celâlî İsyanları (1591-1611). *Türkler Ansiklopedisi*. ed. Hasan Celal Güzel ve diğ. c. 9. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2000: 695-708.
- Acun, Can, Hüseyin Öner. “İŞİD – PYD Çatışmasının Sıcak Cephesi: Ayn El-Arab (Kobani)” *SETA Perspektif*. Ekim 2014.
- Acun, Can, Bünyamin Keskin. *PKK’nın Kuzey Suriye Örgütlenmesi PYD-YPG*. İstanbul: SETA Yayınları, 2016.
- Aftandilian, Gregory. “A Security Role for the United States in a Post-ISIS Syria? Challenges and Opportunities for U.S. Policy”. *US Army War College*. September 2018.
<https://ssi.armywarcollege.edu/pubs/display.cfm?pubID=1397>. [Erişim Tarihi: 02.01.2019].
- Akkaya, Ahmet Hamdi ve Jongerden, Joost. “The PKK in the 2000s: Continuity Through Breaks?”. *Nationalisms and Politics in Turkey: Political Islam, Kemalism, and the Kurdish Issue*. ed. Marlies Casier ve Joost Jongerder. New York: Routledge Press, 2011: ss: 143-162.
- Alakom, Rohat. *Hoybun Örgütü ve Ağrı Ayaklanması*. İstanbul: Avesta Yayınları, 1998.
- Aldarwish, Daryous. “Local Governance Under the Democratic Autonomous Administration of Rojava”. *Inside Wars: Local Dynamics of Conflicts in Syria and Libya’, Narbone*. ed. Luigi Narbone, Agnès Favier, Virginie Collombier. Fiesole: European University Institute, 2016: ss. 16-22.
- Aliyev, Bayram. “Rusya’nın PYD Politikası ve Türkiye”. *Bilgesam Analiz*. No:1341, 19 Ağustos 2016,
<http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-463-20160818421341.pdf>. [Erişim Tarihi: 07.01.2019].
- Al Jazeera Turk. “Türkiye-Suriye ilişkileri: İnişler ve çıkışlar”. 06.01.2014.
<http://www.aljazeera.com.tr/dosya/turkiye-suriye-iliskileri-inisler-ve-cikislar>. [Erişim Tarihi:08.01.2019].
- _____. “PYD lideri Ankara’da”. 04.10.2014.
<http://www.aljazeera.com.tr/haber/pyd-lideri-ankarada>. [Erişim Tarihi:08.01.2019].
- _____. “YPG, Tışrin Barajı’nı İŞİD’den aldı”. 26.12.2015.
<http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/ypg-tisrin-barajini-isidden-aldi>. [Erişim Tarihi:21.12.2018].

- _____. “Muhatabımız Ulusal Koalisyon”. 08.04.2016.
<http://www.aljazeera.com.tr/haber/muhatabimiz-ulusal-koalisyon>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].
- Alkaya, Elvan. “Rusya'nın 22 Yıllık PKK Destek Tarihi”. *Yeni Şafak Gazetesi*. 07.12.2015.
<https://www.yenisafak.com/yazarlar/elvanalkaya/rusyanin-22-yillik-pkk-destek-tarihi-2023456>. [Erişim Tarihi: 07.01.2019].
- Allsopp, Harriet. *The Kurds of Syria: Political Parties and Identity in the Middle East*. London: IB Tauris, 2014.
- Altuğ, Seda. “Suriye Arap Milliyetçiliğinde Vatan ve Suriyelilik”. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, c. 39. (2008): ss. 71-94.
- Altundağ, Şinasi. *Kavalalı Mehmet Ali Paşa İsyanı*. Ankara: TTK Yayınları, 1998.
- Altunışık Meliha B., Özlem Tür. “From Distant Neighbors to Partners? Changing Syrian-Turkish Relations”. *Security Dialogue*. c. 37, s. 2, (2006): ss. 229-248.
- Ammar, Abdulhamid. “Syria: Another Regime Fall Looming.” *ISIM Review*, c. 36, s.7 (2005): ss. 36-37.
- Anadolu Ajansı. “ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Kirby: PYD Eş Başkanı Müslim ile telefonda görüşme yapıldı”. 01.02.2016.
<http://aa.com.tr/tr/dunya/abd-disisleri-bakanligi-sozcusu-kirby-pyd-es-baskani-muslim-ile-telefonda-gorusme-yapildi/513830>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].
- _____. “Terör Örgütü PYD Moskova’da Temsilcilik Açtı”. 10.02.2016.
<http://aa.com.tr/tr/dunya/teror-orgutu-pyd-moskovada-temsilcilik-acti/519352>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].
- _____. “Çek Cumhuriyeti'nden PYD'ye tepki”. 04.04.2016.
<http://aa.com.tr/tr/dunya/cek-cumhuriyetinden-pydy-tepki/549304>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].
- _____. “PYD’nin Asıl Amacı Haseke’deki Zengin Petrol Rezervi”. 26.04.2016.
<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/pydnin-asil-amaci-hasekedeki-zengin-petrol-rezervi/561642>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].
- _____. “Terör Örgütü PYD Paris'te Ofis Açtı”. 24.05.2016.
<http://aa.com.tr/tr/dunya/teror-orgutu-pyd-pariste-ofis-acti/577968>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].
- _____. “PKK’ya PYD Maskesi”. 16.03.2016.
<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/pkky-pyd-maskesi/538297>. [Erişim Tarihi: 13.12.2018].
- _____. “PYD Suriye’nin Kuzeyinde Federasyon İlan Etti”. 17.03.2016.
<http://aa.com.tr/tr/dunya/pyd-suriyenin-kuzeyinde-federasyon-ilan-etti/539004>. [23.12.2018].

- _____. “Suriye'nin Yeniden İnşa Edilen Yüzü: Fırat Kalkanı Bölgesi”. 18.01.2018.
<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suriyenin-yeniden-insa-edilen-yuzu-firat-kalkani-bolgesi/1034488>. [Erişim Tarihi: 09.01.2019].
- _____. “İsrail'den Türkiye'ye Cerablus Desteği”. 25.08.2018.
<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israilden-turkiyeye-cerablus-destegi/635036>. [Erişim Tarihi: 09.01.2019].
- _____. “SDG'nin Kaçan Sözcüsü Silo, ABD-PYD/PKK İlişkilerini Anlattı”. 02.12.2017.
<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/sdgnin-kacan-sozcusu-silo-abd-pyd-pkk-iliskilerini-anlatt/987777>. [Erişim Tarihi: 15.12.2018].
- Angelovski, Ivan, Lawrence Marzouk. “The Pentagon's \$2.2 Billion Soviet Arms Pipeline Flooding Syria”. *BalkanInsight*. 12.09.2017.
<http://www.balkaninsight.com/en/article/the-pentagon-s-2-2-billion-soviet-arms-pipeline-flooding-syria-09-12-2017>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].
- ANKA Enstitüsü. “ABD’nin Suriye’deki Üsleri”. 10.01.2018.
<http://ankaenstitusu.com/abdnin-suriyedeki-usleri/>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].
- ARA News. “Kurdish-Arab Alliance Expels ISIS Jihadis From Key Villages in Syria’s Hasakah”. 16.02.2016.
<http://aranews.net/files/2016/02/kurdish-arab-alliance-expels-isis-jihadis-from-key-villages-in-syrias-hasakah/>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].
- Arfa, Hassan. *The Kurds*. New York: Oxford University Press, 1966.
- Armaoğlu, Fahir. *Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları (1948-1988)*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1988.
- _____. *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*. Ankara: TTK Yayınları, 1997.
- ASEM. “Türkiye’nin Afrin’deki Hukuki Dayanakları ve Fransa’nın Harekâta Yönelik Tutumu”. 03.03.2018.
<http://asem.org.tr/tr/publication/details/7129/Turkiye'nin-Afrin'deki-Hukuki-Dayanakları-ve-Fransa'nın-Harekata-Yönelik-Tutumu>. [Erişim Tarihi: 09.01.2019].
- Ataman, Muhittin. “Suriye’de İktidar Mücadelesi, Baas Rejimi, Toplumsal Talepler ve Uluslararası Toplum”. *SETA Raporu*. Nisan 2012.
- Balcı, Ali. *Türkiye Dış Politikası: İlkeler, Aktörler, Uygulamalar*. İstanbul: Etkileşim Yayınları, 2013.
- Barfi, Barak. “Ascent of the PYD and the SDF”. *The Washington Institute for Near East Policy*. No: 32, April 2016.
<http://www.washingtoninstitute.org/policyanalysis/view/ascent-of-thepyd-and-the-sdf>. [Erişim Tarihi: 10.06.2016].

- Basnews. “ENKS: 2012'den Bu Yana PKK 52 Rojava'lı Kürdü Öldürdü”.
14.08.2018.
<http://www.basnews.com/index.php/tr/news/kurdistan/459161>. [Erişim Tarihi: 22.12.2018].
- Bayrak, Mehmet. *Açık-Gizli/ Resmi-Gayriresmi Kürdoloji Belgeleri*. Ankara: Öz-Ge Yayınları, 1994.
- BBC News. “Kobane: US Drops Arms and Aid to Kurds Battling IS”. BBC News.
20.04.2014.
<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29684761>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].
- BBC News Türkçe. “Obama, Esad'ı İlk Kez İstifaya Çağırıldı”. 18.08.2011.
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2011/08/110818_obama_syria. [Erişim Tarihi: 02.1.2019].
- _____. “Obama'dan Suriye'ye Kimyasal Silah Uyarısı”. 21.08.2012.
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2012/08/120820_obama_syria. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].
- _____. “Suriye'nin Kimyasal Silahları İmha Edildi”. 06.12.2013.
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/12/131206_suriye_kimyasal_silahlar_imha. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].
- _____. “Kuzey Irak'ta Ezidi Katliamı”. 16.08.2014.
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/08/140816_ezidi_katliam. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].
- _____. “ABD ile PYD Arasında İlk Doğrudan Temas”. 17.10.2014.
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/10/141017_pyd_abd. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].
- _____. “Suriyeli Kürtlerin Dohuk Anlaşması Ne Anlama Geliyor?”. 23.10.2014.
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/10/141023_dohukanlasmasi. [Erişim Tarihi: 18.12.2018].
- _____. “Tel Abyad YPG Güçlerinin Eline Geçti”. 15.06.2015.
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/06/150615_tel_abyad_sinir. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].
- _____. “PYD lideri Müslim: Rusya'yla Askeri İş Birliğine Hazırız”. 02.10.2015.
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/10/151001_salih_muslim_rusya_roportaj. [Erişim Tarihi: 07.01.2019].
- _____. “Suriyeli Kürtler Rusya'da Temsilcilik Açtı”. 11.02.2016.
http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/02/160211_syria_kurds. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

- _____. “Suriyeli Kürtler Federasyon İlan Etti, Şam 'Tanımıyoruz' Dedi”.17.03.2016.
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/03/1603_17_suriye_federasyon.
[Erişim Tarihi: 23.12.2018].
- _____. “ABD Özel Temsilcisi: YPG Menbic'ten Ayrılacak, Fırat'ın Doğusuna Çekilecek”.16.11.2016.
<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-37997305>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].
- _____. “El Bab Operasyonu: Kayıpların Nedeni Ne?”. 10.02.2017.
<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-38935117>. [Erişim Tarihi: 09.01.2019].
- _____. “Membic 'İŞİD'den Alındı”. 12.08.2018.
<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-37049473>. [Erişim Tarihi: 22.12.2018].
- _____. “Suriye Demokratik Güçleri: Rakka'da Artık Kontrol Tamamen Bizde”. 17.10.2017.
<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41647943>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].
- Beg, Muhammed Emin Zeki. *Kürtler ve Kürdistan Tarihi*. 4. bs. çev. Vahdettin İnce ve diğ. İstanbul: Nübihar Yayınları, 2012.
- Bila, Fikret. *İdeolojik Kodlarıyla Kâğıt Üstündeki PKK*. İstanbul: Doğan Kitap, 2016.
- Bingöl, Oktay. Suriye’de Kürt Hareketi: PYD/YPG’nin PKK ve Bölgesel Kürt Dinamiği ile İlişkisi ve Türkiye’ye Etkileri. *Merkez Strateji Enstitüsü*. Rapor no: 14, 2016.
- Birand, Mehmet Ali. *Apo ve PKK*. İstanbul: Milliyet Yayınları, 1992.
- Bongers, Linda. “Behind the Smoke Screen The Rise of Kurdish Rojava From the Syrian Ruins”. (Master’s thesis for the Master Islamic Studies, Faculty of Philosophy, Theology and Religious Studies at Radboud University Nijmegen, 2017).
- Borah, Ankitai. “Syria-Russia Relations During the Syrian Crisis”. *Imperial Journal of Interdisciplinary Research (IJIR)*. c. 3, s. 4, (2017): ss. 885-892.
- Bozbuğa, Rasim. “Suriye Kürtlerinin Fotoğrafı”. *Küçük Ortadoğu Suriye: İç Çatışmadan Orta Doğu İç Savaşına Giden Yolun İlk Durağı mı?* der. Ümit Özdağ. Ankara: Kripto Yayınları, 2012.
- Bölme, Selin M., Ufuk Ulutaş. “Suriye’de Aktörler: Rejim, Muhalefet, Dini Yapı ve Medya”, *SETA*, No:3. Şubat 2012
- Bölme, Selin. M. Hoybun Örgütü: Kürt Milliyetçiliğinde Yeni Bir Evre. *International Journal of Kurdish Studies*, c.1. s. 2. (2015): ss. 35-55.

- Brandon, James. "The PKK and Syria's Kurds". *Terrorism Monitor*. c. 5, s. 3 (2007) <https://jamestown.org/program/the-pkk-and-syrias-kurds/> [Erişim Tarihi: 16.06.2017].
- Bruinessen, Van Bruinessen. *Ağa, Şeyh, Devlet*. 6. bs. çev. Banu Yalkut. İstanbul: İletişim Yayınları, 2010.
- Buzpınar, Tufan Ş. "Suriye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. c. 37. Ankara: TDV Yayınları, 2009: ss.550-555.
- Cale, Salih. "Is Tel Abyad a Turning Point For Syria's Kurds?". 16.06.2015. <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-33146515>. [Erişim Tarihi: 22.12.2018].
- Carnegie Middle East Center. "The Kurdish Democratic Union Party". 01.03.2012. <http://carnegie-mec.org/diwan/48526?lang=en>. [Erişim Tarihi: 17.11.2018].
- Cemal, Hasan. *Kürtler*. 10. bs. İstanbul: Doğan Kitap, 2003.
- Clawson, Patick. "U.S. Policy and the PYD". *Syrian Kurds as a U.S. Ally Cooperation & Complications*. ed. Patick Clawson. Washington: Washington Institute for Near East Policy, 2016.
- Cleveland, William. *Modern Ortadoğu Tarihi*. 2. bs. çev. Mehmet Harmancı. İstanbul: Agora Kitaplığı, 2008.
- CNN Türk "PYD Heyeti İtalya'da Rojava İçin Destek Arayışında". 24.06.2015. <http://www.cnnturk.com/dunya/pyd-heyeti-italyada-rojava-icin-destek-arayisinda>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].
- Cumhuriyet Gazetesi. "Dohuk'ta ABD ile PYD Arasında Gizli Zirve". 17.10.2014. http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/dunya/131667/Dohuk_ta_ABD_ile_PYD_arasinda_gizli_zirve.html#. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].
- Cuthbert, Amanda. The Kurds. *Meed Arab Report*. 14 February 1979.
- Çay, Abdülhaluk M. *Her yönüyle Kürt dosyası*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1993.
- Dahlman, Cari. The Political Geography of Kurdistan. *Eurasian Geography and Economics*. c. 43, s. 4. (2002): ss. 271-299.
- De Craemer, Simon. "Strange Comrades: Non-Jihadist Foreign Fighters in Iraq & Syria". *Gent Universitesi*. Rapor No: 01004682. https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/352/696/RUG01002352696_2017_0001_AC.pdf. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].
- Diken İnternet Gazetesi. "YPG'nin Batılı Sosyalist Savaşçıları: 21'inci Yüzyılın İlk Devrimini Koruyoruz". 17.09.2016. <http://www.diken.com.tr/ypgnin-batili-sosyalist-savascilari-21inci-yuzyilin-ilk-devrimini-koruyoruz/> . [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

- Dündar, Lale. Türkiye-Suriye İlişkilerindeki Dönüşümün Haber Diline etkisi/The Effect of Transformation in Turkey-Syrian Relations on News Discourse. **Gazi Akademik Bakış Dergisi**. c. 9, s.18, (2016): ss. 209-234.
- Deutsche Welle Gazetesi. “Rusya’dan Suriye’deki Kürtlere Eleştiri”. 18.03.2016. <https://www.dw.com/tr/rusyadan-suriyedeki-kürtlere-elestiri/a-19126173>. [Erişim Tarihi:23.12.2018].
- Eliçin, Işın. “Üç Aylığına YPG’ye Katılan Avustralyalı Sendikacı Müebbet Mahkûm olabilir”. **Medyascope TV**, 15.10.2017. <https://medyascope.tv/2017/10/15/uc-ayligina-ypgye-katilan-avustralyalı-sendikaci-muebbete-mahkum-olabilir/> [Erişim Tarihi: 03.01.2019].
- Enerji Enstitüsü. “ABD’den PYD’ye Petrol Kıyağı”. 07.06.2016. <http://enerjiensitüsü.com/2016/06/07/abdden-pydye-petrol-kiyagi/>. [Erişim Tarihi:21.12.2018].
- Erkmen, Serhat. Türkiye ve Suriyeli Kürtler: Güven Bunalımı, Tıkanmışlık ve Bir Arada Yaşama. **ORSAM**. c. 4. s. 47. (2012).
- _____. Suriye’de Kürt Hareketleri. **ORSAM**. Rapor no:127.7. (2012).
- _____. “Suriye’nin Kuzeyindeki Çatışmalar ve Olası Etkileri”. **ORSAM**. Rapor No: 164. Ağustos 2013.
- Ersever, Ahmet Cem. **Kürtler, PKK ve Abdullah Öcalan**. İstanbul: Ocak Yayınları, 1998.
- Erşen, Emre. “Türk-Rus İlişkilerinde Normalleşme ve Fırat Kalkanı”. **ORSAM Ortadoğu Analiz**. c. 8. s. 77. Kasım (2016).
- Evrensel Gazetesi. “Rimêlan’daki Kurucu Meclis Toplantısında 'Rojava ve Kuzey Suriye Federasyonu' Kabul Edildi”. 17.03.2016. <https://www.evrensel.net/haber/275179/rimelandaki-kurucu-meclis-toplantısında-rojava-ve-kuzey-suriye-federasyonu-kabul-edildi>. [Erişim Tarihi: 23.12.2018].
- Federici, Vittoria. “The Rise of Rojava: Kurdish Autonomy in the Syrian Conflict”. **SAIS Review of International Affairs**. c. 35. s. 2. (Summer-Fall 2015): ss. 81-90.
- Fırat, Melek, Ömer Kürkçüoğlu. “Arap Devletleriyle İlişkiler: Irak ve Suriye’yle Sorunlu İlişkiler”. **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**. Cilt I. ed. Baskın Oran. İstanbul: İletişim Yayınları, 2001: ss. 124-148.
- Frantzman ,Seth. “ What Kurdistan’s anti-ISIS Foreign Fighters Think of All the Attention”. **The National Interest**. 23.08.2016. <https://nationalinterest.org/feature/what-kurdistan-anti-isis-foreign-fighters-think-all-the-17446>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

- Fuccaro, Nelida. "Manda Yönetimi Suriye'sinde Kürtler ve Kürt Milliyetçiliği: Siyaset, Kültür ve Kimlik". *Kürt Milliyetçiliğinin Kökenleri*. çev. Fahriye Adsay, Ümit Aydoğmuş, Sema Kılıç. ed. Abbas Vali. İstanbul: Avesta Yayınları, 2005: ss. 231-260.
- Gambill, Gary C. "The Kurdish Reawakening in Syria". *Middle East Intelligence Bulletin*. c. 6, s. 4. (2004): ss. 1-8.
- Gazete Duvar. "Norveç'te Rojava Temsilciliği Açıldı". 26.11.2016.
<https://www.gazeteduvar.com.tr/dunya/2016/11/26/norvece-rojava-temsilciligi-acildi/>. [Erişim Tarihi:23.12.2018].
- Gerçek Gazetesi. "Rojava'yı Çözmek İçin Üçüncü Tur". 23.09.2015.
<https://gercekgazetesi.net/ulusal-sorun/rojavayi-cozmek-icin-ucuncu-tur>. [Erişim Tarihi: 22.12.2018].
- George, Alan. *Syria. Neither Bread nor Freedom*. London: Zed Books, 2003.
- Ghadry, Farid N. "Syrian Reform: What Lies Beneath". *Middle East Quarterly*. c. 12, s. 1. (Kış 2005).
<http://www.meforum.org/article/683>. [Erişim Tarihi: 5.11.2018].
- Gökalp, Ziya. *Kürt Aşiretleri Hakkında İctimai Tetkikler*. İstanbul: Toker Yayınları, 2007.
- Grove, Thomas, Ben Kesling. "Russia Pursues Ties With Kurds to Keep Foothold in Region". *The Wall Street Journal*. 21.04.2016.
<https://www.wsj.com/articles/russia-pursues-ties-with-kurds-to-keep-foothold-in-region-1461239887>. [Erişim Tarihi:07.01.2019].
- Gunter, Michael M. *Historical Dictionary of the Kurds*. 2. bs. Toronto: Scarecrow Press, 2010.
- Güneş, Cengiz, Robert Lowe. "The Impact of the Syrian War on Kurdish Politics Across the Middle East". *Middle East and North Africa Programme*. July 2015.
- Gürson, Poyraz. *Suriye*. Ankara: Atılım Üniversitesi Yayınları, 2010.
- Habertürk Gazetesi. "Kadın YPJ Komutanı Üniformasıyla İtalya Parlamentosu'nda". 23.06.2015.
<http://www.haberturk.com/dunya/haber/1094497-kadin-ypj-komutani-uniformasiyla-italya-parlamentosunda>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].
- _____. "Fransa, BM'yi Afrin'i Görüşmeye Çağırıldı!". 21.01.2018.
<https://www.haberturk.com/son-dakika-fransa-bm-yi-afrin-i-gorusmeye-cagirdi-1805430>. [Erişim Tarihi: 09.01.2019].
- _____. "Rusya, Suriye'de Kimyasal Silah Soruşturma Tasarısını Veto Etti". 10.04.2018.
<https://www.haberturk.com/son-dakika-rusya-suriye-de-kimyasal-silah-sorusturma-tasarisini-veto-etti-1914384>. [Erişim Tarihi: 08.01.2019].

- _____. “ABD'den Suriye'nin Kuzeyine Yeni Üsler ve Radar Sistemi”
13.09.2018.
<https://www.haberturk.com/abd-den-suriye-nin-kuzeyine-yeni-usler-ve-radar-sistemi-2140492#>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].
- Halhalli, Bekir. “Suriye’de Kürt Siyasi Partiler Üzerine Genel Bir Değerlendirme”.
International Journal of Kurdish Studies, c. 3, s. 1, (2017): ss. 43-60.
- Hammer, Joseph V. *Büyük Osmanlı Tarihi VIII*. çev. Mümin Çevik, Erol Kılıç.
İstanbul: Üçdal Neşriyat, 1993.
- Hassanpour, Amir. *Nationalism and Language in Kurdistan 1918-1985*. San
Francisco: Mellen Research University Press, 1992.
- Hevian, Rodi. “The Resurrection of Syrian Kurdish Politics”, *Middle East Review of
International Affairs*, c. 17, s. 3 (2013): ss. 45-56.
- Hinnebusch, Raymond A. *Syria: Revolution From Above*. London: Routledge Press,
2005.
- _____. “Globalization and Generational Change: Syrian Foreign Policy
Between Regional Conflict and European Partnership”. *Analyzing Middle East
Foreign Policies and the Relationship With Europe*. ed. Gerd Nonneman.
New York: Routledge Press, 2005.
- Hitti, Philip K. *Syria a Short History*. New York: Macmillan Press, 1959.
- Human Rights Watch. *Syria: The Silenced Kurds*. c. 8, s. 4-E. (1996): ss. 1-38.
- Hürriyet Gazetesi. “İşte Sabrımızı Taşıran Nedenler”. 08.10.1998.
<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/iste-sabrimizi-tasiran-nedenler-39041814>.
[Erişim Tarihi: 12.12.2018].
- _____. “Terör Örgütü PYD, İsveç'te Temsilcilik Açtı”. 18.04.2016,
<http://www.hurriyet.com.tr/teror-orgutu-pyd-isvecte-temsilcilik-acti-40090324>.
[Erişim Tarihi: 21.12.2018].
- _____. “PYD, Berlin’de Temsilcilik Açtı”. Hürriyet Gazetesi. 09.05.2016.
<http://www.hurriyet.com.tr/pyd-berlinde-temsilcilik-acti-40101059>. [Erişim
Tarihi: 21.12.2018].
- _____. “Kamışlı’da Suriye Askerleri ile YPG Arasında Çatışma Sürüyor”.
22.04.2016.
[http://www.hurriyet.com.tr/dunya/kamislida-suriye-askerleri-ile-ypg-
arasinda-catisma-suruyor-40092836](http://www.hurriyet.com.tr/dunya/kamislida-suriye-askerleri-ile-ypg-arasinda-catisma-suruyor-40092836). [Erişim Tarihi:23.12.2018].
- _____. “Dünya Ülkeleri Cerablus Operasyonuna Ne Dedi?”. 24.08.2016.
[http://www.hurriyet.com.tr/dunya/dunya-ulkeleri-cerablus-operasyonuna-ne-
dedi-40207222](http://www.hurriyet.com.tr/dunya/dunya-ulkeleri-cerablus-operasyonuna-ne-dedi-40207222). [Erişim Tarihi: 09.01.2019].

- _____. “PYD Benelüks Temsilciliği Açtı”. 09.09.2016.
<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/pyd-beneluks-temsilciligi-acti-40220770>.
[Erişim Tarihi:23.12.2018].
- _____. “ “ABD'den 'Fırat Kalkanı' Açıklaması”. 09.09.2016.
<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/abdden-firat-kalkani-aciklamasi-40219876>.
[Erişim Tarihi: 09.01.2019].
- _____. “Brüksel’de PYD Kongresi”. 24.09.2016.
<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/brukselde-pyd-kongresi-40230876>. [Erişim Tarihi:23.12.2018].
- _____. “ABD'den Kritik 'PYD' Açıklaması”. 06.10.2016.
<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/abdden-kritik-pyd-aciklamasi-40240852>.
[Erişim Tarihi: 04.01.2019].
- _____. “Rusya Afrin Harekâtı için ABD'yi Suçladı”. 21.01.2018.
<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/rusya-afrin-harekati-icin-abdyi-sucladi-40716940>. [Erişim Tarihi: 09.01.2019].
- _____. “Afrin Operasyonu ile İlgili İngiltere'den İlk Tepki Geldi”. 22.01.2018.
<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/afrin-operasyonu-ile-ilgili-ingiltereden-ilk-tepki-geldi-40718196>. [Erişim Tarihi: 09.01.2019].
- _____. “Suriye Petrolünün Yüzde 70'i PKK'nın Elinde?”. 09.02.2018.
<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/suriye-petrolunun-yuzde-70i-pkknin-elinde-40736870>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].
- _____. “Haseke’de Rejim ve YPG Çatıştı”. 08.09.2018.
<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/hasekede-rejim-ve-ypg-catisti-40950650>.
[Erişim tarihi: 23.12.2018].
- _____. “Dağlıca'daki Hain ABD'lilerle Ortak Operasyon Yönetecek”.
31.10.2018.
<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/104-askerin-katili-ypgnin-2-numarasi-oldu-41003530>. [Erişim Tarihi: 15.12.2018].
- Hurriyet Daily News. “PYD Not Terrorist Under US Law, Turkey Should Provide Them Support: Washington”. 21.10.2014.
<http://www.hurriyetdailynews.com/pyd-not-terrorist-under-us-law-turkey-should-provide-them-support-washington-73259>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].
- International Crisis Group (ICG). “Syria’s Kurds: A Struggle Within a Struggle”.
22.01.2013.
<https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/eastern-mediterranean/syria/syria-s-kurds-struggle-within-struggle>. [Erişim Tarihi: 22.07.2016].

- _____. “Flight of Icarus? The PYD’s Precarious Rise in Syria”. 08.05.2014.
<https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/eastern-mediterranean/syria/flight-icarus-pyd-s-precarius-rise-syria>. [Erişim Tarihi: 12.06.2017].
- _____. “The PKK’s Fateful Choice in Northern Syria”. International Crisis Group (ICG). 04.05.2017.
<https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/eastern-mediterranean/syria/176-pkk-s-fateful-choice-northern-syria>. [Erişim Tarihi:19.12.2018].
- Ismay, John. “US Says 2,000 Troops Are in Syria, a Fourfold Increase” **New York Times**. 06.12.2017.
<https://www.nytimes.com/2017/12/06/world/middleeast/us-troops-syria.html>. [Erişim Tarihi:03.01.2019].
- İçişleri Bakanlığı. **PKK/KCK Terör Örgütünün Suriye Kolu PYD-YPG**. Ankara, 2017.
- İmset, İsmet. **PKK: Ayrılıkçı Şiddetin 20 Yılı (1973-1992)**. Ankara: Turkish Daily News Yayınları, 1993.
- Itani, Faysal, Nate Rosenblatt. “US Policy in Syria: A Seven-Year Reckoning”, **Atlantic Council**. September 2018.
<https://www.atlanticcouncil.org/publications/issue-briefs/us-policy-in-syria-a-seven-year-reckoning>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].
- Jwaideh, Wadie. **Kürt Milliyetçiliğinin Tarihi, Kökenleri ve Gelişimi**. 8. bs. çev. İsmail Çekem, Alper Duman. İstanbul: İletişim Yayınları, 2014.
- Karar Gazetesi. “Salih Müslim Elysee Sarayı’nda”. 10.05.2017
<http://www.karar.com/dunya-haberleri/salih-muslim-elysee-sarayinda-475669#>. [Erişim Tarihi:23.12.2018].
- Kasapoğlu, Can, Sinan Ülgen. “Fırat Kalkanı Harekâtı ve El-Bab operasyonu: Stratejik bir Değerlendirme”. **EDAM Dış Politika ve Güvenlik Kâğıtları Serisi**. (Ocak 2017): s. 3.
- Kaya, Erdem ve Bekir Ünal. “Suriye’nin Kuzeyindeki PYD Yapılanması ve Türkiye”. **Orta Doğu’da Değişim ve Türkiye**. ed. Atilla Sandıklı, Erdem Kaya. İstanbul: Bilgesam Yayınları, (2014): ss. 277-299.
- Kaya, Osman. **Türkiye’de Etnik Terör, Tarihi, Yapısı, İdeolojisi, Stratejileri ve Karşı Mücadele**. Ankara: A Kitap, 2013.
- Kayyali, Sara. “Chemical Weapons Resurface in Syria” **Human Rights Watch**. 03.02.2018.
<https://www.hrw.org/news/2018/02/03/chemical-weapons-resurface-syria>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

Khalaf, Rana. "Governing Rojava Layers of Legitimacy in Syria". **Chatham House The Royal Institute of International Affairs**. 08.12.2016.
<https://www.chathamhouse.org/publication/governing-rojava-layers-legitimacy-syria>. [Erişim Tarihi: 03.02.2017].

Klein, Janet. **The Margins of Empire: Kurdish Militias in the Ottoman Tribal Zon**. Stanford: Stanford University Press, 2011.

Khoury, Philip Shukry. **Syria and the French Mandate: The Politics of Arab Nationalism, 1920-1945**. New Jersey: Princeton University Press, 1989.

Knapp Michael, Anja Flach, Ercan Ayboğa. **Revolution in Rojava Democratic Autonomy and Women's Liberation in Syrian Kurdistan**. Londra: Pluto Press, 2016.

KNC Geneva-Berlin. "PYD Elections in Syrian Kurdistan Illegitimate". 16.10.2017.
<http://knc-geneva.org/?p=1778&lang=en>. [Erişim Tarihi: 18.12.2018].

Kozhanov, Nikolay. "Russian Policy Across the Middle East Motivations and Methods". **Chatham House**. Research Paper. February 2018.

Köni, Hasan. "Su Sorununun Siyasal Boyutları". **Ortadoğu Ülkelerinde Su Sorunu**. ed. Neşet Akmandor, Hüseyin Pazarcı ve Hasan Köni. Ankara: Nural Matbaası, 1994: ss. 55-71.

Kreutz, Andrej. **Russia in the Middle East: Friend Or Foe?**. London: Praeger Security, 2007.

McDowall, David. **Modern Kürt Tarihi**. çev. Neşenur Domaniç. İstanbul: Doruk Yayımcılık, 2004.

McQuinn, Jason. "Rojava Dispatch Five: The YPG/YPJ; Militias That Grow Hope". 30.10.2015.
<http://modernslavery.calpress.org/?p=935>. [Erişim Tarihi: 18.11.2018].

Mezzofiore, Gianluca, Tamara Qiblawi, Angela Dewan. "Foreign Fighters in Syria Turn Their Weapons on Turkey". **CNN**. 24.01.2018.
<https://edition.cnn.com/2018/01/24/middleeast/turkey-syria-foreign-fighters-kurds-intl/index.html>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

Milli Güvenlik Kurulu. "26 Mayıs 2016 Tarihli Toplantı". 26.05.2016.
<http://www.mgk.gov.tr/index.php/26-mayis-2016-tarihli-toplanti>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

_____. "28.09.2016 Tarihli Basın Bildirisi".
<http://www.mgk.gov.tr/index.php/28-eylul-2016-tarihli-toplanti>. [Erişim Tarihi: 09.01.2019].

Milliyet Gazetesi. "YPG ve ÖSO 'Ortak Eylem Merkezi Oluşturdu". 10.09.2014.
<http://www.milliyet.com.tr/ypg-ve-oso-ortak-eylem-merkezi-dunya/detay/1938481/default.htm>. [Erişim Tarihi: 19.12.2018].

- _____. “700 km'lik Sınır Hattı YPG'nin Eline Geçti”. 08.03.2016.
<http://www.milliyet.com.tr/700-km-lik-sinir-hatti-ypg-nin/dunya/detay/2206180/default.htm>. [Erişim Tarihi:23.12.2018].
- _____. “Çavuşoğlu'ndan İsveç'e PYD Tepkisi”. 28.04.2016.
<http://www.milliyet.com.tr/cavusoglu-ndan-isvec-e-pyd-tepkisi/siyaset/detay/2235658/default.htm>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].
- _____. “Suriye’den Gönderilen Keskin Nişancı Kadın Terörist Yakalandı”. 19.05.2016.
<http://www.milliyet.com.tr/suriye-den-gonderilen-keskin-gundem-2248274/> [Erişim Tarihi: 15.12.2018].
- _____. “PYD İçindeki Bu Teröristlere Dikkat!”. 31.05.2016.
<http://www.milliyet.com.tr/pyd-icindeki-bu-teroristlere-gundem-2254557/>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].
- _____. “Fransa, Kuzey Suriye’ye Özel Kuvvet Gönderdi”. 10.06.2016.
<http://www.milliyet.com.tr/fransa-kuzey-suriye-ye-ozel-dunya-2260012/>. [Erişim Tarihi:23.12.2018].
- _____. “Cerablus’a Fırat Kalkanı”. 25.08.2016.
<http://www.milliyet.com.tr/cerablus-a-firat-kalkani-gundem-2300611/>. [Erişim Tarihi: 09.01.2019].
- _____. “YPG'ye Katılan Joanna Palani İçin Karar Çıktı”. 21.12.2016.
<http://www.milliyet.com.tr/ypg-ye-katilan-joanna-palani-icin-dunya-2365552/>. [Erişim Tarihi:03.01.2019].
- _____. “Pentagon'dan "PYD/PKK'ya Zırhlı Araç" İtirafı”. 02.02.2017.
<http://www.milliyet.com.tr/pentagon-dan-pyd-pkk-ya-zirhli-dunya-2389119/>. [Erişim Tarihi:04.01.2019].
- _____. “Amerika-Rusya PYD ile Kol Kola”. 25.03.2017.
<http://www.milliyet.com.tr/amerika-rusya-pyd-ile-kol-kola-gundem-2420030/>. [Erişim Tarihi:04.01.2019].
- _____. “Fırat Kalkanı Harekâtının 216 Günlük Bilançosu”. 30.03.2017.
<http://www.milliyet.com.tr/firat-kalkani-harekatinin-216-gundem-2423279/>. [Erişim Tarihi: 09.01.2019].
- _____. “Son dakika: Bölgeden Gelen Fotoğraflarda Şok Detay! İlki Gerçekleşti”. 12.05.2017.
<http://www.milliyet.com.tr/son-dakika-ilki-tamamlandi--gundem-2449013/>. [Erişim Tarihi:04.01.2019].
- _____. “Bu Fotoğraf Kamışlı'da Çekildi! Skandal Görüntü”. 14.06.2017.
<http://www.milliyet.com.tr/skandal-bu-fotograf-kamisli-da-gundem-2468182/>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

- _____. “Seri Numaraları Siliniyor”.21.06.2017.
<http://www.milliyet.com.tr/seri-numaralari-siliniyor--gundem-2472008/>.
[Erişim Tarihi: 03.01.2019].
- _____. “ABD'den PYD Açıklaması! 'Zorunluluktan Kaynaklanan Geçici Bir Durum”. 28.06.2017.
<http://www.milliyet.com.tr/burksel-de-kritik-zirve-basladi--siyaset-2475965/>.
[Erişim Tarihi:04.01.2019].
- _____. “Japonya Vatandaşı Terör Örgütü YPG'ye Katıldı”.21.07.2017.
<http://www.milliyet.com.tr/japonya-vatandasi-terror-orgutu-gundem-2472144/>.
[Erişim Tarihi: 03.01.2019].
- _____. “Son dakika... Pentagon'dan YPG'ye Verilen Silahlarla İlgili Flaş Açıklama”. 01.02.2018.
<http://www.milliyet.com.tr/son-dakika-pentagon-dan-flas-dunya-2602146/>.
[Erişim Tarihi:04.01.2019].
- _____. “Esed, Tutuklu 700 PYD/PKK'lı Teröristi Serbest Bıraktı!”.
17.02.2018.
<http://www.milliyet.com.tr/esed-tutuklu-700-pyd-pkk-li-dunya-2611985/>
[Erişim Tarihi: 17.11.2018].
- _____. “ABD'den Afrin Harekâtına İlk Yorum”. 20.02.2018.
<http://www.milliyet.com.tr/abd-den-afrin-harekatina-ilk-yorum-dunya-2594645/>. [Erişim Tarihi: 09.01.2019].
- _____. Esad’dan YPG ile 12 Maddelik Anlaşma”. 29.07.2018.
<http://www.milliyet.com.tr/esad-dan-ypg-ile-12-maddelik-dunya-2714990/>. [Erişim Tarihi:23.12.2018].
- Minority Rights Group (2018). Syria. 03.09.2018.
<https://minorityrights.org/minorities/kurds-5/>
- Minorsky, Vladimir, Thomas Bois, Mac Kenzie. **Kürtler ve Kürdistan**. 2. bs. çev. Kamuran Fıratlı. İstanbul: Doz Yayınları, 1996.
- Moberg, M. J. "Nation-Building in Rojava: Participatory Democracy Amidst the Syrian Civil War". *Пути к миру и безопасности*. c. 2. (2016). ss. 15-36.
- Murphy, Richard W. “Why Wahington Didn’t Intervene in Syria’s Last Time Comparing 1982 to 2012”. **Foreign Affairs**. (March 2012).
- Nazdar, Mustafa. “The Kurds in Syria”. **People Without a Country the Kurds and Kurdistan**. çev. M.Pallis. ed. Gerard Chaliand. London: Zed Books, 1980.
- New York Times. “Text: Obama’s Speech in Cairo”. 4.6.2009.
<https://www.nytimes.com/2009/06/04/us/politics/04obama.text.html>. [Erişim Tarihi: 02..1.2019].

- _____. "Obama Administration Considers Arming Syrian Kurds Against ISIS". 21.09.2016.
<https://www.nytimes.com/2016/09/22/world/middleeast/obama-syria-kurds-isis-turkey-military-commandos.html>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].
- NTV. "Rus Askeri Menbiç'te YPG Arması Taktı". 10.03.2017.
<https://www.ntv.com.tr/dunya/rus-askeri-menbicte-ypg-armasi-takti,jNDY9X5uOUeNzp2Yi-G0jw>. [Erişim Tarihi:07.01.2019].
- _____. "Rus Komutan YPG Sözcüsüyle Basın Toplantısı Yaptı".04.12.2017.
<https://www.ntv.com.tr/dunya/rus-komutan-ypg-sozcusuyle-basin-toplantisi-yapti,m5WxIFw5fEOQFRJOQvVI9A>. [Erişim Tarihi:07.01.2019].
- _____. "Suriye'deki Enerji Kaynaklarının Ne Kadarı PYD'nin Elinde?". 09.02.2018.
<https://www.ntv.com.tr/dunya/suriyedeki-enerji-kaynaklarinin-ne-kadari-pydnin-elinde,YeFYqGOsp0-IE7YcMcWCdA>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].
- Oda TV. "ABD'nin Eyaleti "Rojava"ya Bayrak Böyle Çekildi". 18.09.2016.
<https://odatv.com/abdnin-eyaleti-rojavaya-bayrak-boyle-cekildi-1809161200.html>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].
- Oktav, Özden Zeynep. "Water Dispute and Kurdish Separatism in Turkish-Syrian Relations". *The Turkish Yearbook*. s. 34. (2003): ss. 91-117.
- Okur, Mehmet Akif. "Emperyalizmin Orta Doğu Tecrübesinden Bir Kesit: Suriye'de Fransız Mandası". *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*. c. 4 s. 8. (2009): ss. 137-156.
- Orhan, Oytun. "Zeytin Dalı Harekâtı Sonrası Afrin". Zeytin Dalı Harekâtı. **ORSAM**. (2018): ss. 19-22.
- Ortaylı, İlber. "19. Yüzyıl Sonunda Suriye ve Lübnan Üzerinde Bazı Notlar". *Osmanlı Araştırmaları Dergisi XXIV*. (1984): ss. 89-113.
- Orton, Kyle. "The Forgotten Foreign Fighters: The PKK in Syria". *The Henry Jackson Society*. 2017.
<http://henryjacksonsociety.org/wp-content/uploads/2017/08/3053-PYD-Foreign-Fighter-Project-1.pdf>. [Erişim Tarihi: 01.02.2018].
- Öcalan, Abdullah. *Bir Halkı Savunmak*. İstanbul: Çetin Yayınları, 2004.
- _____. *Demokratik Kurtuluş ve Özgür Yaşamı İnş*. Almanya: Mezopotamya Yayınları, 2015.
- Özcan, Nihat Ali. *PKK (Kürdistan İşçi Partisi), Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi*. ASAM Yayınları: Ankara, 1999.
- Özçelik, Necdet, Can Acun. "Terörle Mücadelede Yeni Safha: Zeytin Dalı Harekâtı". *SETA Vakfı*. 2018.

Özdağ Ümit. *Türkiye, Kuzey Irak ve PKK-Bir Gayri Nizami Savaşın Anatomisi*. Ankara: ASAM Yayınları, 1999.

Özer, Verda. “We Really Can’t Succeed Against ISIL Without Turkey: U.S”. *Hurriyet Daily News*. 15.08.2015.

<http://www.hurriyetaailynews.com/we-really-cant-succeed-against-isil-without-turkey-us.aspx?PageID=238&NID>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

Özkaya, Abdi Noyan. ”Suriye Kürtleri: Siyasi Etkisizlik ve Suriye Devleti’nin Politikaları”. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, s. 08, (2016): ss. 90-116.

Patin, Nathan. “The Other Foreign Fighters, An Open-Source Investigation Into American Volunteers Fighting the Islamic State in Iraq and Syria”, *Bellingcat Report*.

<https://www.bellingcat.com/wp-content/uploads/2015/08/The-Other-Foreign-Fighters.pdf>. [Erişim Tarihi:12.03.2017].

Perry, Tom. “Syrian Kurds Now Say They Now Control Territory the Size of Qatar and Kuwait Combined”. *Reuters*. 14.08.2015.

<http://www.businessinsider.com/syrian-kurds-now-say-they-now-control-territory-the-size-of-qatar-and-kuwait-combined-2015-8?IR=T>. [Erişim Tarihi: 21.06.2016].

Phillips, David L. *The Kurdish Spring: A New Map of the Middle East*. London: Routledge Yayınları, 2005.

Pipes, Daniel. *Greater Syria: The History of an Ambition*. London: Oxford University Press, 1990.

PKK/KCK 10. Kongre Belgeleri.

<https://docs.google.com/file/d/0B4HO5r4WOpdzOXV2Qk1SQm53S00/edit>. [Erişim Tarihi: 02.06.2016].

Polat, Elif Çalışkan. *PKK Terör Örgütüne Dış Destek: Dönemsel Çerçeve ve Analizler*. İstanbul: Çatı Kitapları, 2013.

Pollock, David. “Making Rojava More Like the KRG”. *Syrian Kurds as a U.S. Ally Cooperation & Complications*. ed. Patick Clawson. Washington: Washington Institute for Near East Policy, 2016: ss. 1-12.

Radikal Gazetesi. “PYD: Rusya Çözümünden Yana, Putin’in Esad’la Görüşmesi Normal”. 22.10.2015.

<http://www.radikal.com.tr/dunya/pyd-rusya-cozumden-yana-putinin-esadla-gorusmesi-normal-1457064/>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

Rogin, Josh, Eli Lake. “U.S. Airdrop in Syria Ends Up Arming the Kurds”.

Bloomberg. 15.10.2015.

<https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2015-10-15/u-s-airdrop-in-syria-ends-up-arming-the-kurds>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

Rudaw. “PETROL - Rojava’ya Aylık 10 Milyon Dolar”. 21.09.2015.

<http://www.rudaw.net/turkish/business/21092015>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

- _____. "Skirmishes Between Opposition and PYD Supporters in Qamishli". 3.12.2016. <http://www.rudaw.net/english/middleeast/syria/02122016>. [Erişim Tarihi: 18.12.2018].
- _____. "KNC Rep Chosen to Lead Kurdish Delegation at Geneva Talks For Syria". 12.02.2017. <http://www.rudaw.net/english/middleeast/syria/120220172>. [Erişim Tarihi: 18.12.2018].
- Sabah Gazetesi. "Rusya'nın Ankara Büyükelçisi: PKK Terör Örgütü Değildir". 18.10.2015. <https://www.sabah.com.tr/dunya/2015/10/18/rusyanin-ankara-buyukelcisi-pkk-teror-orgutu-degildir>. [Erişim Tarihi: 07.01.2019].
- _____. "PYD'nin Fırat'ın Batısı İçin Beklediğı Rus Desteğı Geldi". 01.02.2016. <https://www.sabah.com.tr/aktuel/2016/02/01/pydnin-firatin-batisi-icin-bekledigi-rus-destegi-geldi>. [Erişim Tarihi:07.01.2019].
- _____. "Terör Örgütü PYD'nin Alçak Planı". 17.03.2016. <https://www.sabah.com.tr/gundem/2016/03/17/teror-orgutu-pydnin-alcak-planı>. [Erişim Tarihi:22.12.2018].
- _____. "Pentagon, Terör Örgütü PYD/PKK için 550 Milyon Dolar Bütçe ayırdı". 12.02.2018. <https://www.sabah.com.tr/gundem/2018/02/13/son-dakika-abdden-teror-butcesi>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].
- Sander, Oral. **Siyasi Tarih (1918-1994)**. 9.bs. Ankara: İmge Yayınevi, 2001.
- Sandıklı, Atilla, Ali Semin, Bekir Ünal. "Irak ve Suriye'deki Gelişmelerin Türkiye'ye Etkileri". **Bilgesam Yayınları**. Rapor No: 65. Nisan 2015.
- Sarınay, Yusuf. "Hoybun Cemiyeti ve Türkiye'ye Karşı Faaliyetleri". Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi. c. 40. (1998): ss. 206-244. <http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-40/hoybun-cemiyeti-veturkiyeye-karsi-faaliyetleri>.
- Sari, Ghadi. "Kurdish Self-Governance in Syria: Survival and Ambition". **Chatham House the Royal Institute of International Affairs**. September 2016. <https://www.chathamhouse.org/publication/kurdish-self-governance-syria-survival-and-ambition>. [Erişim Tarihi: 03.02.2017].
- Schmidinger, Thomas. **Suriye Kürdistanı'nda Savaş ve Devrim**. 2. bs. çev. Sevinç Altınçekiç. İstanbul: Yordam Yayınları, 2015.
- SDE Analiz. "KCK Örgütlenme Modeli ve Amacı". Temmuz 2011.
- Self Andrew, Jared Ferris. "Dead Men Tell No Lies: Using Killed In Action Data to Expose the PKK's Regional Shell Game". **Defence Against Terrorism Review (DATR)**. s. 8. (2016): ss. 9-35.

- Selvi, Abdülkadir. “Rusya ile PYD’nin Yeni İttifakı”. *Yeni Şafak Gazetesi*. 16.12.2015.
<https://www.yenisafak.com/yazarlar/abdulkadirsarvi/rusya-ile-pydunin-yeni-ittifaki-2023622>. [Erişim Tarihi:07.01.2019].
- _____. “Türkiye-ABD Dugümü PYD-YPG’ye Verilen Silahlar”. *Hürriyet Gazetesi*. 25.08.2017.
<http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/abdulkadir-sarvi/turkiye-abd-dugumu-pyd-ypg-ye-verilen-silahlar-40560804>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].
- Sheikhmous, Omar. “Difficult Options Facing the Kurds in Syria”.
<http://www.iraqstudies.com/syria2.pdf>. [Erişim Tarihi: 13.12.2018].
- Soner, Bayram Ali, Ömer Aslan, Hakan Kıyıcı. “*PKK’nın Bölgesel Terör Ağı Yapılanması*”. Polis Akademisi Yayınları, Rapor No: 9, Haziran 2017, Ankara.
- Soylu, Ragıp. “Archives, Testimonies Confirm PYD/YPG’s Organic Link With PKK Terror Organisation”. *Daily Sabah*. 20 February 2016.
<https://www.dailysabah.com/war-on-terror/2016/02/20/archives-testimonies-confirm-pydypgs-organic-link-with-pkk-terror-organization>. [Erişim Tarihi: 12.02.2018].
- Specia, Megan. “Foreign Fighters Back Kurdish Militia in Syria in Fight Against Turkey “. *New York Times*. 27.01.2018.
<https://www.nytimes.com/2018/01/27/world/middleeast/foreign-fighters-kurdish-militia-syria.html>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].
- Sputnik News. “PYD, Rusya’nın Yaklaşımını ABD’ye Göre Daha Samimi Buluyor”. 06.11.2015.
<https://tr.sputniknews.com/turkiye/201511061018860130-pyd-rusya-abd-samimi/>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].
- _____. “Assad Believes Kurds Have Little Interest in the Break up of Syria”. 30.03.2016.
<https://sputniknews.com/middleeast/201603301037198837-assad-syria-federalization/>. [Erişim Tarihi: 23.12.2018].
- _____. “Türkiye’nin Yeni Komşusu: Rojava ve Kuzey Suriye Demokrat Federal Sistemi”. 18.03.2016.
<https://tr.sputniknews.com/ortadogu/201603181021571758-suriye-turkiye-rojava-kuzey-suriye-federasyon/>. [Erişim Tarihi: 23.12.2018].
- _____. “Haseke’de Şiddetli Çatışmalar: Suriye Ordusu İlk Kez YPG’yi Bombaladı”. 18.08.2016.
<https://tr.sputniknews.com/ortadogu/20160818102446861-haseke-de-catismalar-savas-ucaklari-ypg-merkezini-bombaladi/>. [Erişim Tarihi:23.12.2018].
- _____. “Cerablus’a Fırat Kalkanı Operasyonu: Türk Tankları Suriye’de”. 24.08.2016.
<https://tr.sputniknews.com/turkiye/201608241024521474-cerablus-operasyon-koalisyon-tsk-isid/>. [Erişim Tarihi: 09.01.2019].

- _____. “İran’dan Türkiye’ye Fırat Kalkanı Tepkisi”. 31.08.2016.
<https://tr.sputniknews.com/ortadogu/201608311024639618-iran-turkiye-cerablus-operasyonu>. [Erişim Tarihi: 09.01.2019].
- _____. “Çıpras, Yüzde 92.4 Oyla Yeniden Seçildi”. 16.10.2016.
<https://tr.sputniknews.com/avrupa/201610161025321431-cipras-yunanistan-secim/>. [Erişim Tarihi: 23.12.2018].
- _____. “Rusya, PYD Heyetini Moskova’ya Davet Etti”. 26.01.2017.
<https://tr.sputniknews.com/columnists/201701261026944942-rusya-pyd-heyetini-moskovaya-davet-etti/>. [Erişim Tarihi:07.01.2019].
- _____. “PYD Rusya Sorumlusu Eli: Rusya, Kürtlerin Cenevre’de Olmasını İstiyor”. 20.02.2017.
<https://tr.sputniknews.com/ortadogu/201702201027300250-pyd-rusya-sorumlu-eli-kurtler-cenevre/>. [Erişim Tarihi:07.01.2019].
- Stein, Aaron, Michelle Foley. “The YPG-PKK Connection”. *Atlantic Council*. 26.01.2016.
<https://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/the-ypg-pkk-connection>. [Erişim Tarihi: 11.11.2018].
- _____. “Zarif: Suriye’nin Geleceğini Halkın Belirlemesi Konusunda Israrcıyız”. 19.03.2018.
<https://tr.sputniknews.com/haberler/201603191021605389-zarif-suriye-turkiye-iran-cavusoglu-erdogan-davutoglu/>. [Erişim Tarihi: 23.12.2018].
- Stein, Aaron. *Turkey’s New Foreign Policy: Davutoglu, the AKP and the Pursuit of Regional Order*. London: Routledge, 2015.
- Stephens, Michael. “YPG - The Islamic State's Worst Enemy”. *IHS Jane’s Defence Weekly*. 12.10.2014.
<https://www.janes.com/article/43030/analysis-ypg-the-islamic-state-s-worst-enemy>. [Erişim Tarihi: 18.12.2018].
- Suriye Gündemi. “Zeytin Dalı Harekâtı Raporu”. 26.03.2018.
<http://www.suriyegundemi.com/2018/03/26/zeytin-dali-harekati-raporu/>. [Erişim Tarihi: 09.01.2019].
- Syrian Arab News Agency (SANA). “Hasaka Governor: No One Can Protect Hasaka Except the Syrian State”. 20.08.2016.
<https://sana.sy/en/?p=85849>. [Erişim Tarihi: 23.12.2018].
- Şardan, Tolga. “İşte PKK/KCK-PYD ilişkisi”. *Milliyet Gazetesi*. 13.02.2016.
<http://www.milliyet.com.tr/yazarlar/tolga-sardan/iste-pkk-pyd-iliskisi2193527/>. [Erişim Tarihi: 18.01.2018].
- _____. “YPG, PKK’nın Suriye Hareketidir”. *Milliyet Gazetesi*. 14.02.2016.
<http://www.milliyet.com.tr/ypg-pkk-nin-suriye-hareketidir-gundem-2194026/>. [Erişim Tarihi: 11.12.2018].
- Şimşir, Bilal. *Kürtçülük II(1924-1999)*. Ankara: Bilgi Yayınevi, 2009.

Taştekin, Fehim. *Rojava Kürtlerin Zamanı*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2016.

_____. “Rojava, Avrupa’da ‘Diplomatik’ Ağını Genişletiyor”. *Al-Monitor*. 22.04.2016.
<http://www.al-monitor.com/pulse/tr/originals/2016/04/turkey-syria-rojava-kurds-expand-diplomatic-network-europe.html>. [Erişim Tarihi: 11.06.2018].

Tejel, Jordi. *Suriye Kürtleri*: çev. Burçin Koç. İstanbul: İntifada Yayınları, 2015.

_____. “Syria’s Kurds: Troubled Past, Uncertain Future”. *Carnegie Endowment for International Peace*. 16.10.2012.
<http://carnegieendowment.org/2012/10/16/syria-s-kurds-troubled-past-uncertain-future/e2nt>, [Erişim Tarihi: 10.06.2016].

The Carter Center. “Foreign Volunteers For the Syrian Kurdish Forces”. 27.02.2017.
https://www.cartercenter.org/resources/pdfs/peace/conflict_resolution/syria-conflict/foreign-volunteers-for-syrian-kurdish-forces-2017.02.23.pdf. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

The Guardian. “Syria crisis: Geneva Talks Sound Death Knell For Assad Regime”. 01.07.2012.
<https://www.theguardian.com/world/2012/jul/01/syria-crisis-geneva-talks-assad>, [Erişim Tarihi: 07.01.2019].

_____. “Kurdish Militia Pays Tribute to Ashley Johnston, Killed Fighting with Its forces”. 02.03.2015.
<https://www.theguardian.com/world/2015/mar/02/kurdish-militia-pays-tribute-to-ashley-johnston-killed-fighting-with-its-forces>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

_____. “First Female Western Fighter Dies Fighting Islamic State”. 09.03.2015.
<https://www.theguardian.com/world/2015/mar/09/first-female-western-fighter-ivana-hoffmann-dies-fighting-islamic-state>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

The Wall Street Journal. “U.S. airdrops weapons and supplies to besieged Syrian Kurds in Kobani”. 20.10.2014.
<https://www.wsj.com/articles/us-airdrops-weapons-and-supplies-to-besieged-syrian-kurds-in-kobani-1413761080>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

_____. “America’s Marxist Allies Against ISIS”. 24.07.2015.
<https://www.wsj.com/articles/americas-marxist-allies-against-isis-1437747949>. [Erişim Tarihi: 13.12.2018].

Thornton, Rod. “Problems With the Kurds as Proxies Against Islamic State: Insights From the Siege of Kobane”. *Small Wars & Insurgencies*. 22.12.2015.
<http://dx.doi.org/10.1080/09592318.2015.1095844>. [Erişim Tarihi: 08.01.2019].

Toivanen Mari., Bahar Baser. ”Gender in the Representations of an Armed Conflict: Kurdish Female Combatants in French and British medias”. *Middle East Journal of Culture and Communication*. c. 9. s. 3 (2016): ss. 294 – 314.

TRT Haber. "PYD'ye Rus Şemsiyesi". 27.11.2015.

<https://www.trthaber.com/haber/dunya/pydye-rus-semseyesi-218894.html>.
[Erişim Tarihi:07.01.2019].

_____. "PYD, Rusya'da Ofis Açarak ABD'yi Sattı". 25.02.2016.

<http://www.trthaber.com/haber/gundem/pyd-rusyada-ofis-acarak-abdyi-satti-236888.html>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

_____. "Rusya PYD'ye 5 Ton silah Verdi". 02.12.2015.

<http://www.trthaber.com/haber/dunya/rusya-pydye-5-ton-silah-verdi-219790.html>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

_____. "Suriye'nin Haseke İlinde Rejim-PYD Çatışması". 18.08.2016.

<https://www.trthaber.com/haber/dunya/suriyenin-haseke-ilinde-rejim-pyd-catismasi-266889.html>. [Erişim Tarihi:23.12.2018].

Turan, Kürşad. "Tersine Dönmüş İki Seviyeli Bir Oyun Olarak Suriye Krizi". *Ortadoğu Etütleri*. c. 4 (2016): 53-78.

T24 İnternet Gazetesi. "Çavuşoğlu: YPG Üniforması Kabul Edilemez". 27.05.2016.

<https://t24.com.tr/haber/cavusoglu-ypg-uniformasi-kabul-edilemez,342413>.
[Erişim Tarihi: 03.01.2019].

_____. "Menbic, IŞİD'den Temizlendi!". 12.08.2016.

<http://t24.com.tr/haber/membic-isidden-temizlendi,354626>. [Erişim Tarihi:22.12.2018].

_____. "ABD: Kürtleri Silahlandırmaya Devam Edeceğiz". 22.09.2016.

<http://t24.com.tr/haber/abd-kurtleri-silahlandirmaya-devam-edecemiz,361209>.
[Erişim Tarihi: 03.01.2019].

_____. "IŞİD'le Mücadele Eden İngiliz Kadın Savaşçı: Eve Dönmek Seçenekler Arasında Değil". 16.10.2017.

<http://t24.com.tr/haber/isidle-mucadele-eden-ingiliz-kadin-savasci-eve-donmek-secenekler-arasinda-degil,465718>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].

Uçarol, Rıfat. *Siyasi Tarih*. 7.bs. İstanbul: DER Yayınları, 2013.

U.S. Department Of State. "Daily Press Briefing". 16.10.2014.

<http://www.state.gov/r/pa/prs/dpb/2014/10/233047.htm>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].

_____. "Press Briefing". 17.10.2014.

<http://www.state.gov/r/pa/prs/dpb/2014/10/233114.htm>. [Erişim Tarihi: 02.01.2019].

_____. "Remarks [by John Kerry] with Philippine Foreign Secretary del Rosario before Their Meeting". 20.10.2014.

<http://www.state.gov/secretary/remarks/2014/10/233148.htm>. [Erişim Tarihi: 02.01.2019].

- _____. “Daily Press Briefing”. 08.02.2016.
<http://www.state.gov/r/pa/prs/dpb/2016/02/252263.htm>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].
- Ulutaş, Ufuk, Burhanettin Duran. “Türkiye’nin DEAŞ’la Mücadelesinin Kritik Dönemeci: Fırat Kalkanı Harekâtı”. *SETA Vakfı*. 22.07.2017.
<https://www.setav.org/turkiyenin-deasla-mucadelesinin-kritik-donemeci-firat-kalkani-harekati>. [Erişim Tarihi: 09.01.2019].
- Wallsh, David. “Syrian Alliance Strategy in the Post-Cold War Era: The Impact of Unipolarity”. *The Fletcher Forum of World Affairs*. c. 37. s. 2. (2013): ss. 107-123.
- Washington Post. “How Western ‘Foreign Fighters’ are Being Recruited Online to Join Kurds Against Islamic State”. 24.11.2014.
https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2014/11/24/how-western-foreign-fighters-are-being-recruited-online-to-join-kurds-against-islamic-state/?noredirect=on&utm_term=.78ab20ffa2bf. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].
- White House. “Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest”. 16.06.2015.
<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/06/17/daily-press-briefing-press-secretary-josh-earnest-061615>. [Erişim Tarihi: 03.01.2019].
- Wilgenburg, Wladimir van, İlhan Tanır, Ömer Hossino. “Birlik mi, PYD’nin güç Gösterisi mi? Erbil Anlaşmasından Sonra Suriye Kürt Dinamikleri”. *ORSAM. Rapor no:138*. 2012.
- Wilgenburg, Wladimir van. “This is a new Syria, Not a New Kurdistan”. *Middle East Eye*. 17.03.2016.
<https://www.middleeasteye.net/news/analysis-kurds-syria-rojava-1925945786>. [Erişim Tarihi: 22.12.2018].
- Vanlı, İsmet Şerif. “The Kurds in Syria and Lebanon”. *The Kurds: A Contemporary Overview*. ed. Philip Kreyenbroek, Stephan Sperl. London: Routledge Yayınları, 2005.
- Vatan Gazetesi. “YPG Prag’da Temsilcilik Açtı”. 04.04.2016.
<http://www.gazetevatan.com/ypg-prag-da-temsilcilik-acti-931310-dunya/>. [Erişim Tarihi: 21.12.2018].
- _____. “PYD’ye bir Darbe de Mısır’dan Geldi”. 18.03.2018.
<http://www.gazetevatan.com/pyd-ye-bir-darbe-de-misir-dan-geldi-926077-gundem/>. [Erişim Tarihi: 22.12.2018].
- Robin Yassin-Kassab, Al-Shami Leila. *Burning Country: Syrians in Revolution and War*. London: Pluto Press, 2016.
- Yazıcı, Nevin. “Suriye Siyasi Tarihi”. *21.yy Türkiye Enstitüsü*.
<http://www.21yyte.org/tr/arastirma/suriye/2012/05/29/6619/suriye-siyasi-tarihi> [Erişim Tarihi: 03.11.2016].

- Yeni Şafak Gazetesi. “İran’dan Tepki Çeken Afrin Açıklaması”. 21.01.2018.
<https://www.yenisafak.com/dunya/irandan-tepki-ceken-afrin-aciklamasi-3025808>. [Erişim Tarihi: 09.01.2019].
- Yeşiltaş, Murat, Merve Seren, Necdet Özçelik. “Fırat Kalkanı Harekâtı: Harekâtın icrası, İstikrarın Tesisi ve Alınan Dersler”. **SETA Vakfı**. (2017).
<https://www.setav.org/firat-kalkani-harekati-harekatin-icrasi-istikrarin-tesisi-ve-alinan-dersler/>. [Erişim Tarihi: 09.01.2019].
- Yıldırım, Kadri. **Kürt Tarihi ve Coğrafyası-1: Rojava**. İstanbul: Şemal Yayıncılık, 2015.
- Yıldız, Kerim. **The Kurds in Syria: The Forgotten People**. London: Pluto Press, 2005.
- Yılmaz, Salih. **Rusya Neden Suriye’de?**. Ankara: Yazar Yayınları, 2016.
- Yılmaz, Türel. **Uluslararası Politikada Orta Doğu**. Ankara: Akçağ Yayınları, 2004.
- Zeine N. Zeine. **Türk-Arap İlişkileri ve Arap Milliyetçiliğinin Doğuşu**. çev. Emrah Akbaş. İstanbul: Gelenek Yayınları, 2003.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı Soyadı : Ahmet TOSUN

Doğum Tarihi : 07.01.1981

Doğum Yeri : İstanbul

E mail : ahmettosun1@yahoo.com

Telefon : 0532 781 51 02

Eğitim Bilgileri:

Derece:	Eğitim Birimi:	Mezuniyet Tarihi:
Lisans	Kara Harp Okulu	30 Ağustos 2002
Lise	Maltepe Askeri Lisesi	01 Temmuz 1998

Yabancı Dil:

İngilizce

Bildiriler / Yayınlar:

“Savaşın Değişen Karakteri Bağlamında Hibrit Savaşlar: Rusya-Ukrayna Örneği”. VIII. Uludağ Uluslararası İlişkiler Kongresi, 28-29 Kasım 2016, Bursa.